

MIRCEA ELIADE

ÎNTOARCEREA DIN RAI

PARTEA ÎNTÂI

I

Când a auzit ușa de la baie închizându-se, Pavel i din pat și răsufală adânc, liber, ca și cum s-ar fi temut până atunci să respire în voie. De aproape zece minute se preface că doarme, acoperindu-și fața cu brațul respirând lent, ritmat, ferindu-se să atragă atenția femeii. Cum a simțit că se coboară clin pat, inima începu i bată: va putea rămâne câteva minute sing ir? în după-amiezile acestea de dragoste, dorea și aste] Sin-rătatea cu o neliniște bolnăvicioasă; un minut de 11-tate i se părea neprețuită fericire; încerca atunci să se isească, să viseze. Nu știa ce să facă mai întâi; să întindă grotesc, copilărește, să-și rezeme picioarele de perete visând în voie, să privească prin perdelele albe stradă, și dincolo, în casa cu ziduri înalte. Minutele stea nu se asemănau cu nici o altă singurătate; erau. că o oază într-un deșert de pasiune, de plăcută oboseală Inutilă ardere. Avea, altădată, ceasuri și nopți întregi de libertate, era atunci singur și putea face orice; dar singurătatea aceea adesea îl deprima, îl chinuia cu *golănie* ei, era o libertate de care nu-și dădea seama, pe care nu o putea prețui. Adevărată libertate i se păreau numai minutele pe care le putea smulge tovărășiei iubitei, sau a prietenilor; să poată fugi de lângă ei, chiar numai pentru câteva clipe, să rămâie singur, fără nici o prezență în jurul lui, să nu mai simtă dragostea, să nu mai simtă

9

nici o mână întinsă spre ei, nici o răsufulare nutrită din' răsufierea lui. Se apropie de fereastră și ridică încet faldul perdelei. își reazemă cotul de zid iar cu mâna cealaltă apucă mânerul ferestrei; îl răsucește încet, cu voluptate, parcă s-ar fi jucat la poarta unei închisori. Ce simplu ar fi să plec, așa deodată, fără rămas bun. O ușă care se închide, gan- I gul — și apoi strada fără paznic, fără iubire, pe care poți alerga oriunde, te poți opri oricând. Gândul că ar l putea fugi de lângă ea, chiar numai pentru câteva clipe, l îi comunică o emoție iritantă, neliniștită, care îi place | totuși, cu ispitirile ei exilirante, cu neprevăzutul ei. Dar e în pijama, și Una se va întoarce din clipă în clipă. Și apoi, plecările astea, nu rezolvă nimic (era o îndoială j care apărea automat de câte ori se gândea la fugă). Nu j înseamnă nimic să fugi, înainte de a uita. Dacă ai putea j fugi fără să iei cu fine atâtea resturi care te vor aduce j înapoi; de pildă, să poți fugi fără remușcări. Puțin să-ți pese de ce lași în urma ta, să fii un soi *de* Don Juan, un ticălos; fără îndoială că orice bărbat care vrea să facă I ceva în viață trebuie să fie un ticălos. Unul pentru care . sa" nu existe dramele altora, suferințele celor pe care se I întâmplă să-i iubești...

Se lipește aproape de fereastră, cu întreg trupul. Perdelele le ține depărtate cu amândouă brațele. Stă înfipt acolo în lumină, oarecum ostil, încercând să-și lege gândul de ceva înainte de a fi trecut minutele de singurătate. Una se poate oricând întoarce în odaie. Dacă se îmbracă, va întârzia poate mai mult; dar nu se duce nicăieri în după-amiaza aceasta, nu se va îmbrăca. își amintește acest amănunt aproape cu tristețe. Și totuși o iubesc. Fără îndoială că o iubesc. Poate tocmai de aceea aș dori să fiu cât mai departe de ea în ceasul acesta. Și dacă m-ar întreba deodată „Ce vrei, Paul?” — n-aș ști ce sa-i răspund. Nu pot fără ea, nu vreau

nici cu ea. Trebuie să rămân singur, ca să știu ce vreau; chiar dacă aș voi să-mi petrec restul zilelor numai și numai printre oameni, tot trebuie să rămân o clipă singur și să înotărăsc asta. . . Ciudat, mie mi se pare că oamenii fug de fericire, nu o caută. De câte ori întâlnesc fericirea, i'ug de ea sau o ratează, fac orice din ea, numai să se transforme în altceva ... La urma urmelor, puțin mă interesează fericirea. Mă sufoc acum, asta știu — dar nu

(0

știu de ce. Nu-mi lipsește nimic. Dacă aș găsi un motiv să fiu trist. . . întinde mai mult brațele, depărtând perdelele. Strada e liniștită, luminoasă. În grădina din față nu s-a întâmplat nimic de când privește; nici un câine, nici o servitoare n-a trecut pe alee. O fi având și doamna un rendez-vous? Să coboare acum și să sune la poarta cea mare, să întreșe de doctorul Rozen, așa, numai ca să se amuze și să strice rendez-vous-ul doamnei. Ca în liceu, când intra cu David în toate gangurile și întreba de un imaginar Dr. Rozen, ca să vadă mutrele de la uși. Poate oamenii așteptau pe cineva, poate se temeau de cineva, poate soneria le-a stricat somnul sau le-a dat speranțe . . . Câtă lume așteaptă în București, și ce așteaptă? Dav crease o întregă teorie despre așteptarea aceasta. Să-l vad pe Dav sau să nu-l vad? Simte că e plictisit deodată; gândul acesta, al întâlnirii cu David, l-a ispitit mereu astăzi, de câte ori a rămas singur. Se gândește la el de câte ori vrea să nu mai gândească la nimic. Parcă îl îndeamnă ceva către David, astăzi. Și, totuși, nu pot să-l vad; pentru întâia oară când nu mă pot duce la David; ba nu, a mai fost o dată, de mult, nu mai știu din ce cauză; ca și acum, de altfel, exact ca și acum...

Aude ușa deschizându-se, și brusc lasă perdelele. Se ace somnoros, se întinde, se freacă la ochi. Una trece pe lângă el și îl mângâie pe păr, fără să vorbească. Se oprește apoi în fața dulapului și îl deschide. Se îmbracă. În aceeași clipă îi fu rușine de el, de bucuria meschină care îl străbătuse — și se îndreptă către Una. O îmbră-, silindu-se să fie cât mai firesc (dar pentru că nu mai știa de mult ce este firesc și ce nu e, își compunea o naturalețe penibilă, cu gesturi prea spontane ca să mai fie reale, cu stângăcii prea conștiente ca să nu atragă atenția celeilalte).

— Te grăbești? (Numai să nu mă silească s-o înso-. Pe bulevard, până la Dav acasă, trebuie să fie o

minune acum; să-ți poți pierde timpul singur, oh, Doamne, singur . . .).

I-a auzit răspunsul în clipa când aprindea o țigară. Fumatul îi regiza o serie de mișcări pe care altminteri nu le-ar fi putut face. Chiar o îmbrățișare e mai puțin responsabilă cu o țigară în mână (brațul ținut departe de trupul strâns și în cele din urmă liberându-te cu un zâmbet: „Stai, să nu te frig, dragă”). Vasăzică e liber,

11

două ceasuri mai devreme decât s-ar fi așteptat. Nu bucură prea mult. îndată ce este sigur că i s-a dat ceva parcă dorește mai puțin acel lucru; i se pare natural C& il are. începe chiar să-l irite indiferența aceasta, și poate l-ar plăcea altceva, î~ar plăcea să nu fie lăsat singur, ca să-și poată iubi atunci singurătatea, să-și promită voluptăți adânci în ceasurile de meditație care vor veni și care niciodată nu se realizează. Cunoaște de mult chinul acestor bucurii care mor în clipa descoperirii lor, vacuitatea în

care se trezește atunci când aștepta să aibă într-adevăr ceva de făcut, să gândească, să lucreze; cunoaște de mult indiferența aceasta la tot și la orice. Aproape că s-a învățat să le considere fibre din sufletul său, fluctuațiile acestea, vacuum fără rost și fără continuitate.

Se îmbracă iumând și fumul îl înghite acru, 'usturător, de data aceasta. O prea mică neplăcere, desigur, dar care îi face bine, căci îi completează deplin toropeala. Privește la răstimpuri trupul de alături; parcă l-ar ispiti din nou, așa cum vede centura și bucata goală din coapse. Dar se apleacă să-și încalțe pantofii; e mai bine, e mult mai bine să nu mai întârzi. S-au dus de mult zilele de nebunie când ne dezbrăcăm de trei, patru ori înainte de a pleca, și ne opream câteodată în ușă. Cum o prindeam cu mâna pe clanță, sărutându-mă, și o dezbrăcăm acolo, lipită" de zid, și o purtam îndărăt spre pat. O iubeam mai puțin atunci, mult mai puțin.

Nu se gândește niciodată la începutul dragostei, nici nu-și poate aduce aminte episoade decât dacă l-ar întreba Una, și și-ar fixa amândoi memoria, și-ar controla reminiscentele. Dar timpul acela are un parfum și un gust al lui propriu, pe care îl poate evoca oricând, fără să facă' vreun efort; timp pe care îl recunoaște spontan ch'ntr-o altă mie de timpuri. „Asta e din săptămâna când arh cunoscut pe Una"; „asta e din luna când dormeam la ea, în Str. Izvor". Vedeă câteodată un crâmpei de cer, și numaidecât simțea timpul din epoca cea mai tulburată a dragostei lui cu Una. Toate amănuntele pasiunii acesteia feroce, toate fazele ei, cu descoperirile, suferințele și înseninările (totdeauna crezute finale) — le uitase în bună parte, sau zăceau atât de bine ascunse încât numai prezența Unei sau vreun șoc, sau cine știe ce atentă aducere aminte le-ar' ÎT putut evoca. Dar timpul în care se realizase și se consumase dragostea lor căpătase ceva insen-

12

slbil — o culoare, o muzică, un gust propriu — și putea fi recunoscut oriunde. Erau ceasuri din zi când își putea spune perfect: „Acum sunt cu Una, în săptămâna noastră de miere". Și lumina soarelui, și zgomotul clipei, și odihna sufletului — toate erau altfel pe atunci.

Nu își aduce deloc aminte de începuturile pasiunii, așa cum privește pe Una, cu coapsa ei goală; câteva Ari, gustul timpului de atunci, Februarie. Dar gustul de o clipă cuprinde întreaga istorie a lui și a Unei. p-ar putea cufunda în prezența aceea, ar putea-o păstra ceasuri întregi, ar putea-o desfășura într-un film magni— scenă după scenă, rană după rană —, ar putea-o evoca și prelungi. Dar o lasă să alunece pe lângă el fără părere de rău. Este un trecut pe care nu-l poate suporta; a fost prea fericit atunci, prea inconștient; o iubea puțin pe Una, iubea mai mult iubirea, pe care o așteptase atâția ani, alături de alte femei. Acum e altfel; acum o te pe ea, individualizată, desprinsă din prezent, de-ită de ceilalți oameni, izolată ca într-o cușcă în pact și chinul lui. Altfel de dragoste, inutilă și bleste-și îl apasă, îl obosește, îl silește să mintă — și pe i pe el — îl sucește. Nu mai e drept, a crescut răii dor mădularele, îi putrezește sângele. S-a desprins mult de iubirea dintâi, s-a contopit prea mult cu • Parcă ar putrezi.. . Nu, asta e o simplă imagine, un mplu de a exprima stări mult mai tulburi, mai ne-. Dacă i-aș vorbi odată, așa cum trebuie să-i vor-De ce n-oi fi eu în stare să exprim ceea ce este esen-a mine? Alte lucruri, alte stări, pe care le gândesc ii, și pe cari le înțeleg văzute din afară, le pot scoate li lumină precise și

subtilizate. Nu știu cine mă numea fin psiholog, sau parcă spunea altfel; ceva cu „fin”, în orice caz, ceva subtil. Și totuși, lucrurile astea decisive rămân în mine. Nici Dav nu bănuiește. Iar Una, cât e ea le deșteaptă, și ghicește atâtea adâncimi pe care alții ni nici nu le bănuiesc, chiar ea nu vede ce se pe-: -ce. Dumnezeu știe unde, în sufletul meu, sau în destinul a de tânăr.

Dacă n-aș iubi-o atât, dacă nu mi-ar fi teamă că nu î :• să mă înțeleagă, i-aș vorbi. O mână pe umăr, cu cea-prinzându-i mâna ei, privind-o în ochi, cald, senin, prietenește. Una scumpă, hai să încheiem frumos dragos-i noastră; să-ți spun că te-am înșelat, și nu te-am înșelat din întâmplare, dintr-un capriciu, ci pentru că iu-

13

^
—
besc cu adevărat altă femeie, o iubesc tot atât de mult ca și pe tine, dar altfel. Una, altfel. Nu e așa că. n-ai să suferi? Dacă am să-ți văd o singură lacrimă, n-am să pot face nici un pas spre ușă, n-am să te pot lăsa, Una. Mă înțelegi prea bine, nu se poate să nu mă înțelegi. Știi că ce-ți spun eu se poate; nu trăiesc un vis urât, Una. Știi ce bagatelă stereotipă e dragostea celorlalți oameni, ce groase sunt nuanțele lor; s-au învățat să judece lucrurile acestea gingașe, îngerești, cu, măsuri prea mari, și toate fanteziile, și nuanțele, și etapele se contopesc într-o singură mare cutie cenușie. Mă exprim Una, dar tu știi ce vreau să spun . . .

Nu știe nimic. Se îmbracă alături de el fericiți'-', păstrând și savurând o senzație pe care i-o dăruit deauna întâlnirile cu Pavel, senzația confortabilă a unui trup uscat cu prosoape mari după un duș rece; parcă începe să-și simtă altfel trupul după ce părăsește catul și-și lipește mâinile de sâni, tresărind, chicotind încet, sub duș. Carnea o simte mai elastică, atunci, mai fragedă; ar fi mângâiat-o, adunând în pumni bucuria acet tabilă a pulsurilor tinerești, gustând până la ame::: •: din senzația stranie a prezenței trupului; regăsește atunci conștiința că are un trup al ei, viu și tânăr, nutrit de vigoarea amantului, obosit și el, înseninat de duș. Aproape îl uită pe Pavel, în minutele acestea de rar confort, de plăcută iritare a pielii. îl vede cum se îmbracă posomorât; trupul lui de uriaș blond, fața aceea aproape pătrată, virilă și nostalgică în același timp (poate nimeni nu cunoaște mai bine ca ea profunzimea ochilor negri, cari ascund atâtea și privesc altfel după fiecare frază spusă, ca și cum ar urmări cuvintele prin spațiu, sau, cine știe, parcă ar vedea ideile cum se depărtează, cum se întunecă și se micșorează îndată ce vorbește) — toate fețele acestui tânăr care nu rămân niciodată aceleași Je cunoaște, le iubește (profilul lui puțin mongol, luminat de fruntea lată, orgolioasă) — dar acum toate rămân alături de ea, într-un spațiu pe care îl poate ignora oricândJ (dacă închide o clipă ochii, îl uită, e departe, e plecat.). E mai bine așa, să vorbești prostii când te îmbraci. Să spui o vorbă de haz, o mângâiere în treacăt, și apoi un gest care să ne amuze pe amândoi — e mult mai bine

— Să nu mă înșeli la întâlnire, Una! (Poate e ridicol ce spun. Dacă aș fi ales altă întrebare. „Te întorci

14

târziu?" Absurd. Mai bine: „Hai să stăm de vorbă serios, noi amândoi, să ne înțelegem, Una!" E absurd și așa.)

■ Pata râde iară zgomot, cu obrazul lipit într-o oglindă cu picior. Se repetă

Pavel al meu. Are ceva vulgar în el, câteodată cel puțin; ceva de amant de duzină, un fel de a bagateliza chiar lucrurile cele mai sacre, dar o bagatela care nu-l prinde.

wk — Ce stranie e iubirea noastră, Una! Și, ca întotdeauna, îi e scârbă de mediocritatea vorbelor pe care le spune. Altceva, altceva: Una scumpă, tu nu simți ceva nemaîntâlnit și nemaîntâmpnat, ceva nou între noi? Așa e iubirea, spune? Haide să lămurim amândoi ce se întâmplă cu noi, Una. Numai tu mă poți ajuta aici. Parca îmi putrezește ceva după ce plec de la tine. Te iubesc urât, fără îndoială că dragostea aceasta urâtă a mea mă îmbolnăvește. Nu se poate s-o lăsăm așa, s-o astupăm cu cenușă. De ce te înșel, dacă te iubesc? De ce n-am curajul să-ți spun că te înșel? Mi-e teamă de suferința ta, Una, și de acum începe descompunerea. N-xir trebui să mă emoționeze suferința ta . . .

— Mă iubești mult, nu e așa, Paul? Și are să crească mereu iubirea noastră, va fi și mai frumoasă, așa cum nu'O cunosc ceilalți oameni. . .

' Pauză. Merg amândoi spre ușă. Trebuie să spun și eli' ceva, trebuie; zâmbetul nu e destul. Ceva scurt, sincer; dar cum să fii sincer, cum poate exista un asemenea lucru, sinceritatea'?

■— Dacă am putea să facem din iubire, dacă aş putea face din tine, așa cum mă silesc . . .

Parcă se vede înălțat pe un soclu, brațul întins spre mulțime, și discursul lui: tam-tam-tam-ta-ta-ta-tam-tam

Hotărât, sunt incapabil să spun trei cuvinte ca lumea. Nu mai iubesc, sau am ajuns prea lucid? De altfel, eu car.e n-am fost niciodată în stare să fac o declarație de dragoste . . . Am spus da, și am spus nu. Atât. Dar, oricum, e penibil, e penibil să te paralizeze bunul simț . . .

— Nu mă săruți? . De ce m-a întrebat? Puteam pleca fără s-o sărut? Nu-mi face nici o plăcere, știi asta; un sărut parcă s-ar atinge două obrazuri curate și umede, atâta tot. Dar m-am obișnuit s-o sărut la plecare, încet, ca să nu-i iau rouge-ul, fără nici o plăcere, fără nici o surprizi, așa cum

15

te silești să bei paharul de apă până la fund dur înghițit dulceața; o operație neutră, fără riscuri, *u* _____ Zâmbește și se pleacă mult spre ea, s-o *stri gă în brațe* cu grijă, căci pălăria este prinsă ușor, spr< află Cealaltă sărută mai fierbinte, are gura mai ț . ■■■ și dinții mici se lipesc de buze, de gingii. Și un parfum mai uman, mai aproape de sex. în clipa când o strânge, vede fața răsturnată a celeilalte, și atunci o furie stl . în-ghețată, îl cuprinde contra femeii de aici, pe cart o iubește prea mult ca să se poată despărți, și o iu tuși prea puțin ca să nu caute mereu prezența c trupul ei, gura, naivitatea ei stupidă mai ales. De câte ori se gândește la Ghighi alături de Una, o urăște *pe* Una. Poate pentru că e dezgustat prea mult de el, de care îl împiedică să aducă totul la lumină,, și atunci se înfurie contra femeii care i-a împletit într-o viaă lui, cu multă frică, și umbră, și minciuni mul n-ar fi fost ea așa cum *este* — aş fi avut icunajir răsese când vreau; nu m-aş fi temut, aş fi fi Dar acum s-a modelat după instinctele mele. S-< ans-format prea mult într-un cuib al meu; și sexul, si inteligența, și căldura ei sunt acum prea mult *aii* mele, adică așa cum le-am voit eu, așa cum mi se potrivesc numai mie. Bacă n-ar exista Ghighi.

Dacă aş avea curajul să mă destăinui uneia din ele. Poate atunci nu voi rămâne cu Una, cu femeia pe care am creat-o eu, după tiparul sufletului şi trupului meu, ci cu cea pe care o va alege întâmplarea. | Mci un om nu decide în dragoste. Aşa se petrece cu toată viaţa; numai întâmplarea alege, ea adună şi desparte, mai ales în iubire, şi aceasta e tragic, e inuman; că întâmplarea decide mai ales în iubire. J jcv:

Coboară scările, el cu braţul încolăcindu-i umerii. , — Când te văd, Paul?
— Măine, la patru, sau poate la patru jumătate. .. De ce întreabă toate femeile înainte de vreme, şi ai unghă farmecul? Toate femeile cer întâlniri, intimitate, tovarăşie cât mai prelungită. Niciodată satisfăcute, nici obosite de tine: Pleci, Paul? de ce pleci aşa devreme, Paul? ce rău e să fii singură, Faust.' când te văd, Faust? vino, rămâi, stai, nu pleca, aleargă spre mine, în braţele mele, aproape de mine, cu mine, intră în mine, rămâi în mine, nu te depărta... Cum de nu simt femeile descompunerea? Trupurile prea mult ţinute împreună

16

încep a putrezi, sufletele ce se oglindesc unul într-al-tul, numai ele, singure, încep să pută a baltă, apă stătută, caldă, neaerisită. Să nu mai circule nimeni între» noi, să nu ridicăm, privirile în afară, către alţii, să nu auzim nici o răsuflare străină în ritmul răsuflării noastre de toate ceasurile.

— La patru? de-abia la patru? cum rămâne Unâ sră?

Ce dulce e când se roagă aşa. Am să viu mai devreme,,. ă am s-o văd pe Ghighi diseară — dar nu-i promit,

— Zău, dragă, am- atâta treabă mâine. . . (Cum mă şte să mint. . .)

— Bine, bine, egoistule. Mai mult îţi iubeşti priete-: i şi lucrul decât pe Una ta . . .

Egoist, ce bine spune ea. Poate sunt mai rău, canalie de-a dreptul, dar nici un om nu ajunge singur canalie. Am să-i spun asta lui David, pentru tratatul lui de etică. Nici un păcătos nu păcătuieşte singur, nimeni nu e rău prin propria lui întunecare. Iubirea altora poate ne face mai rău decât credem.

îşi strâng mâinile zâmbind cu toată dragostea. Fata< ii face semn cu mâna, privindu-l cum pleacă. Ar trebui să mă întorc din drum de mai multe ori, cum făceam la început. Dar e târziu şi ea e grăbită. Mai bine aşa. Uff!

Strada.

D

Domnul Dragu semnează recipisa de primire şi' priveşte plicul eu atenţie de prezbiter. Tot de la Marin, din Elveţia. Pe fiecare săptămână două, trei scrisori; şi grele, cu pagini multe. Le-o fi citit Dav pe toate? Dacă ar îi de la o femeie, cel puţin.

Se bucură totuşi de scrisoare. Un pretext să intre la'-el în cameră, poate va putea să-i vorbească. Deschide uşa fără să bată.

— Ai primit o' scrisoare, David.

Când vrea să-l mângâie, îi spune Dav. Dar acum e puţin intimidat ele privirea rece, absentă a băiatului; îi e teamă să nu fi ghicit trucul venirii,

2. — Întoarcerea din rsi

— Mulţumesc.

Nu se grăbi să deschidă plicul. De la Marin, despre iubirea lui nefericită,

despre boala lui; știu, știu, cum un plămân sta izolat acolo, în coșul pieptului, aproape desprins de viața trupului — și el iubește pe Lucy (oare așa o cheamă?), iubire de atâția ani, iubire fără speranță, iubire, iubire. De ce nu se dezmeticesc oamenii? Și asta, și Pavel, și doctorul — toți iubesc, și-și mușcă ■ unul altuia coada într-un cerc de foc. Salamandre, care au îndrăgît jărăticul, asta sunt.

— Tot mai vrei să pleci, Dav?

Glasul tatălui îl surprinse, îl îndurera. Știa că rămăsese acolo, lângă el, bănuia de ce nu pleacă, dar nu se așteptase la tristețea și dezolarea cu care rostise întrebarea. Se simți deodată asmuțit contra bătrânului. Nu are "dreptul sa mă emoționeze, nu are nimeni dreptul sa profite de slăbiciunile mele sentimentale. Să-mi vorbească deschis, răspicat și bărbătește, ca un tată — așa îl asculta. Dar să nu mă emoționeze, sub nici un motiv nu are dreptul să mă emoționeze. De ce îl doare dacă plec? De ce mă iubește prea mult și suferă atâta acum când trebuie să plec? Se simte deodată nenorocit, sufocat de legături pe care nu le-a vrut, cari nu l-au interesat niciodată, obosit de dragoste. Și sentimentul că e nenorocit îl face mai hain, mai brutal; simte nevoia să-și insulte părintele, să-i spună cruzimi, să exagereze totul, nevoia lui de libertate, furia lui, tot. Se mulțumi să se așeze la birou, prefăcându-se că își aranjează hârtiile.

~ — Nici o veste nouă cu catedra ta? îl întrebă din nou tatăl, apropiindu-se.

— Nu mă interesează, răspunse fără să ridice ochii -«fin hârtii. (Trebuie să înapoieze pe Sheller lui Focșă-•neanu. Și poate aș mai avea timp să scriu articolul, până ■la șapte; numai să nu fie prea târziu.)

— Din ce ai să trăiești, atunci?

— Mă privește! (Nu, nu, am fost prea brutal, am avut un ton inuman, ridicol și inuman.) Am leafa mea de la ziar, și din ce mai scriu . . . (Dacă îi vorbesc frumos, poate pleacă . . .)

— Corector la ziar, cu două licențe! Alții și-au cumpărat mașină la vârsta ta . . .

— V-am spus că nu mă interesează ce fac alții. (Când ■vorbește cu tatăl, folosește pluralul, ca și cum ar avea

13

în față pe ceilalți, familia.) Eu îmi urmez drumul meu îmi pregătesc viața mea. Mă simt foarte bine așa cum:

sunt.

Vorbi înfuriat, fără să-și dea seama că minte. Nu se simțea deloc bine. De patru ani, de când terminase Universitatea, era chinuit de cele mai sălbatice ambiții. Dar nu înțelesese niciodată ce vrea, nu izbutise să se- lămurească ce ar vrea să facă; de fapt nici nu se gândea-asupra lucrurilor acestea. Știa că trebuie să facă ceva nemaifăcut, sa împlinească ceva care îl așteaptă de sute

[de ani pe el, să se nască și să-1 cucerească, să-1 arate lumii. Nu înțelegea nimic altceva. Și se mânia de câte

I ori trebuia să se gândească la lucrurile acestea altfel decât ca la un gest grandios. întrebările tatălui i se pă—

I reau insultătoare.

— Maică-ta iar n-a dormit azi-noapte ...

Știu, știu, cum se gândește în întuneric — la datorii; la mine, la fete. Poate ar fi trebuit. . . Dar toate astea-sunt prostii sentimentale. Nu- moare nimeni fără mine. Eu sufăr, și am să mor ca un câine făcând ce vreau să fac. Atâta; eu singur. Dacă nu m-ar iubi nimeni pe lu; dacă aș fi singur, un orfan, singur...

— ... cealaltă mare și-a luat lumea în cap. "Vrei și: tu, spune, David?

Se apropie de mine. Și acum trebuie să-i răspund. Trebuie să spun ceva. Haide, un gest de curaj, o vorbă! tare, aspră, să-l clatine. îmi înfund degetele în urechi,, închid ochii, și alerg pe scări până jos în stradă. Să nu mai văd pe nimeni a cărui suferință mă doare. Asta e: suferința lor mută, blândă, resemnată. Parcă m-ar îndemna să-mi schimb viața sau cine știe, să mă însor, le aduc bani. Feciorul lor licențiat. Doamne, Doamne, ce laș sunt.

— ... și-atunci mi-au făcut poprire pe leafă. O pensie de maior, David; cel puțin dacă aș fi rămas invalid, grijania lor, că se spârgeau toate obuzele în spatele meu

Acolo să fi fost Dav, și Pavel, și toți copiii ăștia schimbă lumea pe hârtie. Pentru că nu știu carte, d-aia, mă disprețuiește Dav. De celelalte, de război, nu își mai aduce nimeni aminte.

— Eu nu am de unde să yă dau. (Vorbi repede, ri-cTicându-se de la birou, prefăcându-se preocupat, căutând' în sertar, închizând o carte și pregătindu-se de lucru,.) Când voi avea, dacă voi avea ...

19-

— Dar nu-ți cere nimeni, băiatule. (Roși puțin, și "parcă ar fi vrut să ridice glasul, să-l facă sec și poruncitor: Soldat Dragu I. David, băiatule! Dar îi fu teamă să nu-l supere; a stat de vorbă mai omeneste astăzi, și dacă totuși nu a fâgăduit că va rămâne, nici nu a precizat hotărât că se va muta Luni sau Marți, după cum -anunțase.)

— Ce voiți atunci/ de la mine? izbucni, gata să plângă, mișcat el însuși de durerea lui, fiindu-i milă de acest David pe care zilele îl macină întruna, risipindu-i liniștea, întunecându-i mintea. (Ce mai pot face eu într-o asemenea casă? cum să creez eu, cum să mă cultiv eu?)

— Puțină omenie, măi băiatule, doar atâta. N-am crescut cinci copii ca să ne faceți casa de răs. Aia mare <a fugit; tu, vrei să pleci și tu, ca și cum ți-ar fi rușine de noi. Mă, David, băiatule, de mine ca de mine, nu te gânde, treci înainte și fă cum te taie capul. Dar gân-dește-te și la maică-ta.

Iarăși mama, iarăși sacrificiile ei, munca ei pentru noi. Dar de ce-a făcut toate astea, dacă n-are acum puterea să ne lase în voia Domnului? De ce s-a istovit muncind, de ce ne-a legat prin dragoste, de ce îi datorăm recunoștință?

— ... și tu vrei să-ți iei lumea în cap, cu o leafă de corector. Nu te dă nimeni afară de aici și unde ai mâncat douăzeci și patru de ani, oi mai mânca, slavă Domnului, până ce-oi muri eu, sau până ce ți-oi face și tu un rost în lume .

..

^— Dar nu vreau să ajung nimic, v-am spus de atâtea ■ori. De ce nu mă lăsați să trăiesc așa cum îmi place cnie? liber, sărac dar liber ...

Asta n-o vor înțelege ei niciodată; că nu ești dator ■să ajungi cineva, că nu trebuie să parvii nicăieri, că ceea «ce importă în primul rând este să fii tu și

să poți rămâne tu însuși în orice împrejurare a vieții. Ce noroc să ai un tată ca al lui Pavel, să-ți fie părinte Franeisc Anicet! Acela să fi fost tatăl meu; puțin să-ți pese de >ce spune lumea, băiete, întreabă-ți numai prietenii buni și pe mai marele tău, de vorba lui să te bucuri sau să te «câjești. Așa ceva parcă spunea, acolo, în Bulevardul Fer-«finand, sau poate la țară, la Arvirești?... A început să fie cam mult de .atunci; bietul Pavel.

— Eu sunt a doua generație de la opincă, și am ajuns tnaior. Ajungeam mai sus, dacă n-aș fi rămas cinstit și

120

nu m-ar fi mâncat mărimile, grijania lor de târfe. Dar tu trebuie să treci mai departe, băiatule. Atâta ne-a fost și nouă dorința: să te vedem departe. Nu corector de noapte, David, tată. Să ajungi cel puțin ca unchiu-tău, să intri în politică, sau să ajungi profesor. . .

Fiul meu, îl vedeți, ăsta e fiul meu, *al meu*, Ioan Bucur Dragu, a doua generație de la opinci. îl vedeți ce mândru e? îl vedeți pată carte știe? Are două licențe, cinci licențe, o sută de licențe. E profesor, va fi profesor universitar, va ajunge ministru. Cine e ăsta? Asta e băiatul maiorului Dragu, are să ajungă ministru. Aa, felicitările mele, d-le maior, să vă trăiască, la mai mare. Ce să-i faci, e băiatul meu. Noi' l-am crescut, eu și cu maică-sa. Oameni nevoiași, dintr-o pensie de maior l-am ținut la Universitate. Și cunoaște patru limbi, și scrie cărți, Domnule, și uite ce mândru e . . .

— Nu mă interesează nici politica, nici catedra, asta v-am spus-o. Dacă am să ajung vreodată un om în țara mea, bine; dacă nu, ce-mi pasă? . . .

își privi fiul aproape fără să-l înțeleagă. Oricât ar fi fost de obișnuit cu ciudățeniile lui David, nepăsarea aceasta zeflemitoare nu o mai putea înțelege. își bate joc 9e noi sau are să înnebunească. Are s-o sfârșească rău, ea Eminescu. Muncește prea mult, scrie și citește mereu, și-și arde creierii. înnebunește. Și nici o femeie;, LăiatuLăsta a rămas cu năravul din liceu, să știi că d-aia meBunește . . .

— Dar biata maică-ta, dar fetele? Eu mor ca mâine ... Sa fugă, să emigreze, într-o țară unde nimeni nu-I

va sili să câștige bani, nici să-și ia o slujbă onorabilă. Dacă aș avea curaj s-o sfârșesc, cu un singur gest s-o sfârșesc fugind. Mizeria cea mai cumplită aș îndura-o, dar să fiu singur. Să mă chinuie, să mă umilească, să măucidă — dar să știu că numai eu sufăr, că mama nu suferă, nici fetele, nici bătrânul. .. Dar n-o să fac nimic. In fiecare zi de la capăt.

~^~ ... și familia noastră. Unchiu-tău de trei ori a vrut să te ,bage în Minister.

Același și același refren.

— V-am spus că . . . (Dar de ce s-o mai lungesc? Cine să mă înțeleagă?)

Ilie intră cu o tavă cu cafele și dulceață.

— Duduia Getta v-a rugat să-i dați o carte.

E fericit că s-a întrerupt discuția. Se îndreaptă către

21

biblioteca și alege la întâmplare; apoi pune iar *cărtea* la loc în raft.

— Parcă știu eu cărțile pe cari le-a citit și cele pe cari nu le-a citit? De ce nu poftește duduia?

—■ A dat pantofii la cizmar. Și conia mare de acum a ațipit. Zice ca nu are cu ce să vină.

— Bine. Ii dă două cărți. Cât or fi costând pingelele? Să se ducă la cizmar și să vină cu pantofii înveliți în hâr! .

— Poftim, Getta. — Vai, Dav. — Lasă, lasă, atâta 1" pot face și eu pentru tine ... — Dav, ce bun ești tu. — Nu sunt bun, Getta, sunt un ticălos, un egoist, asta sunt.. . Atâta soră am și eu de vârsta mea, și de câte ori te-;Bn dus la cinema?, .de câte ori ne-am plimbat împreună la șosea? Prefer să merg cu Pavel saut cu Emilian. Nu su bun, Getta ... O pereche de pantofi noi, și stofă de rochie. De când și-a pierdut postul la Institutul de Statistică, soru-sa nu și-a mai făcut nici o rochie ri< Noroc de cele mici, că deocamdată le-au îndrăgit măi sîie. Getta, îți place rochia asta? (pe Calea Victoriei, a văzut într-o seară stofe atârnând din colțurile vitrinei, în falduri, numai mătase), și-o cumpăr! . . . Vai, Dav, ce bun ... ce bun ...

Ii fac bine filmul acesta mental, scenele acestea de dragoste și de generozitate, pe care și le închipuie tot mai neverosimile, tot mai violente, ca să-și astâmpere setea lui de caritate, de dărnicie. își simte sufletul meschin, se știe egoist, gândindu-se totdeauna numai la el, la libertatea lui, la viața lui interioară, la cărțile pe cari le va scrie. De câte ori se închipuie făcând bine, se înseninează; parcă se simte mai bine, atunci.

— Ți se răcește cafeaua ...

— Mulțumesc, uitasem ... David soarbe grăbit; nu își spun nimic. Dacă i-aș

vorbi acum? „Mă David, eu știu că tu mă crezi militar prost pe mine, și atâta tot.. . Dar am și eu experiență; ce știi tu din cărți, eu am învățat din viață, din Viață; Viață."

Discursul se oprește brusc; ar vrea o țigară. întinde mâna spre tabachera fiului, deschisă pe birou. David aprinde chibritul cu exagerată promptitudine („Mai bine să se termine repede toate acestea. Și am de scris...") Nu-i mulțumește; n-a mulțumit niciodată fiului. Dai

22

-ar vorbi —■ și trebuie să vorbească acum — va începe istfel: „Mă băiete, de mult voiam să-ți spun că nu sunt iniei a tât de prost nici atât de ramolit pe cât crezi. La '■■'.arășești. . ." Adică mai bine nu. Asta n-are s-o înțeleagă el. Când va fi mai mare, un bărbat, atunci are să mă întrebe singur. „Mă băiete, am înțeles și eu că viața ..." Dar cum poate vorbi, cum să spună toate lucrurile acelea aflate cu cincisprezece ani în urmă, în tranșee, în faptele lui de care vorbea întreaga Moldovă? („Eroul de la cota 307. Fabuloasa aventură a Căpitanului Dragu. Singur, cu două mitraliere, apără un punct strategic deasupra râpei X. Eroul.. .") Cât de searbădă i s-a părut viața la întoarcere în București; parcă nu mai era la locul lui. Uitaseră toți frontul; dar el păstra acele cinci i, se refugia în fiecare seară în nebunia de atunci nd a explodat obuzul în copacul lângă care se adăpostise Petrescu; și doar lui Petrescu îi fusese frică de i începutul atacului, și râdea galben: „Mă Dragule, fe-te-te, mă, că ai doi copii... Eu cel puțin sunt de apul meu pe lume ..." Și l-a văzut retezat, capul Maiorului tăiat ca de secure și privindu-l de sus, cu ochii icniși, parcă i-ar fi vorbit: „ce fuse asta, mă Dragule?"). Nu, nu există și altceva pe lume în afară de iă și femei. Poate destinul. Mă Davide, tată, tu care ai citit atâtea cărți, aș vrea odată să-mi spui de ce trăim noi, de ce unii oameni mor și alții trăiesc?... Ba nu, itrebarea asta n-are rost; altceva vrea să-l întrebe, despre viață,

despre suflet, moarte. Dar nimeni nu bănuiește întrebările acestea în mintea lui. îi e rușine să le mărturisească. Cum a dat Dumnezeu, așa spun unii. Dar alții spun că nu există Dumnezeu, că popii sunt niște escroci. Cum îi e dat omului să trăiască! Cine i-a dat? Dumnezeu . . . dar aici se încurcă lucrurile. Unii spun că nu există Dumnezeu, David poate ar izbuti să mă lămurească. Să-1 întrebe odată serios. Acum câțiva ani, când de-abia intrase în Facultate și studia filozofia, l-a întrebat despre Dumnezeu; dar David și-a bătut joc de el atunci; i-a dovedit întâi că există, apoi i-a dovedit că nu există. Când a avut dreptate? Teoriile astea filozofice nu le înțelege. Dar moartea a văzut-o în față, i-au murit nmlțf prieteni pe brațe. Cum de au uitat ceilalți moartea, cum de au uitat frontul? . . . Fără nici un rost, ca o adevărată povară i s-a părut la întoarcere familia. Să muncești o viață, să te scoli în zori unsprezece luni pe an,

23

să cari din zi până în noapte: și toate să le înghită o casă, femeia ta, copiii tăi. Și să nu-ți poți deschide sufletul nimănui. Să nu poți pentru simplul motiv că lucrurile acestea nu pot fi spuse. Nu au nici un rost, par stupide, nici nu pot fi măcar exprimate. Să te întrebi de ce mor oamenii, iar alții trăiesc, alături de ei, ui-târidu-i.. . Morții cu morții, viii cu viii.. . Sunt cuvinte pe care nu le poate înțelege. Dar nici nu poate întreba pe altcineva. Poate David, fiul lui, David al lor. Cum îl privea crescând, și cu ce bucurie a renunțat atunci la tutun, la țuica de la prânz, la club — numai să-și poată ține fiul în liceu, să-1 trimită vara la moșia lui Ânicet, cu haine noi și bani de buzunar. Dar asta n-ar fi însemnat prea mult, toți părinții fac la fel; Dumnezeu știe de ce-o fi trebuind să facă asta; așa le- < o fi ursit lor, așa simt ei. Dar de David îl apropia altceva; speranța că într-o zi îi va putea vorbi ca unui prieten, ca unui camarad mai mic; și va afla de la el ce n-a putut înțelege singur, va vorbi cu el ce nu mai poate vorbi de atâția ani cu maică-sa.

„Davide băiete*’, așa are să-î spună atunci; „Davide băiete, Davide, fiule. Ascultă-mă, răspunde-mi; cum de se întâmplă asta și asta, cum de e făcută astfel lumea și de ce mor unii oameni loviți în copaci („ce fuse asta, mă Dragule? asta e moartea, mă? dar de ce eu și nu celalt? Pe tine te-o fi apărând Dumnezeu, că ai copii, mă căpitan Dragu! păzește-te, mă, zvârle-te, mă, la pământ. . . Unde o fi trupul meu, Dragule?! de ce mor oamenii, mă? . . .”) Și mai spune-mi, Davide, uită-te bine în ochii mei și răspunde-mi: tu te simți singur, așa ca mine? și nu ți-e sufletul obosit câteodată, numai câteodată, de o moarte neînțeleasă? Cui să spun eu toate acestea, mă băiete? . . .”

Dar David — în toate acele ceasuri când venea în odaia lui cu asemenea gânduri — rămânea ursuz și străin, cu pumnii înfipti în tâmpile, cu ochii pe cartea dinainte. Așa s-a purtat ani întregi. „Am treabă acum”, „Lasă-mă, te rog, tată”, „Uff! . . .” (Cartea trântită cu dezgust, cu furie obosită — parcă ar fi fost o palmă, lui, Maiorului Dragu. Roșea atunci, de-abia păstrându-și liniștea. Cum s-ar fi ridicat în picioare și l-ar fi prins de mijloc, și l-ar fi învățat cu centironul dragostea părintească. Să-mi faci mie asta, nerușinatule, tatălui tău, care te-am eres-

24

. . Mă Davide, băiatule, ce repede ne uiți tu, ma; d i And vom muri? dar când

ne-oi îngropa? nici o floare pe mormânt, mă, praf și pulbere, nici de ziua numelui meu r.-ai să-ți amintești. . .).

De câțiva ani își are discursul gata în cap, un discurs niciodată același, pe care i-l va ține odată lui David, solemn sau intim, cald sau aspru, după cum se va întâmpla atunci apropierea sufletelor lor. Tot ce a adunat și tof ce n-a înțeles îi va spune atunci. Și altele, multe, clar mai ales asta: „Eu cunosc viața mă, o cunosc — -am înțeles-o. N-am înțeles nimic, mă Davide. Tu -o înțelegi mai Bine, oare ai s-o poți înțelege mai bine? . . .**

Adesea David îl întrista și îl umilea prin nepăsarea lui față de viață. Înaintarea, cucerirea rangurilor unul după altul — aceasta li rămăsese ca o poruncă ce nu se mai poate .discuta, un îndemn care nu mai poate fi pus la îndoială. Dacă viața are vreun rost, apoi acesta nu poate fi decât ridicarea,, măriri cucerite, numele transformat în renume. David Dragu, să-și ridice oamenii pălăriile din cap auzind numele ăsta. Să spună toți: uite, l ■zi pe ăsta? E băiatul maiorului, cel de a fost o vreme

er-j î.... O vreme, numai; toate nenorocirile au venit de

aici, că a rămas erou prea puțin timp și apoi au încercat și să-l întorcă de unde a plecat, să-l încarcereze iarăși într-un regiment. Să ,fi putut rămâne toată viața pe front, să i se îi dat și mai departe prilejul să ajungă Cu ce drept îl lasă să înfrunte morțile și nebunia, să simtă în el atâtea elanuri și atâtea puteri — și apoi ii retrage deodată, îl împiedică să-și mai primejduiască viața, îi interzice să maiucidă? Ce Dumnezeu, dacă s-a pornit odată răi i s-a dat ordin de sus să-și schimbe

oamenii sufletul, să omoare și să ajungă eroi — cum de se mai pot întoarce lucrurile așa cum au fost la început, cum de mai există pacea?

Șt totuși pacea există, eroii sunt dezarmați, și altele, altele multe nremainădăduite acolo pe front s-au împlinit. Toate acestea sunt atât de neînțelese. Nu există decât un singur lucru sigur: că omul trebuie să înainteze, să cucerească poziție după poziție, să se impună în fața celorlalți oameni — să-i silească să-și scoată pălăriile când trece prin fața lor, să facă front de drepți. Se afla odată pe stradă când trecea Nicolae Iorga, și dintr-o camionetă un grup de cercetași au strigat: „Trăiască marele

25

nostru istoric și apostol al neamului!" A avut atunci revelația unui sens al existenței — nu pentru el, nu se mai gândea de mult la el, ci pentru David. Să ajungi glorie a țării, un nume — să faci din numele familie) o mândrie a neamului. O țară întreagă să tresară la numele de David Dragu, fiul marelui erou, maiorul Ioan Dragu . . .

Dar tinerilor acestora le lipsește vloga; nu mai au curajul să ceară, să rupă din dreapta și din stânga, să smulgă singuri dreptatea, onorurile, averea. Au alte idei în cap; nu le place lupta, nu mai au ambiție. Dav nu roșește niciodată că e corector de noapte, deși ; £ două licențe și scrie atât de bine. Mă băiatule, sărăcia i-o rușine, e o boală rușinoasă. Numai prostului i se iai să fie sărac. Omul deștept și cinstit, dacă rămâne sărac, să știi că suferă de o boală ascunsă: e impoL mai Davide. O fi el deștept și iscusit, o fi el cinsti' curat la suflet — dar să știi că ii lipsește bărbăția. Omul ăla e o muiere. E datorie 'de bărbat să ajungi bogat mânând cinstit. Numai proștii cred că bogăția se capătă numaidecât prin ticăloșie, prin fraudă și furțișaguri. Davide, bogăția e dată de la Dumnezeu, e o

poruncă — asemenea celeilalte porunci a bărbatului, onorurile . . .

își sting amândoi țigările în aceeași scrumieră.

— Cât o fi ceasul? întrebă David, deschizând mapa pentru scris, oarecum ostil.

— Patru jumătate . . .

Tatăl i-a răspuns prompt, bucuros că poate rupe tăcerea cu un mic serviciu. Dar de vorbit nu-i mai pot vorbi acum. Are de scris; și la noapte iar pleacă la tipografie, bietul băiat.

Se ridică de pe scaun și ia tava cu ceștile de c. E< goale. Scutură scrumiera în gura sobei, deschide o mătate de fereastră — și pornește cu tava într-o mâi puțin șchiopătând, din cauza junghiului reumatic, puț aplecat din umeri.

Rămas singur, David se repezi la ușă și o închise cheia. în sfârșit, să vedem ce mai putem face acum, trei ceasuri. Dacă nu scriu articolul până diseară, iar rămân fără țigări ,și fără un leu în buzunar. . . Hârtia alb din față, sferturi de coală, tăiate corect, nu-l îmbia deloc.

26

Despre ce să scriu? De câtva timp nu-l mai ispitește scrisul, cele câteva pagini umplute de zor, cu fraze la întâmplare, cu argument cotidian. Plănuiește o carte, compusă pe îndelete, în care va concentra tot ce a adunat în note de atâția ani; despre adevăratele drepturi ale omului. Numai lui Pavel Anicet a îndrăznit să-i citească pagini din cartea asta^ care poate nu va apărea nic4*dată, căci nimeni nu se va încumeta s-o publice. De când a murit inginerul Anicet, speranțele lui s-au irosit. Poate nai omul acela, Bogat cum era pe atunci, ar fi fost bucuros să-i tipărească volumul. îi făgăduise odată că îl va trimite și în străinătate împreună cu Pavel. Dar Pavel este acum tot atât de sărac ca gi el, și face pe secretarul la Baly pentru câteva mii de lei pe lună . . .

Se apucă de scris cu un oftat. Sunt atâtea lucruri de spus, și articolul trebuie scris atât de repede. Două sute de lei; tata spune mereu că n-am ambiție. Foarte adevărat; de ce aș avea? Ce să ajung? Dacă aș putea avea mai multă liniște, dacă aș putea sta undeva fără dragoste, fără compătimire în jurul meu, să-mi scriu cartea . . .

Pagina se scrie greu; gândul îi fuge mereu, și tre-J te să-și aprindă o altă țigară ca să mai adauge câteva rânduri. își amintește de scrisoarea lui Marin. O caută agitat pe birou și o cântărește în mâini. Ce inspirație la omul aste, ce graforee; și totuși odată mi^a spus: *vivere est necesse, amare necesse est*. Toți iubesc... îl cuprinde o amară bucurie că a scăpat până acum de farmecul acesta inutil, de combustia asta sălbatică în care au căzut toți prietenii. Poate nici ei nu iubesc, cine știe . . .

Se reîntoarce la scris. Termină pagina a doua cu gândul la Marin. Nu recitește; adaugă mereu, rând după rână, așa cum se' nimerește. Tot nu mă interesează ce scriu acum; iar numele meu, ce-mi pasă? Mi-a trecut de mult gustul gloriei. Eram fericit atunci dacă mi se publica un articol. Și acum nu știu cum să scap, să nu mai scriu. Câte alte lucruri sunt pe lume în afară de paginile astea care se innegresc zilnic, cu miile, și atât util.

Numără; este la a treia pagină. își toarnă apă în pahar, oftează, și iar; scrie.

27

Rămas singur, Anicet se trezește deodată fără nimic de făcut. Să se ducă la David; nu l-a mai văzui de mult și aproape îi e dor de el; i-ar plăcea să-l caute în odaia săracă, să bea cafea și să-l asculte vorbind. Omul ăsta are în el o forță și un curaj care mă farmecă; poate din cauza virginității. Un adevărat mister, puritatea aceasta întârziată a lui Dav. Totuși, nu e mai puțin adevărat că asceza îl stimulează, îi înalță vertiginos, oriunde vrea. Omul ăsta nu se oprește niciodată pe loc; înaintează, suferă, cucerește, rabdă — și spiritul lui nu e niciodată în odihnă. Cât de mult ne pierdem timpul, noi,ăștia care facem dragoste; ce risipă de *energie*, câtă imaginație ca să ne putem menține alături aceeași femeie ... Dav a rezolvat toate problemele acestea Inutile; le-a rezolvat sau le-a evitat? . . . Poate e totuna. Un adevărat mister virginitatea lui; omul care vorii cele mai multe porcării, și scrie cele mai pornogr pamflete... Un nou profetism, o nouă vulgarități eu rădăcinile în feciorie, în inocență — asta a vrut *el* sa militeze. Dreptul pe care ți-l dă puritatea de a s] tuturor lucrurilor pe nume; ca un copil, sau ca o fecioară crescută într-o societate fără ipocrizii. Mă întreb de unde găsește el toată energia ca să reziste vieții din jurul lui. ,Are mult noroc, fără îndoială. . .

Se oprește o clipă din drum și se apropie de o vitrină să se hotărăscă. La David îl așteaptă atâtea lucruri care îl interesează, încă, pe care e dornic să le afle, să le dezbată; cu el poate încă vorbi. Totuși nu se poate duce la David. O sfială neînțeleasă; i se pare că îl obosește, îi irită chiar. Și el îmi cere mereu să. fac ceva, să mă schimb, să mă apuc serios de lucru. Și apoi, discuția aceea stupidă... Amândoi lângă masă; :a. *de* obicei vorbește David. îi place să-l asculte, îl măgulește — dar este atât de departe de adevăr; și nu are curajul să-i spună că se înșală, că el, Pavel, a încetat de mult să mai fie băiatul hotărât și deștept dinainte,.

28

că trăiește o întâmplare rușinoasă și e chinuit de o etica urâtă, pe care nu izbutește s-o lichideze tocmai pentru că nu înțelege în ce parte trebuie să apuce și pentru-care dragoste să se hotărăscă. David vorbește prostii, trebuie să-i spun că se înșală. Totuși, nu are curajul și continuă să-l asculte.

Celălalt îi mărturisește sincer, aproape cu invidie, cât de mult îl admiră pentru felul lui bărbătesc de a se purta 'cu femeile. Mie îmi place ceea ce faci tu; iubești fără să-ți pese, faci dragoste și bună ziua, cucoană; tu *nvz* ești sentimental, Au ești cel mult. un afemeiat vulgar,, căruia îi place posesiunea a cât mai multe femei, pe care le cucerești lesne — căci ești un băiat frumos și ai carură de taur, asta o știi — dar pe care tot atât de ljosne le părăsești, din plictiseală sau din capriciu. Asta* e frumos; o astfel de dragoste admit și eu. într-un anumit sens, tu ai despre dragoste aceeași concepție pe care o are și Emilian, șl pe care, îți spun drept, o apreciez enorm. Emilian crede că. singura dragoste perfectă este cea a prostituatelor; numai ele nu te angajează la nimic; actul, plata și să ne vedem sănătoși. Cam așa faci. și tu; vii, cucerești, posezi și la revedere. Tu nu ai complicații sentimentale, tu nu suferi drame pasionale. Ceea ce mi se pare penibil în orice dragoste sunt aderențele, implicațiile, consecințele; începi să iubești, începi să te atașezi prea mult, să nu mai poți fără ființa iubită — și de aici drama, degringolada. Dm câți cunosc eu, tu ești ■ singurul care iubești fără complicații, și ce e

mai bun. din tine și—1 păstrezi pentru sufletul tău ...

Face multe greșeli băiatul ăsta, dar ce spune el este interesant; nu le cunoaște din experiență, dar *le* ghicește de minune. Și, de altfel, cunoașterea asta prin experiență nu se recomandă întotdeauna. Oare nu s-ar putea învăța și de la alții? N-aș fi putut învăța eu de la Sandu? . . . E absurd ce gândesc acum, firește că nimeni nu poate învăța veninul dragostei de la alții. Dar d; te poți feri ghicind, cu atât mai bine. Și cam așa face Dav; băiatul ăsta si-a economisit bine forțele, are ajungă departe . . .

Anicet înțelege că gândul acesta, pe care îl lasă să alerge în voie, nu' izbuteste să alunge o anumită jenă, iritantă: l^avid îl crede cu totul altceva decât este. Mint și în fața lui David; și asta o fac probabil din lașitate; pe ceilalți îi mint din dispreț, din comoditate, din indiferență.

29

;Dar David este cu totul altceva, e un contemporan, un prieten. David nu bănuiește drama care durează de atâtea luni; lupta împotriva dragostei, în care e biruit întotdeauna, căci iubește altfel decât s-ar cuveni, și iubește obosit, întristat, alergând între cele două femei, fără să fie satisfăcut, fără să-și găsească odihna și înseninarea. Nu are curajul să spună tot lui David, arătându-se așa cum e. O noapte cumplită îl amenință, asta o simte " prea bine — și știe cât va fi de cumplită, pentru că a H| luptat destul să o îndepărteze. Dacă cel puțin aș iubi pe una singură din ele; sau dacă aș izbuti să nu mai iubesc femeia, așa cum am izbutit să nu mai iubesc iubirea. Este un adevărat destin întâmplarea asta; căci urăște dragostea, tot atât de mult ca și David, și simte aceeași întunecată ură a oricărui bărbat față de femeia care îi va robi libertatea și îl va face să păcătuiască contra lui. Dar întâmplările au fost mai covârșitoare decât inteligența și voința lui. Întâmplarea m-a legat, m-a •contopit de două trupuri; și obișnuința, sau cine știe ce blestem, m-a făcut să le iubesc sufletele. Nici măcar capriciul, nici cel puțin dorința aceea băiețească de aventură, de experiență gratuită — nu mi-a regizat dragostele. Le-am întâlnit în cale și am căzut; asta a fost tot, dacă ar trebui să vorbesc în rezumat. Numai că, nu se poate vorbi în rezumat despre dragostele acestea; fiecare eslg. o lume cu o istorie aparte, și nicodată nu se"TSpetă.|Nici un alt om nu știe nimic despre dragostea I altuia. Este întotdeauna un alt miracol sau un alt bles-; tem — și fiecare om este destinat să și-l poarte singur, j fără putință de evadare, fără nădejdea unei destăinuirii care să comunice cu adevărat substanța./~Zadarnice sunt [toate confesiunile în dragoste; chiar dacă e mărturisită, (-rămâne neînțeleasă celuilalt; fiecare o traduce prin ex-| periența lui, și deci nimeni nu o poate judeca. (Cam re-torizez probabil.jTj

Dav n-are să mă înțeleagă niciodată; nici eu nu mă înțeleg — căci vreau să scap de dragoste și nu pot (nu se poate, asta e), iubesc și totuși sunt dezgustat de dragoste, iubesc pe Una și totuși mă gândesc la Ghighi chiar în clipa când o îmbrățișez, iubesc pe Ghighi și totuși o urăsc pentru că mă silește să înșel pe Una . . . Toate astea sunt atât de tainice, de miraculoase; mă plictisesc atât de mult, mă fac să sufăr. Dacă aș fi omul pe care Dav crede că sunt, aș pleca, ^au aș alege. Dar

,3 (A

parcă alegerea simpliică ceva?.. . Pot foarte bine să rs—~ mân cu Una, dar o

voi dori mereu pe Ghighi, chiar dacă nu o voi mai vedea niciodată în viață. Lucrurile astea sunt atât de întunecate . . . Nimic decisiv nu poate interveni în întâmplarea mea, orice aş face. Să ştii că eşti blestemat să porţi crucea asta toată viaţa (dar poate „crucea” e prea mult spus . . .) chiar dacă fiinţele pe care le-am iubit vor muri, chiar dacă ele mă vor uita... E. groaznic, e hain destinul ăsta! (Iarăşi retorizez.) Şi totuşi i-aş fi putut spune lui Dav. Nu ce se întâmplă cu mine, fără îndoială că nu i-aş putea spune cauza pentru care fac tot ce fac. Dar i-aş putea povesti faptele; să ştie că nu privesc atât de victorios femeile, că dragostea pe care o fac nu trece atât de uşor pe lângă mine. Este o anumită nebunie plictiseala aceasta a mea; Lsş& poate toţi oamenii cari iubesc cu adevărat sunt ori plic-' tisiţi, ori nebuni7J(0 cugetare?) La mine, extremele s-au îmbinat. Sinteza aceasta este singurul lucru pe care îl înţeleg. Plictiseala — şi alături, nu la capătul celălalt, nebunia. Fără îndoială că asta se întâmplă cu mine . . .

Totuşi, ar ti trebuit să-i spun ... Se apropie de el; seară, puţin înainte de a se aprinde lampa. Sentimentul acela de prezenţă virilă, prietenească, de siguranţă; un braţ tare şi drag alături; bucuria de a spune, de a se descărca. O sete aproape organică de a simţi pe David aproape. Trage scaunul lângă el şi începe să vorbească deschis^ simplu, fără voce. (Se ascultă în gând; nu are „voce”, nu are nimic de monolog teatral. Certitudinea aceasta că va putea fi sincer, cu desăvârşire sincer, şi va putea spune tot ce şi-a pregătit în atâtea ceasuri de solitudine, fără să se înnămolească, după obicei, în platitudini şi fraze insignifiante — certitudinea că se va putea arăta lui David aşa cum este el într-adevăr, îi transmite o bucurie care îi răscoleşte tot sângele Umblă mai vioi, îşi simte muşchii braţelor încordaţi, respiraţia mai largă.) Vorbeşte... Apoi întrerupe filmul gândului; îi place să reia mereu scena întâlnirii; îl încântă imaginea lui David, cu părul dezordonat, sprâncelele acelea drăceşti, trupul lui de viezure, neastâmpărat, în¹ neconţinută fierbere, ochii fulgerând pe sub ochelari. .. La masa lui de lucru, desigur. Nici nu bate la uşă. Să trăieşti, Davide! . . . Celălalt: Ce-i cu tine, mă? ... Opreşte iarăşi filmul. îi place să se oprească asupra fiecărui amănunt. David se miră întotdeauna când îl vede; se miră

31

chiar, şi se bucură, de însăşi existenţa lui, alături, în acelaşi oraş, în acelaşi sfert de veac. Mâna pe care i-o ţine strânsă mult, şi îl priveşte drept în ochi, mărunţ cum e şi drăcesc de viu.. . Aşa cum îl vede, nu se mai simte singur.ft^ât de binefăcătoare, de firească şi umană e prietenia, căldura sufletului celuilalt, către care nu te - simţi atras ca să arzi, să te consumi în desperare, ci atras -să te armonizezi, să te împlineşti. Dacă există vreo fericire pe pământ, apoi aceasta e prietenia; dragoste senină, crescută an cu an, limpede, fără agonii, fără som-brargj|Şi totuşi, şi aici rămân singur. Câteodată, blestemul te urmăreşte şi aici. Să poţi spune tot — fără teamă că celălalt te va compătimi sau îţi va da sfaturi, ci te va înţelege numai. Să ştii că o singură fiinţă va înţelege până la fund — şi va continua să te iubească după aceea ...

Dar nu dragoste. Pentru Dumnezeu, nu dragoste! (De ce am exclamat? Dacă am să încep aşa, n-am să-i pot ^pune nimic. . .) Stă o clipă pe gânduri. Cum izolează dragostea de tot ce este organic unui om, de toată tinereţea din jurul iui. Poate îl izolează chiar de viaţă; se întâmplă atâtea lucruri lângă tine,

când iubești, despre care habar nu ai. E aproape antisocială dragostea asta nebunească, pasiunea. Poate Emilian are dreptate; poate cel mai bun mijloc ar fi tot prostituția — iar cu femeile celelalte prietenia.[^] Să nu te izolezi, asta e secretul fericirii. Să nu te izolezi în doi, să lași să curgă viața-rdin jurul tău prin tine, să fii una cu ceilalți oa-mem. Oh, ce tragic este să rămâi izolat în dragoste. Și am citit undeva că prin dragoste rupi tocmai limitarea, izolarea. Cu mine se întâmplă altfel, tocmai dimpotrivă; pe mine dragostea mă izolează, mă zidește într-un singur zid, mă ferecă într-o singură fericire dureroasă, o singură agonie ...

Unde am rămas? . . . încercă să refacă din nou filmul cu întâlnirea lui David. De data aceasta, gândul nu-l mai entuziasmează. Oare o fi acasă la ceasul acesta? Nu e nici șase; până diseară, aș avea timp destul să-i spun . . . Dar n-am să fiu în stare să-i spun nimic. Prea l-am lăsat să creadă despre mine ce i-a dat iui prin cap. Pentru el sunt Don Juanul cinic; are să-i fie atât de greu să mă revoce, să încerce să mă înțeleagă. Poate are să creadă că joc teatru, că vreau „să mă schimb”, așa cum spuneam în liceu. Pentru el sunt Don Juan,

pentru Ghighi sunt Faust. Povestea se repetă; pentru fiecare sunt altcineva; și îi iubesc, Dumnezeuul meu, cât de mult îi iubesc! (De ce exclam? la urma urmelor puteam spune foarte bine ceea ce aveam de spus fără să exclam .. .) Să rămân până la moarte așa? . . .

Întâlnirea cu Vlădescu îl surprinse fără să-l bucure. Nu-l mai văzuse de mult. Anicet renunțase, de la începutul verii, să-și întâlnească prietenii. Cu Vlădescu nu fusese, propriu-zis, prieten; îl cunoștea de mult, se tu-tuiau, se vedeau des, în aceleași locuri, și atâta. îi întrerupse solilocviul cu întrebări precipitate; avea gesturi mari, calde și vorbea întotdeauna ca și cum s-ar fi despărțit, ca și cum trebuia să spună tot, pe un peron unde în orice clipă ar fi putut pleca trenul. Vorbea numai el, neobosit, generos, entuziasmat; izbucnea ca o flacără.

Vlad ăsta e un băiat extraordinar; păcat că nu face, încă, politică. Li auzea cuvintele: ce mai faci? ce mai faci? Ar fi vrut să răspundă ceea ce dorea de mult să-i spună: că nu face nimic, și se simte totuși fericit că nu face nimic, că trăiește numai; sau, mai elegant, că supraviețuiește, că se simte viu fără să facă totuși ceva. Nu e minunat?

Dar celălalt nu-l lăsă să răspundă. Începu să vorbească el, întrebându-l dacă a mai întâlnit pe cineva, dacă a mai citiți ceva nou, dacă mai scrie.

— Spune, mă, ce-i cu tine? De ce nu" mai vii pe la cerc? întrebă toți de tine. De la Dav am mai aflat ceva . . .

Și el îl vede pe Dav, și ăsta și toți ceilalți. De ce nu, m-aș duce și eu, astăzi?

— Știi că Dav scrie o carte? Extraordinară. Epatantă. Ne-a spus într-o seară ceva ...

Omul ăsta simte nevoia să aibă conversație, să stabilească neapărat un comerț spiritual, să discute ceva, orice.

— ... foarte vag, dar bănuiesc ce vrea să afirme: necesitatea limitelor pentru libertatea omului, înțelegi, limite sociale, psihologice, de orice fel. Toate acestea potențează forțele intime ale individului, le canalizează, le orientează, înțelegi, până ce izbucnesc toate în libertate. Eu i-am spus: Dragă Davide,

ideea aceasta de libertate are mâi multe sensuri... În sfârșit, o discuție întreagă . . . Dar ce făceai? . . . Mergi în jos?

— N-aveam nici un gând. Am vreo două ceasuri libere. (La Dav nu mă pot duce; dar de ce Dumnezeu)

3 — întoarcerea din rai

33

își anunță cartea înainte de a o scrie? Omul acesta ar fi fericit ca orice român să scrie câte o carte, să aibă ce comenta...)

— Mai merg cu tine atunci. . .

El a fost, cel dintâi, care ne-a povestit aventura Lianeii Cancel. Tot așa, când ne-a întâlnit pe stradă, și ne-a rugat să meargă puțin cu noi. Dacă ar rămâne singur, omu'Tăsta ar înnebuni. Ce bine vād prin el. Sau, poate, așa mi se pare mie, că e simplu, că are nevoie de societate ca și de aer, de hrană. Poate e altceva; poate iubește prea mult oamenii, poate trebuie să-și exerseze neconținut creierul... Liana Cancel Eskimo. Cea mai bună aventură care i se poate întâmpla unei femei.

— Ei, nu maf spui nimic, Pavele? Ce-ai mai făcut? Frica aceea de a trebui să susții o conversație c;:

băiat inteligent. Regretul că nu i-ai spus niciodată cât de inutilă e vorbirea, cât de luxoasă e; numai gândul sau fapta contează; vorbirea — exprimarea și comunicarea — e foarte rareori necesară.

— Ai auzit că Teodoru a încercat să se sinucidă?

— Foarte vag; încă unul care a ajuns la disperare.

— A, nu e așa. E ceva groaznic, o adevărată trage-die. Cunoști împrejurările?

—■ Din cauza unei fete, mi se pare? . . .

— Nu, dragă, peva extraordinar ...

E fericit că a găsit subiectul; se aprinde, vorbește sigur, fără teamă de a fi întrerupt.

— închipuiește-ți că se întorcea de la Radio; ținuse îcolo o conferință sau așa ceva; luase o mie de lei, ;xact o mie âe lei, o hârtie de o mie. Se ducea la Pan-lele, ascuți? Seara pe la opt jumătate. Era acolo un fel ie reuniune, nu prea știi nici eu bine; în sfârșit, fete, ians. Omul se Înbrăcase pentru seară; dar nu era departe,

i luat-o pe jos. Și, pe stradă ..., ascuți? îi iese o fată i nainte, o fată drăguță, nefardată, foarte modest îmbrăcată. se apropie, ascuți? și îi pune mâna pe braț. Băiatul, puțin enat, puțin surprins; nu putea fi în nici un caz vorba le o acostare, prea era inocentă și palidă fata, dar oricum. „Domnule" îi spuse aia, „n-am mâncat de două ile" — închipuiește-ți. . .

— Penibil...

(Dar să nu-mi comenteze scena, să nu mi-o inter-reteze, să nu-mi vorbească de suferința oamenilor, de omaj, de tragediile Bucureștiului, asta nu, Vlădescule. ..)

— Stai să vezi. A rămas băiatul înghețat, piatră, li-

4

pit de zid. Avea un glas stins, fata, o privire de câine bătut, și abia se ținea pe picioare. Teodoru a vârât mâna în buzunar, îți închipui ce jenat, căci nu știa cât să-i dea, și nu știa dacă ar trebui să-i dea bani sau s-o invite într-un restaurant (oricum, se temea să n-o jignească, știi). Nici un ban, absolut nici un ban, nici măcar un pol, numai hârtia de o mie de la Radio, neschimbată.

Nu știu ce i-a spus, nu-și mai aduce aminte, dar alături era o tutungerie și a intrat să cumpere o cutie •de țigări și "să schimbe mia, și închipuiește-ți, dragă, ghinion, n-avea să-i schimbe. „Cumpăr cinci cutii, zece cutii", i-a spus el, exasperat. „Regret, domnule, chiar acum am făcut casa, n-am decât vreo sută-două de lei." A ieșit omul exasperat și i-a spus fetei: „Te rog, duduie, așteap-tă-mă două minute. Mă duc să schimb, n-am schimbat la mine", sau poate nici nu i-a spus asta, nu știu ce, i-o fi spus; în orice caz, a luat-o la goană pe stradă, fără să aibă curajul să se mai uite înapoi. Și închipuiește-ți, •draga, ghinion, în prima cofetărie în care a intrat n-a găsit să-i schimbe, și nici mai departe la un oltean de pe stradă. De-abia într-o băcănie a găsit, și a pornit alergând înapoi, cu gândul să-i dea cinci sute de lei, sau s-o ducă la restaurant. Prinsese curaj acum, vezi, îl exasperase ghiniqftul. Dar cu căutarea, cu alergatul, au trecut vreo cinci minute. Și când se întoarse, ei, bănuiești? . . .

— Nu.

(E exasperant tipul, misterios, teatral. Mă enervează. Uacă aș fi citit ziarele, cel puțin; probabil că s-a scris ceva. Teodoru nu e ,un oarecine.)

— Lume adunată, vardiști, se cerea un doctor prin mulțime; ca în film. Fata încercase să treacă drumul după el, și cum era la capătul puterilor, s-a împleticit în mijlocul străzii tocmai când venea o mașină; și a călcat-o; n-a murit imediat, dar i se fracturase baza craniului. Telefoane, Salvarea. Bietul Teodoru, îți închipui, încremenise acolo, cu banii schimbați în buzunar, cu planurile în cap. Știi, când mi-a povestit toate astea mă emoționasem, îmi simțeam ochii umezi, și eu doar nu sunt un senilmental, tu mă cunoști. Dar drama asta, mă, ghinionul ăsta blestemat: Ia închipuiește-ți să fi avut doi-trei poli în buzunar, în loc de o hârtie de o mie? Ar fi trăit și fata, ar fi scăpat și el de nebunie. Căci a avut aproape un atac, umbla să se spânzure prin odaie; ai lui nu știau ce să mai facă: dar tot nu credeau că

35

se va sinucide; credeau că e un simplu șoc. Numai că, omul ăsta întotdeauna mi-a dat de bănuț; iavea o filozofie deprimantă, desperată —■ și când a dat de o experiență hotărâtoare, tragică, n-a mai rezistat. Nu e așa?

— ... (Totuși, mi se pare mie, sau Teodoru se logodise cu adevărat?)

— Când a aflat de la spital că fata murise, a înghițit două pastile de sublimat. Norocul lui că a început să țipe. Au venit și l-au transportat la spital. Tot timpul țipa; „nu vreau să mor! nu vreau să mor!" Spune, nu-i tragic asta? Să fii desperat, să vrei să mori, și' să-ți fie totuși frică de moarte?!

— Banal!

Cuvântul lui Anicet sună aspru, sec, aproape fals. Dar nu mințea în clipa aceea; îl plictisise elocvența lui Vlădescu. Comentariile lui, drama pe care o savura, căutând nuanțe, sensuri, concluzii. Dacă nu l-ar fi întrerupt, ar fi continuat poate mult timp.

— Banal, dragă, și sentimental!

Ar fi voit să adauge: nu se sinucide un om, un bărbat adevărat, pentru că fata pe care intenționa s-o ajute are un accident mortal. Sinuciderea exista în el, îl aștepta de mult. Și, ca atare, tipul nu mă interesează; cu atât mai mult cu cât D. Teodoru a scris atâtea studii despre sinucidere și despre

neant. Nimeni nu are dreptul să se salveze înainte de vreme, sinucigându-se. Toate lucrurile acestea sunt atât de banale, de ieftine, exasperant de ieftine. Tragedii, tragedii peste tot locul; cred că cea dintâi datorie a unui tânăr este să ignore tragicul, să-și extirpe din sentimentele sale sentimentul iremediabilului, al inutilului, al agoniei și neantului. Să trăiască întâi ca oamenii și ca vitele, fie orice o -fi, întâmplă-se orice s-o întâmpla . . .

— Exagerezi, dragă Anicet! Există aici o întreagă blemă 'de conștiință!

— Nu mă interesează nici o problemă de conștiință! .. Cum mint, și cât de lucid sunt acum când mint! Dar

tipul ăsta este un bleg inteligent, și nu pot face altfel. Nu-i pot da dreptate, deși simt că o are. Altădată, cazul bietului Teodoru m-ar fi emoționat până la paroxism. De ce mi se pare acum enervant, sentiment _ și banal? ...

— Dar știi că mă interesezi?! Vasăzică pentru nu poate exisFa o problematică de conștiință, care să

36

Intervină în actul vieții, să modifice însăși viața, derutând-o, oprind-o?

— Nu, nu, dragă Vlade. (De ce vrea omul ăsta să înțeleagă cu orice chip spusele mele? Poate nu merită . să fie înțelese, clasificate într-o filozofie a vieții. Sunt pur și simplu vorbe în vânt.)

— Explică-te, atunci. Căci, ori, susții că viața nu poate fi modificată de o problemă de conștiință,, ori susții...

Și totuși nu susțin nimic. în clipa asta, n-am poftă de nici o înțelegere, de nici o generalizare. Nu mă interesează adevărul. De i'apt, habar n-am unde se află adevărul, și ce este aia adevăr .. Dar, de ce sunt acum atât de ostil Bietului Teodoru care, oricum, a suferit destul încercând să se sinucidă?! De ce mă încăpățânez contra lui, cu care n-am nimic de împărțit? Aproape îl urăsc, acum. Poate pentru că Vlad ăsta este un emotiv exhibiționist, un retor, un om inteligent care înțelege toate, comentează totul. Și atunci, probabil că iau o atitudine ostilă împotriva oricărui lucru pe care îl susține. Dar asta nu mai e inteligență, asta nu mai e înțelegere, ci de-a dreptul pasiune, întuneric, Dumnezeu știe ce.

— Atunci glumești, reîncepu Vlădescu. Dacă nici paradox nu e, atunci este o glumă.

— Cum vrei tu, răspunse plictisit Anicet.

— Vasăzică iei viața în glumă.

— Ba nu, asta in nici un caz n-o fac. Viața e prea serioasă pentru mine.

— Dar atunci te contrazici, dragă Pavele. Ori iei viața în serios, și atunci trebuie săHmi răspunzi la .întrebarea pe care ți-am pus-o adineauri, ori iei viața în glumă, și atunci. . .

— Dragă Vlade, dacă ți-aș spune că și tu ai dreptate dar, în același timp, am și eu dreptate, ce mi-ai răspunde?

— Ți-aș răspunde foarte simplu că ești pluralist, sau pragmatist sau în cel mai bun caz subiectiv.

Lui Pavel i-ar fi plăcut să râdă acum, să poată râde din toată inima; dar se simțea trist, fără motiv; o tristețe puțin înăcrită, puțin absurdă.

— Dar ce-ți veni să te gândești așa din senin la o asemenea întrebare absurdă? iscodi Vlădescu.

■— Nici eu nu știu, răspunse gânditor Anicet. Dar poate știu; întrebările astea absurde și esențiale ard de dorul de a le pune altcuiva, lui Dav, de pildă,

37

sau lui tata. Și, pentru că niciodată nu putem întreba pe cel căruia i se cuvine întrebarea, ne adresăm oricui, la întâmplare, și poate chiar dragostea, chiar cunoașterea o alegem la întâmplare; sau poate ne aleg ele pe noi, cine știe? Frumos ar fi să știe Vlădescu.

~ ... și a scăpat Teodoru? .., — Până acum e în afară de orice pericol. Înhipu-iește-ți, un tip care ajunge la o filozofie a suprimării, și nu se poate suprima. Este o dramă, să știi.. .

Văzând că~ Anicet nu-l ascultă, Vlădescu schimbă pasul și tăcu o clipă. Se simțea oarecum stânjenit de tăcerea lui Pavel, de răceala lui, mai ales. Altădată era altfel: caustic, puțin sceptic, dar foarte atent în conversație, foarte, foarte curtenitor cu prietenii. I s-a întâmplat ceva, fără îndoială; poate femeia aceea, despre care vorbesc băieții. O femeie distinsă, se spune, dar posesivă, vampirică. Dar Anicet nu e omul care să se lase dominat de o femeie. Trebuie să fie altceva cu el.

— ...și tu ce mai faci, Pavele? Tot secretar la Excelența Sa?

— După cum știi, secretar.

— Parcă voiai să pleci cândva în străinătate, ai renunțat acum?

Cum poate renunța cineva ia plecare, la fugă? Hotărât, Vlad are darul întrebărilor absurde. Dar nu-și putea ascunde un sentiment de pudoare violată: omul pusese degetul pe rană, aproape îl umilise. Plecarea lui Anicet la studii era de mult așteptată de prieteni; de mult fusese anunțată. Și au intervenit atâtea, neînchipuite; sau poate i-a lipsit lui curajul să se desprindă. Totuși, aproape îi e ciudă pe Vlădescu pentru că i-a pus o asemenea întrebare.

— N-am renunțat, dar deocamdată mă simt bine și aici.

Bine .. . Una, Ghighi, nebunia care îl roade, aproape, aproape. Dar nu se poate spune că toate astea nu sunt ■totuși un *bine* . . .

— Mai lucrezi ceva?

— Nimic. (De ce or fi simțind tinerii ăștia nevoia ca 'fiecare să lucreze, să se surmeneze, să creeze? Liana Caneel Eskimo.)

■Răspunsurile seci și oarecum indiferente ale iui Anicet ri intimidau pe Vlădescu, îi paralizau pofta lui de vorbă, de comuniune facilă dar continuă. Aproape că simțea o malaîse în vecinătatea unui prieten tăcut. A avea

38

nevoie de gesturi, de comunicare, de vorbă. L-ar fi lăsat bucuros pe drum, dacă nu ar fi avut în același timp senzația precisă că a contribuit și el întrucâtva la însingurarea celui alt; poate l-a jignit sau poate s-a întâmplat altceva cu Anicet, altceva despre care el nu știe nimic. Ar fi vrut să-l roage să-i spună — să-i spună o sumă de lucruri pe cari el nu știa cum să le definească — dar nu se încumetă să mai pună întrebări.

— I-ai mai văzut pe băieți? întrebă Anicet.

— Ne vedem mereu, pe la unii, pe la alții. Joile suntem cu toți la Corso. De ce nu vii? Sunt toți acolo, discutăm, râdem . . .

— N-am avut timp. O sumă de chestii de aranjau Lucru mult la Șef. Apoi, fratele, meu . . .

— Vino diseară, dacă ai vreme. Sus la Corso ne amuzăm bine . . . Sau, ai vreun rendez-vous?!

Pavel îl privi aproape fără să-l vadă. I se năzărise o întrebare, și căută să-și amintească ceva foarte tulbure, foarte vag. Liana Caneel Exkimo.

— Ascultă, Vlade, de ce mi-ai spus mie povestea lui Teodoru așa, din senin? Celălalt nu simți nimic îndărătul întrebării, și răspunse prompt, cu bucurie că poate vorbi, că se va lega din nou conversația.

— Știam că îl cunoști bine, în sfârșit, e un caz straniu, o problemă de conștiință, orice, ai spune tu. Dar mi se pare că ți-ai schimbat filozofia; ești sceptic, acum. Treci o criză, asta e, o experiență inevitabilă oricărui tânăr.

11 ascultă cum vorbește, cu câtă încredere îl analizează, și se întunecă deodată; ar fi vrut să ia altă întorsătură convorbirea. Ar fi vrut să audă de la celălalt cuvântul decisiv care l-ar fi făcut și pe el să vorbească. Se opri din mers, cu o ciudată nemulțumire în priviri. Vhthd riu e de vină, el își face datoria înainte, așa cum l-am pomenit; să înțeleagă totul, și să vorbească despre toate. Dar mi-a trecut mie ceva prin cap, și nu știu ce. Teodoru, la urma urmelor, nu-mi este cu totul indi-r-, ferent.

— Pe față o cunoști? întrebă Anicet. '•' < — ■ Ei bravo, ți-am spus că n-o știe nimeni, era o.

simplă vagaboandă; cine știe ce dramă familială; o și fugit de acasă, clin provincie; s-au găsit la ea niște hârtii, dar asta n-are nici o importanță, fapt e că l-a pus

39

Teodoru față în față cu propriile sale teorii: neantul, nimicirea, sinuciderea — și ai auzit cum le-a suportat, strigând că nu vrea să moară . . .

— Pe oamenii aceștia i-aș bate cu vârgile până la sânge, vorbi deodată, aspru, Anicet.

— Ești și tu, carevasăzică, împotriva sinuciderii? Anicet îl privi deconcertat; mi se pare mie sau Vlădescu a început să se prostescă?

— Dar nu vorbesc de sinucidere, vorbesc de ceva mult mai serios, mult mai responsabil..

Ghici toate gândurile, auzi toate cuvintele, dar o milă neînțeleasă, o predare în necunoscut îl paraliza. De ce i-aș spune lui ceea ce trebuia să spun tatălui, sau lui Dav, sau Unei? Să-i spun un gând al meu; și pe urmă? Ce să facă el cu gândul, dacă nu e gândul lui? Are atâtea cărți, întâlnește atâția oameni la Corso, poate aduna câte gânduri vrea dacă are nevoie. Dar ce face cu ele, •ce fac oamenii cu gândurile, cu ideile originale? . . .

— Nu, zău, Pavele, explică-te . . .

— E târziu acuma, am o întâlnire. Dar ara să viu la •Corso, să știi că viu. N-am mai stat de mult de vorbă . . .

A făgăduit, așa, ca să scape. Celălalt îl privește puțin în urmă, mirat cât de stângaci grăbește' pasul.

IV

Când Emilian și Jean Ciutariu au bătut la ușă, d-l Dragu trimise pe Getta să le deschidă. El aproape se dezbrăcase; purta pantaloni vechi, de casă, cu o cămașă de noapte pe deasupra.

— Tată, te vede lumea . . .

Se ascunsese după ușa cămării, puțin mâniat de asprimea fetei, puțin mândrit de sărăcie. Getta își trecu o mână prin păr și le deschise surâzând. îi cunoștea pe amândoi de câțiva ani; pe Ciutariu îl iubise în ascuns, în ultima clasă de liceu; era cel mai frumos băiat pe "care îi întâlneau vreodată.

— Pofțiți la Dav. Numai nu știu dacă a terminat; avea ceva de scris ...

40

Rmilian trecu înainte; mulțumind, își săltă puțin umărul, ticul lui, stigmat de geniu, cum îi plăcea să spună» Ciutariu îl urmă blând, scuzându-se parcă de prezența lui față de privitori nevăzuți. Șapte mii opt sute nu e o sumă proastă pentru vremurile în care trăim. Și mi-au spus că nu se face mai nimic toată ziua. Numai dacă n-ar veni altul mai înainte . . .

. . . Nu e nici o rușine să ceri; doar ești artist, ești un creator, mă. Alții se învârtesc de milioane. E dreptul îau, dreptul de creație. . . Emilian își continuă pledoaria fără să întâmpine rezistențe. Șapte mii opt sute, mai am patru, dar pentru un om ca mine nu e prea mult. Trebuie să cerem, să urlăm, să furăm, mă! — ăsta e dreptul generației tinere; așa spune Emilian. De ce alții să aibă și tu nu? Alții au burse în străinătate și sunt incapabili, alții se învârtesc prin Ministere și sunt niște lichele. Tu ești artist, tu ai dreptul să ceri; cu proptele, fără proptele, trebuie să răzbați; facem toți scandal pentru tine . . . Jean Ciutariu se codește, încearcă să protesteze. Lasă, mă, te știm noi pe tine; romantic ai să rămâi o viață întreagă; muzica și muierile, astea sunt hrana ta. Dar ascultă ce-ți spun eu: cu inspirația nu se mai face nimic în ziua de astăzi, îți trebuie confort, îți trebuie liniște pentru creație. Trei, patru mii de lei, cât îți iese ție ca suplinitor, e o leafă de mizerie, viață de rob. Și dacă alții n-ar avea, dacă țara asta ar fi săracă . . . Dar, slavă Domnului, bani se risipesc pretutindeni; de ce să nu-ți dea și ție, care ai talent, și ești tânăr?! . . .

— Trebuie să intervii și tu, 'Dav, tu cunoști pe secretarul de la Arte.

— Eu i-am spus . . . , începu Ciutariu, jenat.

— Lasă, mă, îi întrerupse Emilian, nu te mai amesteca și tu. Ți-am spus că postul e liber. De ce să-1 ia alții când îl poți lua, tu?

— Dar eu sunt foarte mulțumit și așa.

— Lasă, asta spune-o la școală. Eu știu ce trebuie unui creator. . . Femeile tale te vor poate romantic, sărac și idealist. Mof! Astăzi trebuie bani, mă, călătorii de perfecționare, contact cu ai mari. Cum ai să ajungi, altfel?

— Dav, tu ce crezi? întrebă Ciutariu.

— Dragă, în muzică mi se pare foarte greu de ajuns dacă nu ai geniu. Or, tu nu ai geniu, cel puțin asta e părerea mea. Cu talentul tău, ca să răzbați. . .

41

■ ..■— Dar nu e vorba de talent, interveni Emilian, jignit. E vorba de o viață mai ca lumea. O viață care să-ți dea posibilitatea să-ți dezvolți talentul, geniub spune cum vrei. Eu nu cred în geniile tale, cari răsar așa din bă-îegar, ca stelele. Dacă te acoperă mizeria, dacă trebuie să te surmenezi la un liceu suplinind pe un imbecil pentru trei mii de lei, poți avea oricât geniu, te cureți, și-o spun eu . . .

— Nu cred, dar în sfârșit, asta e altă poveste, vorbi David. în ce mă privește, la Secretarul General eu nu mă pot duce pentru că nu i-am cerut niciodată nimic, și nu vreau să-î cer.

. — Ți-am spus, dragă, că o să-1 deranjăm degeaba . . .

— Dar nu faci decât să-i amintești că Jean e compozitor, e cel mai bun critic muzical. . .

—■ Știu, dar n-am intervenit niciodată pentru nimeni. . . Și totuși am intervenit. E penibil să-ți dai seama, mai târziu, de câte ori îți calci „principiile”. De câte ori n-am telefonat lui X sau Y pentru un protejat aproape necunoscut, numai pentru că n-aveam curajul să-mi refuz un prieten. Și când mă gândesc ce scandal am făcut pe chestia asta a nepotismului și a intervențiilor. . .

— Dragă, Jean e un copil, e incapabil să-și înțeleagă interesele. Nu știe decât să facă dragoste, asta cunoaște ei din viață . . . Câte chei ai, mă, în buzunar? Ciutariu râde flatat. Dar dacă Dav nu-mi dă reco-mandația către Secretar? Iar se schimbă vorba, iar o să discutăm despre câte în lună și în stele, și în timpul ăsta, vine altul și ocupă postul. Mă mir însă ce i-o fi trăsnet lui David . . .

— Dă-i un telefon lui Oprescu, el îl cunoaște bine pe Secretar, vorbi Dragu.

— Știu, dar e altceva. Ție ți-ar fi fost mai ușor . . .

— Cu amorul cum mai stai, Jeane? întrerupse David. Tot le mai dedici Predicile Sfântului Sebastian, ca să le poți mai bine . . .

Începu să vorbească obscen și dezgustător, așa cum îi plăcea. Ocliii îi sclipiră de la cea dintâi porcărie pe care o spuse. Repeta cuvintele scârnave cu o voluptate rea,- amară, de ascet chinuit. Când privea pe unui dintre cei doi prieteni, parcă ochii l-ar fi încercuit și l-ar fi repezit de păreți. Avea o privire haină, zgâlțâitoare, de câte ori pomenea de sex. Ciutariu îi era o victimă veche;

42

îi excita furia, disprețul, amărăciunea. Un sarcasm febril și sălbatic.

— Cum faci tu, mă, ia spune?! ... Ii cânti înainte sau' după? ... Și pe unde o pupi, rriă? O săruți peste tot, sau preferi zonele erogene?... Pui tu gura acolo, mă? Pfiuah...

— Zău, Davide...

Emilian se amuză băiețește; umărul i se scutură, eîi-. pește des. îi plac scârnaviile, mai ales când le aude din. gura lui David", care, după părerea lui, e cel mai inteligent dintre toți și are această stranie particularitate că a rămas virgin până acum, la 26 de ani.

— Lasă-l, mă,'că ăsta ne bate pe toți. Mironosiță când. vorbește cu noi și cu cinci chei în buzunar. Cinci ai, mă? și nu le încurci?

Ciutariu râde stânjenit. Sunt invidioși pe Ileana; aia le place lor mai mult, aia le stă lor în inimă. *Dar sunt băieți buni. . . Numai, nu înțeleg ce l-a apucat pe Dav să mă, refuze?! . . .

— Vezi, tot cum spuneam eu. Sanatoriul te-a făcut¹ pe tine Donjuan. Tuberculoza aceea ți-a venit tocmai la timp ...

Cei doi se codiră pe scaune. Emilian încercă să-i facă semn. E gafă, mă, asta nu se spune. Dar pe Dragu îl amuzau scenele acestea. Prietenii îl priveau toți, pe Ciutariu, ca pe un scăpat prin minune de la moarte.

— Beneficiar permanent. . . Nu ești tare, mă, Jeane,' ai rămas un talentat sentimental și cucerești femeile spu-nându-le că ai scăpat de la moarte . . . Puah . . .

Ăsta e ultima mea noapte, așa le spune; și închide apoi ușa dormitorului. Se alarmase tot Bucureștiul: moare. Ciutariu, moare Jean, moare un

geniu. Și ei avea o. simplă pneumonie, un fleac ridicol. Dacă e geniu, să. crape acolo de tuberculoză dar să-și scrie opera. Nu Predicile Sfântului Sebastian. Se plimbă pe la Belu ca să se inspire. Un caraghios. Când ai de gând să mori, mă?! Nu-mi pare rău că l-am întrebat așa. Se plimbă prin cimitir cu fetele: asta e ultima mea sărutare. Cine să-î reziste? Și s-a îngrășat ca un porc, i-au crescut plămâni ca la vite, bea și mănâncă și el spune că bea numai lapte. Și are sentimentul tragic al existenței, are intuiția morții, așa se laudă. El, tragic?! D-aia a scris Predicile Sfântului Sebastian.

43

Emilian. încearcă să schimbe vorba. Bietul Jean are să sufere acum; e exasperant de sensibil. Prostul ăla de David, care-i vorbește cinic, pare-ar scrie un articol. Nu se acomodează niciodată, nu e niciodată prezent; vorbește cu toți ca și cum ar vorbi cu el; nici nu simte ce e aia pudoare, ce poate fi, sensibilitatea . . .

Getta a adus ceștile de cafea în sufragerie; închide cartea punând o ilustrată drept semn. Poate un om să iubească două femei în același timp? Exclus, asta nu se poate. Și totuși așa se întreabă d-na Gifford în roman. Pe terasă sunt atâtea chaiselongue-uri, și în fund se văd Aipii; John aduce cocktail-uri, acum înaintea mesei. Cu d-na Gifford nu se poate sta de vorbă; e prea pedantă, vorbește tuturor de sus. Dar Teddy îi răspunde întotdeauna prompt, inteligent. Se coboară de pe terasă pe scările acelea de marmură vânătă, direct în parc. Ar vrea să se plimbe puțin înainte de cină, să privească lacul. Sau nu e lac? În carte, parcă se spunea că lacul e departe, ajungi la el cu automobilul. Teddy coboară și el, repede, sportiv. Mă interesează fata asta; simplă, proaspătă. Ce greață mi-este de femeile superioare, de d-na Gifford în special. îmi dai voie să te acompaniez, duduie? Ba nu, miss . . . Miss Dragu.

Cafeaua a dat în fiert. Amestecă în ibric, apoi scoate lingurița pe jumătate plină, suflă, și soarbe cu zgomot. E destul' de dulce. Dar dacă m-ar vedea d-1 Nicolaiescu . . . Stă la pian, și d-1 Nicolaiescu îi demonstrează ceva arătând notele cu un ac pe care l-a seos din reverul hainei. Asta înseamnă, spune d-1 Nicolaiescu . . . Dar nu-și aduce aminte ce înseamnă* e prea mult de atunci.

— Getta dragă, ai cumva vreun pahar cu apă rece? . . . Se scoală repede, fericită că mai rupe câteva minute din ora de pian, ia cana de sticlă din sufragerie și aleargă în curte. E mai rece de la cișmea. O lasă să curgă mult; apa se apropie bolborosind de gura câinii, crește, începe să se verse, alunecându-i peste pumn, stropind-o pe pantofi. O fascinează gălgăitul acela viu și rece. întoarce robinetul și apropie cana de gură; bea cu ochii închiși, cu capul răsturnat pe spate ... Și când duce, pe tava de argint, un pahar cu apă d-lui Nicolaiescu . . . Vrei să-mi aduci alt pahar, Getta, te-am văzut cum ai băut din cană . . . Adu alta, proaspătă . . . Bietul domnul Nicolaiescu ...

43

Toarnă cafeaua în cești. în mașină a mai rămas puțin spirt. De ce-o fi verde?

— Ilie, du tava aceasta la domnișoru în odaie. Vezi să nu verși paharele ...

Omul pleacă cu umerii puțin aplecați. în fața ușii mai așază o dată farfuriile; bate apoi rar, odihnit.

— ... Și spune domnișorului că s-a făcut ceasul șase jumătate...

"Se așază din nou pe scaun. Teddy e cu pantalon alb, de tenis, cămașa eu

gulerul răsfrânt. O plimbare prin parc. Așa începe dragostea; orice dragoste.. Vreau o femeie simplă, nesofisticată, care să mă înțeleagă. O fată ca dumneata, miss Dragu ...

Domnul Dragu s-a îmbrăcat. Ar vrea o țigară, dar se jenează să trimită pe Ilie să ceară de la David. Trece pe coridor și se oprește lângă Getta.

— De ce nu citești lângă fereastră? Ai să-ți strici ochii înăuntru ...

Fata dă din cap, absentă. Cabanes tocmai explica d-nei Gifford de ce preferă vinul femeilor. D-1 Dragu trece mai departe, fără rost. Ar vrea să vorbească cu cineva. Nevastă-sa doarme, cu părul despletit, cu picioarele goale. A spălat rufe până la patru; horcăie prin somn, fără tresăriri. D-1 Dragu caută ceva pe masă, în semiintineric; un jurnal, o carte, orice care să-i dea ceva de făcut. Ce-o mai fi scris Dav astăzi? Păcat că nu înțelege toată lumea ce spune acolo în articolele lui. Dacă ar scrie pe înțelesul tuturor, într-o gazetă de mare tiraj . . . , Ce-o fi însemnând „teleologie”? Ceva cu 'Dumnezeu, probabil; un soi de teologie nouă, ca ăia din Basarabia . . . Pipăie pe masă și nu întâlnește decât tocul de la ochelarii nevesti-sii. Se întoarce- și închide ușa încet în urma lui. Ilie.

— Unde-î Ilie?

G'mul răsare din ușa bucătăriei.

— Ordonăți, dom maior.

— Mă, să-i spui mâine lui frat-tu să vie să mă vadă. N-a mai dat pe aici de două săptămâni. Eu, să știi, că-i vând locul. Sau o fi având chef să ne judecăm?

S-a supărat din senin. Mama lui de țaran prost; mă ține cu vorba. Și i-am dat bani buni, din dota fetei. Pentru un păcătos deloc pe care îl are.. .

— Am să-i spun, dom maior. Dar e locul mamei, nu e al lui Niță.

45

— Al cui o fi. A mai rămas șase mii să-mi dea. Eu îți opresc leafa . . .

—• Așa e, dom maior; cum ziceți dumneavoastră. Dar să-mi dați de tutun; șapte lei la două zile, atâta să-mi dați. I-a murit și lui copilul, că dădea el banii, îi dădea Niță.

Emilian nu simte că David Dragu începe să fie plictisit de vizita care se prelungește fără rost. Continuă să povestească, pe cine a mai întâlnit, ce a mai spus Leon despre Teodoru („A vrut să fie interesant, asta e tot. Anul trecut se înscrișese la comuniști crezând că lansează o bombă de scandal; s-a păcălit și s-a retras. Acum încearcă să se sinucidă. Moft!"), ce se mai aude despre nevasta lui Octav, d-na Dobridor, care continuă să-l înșele și el, prostul, n-are habar („de ar avea vreunul curaj să-i spună; dar așa surit prietenii. . ."). Emilian vorbește apucând pe Ciutariu de braț, punându-i mâna pe umăr, plimbându-se prin odaie, răsucindu-se în jurul biroului, așezându-se o clipă pe muchea fotoliului. Dacă ar tăcea, poate că Dragu le-ar da să înțeleagă că trebuie să plece. Dar așa, în plină conversație, îi vine greu. Când îl aude și pe Dragu vorbind, e într-adevăr mulțumit; îl ascultă, îl aprobă. Numai să nu rămână singur așa devreme. Cu Jean Ciutariu aproape că nu mai are ce vorbi. La Corso se vor aduna de-abia la zece. Și nu are nimic de făcut până atunci, golul acesta din creier și din jurul lui îl înspăimântă; se agață de orice, de orice obiect poate fi discutat, numai ca să mai poată prelungi tovărășia. Când rămâne singur pe stradă îi vine să urle, să plângă. Dacă n-are pe nimeni de înjurat, dacă nu se poate revolta de

nimic în acea zi — i se pare că nici nu trăiește măcar. Îi copleșește o torpoare înveninată, crâncenă. Singurul mijloc de bucurie, când rămâne singur, e manuscrisul lui, pe care nu l-a văzut nimeni și de care nu pomeniște niciodată.

— Aveam ceva să-ți spun, și nu-mi vine în cap, făcu Emilian îndată ce nu-l mai auzi pe Dragu vorbind. Ceva care te-ar fi interesat.. .

Să nu mă întrebe cumva despre plecarea mea; pot să le spun că n-am puterea să mă rup de acasă, că mi-e milă de tata, de fete, de Getta mai ales? Aștia cari mă cred cea mai neînduplecată voință .. .

— Tu ce mai zici, Jeane? se întoarse Emilian. Va treFui să mergem la Oprescu . . .

—■ Lasă, frate, mă simt bine și cu leafa mea de-acum ...

46

Dar ce l-o fi apucat pe Dav să mă refuze? Doar n-o îi invidios și pe mine, eu nu scriu articole; ce are el cu arta mea?

—■ ... puțin. îmi pasă dacă am să iau postul sau are să-I ia altul. . .

—■ Și acum să ne întoarcem iar de unde am plecat, vorbi Dragu, sticlindu-și ochii, parcă ar fi întrezărit undeva o victimă de prins și zvârlit pe pereți. Nu mă interesează postul tău. Dar, să vă spun drept, mi-e scârbă. Am impresia că toți suntem niște veleitari; așteptăm toți să ne dea, de sus, pentru că avem talent și suntem băieți deștepți. E penibil, zău .. .

Se opri din vorbă și-r privi pe rând. îi păru rău că le spusese asta. Au să mă creadă invidios, guraliv, cine știe ce. Ar fi trebuit să le spun scurt: mă plictisiți amândoi, același și același lucru, de câte ori ne întâlnim. De ce nu puteți tăcea odată?

Se admiră în gând și imaginea îl liniștește; se scoală, îi ia pe amândoi de braț și le spune, prietenește: „M-ați făcut să pierd un ceas. Eu stau noaptea și muncesc pentru două-trei mii de lei, ca să am zilele libere, iar ziua veniți voi și mi-o înghițiți cu tâmpeniile voastre. N-am timp, mă, *n-am timp!*”. Strigă; ceilalți îl prievsc ifluiti, mdreptându-se către ușă. îmi luați timpul meu; în loc să lucrez, trebuie să vă ascult vouă prostiile. Așa se ratează o carieră, cu prietenii, cu cercurile, cu fleacurile. E atâta de făcut, atâtea cărți cari trebuie citite, atâtea gândurf cari își așteaptă condeiul să fie scrise — și eu, eu ca un prost, îi ascult pe aștia vorbind. Afară! marș! n-am tTimp, n-am timp!... A venit tata, a venit Getta, ați venit voi, și fiecare îmi răpiți o frântură din viața mea. Mă luați, mă omorâți. De ce n-am puterea să vă~ țip p dată pentru totdeauna: Afară!, nu-mi trebuie prietenia voastră! ... Și cât am de lucru . . .

— Mă, nu-mi vine în cap, făcu Emilian, observându-l că tace încruntat. Și sunt sigur că ți-ar fi plăcut. . . Ceva care te-ar fi interesat..

_D-1 Dragu privește în stradă așteptând să plece prietenii ca să poată cere lui David o țigară. Nu mai are .nici un ban; Gettei îi e rușine să-i ceară, pe nevastă-sa nu se înduplecă s-o "deștepte. Privește jucându-se cu degetele pe geam. Boier vechi și Domn creștin ... De unde o mai fi și asta? .. . Mă Dav, ascultă-mă pe mine, că am

47

experiență. Am trecut prin multe. Acolo, la Moara Roșie, acolo au fost oameni, mă, tot unul și unul. Divizia de fier, așa ni s-a spus nouă. Ascultă-mă, nu pleacă nimeni din casă, nu-și lasă părinții, cu trei fete, că doar te-am crescut și ți-am ținut profesori acasă . . . Parcă eu nu știu de ce vrea el să

plece?

V

Deși Pavel suferea de câte ori se întâlnea în aceeași zf cu cele două femei, rareori se putea împotrivi tentației de a se duce la Ghighi după ce se despărțea de Una. Voința lui nu conta în asemenea prilejuri; era aproape un destin întâlnirea, un chin care se cerea împlinit; și dacă lupta împotriva gândului care îl îndemna în strada Salcânilor după ce pleca din strada Teii, asta o făcea mai mult pentru a-și întârzia vizita, a o scurta, deci. întotdeauna era crud și inutil de sălbatic, când s întâlnea cu cealaltă. Tot dezgustul împotriva lui însuși, toată furia împotriva destinului sau a slăbiciunii sale, exasperarea și teama responsabilității — se cereau revăr safe asupra celeilalte. Pe fiecare o ura în parte pentru întâmplarea care le-a adunat, în dragostea unui singu om. Le ura, mai întâi, pentru că le iubea pe amân două, pentru că simțea că nu se poate despărți de nici-una. Nu contau numai ele două, ca femei, ca inși, ci toate întâmplările ce se legau de intervenția lor în viața sa proprie, trăirea atât de felurită dar tot atât de sinceră în preajma lor. Știa că ar fi suferit tot atât de intens chiar dacă nu ar fi cunoscut pe niciuna; ar fi fo's aTtele, ar fi fost alții, ar fi fost, în orice caz, altceva. In anumite zile de singurătate și dezolare, era ispitit să destăinuie lui David sentimentul acesta ciudat, a-proape o obsesie: „De ce *două*, de ce niciodată una? . . .”.

Convorbirea cu Vlădescu îl înăcrise fără să înțeleagă de ce. Sunt anumiți oameni, foarte simpatici și chiar foarte dragi, pe cari câteodată i-ai vrea altfel; ai vrea să știe ce se petrece cu tine și să-ți vorbească numai despre acele lucruri cari te interesează. Dar parcă eu știu despre

48

ce ar fi trebuit să-mi vorbească Vlădescu, chiar dacă ar fi avut puterea să vadă ce se petrece cu mine? Dav ar fi ghicit, poate, mai mult. Băiatul ăsta știe cel puțin să tacă...

încearcă să-și alunge gândul care-l duce către David. Aprinde o țigară fără nici o poftă, așa, ca să-și risipească, atenția câteva clipe. O altă zi în care n-am făcut nimic; cel puțin dacă Ghighi ar fi acasă. Singura făptură de care sunt sigur că mă iubeste și ce înspăimântător lucru să știi sigur aceasta, să știi că orice s-ar întâmpla, un om va continua să te iubească. Adică, îl vei face etern să sufere; oricât de mult i-ai dori libertatea, el să nu se poată niciodată desprinde de tine. Ce înspăimântător; să știi că faci pe cineva să sufere, și nu ai cum să-l ajuți, cum să-l scoți din cercul lui de foc;,, căci orice apropiere te face mai drag; orice i-ai spune, dragostea omului acela găsește hrană să se mențină, să crească, până la sufocare. Destinul de a asista neputincios la suferi omului care te iubeste; suferință pe care ai provocat-o, poate, inconștient; cu un gest, o declarație, care l-a legat de tine. Și acum, asisti la agonia asta pe care tot sângele tău n-ar putea-o răscumpăra. 1

Merge alene, deși știe că ar trebui să alerge, să se urce în primul tramvai de pe bulevard, ca s-o poată găsi acasă pe Ghighi. Dar încetinește pasul tocmai pentru: a nu se lăsa stăpânit de îndemnul acesta drăcesc către o tovărășie carnală, către suferință, deci. Știe că golul îl împinge neîncetat către una din cele două ființe; să se chinuie acolo, întâlnind iarăși setea de singurătate; și când va rămâne singur, gândul să-l cheme iarăși înapoi către oameni, și tot

așa, la nesfârșit; tot așa, fără nici o odihnă, fără nici o nădejde.

B-a întâmplat ceva cu mine. A murit tata; de aceea, sunt așa cum sunt... Gândul acesta îl află întotdeauna în preajmă. Și de câte ori îl descoperă, Anicet scutură, capul și răzbate cu ochii mult înaintea lui, peste străzi, peste oameni, să întâlnească ceva de care să se agate,, un alt gând care să-i stăvilească amintirea tatălui. O rușine tulbure, o milă de sine îl cuprinde atunci. Să mă poată vedea tata, cum umblu așa năucit de mine însumi, de tot ce se întâmplă cu mine; să știe el că am renunțat de mult la ceea ce trebuie să împlinesc, de dragul Anice-ților, și sunt acum neputincios chiar să mă descurc din, dragostele mele. De ce nu pot avea și eu aventuri, ea

4 — întoarcerea din rai

m

"tata? De ce sunt ursit să iubesc aieva, și să nu pot face nimic altceva pentru că iubesc? Mai bine ar fi fost să rămân cu Lucky...

Vede afișul roșu-întunecat al Teatrului; asta îl odihnește, îl consolează. Miros de clei, de pudră și hârtie; interval după actul I. Acesta e Pavel Anicet, acesta e prietenul meu Dragosiav. îmi pare bine, domnii mei. Mă scuzi un moment, trebuie să-mi schimb costumul. (Cui se adresase?) Dar cum o cheamă, frate? N-o cunoști? Lucky. . . Alt interval. Scutură cenușa țigării, tușind. Nu trebuie să faci asta, Paul, nu, nu. . . Afișul roșu-întunecat, roșu-întunecat. Probabil am iubit-o și pe ea; altminteri n-aș fi' făcut aceasta. . . Albastru, ba nu, mauve; • odaia ei din Luterană. Vine din provincie, desigur; și ■deși nu era la prima experiență, mi-a spus: nu trebuie să faci asta . . . Zâmbește fericit deodată, ca și cum ar fi ■ aflat dezlegarea unei probleme care îl chinuie de mult. Se întoarce și îi caută numele pe afiș. Astă-searănu joac*ă; tocmai Sâmbătă. Și dacă rolul e frivol, va primi pe amant fără ezitări, provocându-l din stradă; buzele roșii, roșii. Iar dacă rolul e sentimental, va pune o romanță la pathephon și va legăna capul privind în gol. O cunosc; așa va rămâne, cu toți amanții. Probabil am iubit-o ^altminteri... Ce ciudate curiozități sexuale, cât neastâmpăr, ce invenție de taine acolo unde nu era nimic altceva •decât dorința. Și totuși mi-a spus: nu trebuie... Brațul ei alb, imatur, cu umărul gol încercând să-1 respingă. Își ascunde fața. Dar Paul, Paul. . . Izbucnire de adolescent întârziat, foamea lui de trup, de întreg trupul; nici o tehnică, nici o cloroformizare, sinceră și egoistă foame, grabnică, lacomă; rapt nupțial, sărituri neașteptate, •sălbatic; și apoi un singur geamăt. La urmă, gândurile, .ploaia aceea difuză de superstiții inutile, de remușcări animale, de totemuri" insultate. Strigătul purității în sufletul lui gol. Jurământul din clasa a VI-a: Noi doi, Da-rvid Dragu și Pavel Anicet, prieteni de creier și inimă . . . Absurd. Prea mult juram noi atunci; virginitate, orgoliu masculin, asceză, puritate, igienă. Dav și-a ținut cuvântul și toate prevestirile se împlinesc: acum scrie polemici pornografice iar la 40 de ani va fi corupător de minore.

Ce ai, Paul? Brațul ei îi mângâie pieptul, umerii, se «oprește pe gâtul bărbătesc și totuși fraged; ochii ei îl sorb. Stă abătut, cu expresia aceea concentrată și tui-

50

burătoare, parcă și-ar fi răscolit mintea pentru un nimic hotărâtor; o căutare urgentă, înspăimântată, de soarta căreia stă legată fericirea lui.. . Nu găsește. Ce ai, Paul? La ce te gândești? La mine? Se alintă. O prăpastie între

noi; iar eu o iubesc, o am, ne-am unit sufletele — cum' s-ar spune — prin mărturisiri de dragoste, și trupurile noastre sunt dureros de apropiate. E lângă mine. O ating; — brațul lui mângâie potolit, concentrat, cu o îngrijorare melancolică, parcă s-ar fi temut să alunece mai departe și să nu afle, încă, nimic. O sărut; — buzele lui se întredeschld spre chipul cu ochii și nările și gura așteptându-1. Cad sălbatic — aceeași penibilă sălbăticiune, de furioasă tinerețe, de candoare insultată — fără să mai asculte protestarea (i-am lovit buzele? am mușcat-o?). Lupta. Unde e? unde e? . . . Tot te mai gândești, Paul?... îl pălmuește în glumă. Dă-mi o țigară... Și acum, spune-mi la ce te gândeai... Cum să-i spun că îmi pare rău de virginitatea și mândria mea siluite, descompuse, pentru un nimic, pentru o simplă luptă senzuală, la sfârșitul căreia amândoi suntem abătuți și stupizi, năuci.. . Iată cum ne privim, și nu avem ce să ne spunem. Creierile noastre goale, insultate; sensibilitatea înghețată. Trebuie să așteptăm ca sângele să circule iarăși un anumit număr de minute, și anumite țesuturi să procedeze în procese obscure și dezgustătoare. . . Iar până atunci ne privim străini și beți, două bestii cerebrale . . . Tot nit vrei să-mi spui, Paul?. . . Nimic de spus. Inteligența e amorțită, și apoi, ce i-aș putea spune? Recordul ei cerebral e Bernard Shaw. Iar imaginația, sensibilitatea, caritatea, orice contact simpatic și generos e cufundat în negură. Depresiuni animalice, asta e tot, acum ...

Probabil că am rămas același monstru de acum cinci ani, de acum cinci mii de ani. Monstru pentru că sunt un introvertit iremediabil și mă las posedat de orice tentație mnemonică, cum ar spune d-1 Gârbea. Zvârle țigara în mijlocul drumului și pornește. Opera Română, Teatral Măria Ven tura . . . Dar, la urma urmelor, mâinile acestea solitare au fost mult educate și poleite, și disciplinate. Solilocviul meu a învățat un lucru: nu mă tulbură decât atunci când n-am nimic de făcut; iar acum nu ani nimic de făcut; dovadă că mă duc la Ghighi. în general n-am nimic de făcut, de câțiva ani. Rușinos. Poate gândurile mă împiedică să fac. Dar ce să fac? Ce e de făcut, *aiCȚi* (întrebarea aceasta îl dispune, îl învino-

51

:rează, o soarbe ,ca pe un tonic, grăbind pasul, privind în jos.) Probabil că nu sunt mai mult de jumătate duzină de oameni inteligenți, virili și liberi. Restul sunt monștri intelectuali sau creiere cari și-au oprit creșterea la 11 - ani. (Și precizia aceasta îl bucură.) Exact la 11 ani; când copilul descoperă comoara imaginației creatoare și gratuite, de unde până acum confunda imaginația cu realitatea; iar pe aceasta cu visul. Dar la 11 ani începe să se îndoiască de fabulele nașterii și descoperă sexul; Ja aceeași vârstă, cele dintâi totemuri sociale, politețea, buna cuviință, respectul minciunii clanului propriu și denunțarea minciunilor criminale ale clanurilor adverse. In sfârșit, la 11 ani, cea dintâi cosmologie, religioasă sau laică, fundată pe axiome pe care nu le înțelege nimeni: creația cosmică, infinitul, atracția universală, neantul. Aceștia sunt oamenii care *faci* Iar eu trebuie să respir ou ei și să salut aceleași stindarde ca și ei. (Se necăji o clipă, pentru cuvântul „stindard".) Restul sunt monștrii: erudiți, moraliști, predicatori, epileptici, epicurei, etcetera . . . Imperativul muncii oarbe, al creației cu orice preț, e onorabil, e câteodată eroid: dar este o simplă superstiție și asta; poate un imperativ inventat de acei pasionați ai muncii, de un Cariyle sau

un David Dragu. Dar de ce trebuie să *faci* ceva pentru a rămâne viu și liber, om întreg printre toate aceste umbre hămesite de -creație, de uitare, de opium intelectual? De ce trebuie numaidecât să ai un rost în lume, sau să-ți faci un nume pentru posteritate, să te distingi? Altădată ... Să mă fac pe mine operă de artă, așa spuneam. Să fie viața mea o -creație, să o împlinesc din toate părțile, să o rotunjesc; ăsta să-mi fie țelul. Dar *de ce* să o fac operă de iartă, când este atât de greu să rămână viață liberă, viață simplă? . . .

Scutură capul; i se par atât de inutile gândurile -acestea cari îl zbăteau până acum câțiva ani. Dar răstimpul acela e singurul sprijin; trăiește, în ceaurile de sufocare, prin orgoliul și libertatea lui de atunci. N-am anai făcut nimic, nici un pas înainte. Problemele pentru cari își pierdea zile discutând cu David nu mai au nici un rost, acum. Este bine ca omul să trăiască fără demonstrație, își spune adesea. Să trăiască liber, dar fără să dorească libertatea, fără să fie conștient de ea. Nu mă scuz față de mine, ferească Dumnezeu; dar recunosc *ă așa cum sunt, sunt mai mult om decât D. Gârbea, de

32

-

■^ ^ ^ ^■M

exemplu, care mă întreabă mereu când mă apuc iarăși de carte; ca și cum există scris undeva că trebuie să lucrezi mereu, să citești până la moarte. Iată că pot supraviețui foarte bine și fără cărți. Dacă aș continua, ca Dav, să mă înfund opt ceasuri pe zi în bibliotecă, poate că m-așș năuci și eu -îndestul ca să mă pot echilibra, să-mi găsesc un ideal, un scop în viață; să mă fac comunist, poate, sau liber-cugetător, să scriu la ziare, să vorbesc publicului. . . Prostii. E mai bine să mai existe și oameni fără nici un ideal, oameni cari să trăiască, numai.

— FaustF. . .

Nici nu observă când Ghighi îi făcu semn cu mâna de pe celălalt trotuar. Ajunsese în cartierul ei. Puțin mirat, fără să înțeleagă de ce, o așteptă să traverseze. Acum, dacă pleacă și ea, ce mă fac?

— La tine veneam.

(Dacă pleacă, mă duc precis la Dav; fie ce-o fi.)

— - Te-am așteptat până la șase jumătate, Faust. Trebuie să văd pe surorile Foeșa. Dacă ai ști cât te-am așteptat? Unde ai stat până acum?

— Strada Grigore Alexandrescu.

(Zâmbește; minte atât de firesc încât e nedumerit și el.)

— Bine, dar ăsta e abuz; în fiecare zi,, în fiecare zi..

— Și șase mii de lei la sfârșitul lunii.

Ge ridicol răspuns. Și e ciudat, nu mă supără deloo mediocritatea convorbirii mele. Ca și cum nu mi-ar aparține mie; ca și cum ar răspunde altul pentru mine.

Ii apucă brațul; ce frumos e Faust, înalt și puțin absent, și când fumează are un aer atât de superior^ un savant, un șef de cabinet.

— Ce ai mai făcut?

O întreabă așa, într-o doară, pentru ca să spună ceva, și strânsul brațului nu e de ajuns pentru doi amanți tineri. Dar nu o ascultă. Acum, după ce a întâlnit-o, simte că se eliberează de prezența ei, rămâne singur; căldura brațului nu mai răzbate până la el, nici cuvintele. Parcă se coboară undeva,

și singurătatea aceasta către care se îndreaptă ființa întreagă îi face bine, îl liniștește. Ce bună e singurătatea. Sau poate e altceva, calmul acesta care mă rupe din stradă, de lângă Ghihi. O iubesc, fără îndoială că o iubesc; dar e mai bine departe de ea, e mai bine singur. Lunecă într-un adânc neasemuit de dulce,

53

și privește fix caldarâmul în mers, ca nu cumva să-1 tmlbure ceva întâlnit pe stradă și să-1 ducă iarăși lângă ea.

— ... cu mine. Nu e așa, Faust? '

— Sigur. (Ce Dumnezeu 'mi-a spus?)

— Dar nu în tramvai.

E dezgustător în tramvai. Și apoi, sunt îmbrăcată oribil, azi. Și Faust... Se strânse și mai mult lângă el. Să-mi spună ceva, orice. Faust nu vorbește ca toată lumea. El spune întotdeauna ceva adânc, neînțeles. Ce minunat se joacă; cu el, nu poți spune niciodată când e serios. Și totuși e serios, e adânc, e un adevărat intelectual . . .

— La ce te gândești, Faust?

— Leit-motiv, poveste veche, vorbi ca pentru el însuși.

Apoi îi fu ciudă că a vorbit, și încercă s-o întrebe repede altceva; să afle, de pildă, ce-a făcut toată ziua, la ce s-a gândit, dacă s-a gândit la el. O ascultă aproape fără s-o audă. Atât timp cât vorbea ea, era în siguranță, putea fi absent oricât ar fi simțit nevoia.

— Tu ce ai făcut?

Ii povesti corect, cu amănunte, o zi imaginară; cară s-a dus îndată după dejun în strada Grigore Alexan-drescu, și șeful era plecat, dar pe birou și-a găsit lucrul și a lucrat până la ora șase.

— Nici azi n-ai avut timp să scrii!

— Nici nu speram. Ți-am spus, până la vacanță, ara renunțat să scriu o singură pagină ...

Este micul său mit — scrisul, cărțile pe care le prepară — și nu are curajul să-1 suprimă în închipuirea lui Ghihi. Așa l-a cunoscut, un scriitor, un critic, un filozof, cum îl știa întreaga Facultate. Așteptau cu toți ca-Pavel Anicet să străbată într-o zi ca un meteor în cultura și publicistica românească. În locul lui a apărut David Dragu, au venit alții, mai buni, mai curajoși, mai tineri. De câțiva ani nu mai scrie; aproape că nici nu mai citește; dar, față de anumiți oameni, față de Ghihi mai ales, continuă să se plângă că nu are timp destul, că îi lipsesc bibliotecile, că totuși lucrează, pe apucate, desigur, dar în timpul vacanței va termina o carte, și poate va găsi chiar editor . . .

54

— Felicia ți-a mai făcut curte? întrebă Ghihi cu o mustrare calină în glas (glasul pe care nu-1 poate șuieri Pavel).

Se alintă; și feminitatea asta, care îi place câteodată atât de mult, astăzi îl întărește. Ar vrea să renunțe la joc, să fie posac și brutal; poate că, dintr-o singură vorbă, să scape; poate Ghihi s-a plictisit și ea, și îl provoacă să Se despartă. Dacă i-aș spune că am sărutat pe Felicia? M-a invitat la ceai, atât. r- Nu se poate, ți-a vorbit și altceva. Spune, că nu-ți fac nimic. Tot atât de mult te iubește?

Acesta e aTt mit, pretext de conversație cu Ghihi A aflat odată că patronul

lui Pavel are o față de curând întoarsă din Italia, Felicia. îl întreba mereu dacă e frumoasă, dacă părul e arămiu natural sau e vopsit, dacă îl vede des. A inventat atunci idila, amănunți cu amănunt: Felicia îl iubește în ascuns, îi face chiar curte, îl invită mereu la ceai. Toate acestea prilejuiau o conversație pe care Pavel n-ar fi fost altminteri în stare s-o susțină. Observase că de cum începe să vorbească despre lucruri imaginare, dialogul se antrenează, și Ghighi nu mai e nevoită să-l întrebe, la. fiecare jumătate de minut. Și apoi, idila aceasta imaginară, pe care o inventa prozaic, fără nici o surpriză, fără nimic original, îi potolea imensa lui nevoie de vulgaritate, de mediocritate sentimentală. Numai în asemenea împrejurări putea vorbi coerent și spontan, numai antrenându-se într-o descriere de cea mai proastă literatură găsea spirit. îi plăcea să reflecteze adesea 'asupra acestei nevoi de vulgaritate pe care nici nu încercă să și-o mascheze. I se părea că este mai viu așa, că, trăiește cu mai multă omenie.

De data aceasta, însă, tot ce făcea îl umilea și îl enerva. Glumele Ghilghiei i se păreau ridicule. Prezența ei, acum când Una era departe, îl înăbușea. De ce m-am culcat și cu ea, de ce am iubit-o? ■ — Haide, Faust, zău, spune-mi. ..

— E plicticos, dragă .. .

Dar vina e a ei. Ar fi trebuit să uite; o simplă îmbrățișare nu angajează la nimic; cuvinte poate spune oricine, ce Dumnezeu?! De ce doresc fetele astea tinere eternitatea, în oricefac? Era studentă, era datoria ei să uite. Studentă, ce Dumnezeu. Dar poate nu e nimic de uitat. Dragostea se uită prin ea însăși, ca foamea după dejun. După o zi, când mi-e foame iar, nu-mi amintesc

55

ca mi-a fost foame ieri, sau alaltăieri, sau acum o săptămână; nu-mi amintesc nimic, ei pur și simplu mi-e foame. Ar fi superb să se întâmple același lucru și cu dragostea. A trecut, a trecut! La ce bun toate complicațiile, toate reminiscentele! Dacă cel puțin m-aș recunoaște; dar nu sunt eu acela, *nu sunt eu!* Mă. păstrează, nu pentru dragostea mea, ci pentru mândria sau nostalgia ei" Își amintește de mine, ca să-și amintească de ea, să se consoleze sau să se exalte. Perfect. E liberă să facă ce vrea cu trecutul ei ■— dar de ce mă păstrează, de ce mă cheamă, de ce are nevoie de mine?!

Și exasperant e faptul că toate acestea au venit prin-tr-o simplă întâmplare. O studentă cu care mă întâlneam la Bibliotecă, la care mă uit oarecum intrigat (desigur, ovalul acela de scoică, părul auriu, lins pe tâmpile). Un joc, idiot, dar nu mai puțin un joc. Și de aici, dragostea. Și de aici, suferința, plictiseala, inutilele încercări de fugă. A fost o experiență, poate, dar ce fel de experiență dacă mă domină, dacă mă leagă? O iubesc, desigur, altminteri aș *Ti* avut de mult curajul să mă despart. Un singur gest de curaj. Să-i pot spune, odată, fățiș: „Nu te mai iubesc, Ghighi!" Dar asta ar fi o minciună. O iubesc. Tocmai pentru că o iubesc, și tocmai pentru că mai sunt și alte nenumărate motive, trebuie s-o las. Dar toate acestea nu se pot explica. Nimeni nu le înțelege; pentru că nu e nimic de înțeles. Astea sunt, și așa vor rămâne oricâte argumente vei îngrămădi în jurul lor . . . Un singur gest, și plictiseala aceasta tragică, fără rost, se va curma. Gândul îl întărește. Trebuie să încerc, trebuie . . .

întoarce brusc capul și o privește.

— Eu mă duc, Ghighi, am treabă.

— Dar ai spus că mergi cu mine, Faust. . .

—■ N-am spus așa. Și apoi, m-am răzgândit; am treabă. La revedere ...

întinde brațul ferm și-i scutură mâna înainte de a-i da timp să înțeleagă ceva. Mai repede, mai repede. Douăzeci de pași fără să mă întorc din drum, și am scăpat. E mai bine așa. Un singur gest și poate restul vine de la sine. La urma urmelor, de ce nu dispăre ea? De ce nu se mărită, nu se pierd undeva în provincie, nu pleacă la Paris, în Brazilia, undeva unde nu o pot întâlni și unde va fi silită să mă uite?

— Faust! ...

56

Cuvântul i se păru odios. Nu întoarce capul, dar făcu Uîl semn cu mâna ca să arate că a auzit și nu e supărat, dar că e prea grăbit ca să se mai oprească. La revedere, >, la revedere. Curge sânge, desigur că va trebui să curgă, dar altfel nu se poate . . . Numai de l-aș găsi pe Dav acasă. Ești un prost dacă ai judecat după carura mea, un metru nouăzeci și unu, și m-ai crezut un *beau* <*mâle* care știe să-și trântescă victimele când s-a săturat de ele. Lucrurile stau cu totul altfel, Dav; nu există nici victimă, nici călău, există numai întâmplări, ghinion, cum spune Viădescu. Dar ce-mi pasă mie? Trebuie să mă îndesc câteodată și la mine, nu e așa? Asta o fi egoism? sau egoism este ceea ce fac toți, deci și eu, evita ceasurile penibile, ceasurile de rupere, de sângerare, de carne vie?

Se trezi deodată singur, fără Ghighi, și simți o ușurare stranie, dar, în același timp, începu să-i fie teamă. E mai bine singur, mult mai bine. Chiar dorința de a-l vedea pe David începu să-i scadă. Voia să se bucure numai de o singură bucurie, că a scăpat de Ghighi, și pe îdite, așa, ca printr-o explozie scurtă. I-am spus „la revedere”, cred că atât am avut timp să-i spun. Și poate am să-i scriu o scrisoare, mâine, din Str. Grigore Ale-irescu. De altfel, are să-și dea licența în curând, are să plece și se va mărita. Nu cumva și-o fi pus în gând să se mărite cu mine? . . . Sunt canalie. Dar e bine să fii câteodată canalie, cel puțin în judecata celorlalți, ca să nu termini, mai târziu, altfel, mult mai rău. Teodoru, dacă ar S izbutit să se transforme în canalie, și să uite drama aceea stupidă, ar fi rămas un dialectician mult gustat; n-ar fi cunoscut ridicolul unei sinucideri ratate din spaima

•rioarte.

„Mi-e foame, domnule, n-am mâncat ele două zile.^a

e palidă, și poartă rochia lui Ghighi. Domnul vrea

s-o sprijine; o dramă familială, poate, sau o nenorocire

în dragoste, trebuie să-i dau ceva, săraca . . . Iubitul meu

a fost Pavel Anicet, Faust, îl cunoașteți? ... E un savant,

’itic, scrie două cărți... La revedere, atâta mi-a spus.

... Și deodată, fata cu rochia Ghighiei alunecă de-a lungul zidului; zadarnic încearcă domnul s-o prindă în brațe, fata se strecoară, cade, se sfarmă, — și gestul acela idiot se repetă tot mai net, mai vertiginos. Vedenia îi strânge inima. încearcă să fumeze, și țigara i se pare fără gust. Dar e numai o glumă. N-am fugit nicăieri, nu e

57

nimic definitiv, am spus numai „la revedere”, tot așa de firesc cum îi spun

„ce mai faci?”. N-am vrut s-o las, am plecat numai ca să-l pot găsi pe Dav acasă. Bietul Dav, lucrează la ziar noaptea, și seara de-abia îl mai înțalnesc. Înțelege, Ghighi, că nu e nimic *altceva*, nimic-decât o vizită. Nu fi absurdă, nu plec nicăieri. ..

Corpul cade mereu, și mereu reapare lângă zid, și domnul zadarnic încearcă să-l prindă. Jocul acesta de vedenii îl enervează, dar enervarea, în loc să-i grăbească pașii, îl tulbură cu o aprehensiune bolnăvicioasă. Începe să ii fie teamă, stupid, fără motiv. Oamenii se îngrămădesc din toate părțile spre fata aceea necunoscută, cu rochia Ghighiei. S-a sinucis din dragoste. Aici, în stradă. S-a zvârcolit o clipă sub roțile taxiului. ..

Dar îți spun că e absurd ce gândești. Pur și simplu. am glumit. De ce nu mă crezi? Pot eu oare să mă despart? Haide, Ghighi, zău, crede-mă. Ți-am spus „la re-veaere”, atâta tot...

Se întoarce din drum hotărât, dar foarte plictisit că a trebuit să se întoarcă. Nu se poate nici de data aceasta.. Nu se poate pentru că o iubesc. Dacă nu m-aș duce acum, m-aș fi dus mâine, sau peste două luni, dar tot m-aș-fi dus ... Corpul lunecă iar de lângă zid. încetează odată; știi bine că n-am plecat, că sunt al tău, sunt al vostru.. Ce mai vreți altceva? . . .

Traversează strada ca să nu mai ocolească colțul cu trăsuri în așteptare. O caută din ochi, plictisit, puțin, exasperat de vedenia stupidă care îl întorsese din drum. Nicăieri. A plecat acasă. Cu atât mai bine.

VI

... Și dacă n-am găsit-o, cu atât mai bine. Cel puțin despărțirea e de acum definitivă. Poate sufăr acum, poate mă doare ceva, acum când sunt departe de Ghighi, dar e mai bine așa.

Fără sens, fără început și fără sfârșit, zădărnice[^] — aceasta e. Lene și spaimă; nimic altceva, ca și cum totul s-ar fi întunecat deodată. Aburi, boală, ca și cum ceva

58

s-ar fi sfârșit. A fost; ceva legat de mine, care mă purta, le pe care mă obișnuisem a merge. Probabil că aceasta e: sfârșitul. Și deși Ghighi e numai o vitrină cu păpuși, sau numai fantezie, oricum: a fost cu mine, și acum nu mai e. Cugetare.

Dacă aș scrie un tratat asupra metempsihozei, aș dovedi că nu e necesar să presupunem o serie de vieți. Metempsihoză se verifică într-o singură viață. Căci de fapt nu există asemenea lucru, „o viață”; termenul e în sine contradictoriu. JFiecare începe prin a fi mormoloc, și urcă pe două scări paralele, trup și suflet. Din întâmplare, una din scări — trupul — e continuă, și fiecăruia îi e dat să-i ajungă marginea: moartea. Cealaltă scară se oprește pe o anumită treaptă, între unsprezece și cinci-sprezec ani, și de acolo omul începe să se învârtească pe loc. Altă cugetare.

Bevenind la metempsihoză, aș spune că acum sunt cuprins de spaima lăncedă a cadavrului (metaforă) și de lenea de a mă naște din nou. Sau, invers: lenea mortului și spaima de a învia. Cugetările mele au virtuți algebrice; sunt valide oricum aș stabili termenii. Adevăruri universale: unul e egal cu unul, sens cu nonsens, pozitiv-negativ, alb și negru, roșu și negru, etcetera. ..

Încetinește pasul în fața rotondei și alege strada mai puțin luminată, îmbietoare și pustie. Am fugit de Ghighi, am scăpat, am rămas singur de

acum. încercă să se bucure de libertatea aceasta, dar o înțelege deodată jalnică, mutilată, insignifiantă. Ghighi n-a fost un obstacol; o jenă, o muștrare pentru oroarea ,lui morală, atât a fost. Iar, pe când nu exista încă cealaltă, îl stânjenea numai după ce se despărțea de ea, când revizua mental dialogurile și gesturile, le pătrundea mediocritatea lor exasperantă, neputința lor de a comunica sufletul. Aceasta a fost tot, chiar în ceasurile când i se părea că o iubește; reproșuri, o suspendare provizorie între soluții viguroase și compromisuri, apoi o rafală de gânduri străine, un fâlfâit nepăsător — și iarăși calmul lui mahmur, resemnare taciturnă xnascându-i solilocviul.

E inutil să mă mint. Ghighi n-a fost niciodată mai mult. Și nu e vina mea; am încercat s-o iubesc și, dacă m-ar fi ajutat, poate aș fi iubit-o. Dar femeile nu știu cum să ajute dragostea; ele pot numai s-o primească sau s-o respingă, s-o suporte sau s-o prelungească — clar ele nu pot naște dragostea, nu pot cel puțin în sufletul

59

meu. Femeile .procedează o seducere a genului, o seducere bună pentru oricine; ele ignoră specia, varietatea, excepția. Bărbații fiind sentimentali și brute, instinctul feminin năzuiește să satisfacă aceste două valențe. Și< de fapt, izbutește; chiar cu anumiți civilizați; dragoste;. e un anestezic sigur al oricărui spirit critic, al orgoliului intelectual, al sensibilității artistice, al oricărei funcțiuni ce depășește bruta sau sentimentalul. Dar mă pot laud;.. «ă instinctul aceste *bon ponr la bete* nu mă mai păcălește. Am încercat să desprind din sufletul Ghighiei ceva, mai vast, mai coerent, mai specific — un sentim t care să încălzească ceea ce e încă înghețat în suf meu, o pasiune fără fum și fără intoxicări, o pasiune pl< nară și autonomă, în care și spiritul și carnea se întrepătrund ca într-o virgină de marmură (evident, metaforă). Eșuări; nu e vina ei, nici a mea. Amândoi suntem acum liberi.

Se ghicește deodată umilit de lașitatea solilocviul;. . umilit ca orice bărbat care își amintește o dragoste depășită, oricare dragoste. Știe că va uita repede; dar ;. nu a uitat. Se vizualizează limpede, surprinzător de se - timental și caFotin, un actor prost și înfumurat, cum sunt toți bărbații. Același, cum sunt toți ceilalți; ca! sentimentali. Nu rezistă nici unul. Și apoi revelația degradării, întunecată deșteptare din halucinație, foamea de singurătate, de muncă. Retrăirea mnemonică a dragostei —■ sau breviarul ascetic al umilințelor și rușinări-lor bunului păgân. .Căci nu se află bărbat pe care "să ftu-1 rușineze, să nu-1 scârbească și să nu-1 insulte amintirea-tropismelor lui de mamifer trist și abject; dragostea lui. Și femeile, cu incontestabilul lor bun-simț, cunosc aceasta tot atât de bine ca și bărbații. De aceea teama lor de sfârșitul dragostei, de finalul halucinației, teroarea sub care așteaptă epuizarea catalizatorului. . .

își pipăie buzunarele căutând pachetul de țigări. Una singură, — și o aprinde întristat deodată, fără motiv și când zvârie chibritul s-ar fi spus că zvârle o floar presată cu amintiri. Se miră de această neașteptată volte-face în romanță și nenoroc. Umblet goi, un minut, mai multe, apoi se scutură; tristețe, negură grea; probabil vreun parazit subconștient, vreo naivitate refulată, cum ar spune d-1 Jerbea. Imaginea d-lui Jerbea e reconfortantă și stenică. Pripește pasul. Strada o cunoaște, deși știe numele. 11 va duce chiar înapoia casei; a trecut-0

de nenumărate ori în anii liceului. Aceasta s-a petrecut de mult, înduioșător de demult, pe când citea pe Novalis. și Plutarch. Până ce, într-o noapte, pe aceeași stradă, s-a trezit întrebându-se: la ce bun? la ce bun Plutarh? și Novalis? la ce bun orice, oricine, de oricând? întrebări idioate, dar bicisnic de reale, de concrete, împotriva cărora îi era peste putință să lupte. Ar fi vrut să-și disprețuiască biblioteca de antichități, dar ea rămânea intactă, inutilă și stânjenitoare. Ultima dată când s-a întrebat: la ce bun? a răspuns inspirat: tocmai ca să pot renunța la ea. Dar și răspunsul acesta a fost dat de mult. Pentru Pavel, majoritatea evenimentelor cari îl implicau se petrecuseră supărător de demult, încetând astfel de a-l mai implica. Pe Ghighi o iubise demult.

Sau poate n-am iubit-o niciodată? Am vrut s-o iubesc, fără îndoială că am făcut tot ce mi-a stat în putință s-o iubesc mereu cu aceeași naivitate, cu același dor de a mă uita pe mine. Dar n-am putut s-o iubesc. N-am iubit-o. Se minte cu aprindere, soarbe din minciuna aceasta toate bucuriile. Dacă azi aș putea-o iubi, nu m-ar fi apăsător prezența ei, nu m-ar fi făcut să sufăr, să doresc în fiecare ceas fuga, singurătatea. Totuși, nu puteam fără ea; cum se face asta? De ce n-o puteam uita dacă. n-o iubeam?

... Și totuși, dacă ea ar fi priceput ceva, cât de puțin», din ceea ce sunt eu. Dar pentru ea am fost Faust, o formulă alegorică, un mit, sau poate numai un voinic sportiv și vagabond. Sau poate nici atât. Nu sunt naiv și nil afirm că știu ce am fost eu în sufletul Ghighiei. Nu știu nimic, cum nu știu nici despre mine. Ts, ts, ts! ... iată un) agreabil scepticism, un personaj în căutare de autor,, Proust și Pirandello, își altul, altul. Curaj, Paul, ești băiat citit, poți mima mulți eroi interesanți și bizari, poți juca în orice complex modern .. . Scuipe și-și încordează mușchii ca și cum s-ar fi pregătit de ceva. Apoi potolește-pasul. E inutil să-mi pierd vremea cu cenzura gândurilor-parazite. Le las să vină, nu se prind și nu dau rod. Adevărul e că știu cine sunt, știu mai ales când sunt eu unul adevărat născut iar nu făcut — și când sunt simplă scoică radiofonică prinzând unde și emițând nostalgii ce nu-mi aparțin. Când citesc, când răspund la întrebările d-lui Jerbea, când lucrez pentru șef, când îmi pierd vremea cu vreun mamifer — nu sunt eu. Apuc cea dintâi mască ce mi-e la îndemână, și mă port cu reactivitatea.

«ei specifică. Dar câteodată, sunt eu Însumi, apariție fulgurantă și instantanee care mă copleșește, mă transcende.

Atunci se avea, se¹ regăsea, un Pavel cu înțelegere vertiginoasă, cu suflet de zeu, cu vreri cosmice. Acela sunt eu, iar restul timpului sunt un incluziv polimorf și in-finitesimal. Restul timpului sunt un Pavel oarecare. Iar mizeriile mele și victoriile mele sunt ale tuturor, sunt anonime, și câteodată pot fi impresionante, căci și sfinții sunt anonimi, iar de cele mai multe ori sunt simple drame cotidiene, simple explozii biologice, asta sunt. De ce m-aș .revolta împotriva lor? Ce au ele de a face cu mine? Ce are Ghighi sau șeful, sau Dav, sau oricare altul cu care schimb două mii de cuvinte zilnic și socotesc că le sunt prieten, sau slugă, sau dușman? O voluptate virilă, aspră, stenică, îi topește sufletul. Se lasă purtat de taina iui. Strada e pustie, întunecată, rece. Umblă singur.

O hotărâre de uriaș, să pună capăt bărbătește marasmului și zeflemiei care-

i momesc în fiecare dimineață, 11 poartă pe drumuri zadarnice, îl depărtează de hotarele lui. Un sentiment plinar și juvenil 1-a străbătut, noian de porniri insurgente și furtunatic; fecit! fecit! încearcă să precizeze, să se reculegă, dar brațele nu pot cuprinde aluziile acelea timide, subterane, instantanee, sclipiri de semnale de pe toată geografia lui interioară. Aripă, entuziasme; arena magnifică și fantastică, sufletul lui, trecutul lui muiat și desfășurat ca pe o scenă, și din toate părțile semnale incendiază și apoi se sting, buchete *îe licurici electrici aprinzându-se tot mai vertiginos, tot mai fantastic, până ce viziunea întreagă ajunge un sclipăt, o chemare photică, neverosimil polar. O sărbătoare olimpică, sărbătorirea libertății lui. Bucuria îl copleșește, și umblă aproape fricos, temându-se să nu-și descopere comornicul celor cari ar fi putut trece pe stradă. Gândurile sunt încă înspăimântate de izbucnirea aceasta din adânc, gândurile de toate zilele, mohorâte și ironice.

Schinguirile și toate reproșurile sterilității, .critica neîndurată împotriva lenei și egoismului — au fost inutile. Un biet eu ca al fiecăruia, mai puțin rustic, mai puțin bestial, căruia profesorii și prietenii îi făceau reproșuri. Și eu îmi făceam reproșuri. Ca și cum simplul fapt de a trăi, de a mă simți viu și întreg în haosul acesta de croBoți — n-ar fi el însuși o victorie înmărmuritoare, unică, vrednică de admirat asemenea soarelui. Simplul fapt de a fi Pavel Anicet, de a rămâne Pavel Anicet în pofida

'52

cărților pe cari nu le-am scris, în pofida lucrurilor pecari nu le-a împlinit. Ca și cum viața n-ar fi de ajuns^ . a fi jiu, viu și întreg. . . S-ar fi felicitat, s-ar fi îmbrățișat bărbătește. Anicet. Pavel Anicet. Am rămas necurmat de-a lungul tuturor experiențelor, tuturor actelor infame sau mediocre, fără a mă sinucide, sau a mă converti,, sau a mă însura, sau a mă așeza la muncă de brută cerebrală și a scrie cărți.. . Trupul îi era o scoică fermecată, și toate undele prinse în anii lui de prin țări și de- peste mări, răsunau aievea, în adâncul nebănuț de nimeni alt, în care dragostea nu se poate coborî, înțelegerea nu poate lumina. Nici mama, nici Dav, nici Ghighi nu pot ajunge atât de departe. Sunt ale mele, și oricât de mult aş vrea să le înstrăinez, nu pot. Rămân cu mine, ajung eu însumi, mă mir, mă înspăimânt, câteodată mi-e teamă că am rămas atât de singur, numai cu mine și cu amintirile mele — dar nimeni'nu se poate coborî, nimeni nu le poate lua. Cât de multe, de inefabile, de străvezii și totuși reale, concrete, realități alături de cari realitatea celorlalți apare zădărnice ...

...Vaporul are escală scurtă la Aneona. Se întreabă' dacă ar fi nimerit să coboare singur în oraș, să urce singur • amfiteatrul luminat pal în seară. E obosit de biserică și de ruini. Și tatăl nu vrea să-l întovărășească* stă trist pe punte, profilul lui magnific înseninat și abătut totdeodată, o revistă deschisă și necitită pe chaise-longue, sticla de Porto neatinsă. Ar vrea să-l roage iar, poate va veni. .E stupid să nu coboare în Aneona, chiar* dacă ar străbate numai bulevardul și s-ar opri numai într-o cafenea. Șovăie; e ceva straniu și fascinant în figura tatălui. E tatăl meu, e prietenul meu, și totuși e atât de departe de mine, e atât de străin. Se apropie mai mult. Ar vrea să-și rezeme brațul de umărul lui, dar tatăl e departe, e inaccesibil în viziunile lui; îi e peste putință să-l atingă, e mort, e dincolo; tatăl s-a deșteptat din vis anemic și s-a reîntors în tinerețea lui, înainte de mine! Gândul îl împietrește. înainte de mine, când eu eram în nimicnicie, iar tatăl viețuia desfătându-se

sau suferind. Un străin, un frate mort, acesta e tatăl meu. Ar vrea să afle ce revede el în ceața aceea transparentă cu luminile Anconei, bijuterii. Dar o neînțelegătoare sfială îl stingherește; o zonă înghețată și indiferentă stăruie între ei doi. Se retrage întristat tot mai departe de tatăl. Aneona i se pare deodată o înghesuire stupidă de

63,

•case, cu oameni răi și tâlhăreți. Privește și el fundalul în amfiteatru, și lui nu-i spun nimic luminile acelea melancolice, nici încai nostalgie ieftină de cântec trist nu-l năpădește. E gol și singur, iar tatăl n-a făcut nici un gest ca să-l apropie, să-l mângâie, să-l ia cu sine în amintirile lui. Nu se răzvrătește, nici să-și urască tatăl nu încearcă, dar descoperirea îl abate. Și totuși nu știe ce-a descoperit, n-a descoperit nimic. Ceva, inform și imponderabil, care schimbă lumea dintr-o feerie într-o mahala rece și mizeră. Aceasta e tot; nici o descoperire, nici o experiență, nici o învățătură. Toate au rămas aceleași; «-au schimbat atât de profund și complet, încât au rămas aceleași...

Prin fereastra vagonului, decorul e divers cu fiecare minut: acum sunt coaste de munți cu pini întunecați, acum vale cu păpuși însozite răsturnând căpițe de fân și apoi tunelul; iar când camera obscură se deschide la celălalt capăt al muntelui, apele și-au schimbat cursul și parcă plutesc chemate de golul vagoanelor. El se închipui trăind în fiecare colț stâncos cu evantaiul de pini umbrind prăpastia; apoi în vale și-a clădit vilă singuratică zid alb și înalt rezemat de munte cu spirale de scâr albe coborând pajiștea; e o vilă sau un castel? Oricum acolo sunt eu. Nu are timp să decidă, căci trenul alergă decorul se schimbă. Dar zărește un Pavel Anicet rămas în cuibul de vulturi sau în valea înflorită, un Pavel înalt și senin, urându-și drum bun cu brațul gol ridicat ireal; drum bun! drum bun! Ar fi ispitit să-și scoată și el brațul pe fereastră și să-i strige. Dar gestul e inutil; i-a urât pe loc rămas bun, fără să-l vadă nimeni. Și pe fiecare metru din filmul prodigious al Tiro-lului, au rămas Pavel Aniceti, sute și mii, și nu i-a pierdut, nu s-a despărțit de ei pe veci, ci i-a lăsat acolo, neștiuți de nimeni, nebănuiți de nimeni. Tatăl are taine, •desigur, dar și el are taine, și nu le poate spune, pentru că Ghighi își are de mult un Faust al ei. Ce știe Ghighi de mine? Sunt atât de departe de ea, de Dav, de toți. Ei încearcă să mă măsoare cu metrul tuturor, să mă felicite când mă voi hotărî să concurez la premiile Academiei și să mă încurajeze patronându-mi activitatea. Mă vor scriitor, farseur, mă vor engrosist de idei și muncitor corect la bibliotecă. Să scriu cărți, să le public, să mă însor, să frecventez saloane literare, să țin conferințe la Ateneu, să protestez prin ziare împotriva

64

imoralității veacului, să profetizez, să-mi las barbă, să mă decoreze și să mă promoveze senator. Asta e tot. Vor să fiu ca ei, să fiu al lor, să le expun ideile lor inar-ticulate. Asta înseamnă a fi un victorios; să se vorbească de mine, să mi se vândă cărțile și să am activitate. Îmi acceptă revolta atât timp cât satisface revolta lor. Chiar anarhic, să rămân colectivist, mercenar în casta lor de intelectuali. Mă acceptă să fiu orice, numai- să-mi am dej i modelul. Pot fi detractat, dar așa cum a fost Bau-delaire sau Wilde; chiar țicnit mă

acceptă, dar să fiu Papîni; nebulos, dar precum un modernist ilustru. Nu mai ca ei, ci cu variații pe temele lor acceptate și premiate. Variațiile, adică personalitatea . . .

înțelege deodată că a ajuns prea departe. își amintește că până la un punct oarecare a fost el cel care a

it, apoi, pe nesimțite, s-a lăsat posedat de o irosi; >tupidă, de mânie, de revoltă iluzorie. Un posedat de gânduri, un afemeiat sardonice, își zâmbește el blând, •iunea noastră, a modernilor, e că în loc ca noi să gândim, gândurile ne gândesc pe noi. Noi stăm molâi, ; adipoase, lubrice, nesatisfăcute, și gândurile ne

violentează, ne schingiuesc, ne vând altora, iar noi nu protestăm, ci le lăsăm să .ne stăpânească, să ne îndrepte pașii, să ne prostitueze oricărui adevăr care le satisface p ,e, nu pe noi. Iar adevăruri se găsesc pretutindeni, mfi și mii de adevăruri. Gravitația e un adevăr, și gân- neu o accepta, iar eu nu protestez, nu mă revolt,

3 teoria gravitației să mă posede, să mă covârșească cu superstiția ei, să mă vândă tuturor consecințelor și

cațiilor.' Oriunde mă învârtesc, întâlnesc adevăruri.

i sunt un adevăr, creștinismul e un adevăr, frumo-

Vinele, logica, istoria, toate sunt adevăruri. Mentea mf-e uzată și lenevită de atâtea adevăruri date care mă posedă din școala. Iar acum nu mă pot revolta. împotriva cui să mă revolt? Poate eu însumi sunt un adevăr . . .

Hâde deodată cu o băiețească bună voie. Ce păcat că

rai am țigări. Totuși, n-ar trebui să râd, n-ar trebui ..• itru că nu sunt un cinic, și astăzi s-au-întâmplat destule t i iri care ar trebui să mă întristeze.

Ghighi, de pildă. E o fată bună, o fată excelentă, Ghighi; ar trebui să-i

iertare, să-i spun că n-am făcut decât o glumă. Vom

amândoi; doar n-o fi crezut că am vrut să mă

dea iart aievea. Am fost cam nepoliticos, atâta tot. Mi-ești

5 — întoarcerea din rai

65

^■I^^^H

dragă, Ghighi! așa am să-i spun, desigur; o cart mi-e dragă, un peisaj, o piesă de teatru, un prieten. Dar ea înțelege altfel, ea înțelege eternitatea, monumentalul, absolutul. Poate că bărbații nu sunt chiar atât de păcătoși pe cât se crede. Trăiesc însă în instantanee, foarte rar în momente eterne. Nu mint când spun că o femeie le e dragă; dar, dacă sunt siliți să repete lucrul acesta, după câteva luni, după câțiva ani, încep să mintă ...

Sunt o brută, fără îndoială că sunt. Ghighi spunea odată că oamenii nu sunt nici bestii, nici îngeri, ci pur și simplu oameni. Singura ei cugetare. Eu am adăugat, galant: „în timp ce femeile sunt ori îngeri, ori demoni": Iar ea m-a întrebat: „oare eu ce sunt?" Și eu am răspuns, ca într-un roman de Zuocoli: „oare; e nevoie să precizez?" Vai, vai! Cum 3e pot crede unii oameni în puterea inspirației feminine? Poate sunt temperamente cari au nevoie de tușă ca să se dezlanțuiască. Trebuie să fie umilitor să depinzi de o femeie în rosturile tale sufletești, să ajungi poet pentru o femeie . . . Hm, sunt sigur. că judec strâmb, căci atâtea cazuri îmi infirmă concluziile: .Uante, de pildă. Dar, Doamne, Doamne, micile mele amoruri au izbutit să mă mediocrizeze, deși, generos cum sunt_K, căutam să mă conving că mă umanizez. Pentru un îndrăgostit, totul e sublim și familiar în același timp, chiar și Cișmigiul e

sublim, chiar târgul Moșilor. Unii numesc această eflorescentă sentimentală umanitate, solidarizare colectivă. Eu aș spune altfel, dar Dumnezeu știe cine are dreptate.

Acum, când s-a depărtat destul de Ghihi, .de Una, începe să-și limpezească sufletul; obsesiile care îl n cină încep să se atenueze; aproape că ar putea să râ să facă glume, să petreacă. își recapătă umorul lui m< mur și luciditatea pe care o pierde, în fiecare zi, dt cea dintâi întâlnire cu una din, femei.

Unde am ajuns? Asta e Calea Călărașilor unde n-ce căuta, iar acesta e un bulevard oarecare pe care nu trebuie să apuc. Aproape nouă; dacă m-aș duce acasă? Dar nici un ban ca să intru în vreo cafenea, nici un prieten cu care să-mi pierd timpul... La Corso se întâlnesc toți, astă-seară; vor discuta probabil cazii: Teodoru. Să te sinucizi pentru că ai văzut murind tine o femeie . . . Hotărât lucru, nu mai suntem b;:

66

ii avem orgoliul suferinței. Durerea ne-a ajuns insuportabilă, ne înnebunește, ne anihilează. Și atunci — înapoi în haos, înapoi în unitatea primordială, moartea. .. Hm, e adevărat că moartea are această rară fascinație a unității. Ești singur acolo, și 'totuși ești totul, ești pretutindeni. însetat de unitate, însetat de moarte, daci. Durerea este *altcineva*, un străin furișat în suflet. Grupele acesta străin, asta îndeamnă la moarte. Și bietul Teodoru n-a putut suporta oroarea, a crezut că în moarte va uita. Cine știe dacă poți ,uita și acolo?

Dar poate sunt toți la Corso, poate vine și Dav; dacă are de lucru la tipografie, tocmai la două — poate vine să-și mai vadă prietenii. Este un om sociabil Dav ascetul; trebuie să-și găsească zilnic prada lui, s-o foarfece pe sub ochelari, să-și aprindă luminile ochilor de furie și de obscenitate. Singur nu poți vorbi porcării, singur le poți cel mult face. E la Corso, acum. Numai că acolo se va vorbi iar despre Teodoru, se va discuta, se va râde stupid. Vlădescu, Lazarovici, poate și Emilian cu Ciutarm, și vor fi și femei, fără îndoială, femeile culte ale cercului. N-am să rezist; e prea mult pentru mine .

..

Și totuși, nu am nimic de făcut, și nici un ban. Prima lună când am fost sărac, mă încercam intrând în plăcile soioase și mâneam alune și covrigi pe stradă. Sfidam burghezia. Poate era un substitut al plânsului. Cine ar spune ca tata a murit de șase ani. . . II fii inge-ner-to Anicet, le feu Anicet, le feu. Dav are dreptate, sunt laș. Intr-un anumit sens sunt laș, pentru că nu pot uita ce m-a învățat tata; dar într-un anumit sens nu sunt. Moartea tatălui m-a deșteptat din bețiile mele; de fapt, tot ceea ce îmi propusesem să creez era numai ca să dovedesc tatălui că l-am înțeles și l-am depășit. Pentru el mă pregăteam să public, ca să-i dovedesc că sufletul și creierul meu pot cuceri, se pot multiplica în lume, în timp ce tata a rămas toată viața un cap de operă unic, un original pe care nu l-a copiat și de fapt nu l-a înțeles nimeni; murind, specia lui s-a stins. Moartea lui a fost în același timp lichidarea datoriilor mele publice. Pentru că nu voi accepta să tipăresc „Geometrul Ahasverus" sau orice am scris pentru el, ca să fiu citit de d-1 Jerbea și recenzat de d-1 Coman bene meritis. Oribil. . . Nouă și un sfert; dacă am noroc gă-

67

sesc pe Petru în odaia lui și-1 voi ține de vorbă până la unsprezece.

fi e teamă de odaia lui, îl înspăimântă cărțile pe jumătate citite, sertarele biroului haos de note și caiete. Pleacă întotdeauna cât poate mai devreme, se întoarce ca să se zvârle de-a dreptul în pat, zdrobit și nesimțitor. Odaia îi insuflă un respect straniu; nu poate păși în ea decât ca să se culce sau să lucreze, deschis și însuși, nud și întreg. Dar nu mai poate lucra nimic de mult; preferă să-și petreacă ziua în Str. Grigore Ale-xandrescu, la Una, la Ghighi sau pe străzi, cutreierând fără să vadă nimic în jurul lui, stând de vorbă cu ei, ~ tăi; singurul lui confident, de când se vede mai rar cu David. Dacă ai murit tu, ce-mi mai rămâne mie de făcut altceva decât să trăiesc? Să trăiesc așa cum se întâmplă și cum fac acum, cum fac de un an, de șase ani. Câteodată îi" apucă dorul de muncă, și se întoarce înfometat în odaie, se așază la birou și citește până a doua zi, citește și în ziua următoare, cincisprezece, șaisprezece suri", până ce simte o negură caldă apăsându-i tâmpile; atunci se culcă, abrutizat, fericit, plin de nădejdi. Reia lucrul câteva zile la rând, cu aceeași ardoare, cu acx i și naivitate. Apoi,-deodată, se întreabă: la ce bun? pentru cine? — și pleacă la Ghighi.

. . . Dar odaia e'penibilă, la urma urmelor, e prea mai era bună pe când o împărțeam cu Pierrot și aveam pianul ocupând între spațiul dintre ferestre. Dar acum Pierrot a ajuns Petre, fratele meu Petre Anicet, își are odaie separată și, plecând, a luat și pianul cu el. Odaia e grațios de largă, acum. Chiar tatăl, cu toate supers; iile lui igienice, ar fi protestat. Jumătate e decorată » ru cu o bibliotecă și un birou, iar cealaltă e stearpă, si: patul și o oglindă de celibatar. Lipsește ceva aici, e prea mult aer, prea mult spațiu. Musafirii se tem să răr în mijlocul odăii; se retrag spre margini, către birou sau pe pat. Oglinda e singurul obiect apreciat de Dav; trucată, nu e feminină, așa spune el. Ce-o fi vrân. să înțeleagă Dav? . . . Poate Petre e încă în odaia lui, citind bietul bă al pentru mâine dimineață. Am să-l rog să cânte Op. 105. El îi seamănă mamei, e un prodigios muzical; eu n-am

68

putut învăța niciodată să cânt nici Hora Unirii. Eu semăii tatălui. . . Se furișează sfios -și îmbujorat în sală, și omul care îi arată locul în stal îl privește zâmbind, poate ironic, poate mirat. A venit printre cei dintâi, ca să nu fie privit și măsurat de ceilalți, și a venit singur; nici pe tatăl nu l-a lăsat să-i întovărășească. Citește programul, privește orchestra, apoi se încumetă cu ochii pe frescă, își amintește toate glumele . asupra Ateneului și se înseninează. Li pierde stânjeneala de licean în stal I. întoarce capul și-l izbesc figuri de melomani, de far-seuri sau de snobi. încearcă să-i ignore și se întoarce iarăși la lectura programului. Chiar melomanii îl irită, oamenii aceia macerați de o singură patimă, neputincioși să trăiască fără muzică, fără concupiscentă fonică, palizi și rafinați, cu ochi extatici sau orbi, injectați de voluptate, adunându-se unii lângă alții și abandonându-se viciului, fără pudoare, fără. reculegere, juisând în public, probabil felicitându-se de sensibilitatea lor muzicală. Sunt afemeiați, invertiți sau masochiști ai spiritului; spiritul, de obicei, e ponderat și are inițiativa asupra obiectelor, constrânge și purifică, senzațiile, dar la el spiritul e biciuit de voluptate, e posedat de inspirația vreunui sentimental uriaș (toți compozitorii au fost sentimentali, pasionați, și abulici, chiar Beethoven). Și se teme într-atât să nu descopere și în el morbus sim-phonicus, încât venea singur la concerte,

ca să se încerce, să simtă cât de adânc îl poate pătrunde hipnoza. Ii era teamă, mai ales, de tatăl, nu pentru că el ar fi fost imun, ci pentru că în fața lui își declarase de atâtea ori și cu atâta solemnitate verdictul nietscheean împotriva muzicii. Dar, până acum, nu încercase încă tentații glorioase: Debussy, Glinka, Smetana, quartete de coarde; nu luptase încă. Și Simfonia a V-a lui Ceaikovski nu-t înspăimânta. Asculta calm, fericit, dar nu era zbătut, nu agoniza evanescent ca ceilalți — deși nu era nesimțitor ca domnul din dreapta, care încerca să prindă discret un purice sub vesta albă simulând un gest reflex.

Nu-și amintește nimic altceva, decât o candidă și fluida voluptate, pe care nu o putea localiza, — ar fi ezitat chiar s-o socotească prezentă, provocată de bagheta lui George Georgescu — dar pe care o putea controla. Și deodată, în ultima parte a Simfoniei, îl străbate

○

.iia, se trezește în prag de subită nebunie, o nebunie 'oare, implorând sfârșitul, cerșind abject compo-ului absent să pună capăt iureșului. Rafala a fost atât ele neașteptată — din gesturile orchestrei sau din suflul lui —r- încât nici n-a avut timp să se împotrivescă. .Se lasă, așteaptă să fie luat de cineva, ele un stol nevăzut sau de o mână, dar nimeni nu-l ia, și așteptarea îl sugrumă. încetează! încetează! e de ajuns! Dar nu are curaj să-și strige gândurile. Nu are nimeni curaj. Renunță, și se vede purtat prin locuri străine, fără nici Jnitate cu geografia lui spirituală, printre suflete ce nu le înțelege, cari nu-l interesează, și pe cari totuși le iubește. Imaginația filmează în limbi străine scene stranii, surprinzătoare — și apoi se topește brusc, un înger insinuând reverențe grațioase aplauzelor. Probabil că s-a sfârșit, încearcă să se mângâie el. Apoi o rușine sălbatică, virgină, absurdă îl năpădește. Ar voi să fugă și să plângă singur, parcă:ar fi pierdut ceva unic și inefabil; dar îi e teamă să se miște, să facă zgomot și să fie descoperit de ceilalți. Rămâne împietrit pe fotoliu, mestecând colțul programului. Viol slav, asta a fost, își . Își făgăduiește boicotarea concertelor, nu din teamă, >entru mulțimea aceea de vicioșr în juisarea căroră se , iindește și se recunoaște. Dacă aș putea avea Sim-la gramofon, să mă închid în odaie, să înțeleg ce vrajă e dedesubtul ei. . . Și numai un Ceaikovsky, e umilitor, e umilitor . . .

Exageram, desigur; o dramă imaginară, de adoles-A ascultat, apoi, atâtea concerte la Radio împreună cu Una, în pdaia ei — și nu se mai teme. Urăște să i se vorbească despre muzică, urăște orice emoție mărturisită, orice adorație în public. Dar muzica nu-l mai "ează, ca înainte, nu mai luptă împotriva voluptăților. Sunt slab, în aceasta constă tăria mea: că am mai multe slăbiciuni decât oricare alt contemporan, dar le cunosc, nu lupt contra lor, nu le ascund sub cenușă. Și Petru e în odaia mea, citește. Ce Dumnezeu am făcut toată ziua? Ghighi, desigur, Ghighi și Una. . . Cred că s-a sfârșit acum. Sunt un om norocos, nici o îndoială că sunt; victoriile . mele le câștig fără sânge, fără tân- și fără rămas bun. Ghighi, hm . . . Calcă. încet pe coridor să nu-și deștepte mama.

,70

VII

— ... Și după ce am capturat trei sute douăzeci de *Gamarus pulex*, vorbi Octav Dobridor,. i-am instalat în acvariul hidrometric, iar la fiecare trei

zile concentrez soluția cu doi la mie.

Celălalt face eforturi să-l asculte, cu ochii micșorați de fumegarea țigării. *Gamariix pulex*, desigur, erustacei. de apă dulce; sunt și la Pantelimon, îi culegeam acolo când eram în liceu. Dar o fi adevărat ce spune lumea despre Valy? Și prostul ăsta de Octav să nu bage nimic în seamă...

— Acum asculta, —răși Dobridor apropiindu-și fața. În cele dintâi săptămâni, variații morfologice mi-: nime, pseudo-segmente labiare incerte și probabil c plicabile prin pigmentare periodică . . . ;

— "Desigur, întări Ilieș ca și cum ar fi cunoscut tot, despre pigmentările periodice.

Ce Dumnezeu întârzie Emilian?. încercă să-și rotească ochii prin sala, i va întâlni pe vreun cunoscut pe-care să-l invite la masă. " ' •

— Dar la începutul .săptămânii' a *patra*, accentua-Dobridor apropiindu-și și mai mult capul pe deasupra mesei, constat o superfuziune de cili vibratili bucali...

Celălalt îl privi dintr-odată atent. Iar a descoperit ceva dobitocul ăsta de Dobridor; are un noroc... Așa a fost și cu metamorfoza pupei de *Culex*, cu filmul lui angajat la Institutul Rockefeller; când a pus mâna pe atâția bani de s-a putut însura.

— Cili vibratili bucali? întrebă Ilieș, nevenindu-i. să creadă. Dar asta e foarte important, mă, e extraordi-. nar. Fă-ți teza cu subiectul ăsta ...

— Stai puțin, vorbi Dobridor măgulit. Asta am consta-. tat până acum, prin analizele microscopice la care ani supus unsprezece masculi și cinci femele. Dar, repet, n-ara început încă secțiunile diagramatice pentru analiza ÎB-i ternă.

7.1

— Oricum, e extraordinar, întări Ilieș. Apoi, prinzi i un pi colo de braț:

— Băiete, încă doi țapi și un pachet de Regale ... Dacă se confirmă cili vibratili bucali, apoi iar se

distinge Dobridor. Are un noroc băiatul ăsta... Numai dacă cele ce ,se aud despre Valy ar fi adevărate. Și nici Copilul să nu fie al lui. . . Gura lumii; doar pe locotenent rtu-'I cunoaște decât de anul trecut. Chiar să fie adevărat ce spune lumea, copilul tot al lui Dobridor este. ' — Și șefuTce spune? întrebă Ilieș.

— Așteaptă rezultatul analizelor. Nu-i prea vine a Cfede, așa e ei, îl știi, demodat . . .

. . . Dar cum n-ar fi observat el, că doară e naturalist și asistent universitar? Și e tânăr, nu e un ramolit; când te înșală nevasta, nu se -poate să nu observi. Psihologie, vezi cum te primește acasă, ce îți spune la plecare . . . Prea ar fi, iscusită Valy.

Ca vid Dragu porni de acasă grăbit, cu capul gol și O c trte în mână. Până la redacție, dacă nu ia tramvaiul, E A aproape o jumătate de ceas; de aici, la tipografie, încă im sfert de ceas. Noaptea e rece, de toamnă timpurie; asta îi face bine, îl întărește la lucru. Două ceasuri cel puțin sunt libere, are să poată citi în voie. Dacă ar fi putut numai să se mute . . .

O cameră pătrată, luminoasă, un perete acoperit cu cărți, patul lângă celălalt perete, la mijloc o .masă. Cât mai multă austeritate. Fără tablouri, fără covoare, fără tori mai ales. Se întoarce în zori, cu cheia în bu-', și

intră tiptil ca să nu-și scoale vecinii. Cheia aceasta a lui, numai a lui, îi dă o voluptate nemaîntâlnită. Poate intra și ieși după voie; se închide în odaie și e dator să răspundă nimănui. Va mânca foarte St, la un birt din cartier, cu abonament. Seara, la lă ■vie. Și nu va da nimănui socoteală de sărăcia lui, de viața pe care o duce. Liber să spună oricui pe nume. Liber să lucreze . . . Nu se vede decât lucrând, cu o bibliotecă întreagă în jurul lui, înfundat în erudiție și în filozofie. Vlădescu are cărți destule, și cărți scumpe. D-l Jerbea, de la Fundație, îi împrumută orice carte vrea. Și cât am de lucru! . . .

Grăbește pasul, să ajungă mai repede, să se așeze la citit, până ce i-0 veni corectura ediției de capitală. Dar trebuie să treacă mai întâi pe la redacție. Nu- înseamnă niriic acolo, corector de noapte cum. este: nu-i vorbesc

72

decât redactorii tineri, care îi văd numele în alte reviste, îi citesc articolele de scandal. La („Curierul” pu+ blică din timp în timp foiletoane; care nu i se plătesc» dar pe care nu le poate refuza secretarului de redacție. Nu feagă prietenie cu nimeni; când vine la redacție, ceilalți se pregătesc să plece. Nu rămâne decât Lazarovici; se închide în odaia din fund, comandă o cafea mar» turcească, scoate misterios din saltarul biroului un nuscris bătut la mașină și începe să corecteze, fumând grăbit și întorcând la răstimpuri capul, ca și cum --ar iT temut să nu-l spioneze cineva. Câteodată, se opri ,’ț-din corectat, tresare; suge țigara și începe să seri pe o coală ministerială rânduri dese, cu multe ștersă uri. Lipește apoi foaia la manuscris, și trece înainte, după ce s-a mai uitat o dată peste umăr, să vadă dacă l-a zărit cineva. II văd toți cari mai sunt în redacție. Dragu privește fascinat spatele acela adâncit în manuscris; se aude că Lazarovici se află la a opta corectură, și nu se încumetă încă să arate romanul cuiva . . .

Respiră adânc aerul rece, ridicând capul și strângând pumnii. Orașul care începe să se dezmeticească, oamenii care se adună spre bulevardul cu reclame luminoase, liierele acelea mari, roșii, pe care le zărește — toate îi încântă orgoliul. Alții se amuză, se înfundă în cinematografe și în baruri, își pierd timpul — și eu în ti acesta muncesc. Cu cât se încordează mai mult, cu atât e mai mulțumit. își pierd timpul, îi paște moartea; ca mâine vor fi țărână, sau invalizi, degenerați — și ce-au înțeles din viață, ce-au lăsat în urma lor? Privește cu aceiași ochi răi, scăpărători, trecătorii din jurul lui. Toți, toți, nu va scăpa nici unul; în întunericul de la început, ca larvele, orbi, acolo au să se întoarcă. Să faci alin viața ta un zid contra morții, contra haosului; să te crezi pe tine om adevărat, om întreg, ca dintr-o bucată de granit; asta înseamnă un sens el existenței, singurul sens: să te *faci*, bucată eu bucată, împotrivi! tuturor slăbiciunilor, a tentațiilor, a căderilor. Restul, oameni de paie, larve, întuneric . . .

Grăbește pasul, scutură din umeri. Să muncesc, să creez, să înțeleg — mai mult, mai mult. Să am timp, să am răgaz; atâta cer, timp și libertate. Să nu-mi stea nimeni pe cap . . . Strânge pumnul, ca și cum ar fi ținut cheia odăii lui imagine. Sunt slab, trebuia să plec de mult, trebuia să plec astăzi. . .

73

11 it

Eleazar veni mai târziu, cu Leon. îi găsi pe ceilalți discutând șansele lui Jean Ciutariu de a ocupa postul de la Ministerul Artelor. Cum intră auzi glasul lui

Emi-lian.

— Trebuie o solidaritate de generație. Un tânăr, un talent recunoscut, care se irosește zadarnic suplinind pe un nătărău la liceu.

Ciutariu avea aceeași figură intimidată și privea vag, jucându-se cu paiul în paharul de sirop. -

Emilian ar fi vrut să spună ceva și despre boala grea care lovise pe Ciutariu, dar nu vorbea niciodată despre asta când se afla el de față. I se părea un lucru foarte grav, o rană neconținut deschisă în sufletul lui Jean. Când pomenea cineva de tuberculoză, se alarma nespus și nu cuteza să privească în ochi pe Ciutariu. Credea că lucrul acesta trebuie evitat ca un mort despre care nu trebuie să aduci niciodată vorba. Dragu i se părea un cinic, un inconștient; și dacă îl scuza, o făcea pentru că. lui David i se scuză orice; e un zăpăcit de geniu.

— ■ Să știi că dacă i-o lua altul postul, vorbi Emilian, îao un scandal cum nu s-a mai pomenit. îl pun pe Dav să scrie câteva pamflete! și au să vadă ei. ..

— Care ei? întrebă Ilieș.

— Bătrânii, răspunse Eleazar în locul lui Emilian, așezându-se • la masă. Bătrânii și atei, lichelele, impotenții, peștii.

Vorbea tare și câteva persoane de la mesele vecine întoarseră capul. Un domn de la masa de biliard se opri cu tacul în mână. Emilian era mulțumit; are să se încingă discuția, are să fie zgomot, are să urle Eleazar și are să le spună tuturor în față, cum îi place lui, cum numai el poate. Dacă s-ar apuca să-i spună lui Dobridor câ-1 înșală nevastă-sa?. . . Gândul ăsta îl inco-oda; se uită pe rând la fiecare de la masă; se simți mai bine așa, alături de atâția; nu era singur.

•— Dar ce ai tu cu bătrânii? întrebă Dobridor. Eleazar îl privi o clipă supărat, parcă ar fi vrut să-i ceară o socoteală veche. Apoi îi spuse în treacăt:

— Tu jnai bine ai tăcea, din gură, după ce ai avut bursa Rockefeller un an și n-ai făcut nimic.

— Ba s-avem iertare, interveni Ilieș, a făcut foarte morl't, sa ciniematografiait metamorfoza pupei de *Culex* ...

Eleazar nici nu-l ascultă ce spune-: continuă, mai tare,

74

parcă ar fi voit într-adins să se facă auzit la cei i mese.

— Dacă aș avea puteri, i-aș schilodi ... Aș pur. li namită la Universitate, aș arde Academia și aș biciui pe toți necredincioșii. Să se înroșească cerul, mă; curețe lumea prin foc. Vă pierdeți timpul scriind și uneltind; nu v-ascultă nimeni. Dinamită, asta trebuie. Dacă' n-ar fi niște atei caraghioși, m-aș înscrie la comuni

Un bici de vijelie apocaliptică, sfâr! sfâr! pe spină-s rile bătrânilor, pe trupurile lor scârnavе, grase, reun: Atei crescuți în sângele Bisericii, din moșiile Bise: Generație de liber-cugetători! .. Eleazar e mistuit de viziuni sălbaticе, urăște isteric; gândurile lui suni numai viziuni, jăratice, schingiuri. Dracul există, pr< există și Dumnezeu. Iar când dracul e în fața mea trotuar sau pe catedră, discuția e imftilă; biciul, ciomagul, dinamita, asta trebuie. Un îndrăcit nu se convinge prin discuție. Un îndrăcit se biciuiește până ce duhnește Satana din el. Argumentul fizic e singurul eficace față de oameni cari au redus

argumentația la mijloace fizice, pipăibile. Accepți senzația drept sursă cunoașterii? Bine, îți dau dreptate când stau de vor': 7 d-ta. Și nu mă uit când dau, căci nu sunt nici iist, nici umanitarist, nici nu practic *ahimsa* ca Mahatma Gandhi. Eu dau din plin, cu ciomagul, cu pumnii, cu pietre, cu ce mi-o ieși în 'cale... își înfige picioarele în pământ și-și învârtește pumnii roată' în jur. Nu vede pe nimeni, dar simte acea prezență sufocantă a (lalți, a celor pe care îi urăște, a bătrânilor și francmasonilor. Sau se apropie furișându-se, și sare deod; mușcă, lovește. Nu vede nimic; îl îmbolnăvește însă răsul necredincioșilor, ticăloșia lor, bogăția lor stricată-. (rătăcește pe, stradă, e înconjurat întotdeauna de imagini hâde, fețe alterate, pânțele pline; aude acei ar i șoptit, vede aceleași titluri de cărți, îl urmăresc aceleași cuvinte de biruință aie laicilor.

— . , . Schingiuirea are acest dar al elasticității membrelor, al elasticității, accentuează Eleazar strângând și desfăcând pumnul.

— Așadar, "înapoi la Vârsta întunericului, cum se spune, interveni Dobridor intrigat de tot ce auzea în jurul lui. („Zgândariți-1, mă, zgândăriți-1, că o să ne amuzăm.”)

75

— Preler sa fie întuneric pe pământ și lumină în cer, în Rai, decât lumini de stârv pe pământ și să zac apoi în întunericul iadului. Ați văzut vreodată un pește stricat, noaptea? Lucește ca o stea. Asta e cultura voastră: fosforescența de cadavru la începutul putrefacției; razele descompunerii. Și pentru că CU H.U VTCHU Sci fiu mort, ca voi, ci vreau să rămân viu, cum m-a lăsat pe mine. Hristos, și pentru că nu mă ascultați, ci îmi dați pe gât scârnaviile voastre, și puneți în capul bucatelor Bătrâni ramoliți și atei, dau și eu cât pot. . .

Se ridică de pe scaun și făcu o dată roata cu brațul, spre hazul celor de la masă. Emilian stălucea; Alexe asta nu se schimbă după cum bate vântul; credincios a rămas .din Universitate, de când întocmise A. S. C. R-ul și spune verde în față oricui, nu se teme; păcat că e limitat, e dogmatic, e pornit prosteste contra ateilor. Dar nu pot exista oare puncte de vedere? Nu poți asculta și pe un credincios și pe un ateu? Ce importanță are în ce crede omul? Principalul e să fie om, să fie viu . . .

— Adică, în rezumat, tu ești pentru o nouă Inchiziție, spuse Viădescu, după ce ascultase atent tot ce vorbise Eleazar. Ceea ce înseamnă că voiești să repeți greșelile înaintașilor, în Foc să cauți adevărul veacului acesta, al anului în care trăim . . .

Eleazar îl privi zâmbind și-și înălță bastonul gros.

— Mă guralivule, tu ai să mori discutând. Dar cu mine n-o nimerești. M-am săturat de vorbele voastre. Dacă ai poftă de sfadă, haide afară să ne batem. E mai bărbătește așa. În loc să vă pierdeți timpul trâncănind ca muierile . . . Emilian râdea înfundat și-i făcu semn lui Ciutariu: „Să vezi că îl ia acum pe Viădescu!”

— Suntem toți niște pierde-vară, niște nevertebrați, continuă Eleazar umplându-și paharul cu vin. Nimeni dintre voi nu știe ce are de făcut, nimeni nu știe de ce face un anumit lucru și nu altul. Trăim ia întâmplare . .

— Pardon, noi avem un țel bine definit, interveni serios Emilian, noi aștia tinerii. Și în loc să critici hoțește, să te Jegi deț fiecare, mai bine ai lucra . . .

— Eu am slujba mea, și până la revoluție n-am nimic altceva de făcut, răspunse Eleazar. Eu nu pretind, ca voi, că reprezint spiritul nou. Pentru mine, noutatea stă în Noul Testament. Când o veni revoluția, veți afla mai

76

mult. Dar voi? voi ce faceți, mă, decât să trâncăniți și șâ scrieți? Problematică, altceva n-aveți. Dar faptele, unde-s faptele? Mai bine ați pune mâna pe secure și pe dina-rrută; așa se face istoria; nu ca voi, la cafenea și în bibliotecă . . .

— Deci, să ieșim în stradă, se gândi Viădescu.

— Nu¹ discut, cu tine nu discut. Apoi, după o pauză:

— Tu ești ăla de-ai scos o tragedie întreagă cu Teo:-u? De ce n-o scrii? Scrie-o, mă, tot n-ai tu talent, tot

n-are s-o citească nimeni. Nu ți-ai scris tu romanul dragostei?

— Te rog, Alexe, izbucni Viădescu.

— N-ai spus la toată lumea că Teodoru a cunoscut o tragedie? E un escroc, mă, un dialectician de hârtie. Nu se omoară nimeni serios fără să izbutească. Asta s-o știi ,de la mine.

— E penibil, zău, interveni Emilian. Parcă știi tu ce s-a petrecut în sufletul lui Teodoru.

— Nu, lasă"-! să explice, spuse Viădescu.

— Nu există nici o explicație. Sunteți toți niște caraghioși ... Băiete, mai adu o sticlă Știrbei.. .

Se întoarse de pe scaun și privi în sală. Caraghioși, vorbăreți și pierde-vară. Și cu ăștia vrem noi să facem altă țară. Piuah! . . .

Ciutariu găsi că e timpul să-și plaseze primul spirit. Toată seara aceasta nu scosese un cuvânt. îl intimidase feiul cum interpretase Emilian la masă postul lui la Ministerul Artelor. Se păstră tot timpul într-o rezervă migăloasă, prefăcându-se că ascultă năzdrăvăniile lui Eleazar.' Se gândi, însă, puțin la Ileana și la apartamentul din strada Bistriței, unde s-ar putea muta în cazul când va ocupa postul.

— Dar cum se face, începu Jean Ciutariu, cum se face o preasfințită gură ca a ta abuzează de un lichid păgân?!

Fraza îi plăcu; era ironică, era subtilă. Lovise drept; Eieazar se afla la a doua sticlă de vin. Ori e creștin, ori nu e...

— Lichidul poate fi *transfigurat* în anumite împrejurări, vorbi Emilian clipind din ochi.

— Nicidecum. Vinul e vin, adică băutura păcătoasă, iar eu păcătuiesc bând și păcătuiesc preacurvindu-mă păcătuiesc zi și noapte, ca un smerit și neputincios

77

creștin ce sunt. Adevărul ăsta nu l-am ascuns niciodată; sunt plin de p'acate. De aceea ard de dorul tămăduirii ^ și înțeleg tainele izbăvirii, pentru că recunosc și simt păcatul; îl simt în mine, în carne. Dar voi ignorați păcatul. Pentru voi a Bea sau a nu bea e chestie de igienă, de economie sau de bune maniere. Voi ați pierdut înțelegerea pentru lucrurile astea ...

— Mă îndoiesc dacă ai găsit-o tu, .roști Vlădescui plim-bându-și vag ochii prin sală.

Asta trebuia s-o spun eu, gândi Ciutariu. Cu asta i-aș fi închis gura. Era tocmai răspunsul care i se nimerea, și nu mi-a dat prin cap . . .

Ooamna Valeria Dobridor era nerăbdătoare; Jac nu mai venea, deși îi telefonase de la prânz, vestindu-1 că Octav va lipsi toată seara până la miezul nopții. Trecuse în odaia închiriată studentei (lipsea și ea de-acasă, pentru toată noaptea, și o rugase să camufleze absența), după ce închisese ușa de la coridor; în nici un caz nu se putea teme de surprindere. Copilul adormise. Patul din dormitor îl desfăcuse. Era îmbrăcată într-o pijama de casă, modestă, cu pantofi roșii. Se așeză la măsuță și răsfoi cartea găsită acolo, ca să-i mai treacă timpul.

întâlnirea, coborând pe Bulevardul Independenței, într-o seară tristă și dezolată. Octav care nu mă mai iubește. Veșnic și veșnic ocupat; cu liceul, cu laboratorul, cu redactarea idioatelor lui de memorii. Acasă nu face decât același și același lucru: citește, exclamă, scrie, și iar exclamă și iar citește. Nu mă deranja, Valy, vezi că sunt ocupat, Valy, am de lucru, Valy ... Și ce specie ingrată de cercetări: insectele, larvele, crustaceii... Să nu stânjenesc un gândac, să nu gonesc o muscă. E interesant, Valy, e amănunt local, e instructiv de comparat cu dosarul la Boratorului... își amintește melancolic idila lor din Universitate; Octav tânăr, atent, drăgăstos. Cum s-au dus toate, într-un ■ singur an de căsnicie. Octav a golit o odaie pentru laborator, a început să poarte cravate vechi, să se îngrijească de umbrelă, să se pipăie mereu la gât dacă nu cumva și-a uitat gulerul. Toate, toate ... Și sunt tânără, n-am văzut încă nimic, n-am simțit nimic. Teatrul îl plictisește, opera n-o înțelege, cinematograful e frivol; seara, în oraș, își aduce colegi sau studenți și discută insecte, gândaci, veșnic același și același lucru. Uff! .. .

78

>•

Dar ce-o fi făcând Jac să întârzie până acum? . . . închide cartea; nu izbutise să urmărească nici două șiruri.

Fata asta e deșteaptă; își face de cap acum, cât e studentă, departe de casă, și n-o știe nimeni. Cu cine o fi trăind? Vin pe aici tot felul de oameni. Oare? .

..

Jac a sedus-o fără curte, fără sentimente, fără declarații de dragoste. M-am săturat până în gât .de vorbărie, și-a spus, ca o scuză, după cea dintâi vizită la Jac. Bărbații care vorbesc, și vorbesc, și declară, și afirmă, și se încântă cu sunete — și nu fac niciodată nimic, absolut nimic. D-na Dobridor pierduse de mult admirația pentru bărbații care vorbesc frumos și pentru literatura bărbaților. S-a deșteptat într-o zi cu o silnică scârbă de literatură, de romane, de orice carte scrisă. Nu mai citește acum decât ziarele de dimineață și „Rampa”. Privește obosită, disprețuitoare, pe oricine vorbește și scrie ca să afirme ceva, ceva adevărat sau frumos. La ce bun? de ce'atâta osteneală? Același și același lucru; orice s-ar discuta, orice s-ar scrie^ In Facultate respecta fricos pe profesori, pe savanți. Să pot găsi un om mare, un geniu, un savant; așa visa întorcându-se gânditoare spre casă (iubea atât de mult plutirea aceasta dulce, liberă) după •ce• ascultase seminarul de Istoria literaturii și admirase cu oarecare pizmă pe studenții din anul III, erudiți, inteligenți (fețele acelea puțin palide, frunțile descoperite, siguranța vorbirii lor, și totuși acea timiditate de om cu viață interioară . . .). Se visa unindu-și viața cu aceea a unui om mare, un istoric, un savant, un scriitor, aju-tâttdu-1 în munca lui, încurajându-1, veghindu-1.

Idila cu Octav fusese o uvertură grandioasă. Se interesa acum de științele

naturale, se instruia, ca să nu apafa în ochii fui o simplă studentă la Litere. Tratatul de Zoologie generală, împrumutat de Octav, a plictisit-o de la cea dintâi pagină; s-a mulțumit atunci să-l frunzărească, privind figurile, planșele colorate. Dar a revenit, cu hotărâre, a recitat de trei, patru ori pasagiile subliniate eu creion roșu, le-a copiat, a încercat să le memoreze. Doar Octav știe ce spune; Octav nu e un prost, un simplu cititor de literatură, ca mine. Literatură, frivolitate efemeră, spunea cu dreptate Octav. Făclia din altarul Științei, spunea el. Muncă disciplinată, corectă, rațională. A încercat și ea, și pentru că nu izbutise, se reîntorcea la lucru "mai hotărâtă, mai mândră.

79

Am să-i dovedesc că noi, femeile, nu suntem stupide, își strângea tâmplele; criteriile clasificăției octo-pedelor. Un singur lucru e necesar, își repeta: ca femeie să-și găsească tovarășul vrednic, vrednic pentru a i se sacrifica. Intr-un caiet însemna termenii pe care nu-i înțelegea, și Octav îi explica, serile. O întreba, aproape comic (și ce interesant e când pune întrebări, când așteaptă răspunsul jenat, neavând curaj să mă privească în ochi): ce înseamnă „lobul median” și „apex acuminat?” Repede, repede, Valy, lucrurile acestea trebuie știute ca Tatăl Nostru . . .

. . . începu s-o enerveze întârzierea lui Jac; apr< zece jumătate. Le-ar rămâne numai două ceasuri de dragoste. Destul pentru Jac, pentru îmbrățișările lor; dar prezența lui, prezența virilă, câte ceasuri ar dori-o alături? ... Cu cine s-o fi întâlnind Octav? Ilieș e prea prost ca să bănuiască. Dar ceilalți? Veverița aceea de Emilian, Lazarovici care e un cinic și-ar fi în stare să sufle vreo aluzie . . . Ei și? . . .

Repede au înțeles amândoi că nu are chemare ento-mologică. S-a resemnat repede Octav; soția șefului de lucrări abia știa franțuzește. Nu va avea o colaboratoare acasă, și atâta tot. Era fericit când îl lăsa să-și continue lucrul. Dar Octav, ai lucrat destul, mai odihnește-te... Pe mine nu mă săruți? ... Haide la Mia . . . Ar fi vrut să-l simtă, fizic, în apropierea ei; Octav nu comunica nici o prezență; când nu vorbea, parcă ar fi fost un obiect neînsuflețit, un mort. Ea ar fi vrut s-o mângâie altfel, să întârzie amândoi mult în parc, nopțile; când plouă să-l aștepte pe jețul din fața ferestrei cu mușcate, să fie singură și tristă, să-i fie puțin frică, frică și frig, iar ei să vină tiptil, să-i pună mâinile pe ochi, s-o îmbrățișeze, îngenunchind, să-i spună: Valy, Valy! . . . Atât! Să o lase în reveria ei molcomă, să n-o mai sărute, să nu-i mai vorbească. Valy, Valy! . . . Numai atât. . . Cât ar fi fost de fericită . . . Apoi, în alte zile, când e soare, s-o strângă în brațe, să se joace cu ea băiețește. Să o lase să-l sărute mult, așa cum i-ar fi plăcut ei; gol și nemișcat, ca un mort, întins pe pat — și ea să-și alunece gura fără nici o teamă, să se oprească asupra fiecărei părțicele, să sugă, să muște. Iar nopțile să nu adoarmă curând, să nu se grăbească în dragoste, să nu-și mărturisească slăbiciunile cu un ton ca și cum ar spune: azi nu mi-e foame, nu mănânc decât salată. . . S-o siluiască lent, s-o ucidă

80

Hain, s-o sufoce. Cum de nu pricepe Octav lucrurile astea *elementare!*

...

Ar fi vrut să-i spună toate lucrurile acestea, dar o pudoare ciudată, stupidă, o paraliza de câte ori încerca să se mărturisească. Poate sunt proastă, poate

n-ar trebui să-1 întrerup când lucrează. Toate ideile acelea cu care se luptă el sunt atât de adânci, atât de dificile... Se reîntoreea în romanul ei, fără să ofteze (lui Octav nu-i plac zgomotele acestea fără nici un rost, sentimentale), îndrăgostindu-se de toți eroii tineri, obraznici, cutezători și galanți. Câteodată se oprește, intimidată. Poate n-ar trebui să fac asta; ei sunt doar paiate senzuale, iar el e un savant. N-ar trebui să fiu senzuală (astă fusese orgoliul ei, din ultima clasă de liceu, de când citise pe D'Annunzio), să-1 tulbur, să-1 obosesc. . . Dar a venit un timp când a înțeles că Octav nici nu-i observă sacrificiul. (Mă înfrânez, rabd, și el nu bănuiește nimic. E fericit că nu-1 întrerup decât spunându-i că e masa gata. Sau îl întrerup rugându-1 să-mi aducă vreun roman de la bibliotecă. Și tot el râde, superior, ironic. . .) Și dacă ar fi fost cu adevărat un „om mare”. Dar e un simplu naturalist. **Doar** nu sunt proastă, cum crede el. La ce bun disecțiile unor insecte minuscule? La ce folosesc țării! Desigur că țării nu folosesc la nimic cercetările lui absurde. Și nici mie, *nici mie* . . .

Nu mai putea citi nici romane. Același și același lucru. Răsfoia disprețuitoare orice carte i-ar fi căzut în mână; pagini și pagini scrise, transcrise, tipărite. La ce bun? Întrucât ajută să înțelegi, să ghicești viața, să o suportți? Vorbe și prostii imaginate . . .

. . . Dar Jac ar fi, putut să mă anunțe că nu vine. Să nu mă facă să aștept ca o neroadă, ca o femeie de stradă. Ar fi putut, cel puțin asta ... Se simte deodată nenorocită, singură. îi vine să plângă, să facă ceva nebunesc, să spargă ceva^ Se întinde pe pat, obosită, cu brațele **aco**-perindu-și ochii. Pași; tresare. Dar nu sunt ai lui, ei nu vine prin curte. Și ar avea timp să vină, ar avea timp destul până la douăsprezece jumătate . . .

— . . . Dar ce e realitatea ultimă? se revoltă Ilieș, pe care discuția lui Emilian și Vlădescu îl nedumerise. (Continua de un sfert de ceas, și îi fu peste putință să asculte descripția geniului *Cerapterus Swederus*, pe care Oicctavian Dobridor i-1 cita pedant: Autoritățile disting sexul

6 — întoarcerea din rai

83

acestui gen prin forma și pilositatea suprafeței ventrale și a structurii tarsale- Dar rămâne de cercetat apexul pygidiumului, care e acuminat, cu un punct sulcat. . . Aici glasul lui Emilian îl asurzii; se lupta cu toți, cu Vlădescu mai ales, țipând și bătând cu pumnul în masă.)

— Ce e realitatea ultimă, lămurii-mă și pe mine?! repetă Ilieș în tăcerea ironică a celorlalți. („Să știi că ne amuzăm, șopti Emilian, dacă au intrat naturaliștii în discuție o să râdem bine.”)

— Spiritul, îi răspunse în treacăt Vlădescu. (S-au băgat șiăștia, și iar n-am să pot afla ce crede Emilian despre cunoaștere. Iar au să bagatelizeze discuția . . .)

— Dar ce e spiritul la urma urmelor?! se irită Ilieș. . . ;;* - Spiritul e el însuși.

— Unul e unul, doi e doi, și așa • mai departe, ironiza Dobridor.

— Inutil să discuți, întrerupse Vlădescu. —■ Nu, nu, eu vreau să știu ce e spiritul. . .

— Prea greu, dragă Ilieș, caută Emilian să-1 ațâțe.

— Dă-mi o altă definiție, o definiție care poate fi înțeleasă de oricine. („Ultim”, la urma urmelor, e ceva vag, ca o margine, ceva care se sfârșește; ultima zi a lunii, sau ultimul an al vieții, sau ultima picătură de sânge, asta

înțeleg și eu, e ceva precis, ceva ce se poate înțelege. Iar „spirit” e o absurditate, o iluzie, vine la ședințele spiritiste, • o farsă. Filozofii ăștia sunt nebuni.)

■:■←— O altă definiție ar fi asta: spiritul e subiectul metafizicii.

— Tronc, pleonc! exclamă iritat Ilieș. Dar ce pastele fmă-sii e metafizica?

— Nu înjura, dragă Ilieș, interveni Ciutariu.

•— Nu, nu, eu vreau să știu până unde vă puteți juca •cu vorbele. Ai spus că realitatea ultimă e spiritul. Bun. Iar spiritul e subiectul metafizicii. Admit și asta. Acum «eu te întreb: ce e metafizica. Oare n-am dreptul?

— *Audiatur et altera par®*, vorbi Ciutariu, încântat că de data asta găsisese citatul potrivit.

— Atunci spune ce e, continuă înfierbântat Ilieș. Dacă roa întrebi ce e tinctura de iod, îți răspund că e o soluție de iod în alcool. Dacă mă întrebi ce e o muscă, îți spun că e o dipteră domestică, agent microbial. Dacă mă întrebi de ce fierbe apa, îți spun că fierbe pentru că a atins punctul de fierbere, adică 100° centigrade. Cauză și efect. *Lege*. E clar. Acum, te întreb,și pe tine: ce e metafizica?

■32

— Subiect rezervat, răspunse prompt Ciutariu, apoâ privi repede în Jur, să vadă dacă ceilalți i-au apreciat replica.

Dar Ilieș se dovedi hotărât să meargă până la capăt. Sorbi un pahar cu bere și întrebă iar. Ceilalți îl ascultau făcându-și semne.

— Nu, nu, revină la subiect.

— Dar subiectul nu se prinde de tine, nu vezi? se revoltă Vlădescu.

— De ce nu se prinde? De ce să se prindă de tine și de David Dragu și de alții ca voi, și de mine să nu se prindă?

Emilian începu să râdă tare și se aplecă spre Eleazar, care tăcea mereu, de la începutul discuției, bând îndesat». încercă să-i spună ceva, dar Ilieș răcni.

— Vreau să știu. și eu, de ce?! La urma urmelor, vă jucați de atâția ani cu filozofia. Toate ziarele sunt pline de filozofie, de religie și de arte. Mă rog, înțeleg ce e arta: sculptura, gravura, pictura sunt arte. Admis. Și înțeleg ce e religia: atunci când unul crede în Dumnezeu. O fi stupid ,și învechit, dar e ceva ce înțeleg. Mă rog, spui că Dumnezeu e în cer și că Isus a fost născut dintr-o fecioară. Nu accept nici una, nici alta, dar te înțeleg; ești unul cu religie. Perfect. Te duci la câmp și pictezi pomi, păsări ,și mai știu eu ce. Ești artist. Te înțeleg. Acum, te întreb: *când* e unul filozof?

începură să râdă cu toții, întărâtându-1. Fiecare vorbea,, repeta cuvintele lui Ilieș, le savurau.

— întrebă-1 pe d-1 Jerbea, Ilieș, vorbi Emilian. Acela-știe tot despre filozofie, acela e un filozof complet. .

— Ce am eu cu d-1 Jerbea? Eu vreau să știu ce trebuie să faci, cum trebuie să gândești ca să se poată spune că ești filozof. Mă rog, crede un filozof în nemurirea sufletului?

— Da și nu, depinde după școala căreia îi aparține», răspunse Vlădescu plictisit. Dar e inutil.

—■ îmi dai voie, îl întrerupse Ilieș. Deci nu aceasta e-diferența specifică. Bun. Atunci poate crede în eternitatea lumii?

— într-un anumit sens crede, răspunse tot Vlădescu», pentru că lumea e spirit și spiritul e etern.

— Dar unde e spiritul? izbucni Ilieș. în creieri nu e, pentru că nu î-a văzut

nimeni, oameni mai pricepuți

8 of 18

-ca tine și ca mine, și care, slavă Domnului, au disecat atâtea în viața lor. Dacă nu e în creieri, unde e?

— în inimă^ glumi Ciutariu.

— Prostii; du-te la Morgă și te convinge, își dădu cu părerea Dobridor.

— Nu, nu, revino la subiect. în creieri nu e, în inimă nu, atunci unde e? Dacă îmi răspunzi la întrebarea asta, pricep și eu când ești filozof.

— Dar ca să dezlegi întrebarea aceasta trebuie să studiezi filozofia, după cum ca să pricepi metamorfoza țânțarilor, ca tine. trebuie să fii entomolog.

Vlădescu vorbise cu o ușoară iritare în glas. Nu e prost Ilieș, dar e incapabil să gândească abstract, e un îmbâcsit și un empiric. O problemă întreagă, specializarea aceasta; și totuși, ne întâlnim des, vorbim despre toate, dar nimic nu trece dincolo; oamenii aceștia titrați judecă tot atât de primar ca un semidocht. Și unii mai cred în existența unei culturi românești; când sunt universitari cari pun asemenea întrebări... Și ceilalți se amuză ascuțându-1. Emiiian asta, de pildă. Oare o fi înțeles el mai mult decât Ilieș și Dobridor în ce constă metafizica? Sunt toți niște lăutari; oameni cari fac filozofie după ureche. Toți sunt superficiali, toți sunt intelectuali de cafenea. Preferă să bârfească, să se amuze, să facă ■spirite. Și, ceea ce e mai rău, noiăștia îi ajutam. Stăm și noi alături de ei; iubim aceeași vulgaritate. E groaznic ...

— Admit. Ca să fii naturalist trebuie să studiezi natura, ca să fii filozof trebuie să studiezi sufletul. E logic. Acum, dacă mă întreb ce e natura, eu îți spun: paharul ăsta e natură, berea e natură, un pom, un vierme, un nor sunt natură. Perfect. Acum te întreb și eu pe tine, filozof: ce e sufletul?

— Ne întoarcem de unde am plecat, zâmbi Vlă-«descu.

— Pentru că n-am plecat deloc, pentru că n-avem unde să plecăm. Cum să studiezi dacă n-ai ce studia?

-Funcțiunile psihice sunt studiate de psihologie. Mă rog: ciocnesc cu furculița un pahar, se produc vibrații în

«eier, vibrațiile fac să vibreze lichidul urechii, o senzație, un circuit nervos, și îmi amintesc de un cântec. Perfect. Asta e psihologie, înțeleg și eu. Cază și efect. Dar voi vorbiți altă limbă. Dacă îmi spui că eu sunt naturalist' și tu psiholog, admit. Eu cu natura, tu cu func-

c34

țfunile psihice, auz, văz, etcetera. Fiecare la locul său, specializai. Dar voi scrieți și vorbiți bazaconii: spirit, realitate ultimă, metafizică, și vreți ca toată lumea să se ia după voi, toată lumea să fie filozoafă .. .

Pavel Anicet intră în odaie puțin obosit de umblet, cu sentimentul tulbure și iritant că și-a pierdut timpul. It găsi pe Petru în fața biroului, răsfoind revistele. Parcă Iar fi așteptat.

— A fost Ghighi pe aici, vorbi el fără să-și privească fratele. I-am spus că nu te-ai întors.' Ar fi vrut să te aștepte, dar a văzut pe mama ,și a plecat.

Pavel își scoase haina și îmbracă o pijama veche, fără să răspundă.'

— Ai mâncat? îl întrebă celălalt.

— Nu mi-e foame. Dar tu ți-ai făcut lecțiile?

— N-am nimic pe mâine . . . Totuși, ai putea mânca a. Ți-a oprit mama.

Pavel se întinse plictisit pe fotoliul de lângă birou. Mu-1 mai tenta deloc muzica. îmi pierd vremea, asta tac. Ar trebui să mă apuc de lucru, aș mai avea timp, nu e nici unsprezece . . . Vasăzică venise aici. Scene. Plâns. G

vede mama . . . Gândul acesta îl supără; o urăște pe Ghighi. Să se termine odată; și asta mai curând, cât mai curând . . .

— Pavel, trebuie să-ți spun ceva . . .

Ezită o clipă, apoi vorbește repede, privind în jos, vorbește aspru, înverșunat.

— ... Sunt bolnav. Am fost astăzi la fratele lui Ena-■".: el e doctor, acum venit de la Paris, mi-a spus că

sunt bolnav. Mi-a făcut o injecție. Mi-a făcut și o reducere; două mii de lei tratament. . .

Pavel îl privește uimit, încercând totuși să-și ascundă -: i priza și să pară că socotește întâmplarea fără multă gravitate;

Dar cum asta? De când umblă Petru pe la bordel? Când a avut timp să cunoască toate, să le sufere pe toate? Muzicant, copil prodigios, fire de artist, sentimental ... îl privește negăsind un cuvânt de început.

— Ți-am spus ție întâi, ca să-i spui mamei, sau unchiului, cum crezi tu . . .

— Bine, dar cum poți spune asta mamei? Vorbești riște absurdități. Am să aranjez eu altfel treaba asta . . .

Îl privește iar, hotărât.

m

— Cum s-a întâmplat? Ai fost de mult acolo? Celălalt se codi, se juca cu revistele. Nu trebuie să

mă întrebe aceasta, nu are nici un drept să mă chinuie. El care nu riscă nimic, cu două dame după el, nu are dreptul... îi dădură lacrimile. El, după care aleargă atâtea fete; el, care nu trebuie să plătească . . . Mă privește, răspunde dârz.

— Te întrebam numai, vorbește Pavel, îndurerat deodată. Nu te cert, n-ai nici o grijă. N-am eu dreptul să cert pe nimeni. . .

Vasăzică el, elev înțel a șaptea . . . Dar e absurd să mă supăr, așa am iubit toți atunci. Plata și bună ziua, vorba lui Emilian. Tot e mai bine ca mine. El poate cel puțin. să rămână singur. Probabil că nici nu-și mai amintește numele. Se întoarce acasă limpezit, curat, fără remuș-cări, fără imagini. Câte un accident, o dată la un an, asta e tot riscul; riscuri igienice, nimic altceva.

— E frumoasă târfa? întrebă brusc, pe un ton glumeț.

Petre îl privește în ochi, pentru întâia oară, și răspunde jignit.

— Nu e o târfă, nu se vorbește așa de o femeie. Oricine ar fi, nu se vorbește așa. Dacă îmi place mie și dacă eu o iubesc, nu este o târfă. Mai degrabă. . .

Se opri, mâniat. Se întoarce la birou.

— Ei, ce e mai degrabă? . . . Poate vrei să spui că mai degrabă alte femei sunt târfe, așa-numitele femei cinstite, nu? . . . E banal, dragă Pierre, ■ înspăimântător de banal ceea ce spui tu. Parcă ar fi...

— ■ Ce-mi pasă, mie dacă e banal? izbucni celălalt, apro-piindu-se. Am citit și eu literatură, fii sigur, am citit cel puțin tot atât cât tine, și-ți pot spune toate romanele la care te gândești tu. Ei și? Ce-mi pasă mie dacă astfel de întâmplări și astfel de gânduri se găsesc în romane și au ajuns banale?! Eu nu-mi sehinguiesc nimic de spaima banalității.

— Frumos spus, vorbește Pavel silindu-se să nu pară ironic. Asta înseamnă că vrei să-ți trăiești viața așa cum e, fără prejudecăți, un soi de iraționalism, cum se spune pe la noi.

— Nu mă interesează să știu cum îi spune, continuă tot atât de înverșunat.

Petru, nu mă interesează nimic în afară de viața mea proprie, așa cum o înțeleg eu. Și ți-am spus acum numai pentru că sunt bolnav, alt-

86

întineri, n-ai fi știut niciodată. Nu admit să se amestece nimeni în viața mea. Și tu ai fost tot atât de liber când erai ca mine; și aveai norocul că trăia tata, îți dădea bani cât vrei. ..

— Asta a fost norocul? întrebă Pavel.

— Îți dădea bani, te lăsa să faci ce vrei, erai chiar mult mai liber ca mine. Mie îmi poartă toată lumea de grijă. Dar când e vorba să mă ajute cineva, să-mi dea bani...

— Sper că n-ai să te plângi de nimic, vorbi Pavel răutăcios.

— Mă plâng că n-am bani, și când am nevoie mai mare trebuie să vii să-ți spun ție, ca să-mi faci tu morală și să mă ironizezi; de asta mă plâng.-

— Lasă, ai știut să procedezi și altfel, vorbi Pavel. Celălalt se îngălbeni. Iar îmi aduce aminte de casetă,

iar mă face hoț; pentru o greșală de acum trei ani, spunea că totul e uitat, și acum ... îl urî pe Pavel, ar fi vrut să-l lovească. îl privea cum stă pe fotoliu, calm, puternic, cu umerii lui de atlet, cu grumazul de taur. La ce s-o fi gândind oare? Nici acum n-a uitat. ..

— Du-te și te culcă, îi porunci Pavel blând. Și nu mai citi romane.

Iar trebuie să cer mâine un scont din leafă. Pentru doctorul lui, doctor venit acum de la Paris. Zâmbi. Ce fascinație au asupra bolnavilor titlurile astea mari. I-a făcut o injecție, și a și uitat nenorocirea; e pus pe filozofie, acum; se crede scăpat, sănătos. Azi-noapte, probabil tremura de frică. Acum, pentru că doctorul e de la Paris, se ia la ceartă cu mine . . .

. Apucă o carte de pe birou și o deschide așa, la întâmplare. Mai citește acum, dacă poți. . . Dar trebuia să mă aștept la așa ceva, Petru e prea inteligent ca să nu ajungă aici. Când fură la treisprezece ani cincizeci de napoleoni de aur ca să joace la ruletă, era fatal, la cincisprezece ani, să se îndrăgostească de o prostituată bolnavă. Are geniu. Ajunge departe băiatul ăsta . . .

Ar vrea să glumească, să fie umilit, să uite ceva, să se scape de o povară pe care nu o simte, să alunge o obsesie pe care nu o poate identifica. Aceiași și același lucru, dragoste. [Acesta o fi destinul oamenilor, să iubească mereu, să sufere, să creeze suferințe"?][Până când, Dumnezeuule, până când învârtea aceasta fără rost. . .

Trânțește cartea pe birou. N-am nimic de făcut, nu

87

jp

-«ți

mă tentează nici o carte. Dacă aș avea bani, m-aș duce să beau ceva, să fumez. Corso . . .

Îi vede pe toți, la masa de sus, în sala biliardelor. La urma urmelor, mai bine să fii cu gloata când r a izbutești să fii singur nici măcar în odaia ta. O fi și Elea-zar acolo, biciul lui Dumnezeu. Simte o căldură nouă, o neliniște, o înfrigurare plăcută, ca înaintea unui spectacol de mult așteptat. își scoate pijamaua precipitat, își îmbracă haina, stinge și trece în odaia lui Petru. îl sește scriind. Când aude ușa deschizându-se, Petru ase i de tulburat caietul sub mapă și se reazemă cu cotul d ea,

— Cred că nu-ți scriai epistola de adio, înainte de sinucidere, vorbi Pavel

râzând, luându-i brațul. Petru se codi și-și retrase mâna încet.

— Scriai în jurnal, probabil. Luai note, sur le vif. Bine faci. . . N-ai nici o grijă, aranjez eu, cu banii. Dă-mi cheia de la coridor, viu pe din dos. Să nu mă aștepți

vm

Ghigli se întoarce cu fața la perete, încercând să-ș stăpânească plânsul. Trebuia să-mi spună în față, tre buia să-mi spună că nu mă mai iubește. L-aș fi lăsa să plece, nu m-aș fi agățat de el, nu fac dragoste cu de-a sila. O trec lacrimile și strivește ochii ca să-și țină plânsul. înghite greu, o căldură îi apasă pieptul, îi sugrumă gâtulejul. Trebuia să-mi spună... El se întoarce brusc, îi apucă mâna și-i vorbește: Nu te mai iubesc, Ghigli. Ochii îi strălucesc, o șuviță i-a alunecat pe frunte. (Bestie superbă, așa spune Coca). Ea se clatină, îl privește lung, trist: Bine, Faust, ești liber. Ți-am spus întotdeauna că ești liber; te iubesc prea mult, am să te iubesc neconținut, până la moarte. . . Plânge. Ce faci, Ghigli, ce faci, iubita mea? Nu, nu, nu mă atinge. Nu-mi mai spune așa, Faust, nu mai sunt iubita ta . . . Se reazemă de zid, sfârșită. Lumea întoarce capul, compătimitoare; săraca! Du-te, Faust; și gândește-te câteodată la mine. Izbucnește în plâns. Sacrificiul, suprema forță . . .

88

Scutură capul și-și apasă degetul pe ochi. De ce nu rai-: spus în față"? De ce m-a lăsat în mijlocul drumului, t pe-o femeie de stradă? Altădată îmi spunea ... Și lunecă lacrimile, una după alta. Altădată, la începutul ..-tei; altfel era orașul atunci, altfel era Faust.

... De la gară, mașină o duce prin ploaie către cămin Șoferul stopează: „Astăzi Universitatea, domnișoară" . . . , Imensă și cenușie, și trotuarul spălat de ploaie. și tgmentul de tablou al Cercului Militar. Numai strada asta nu-mi place. „Cum îi spune străzii, șofer?"... Oh, o'e-acum sunt studentă, și sunt liberă, și am să citesc orice carte vreau, și am să mă duc la cinematograful șf Fa. teatru, oriunde . . . închide ochii și-și mușcă buzele să nu tremure. Coboară din mașină cu valizele în mâini. Se înseninează. Castanii sunt galbeni, și castanele cad plesnindu-și coaja. Iar în fața căminului, grădina. De la fereastra mea, dacă îmi vor da cameră la stradă, am să privesc în grădină, nopțile. Dintr-un cuib de case, un plop răsare neverosimil. Să-mi scutur pelerina de apă. veche, și pălăria e cam veche, dar am să-mi cuinele noi. București, București! . . . Norii se destramă, pi urând la răstimpuri, leneși. Apa se scurge și gura laiului răsună surd; privește toate acestea — și grădini, și plopul captiv, și trotuarele — așteptând restul de L: hârtia de o sută. „Mulțumesc." Șoferul o privește intrând. „Și noroc, domnișoară." Se întoarce din ușă, și întreg profilul ei tăiat cu rotunjimi de'scoică râde, mulțurrr du-i. Frumoasă fată... Aude claxonul în stradă. Cu-: ui i l-a adus portarul. „Întâi la secretariat, domni-ș i" ... Unu, doi, trei; unu, doi, trei... La trei intru

Se scutură și trântește cuvertura la picioare. Se simte nenorocită, foarte singură. Ar plânge acum cu hohote Dacă ar putea să moară, să afle mâine Pavel din Deschide „Universul", îi sare în ochi un titlu eu : grase. îngălbenește; cum, Ghigli?! . . . Filmul se ipe brusc; prea este dulce voluptatea ca s-o con-într-o singură imagine; voluptatea aceasta de a asista L i i..pria ei moarte, ia durerea lui Pavel, la tânguirile lui. Se învârtește în

pat ca să gonească imaginile, gândurile, O doare întreg trupul, o apasă aceeași căldura, sus, la gâtleej. Dacă ar putea plânge în voie. . .

. . . Drumul e greu către râpă, e plin de gropi și boierii și scaieți gigantici însuflețiți de noapte; și cu cât

&)

se apropie de râu, cu atât drumul se înrăiește. Primăvara, în plină zi, plimbarea pe râu e fermecătoare. De atâtea ori a plecat singură de acasă, ca să se apropie pe furiș, pe neștiute, de râpă — să o descopere deodată, ca pe o minune din alte țări, stranie, să se mire și să se înspăimânte de adâncul ei prăpăstios, cu ape reci și funeste. Privește. O amețeală de vis, terifiantă și totodată dulce — și ar vrea să închidă ochii, să se zvârle.- Dacă cineva, pe nesimțite, s-ar apropia, în spatele meu. . . Sare îngrozită înapoi. Nu e nimeni. Și cum •m-am speriat. . . Înapoi nu e niciodată nimeni, dar de câte ori privește mult râpa, cineva se apropie, simte currt se apropie, îi îngheață sângele așteptându-1; ar vrea. să se împotrivescă, să țipe, dar e paralizată și nu cutează să se întoarcă. Sare înapoi cu tot trupul, se răstoarnă pe buruienile cu flori ca scara. Câtva timp nu-și amintește nimic altceva, decât că i-a fost frică. Apoi, se bucură,, palpită. Se întoarce acasă, cu o taină, parcă cineva ar fi sărutat-o acolo, în pustietate, și nimeni nu. știe, nimeni nu va afla niciodată . . .

Nu-i place să-și aducă prietenele la râpă. Le arată Vot, via și clopotnița, și puțul în care s-a aruncat învățătorul, și tranșeele de pe marginea șoselei, și pavilionul din pădure ■— dar niciodată râpa. Se duce acolo singură, cu ultimul. roman, ultimul său prieten. Pe *Jean 'Christophe* 1-a citit în întregime îngropată în căpița de fân de la marginea râpei. Când o sugruma emoția, ,se pleca să privească apele. Pe *Christophe* 1-a iubit, si a plâns pe *Antoinette*, a urât pe snobii parizieni, si a jurat puritatea — în același loc. Acestea au fost de mult. Cât de tulburată, de fericită era atunci, sufletul dat lumii și toată lumea a ei. .. Acum coboară ultimele gropi hotărâtă, mută, ursită. Faust, de ce-ai făcut asta, de ce-ai făcut? Plânge; dar ar vrea să plângă mai mult, mai sfâșietor, s-o vadă toți cum plânge, să le fie milă. Se apropie. Mai e încă timp, Faust. Să îl mai aștept? Dar n-are să vină, știu că n-are să vină, niciodată. Faust.» Faust! . . . Privește negrul apelor; mai mult le ghicește, acolo jos, mâniate. Să mă zvâr! O clipă, mai aștept o clipă... Și deodată, neașteptat, cineva îi apucă brațul. Nu face asta, Ghighi, mi-ești dragă, Ghighi! . . . Dă-mi drumul, dă-mi drumul! ... Se zbate plângând. Te iubesc, Ghighi! nu face asta . . .

90

Se trezește cu ochii deschiși pironind tavanul, singură în întunericul odăii, perna rece de lacrimi. Cât sunt de nefericită, cât îl iubesc ... își mușcă brațul. Plânsul a ajuns spasm, o înfricoșează. Făpturi fără rost, imagini ridicule, idei neînțelese, tulburi, o împânzesc, plu-.tirwî și dispărând, roind halucinante. Apoi, nemotivat, jocul mintii se oprește stingher. Nu e nimic, nu e nicăieri nimic. Un vacuum imens, cosmic, neînțeles —^s ireal, parcă, și totuși aievea, — o zădărnice definitivă, veșnică. Se miră că e atât de liniștită și de lucidă în mijlocul ocea-acesta, vid și neînțeles. Orice întrebare i se pare rdă. Numai vidul atotcuprinzător, o feerie mată, rece, abstractă. Clipele se scurg fără să le simtă. Răsuflă ușor, indiferentă, fără să-și poată fixa atenția nicăieri. Și deodată simte pierderea, moartea cuiva din sufletul și trupul ei,

moartea; și se simte părăsită, uitată, ursită nenorocului. Faust! Faust! Țipă înspăimântată ridicându-se pe jumătate din pat. îi e frică. își ascunde capul în perne.

... . Cât a trecut? Ii e teamă să se dea jos din pat și să privească ceasul. De ce toate acestea, de ce? I se pare că niciodată nu l-a iubit ca acum, n-a înțeles niciodată cât îi e de drag, de necesar vieții ei. îi simte absența cu o precizie fizică, sălbatică; parcă ceva din trupul ei s-ar fi rupt. Parcă i se scurge viața prin piept, printr-o rană nevăzută. Se sufocă. Și de ce? de ce? L-a văzut cum se depărtează, și mâna aceea fluturată fără să se întoarcă ... A găsit destulă umilință ca să se gândească să-l urmeze, să alerge după el pe stradă, plângând, S-a rușinat de oameni. . .

Să mă duc din nou la el, acum când s-au culcat toți în casă, să dibuiesc până în camera lui. Când detunătura îl va deștepta înspăimântat, va fi prea târziu, va deschide ușa; Ghighi, de ce-ai făcut asta? de ce? O sărută pe față; sânge caid picură, pe la colțul buzelor. Ghighi, ascultă-mă, te iubesc, Ghighi, iartă-mă, te iubesc .. . Prea târziu. Prea târziu, îi spune șoptit — și moare în brațele lui, moare lin, iertător, suprem.

O îneacă plânsul. Moartea i se pare atât ele tragică, 4& tristă.

Intrarea lui Pavel • provoacă o zgomotoasă surpriză. Vlădescu, cu un sfert de ceas mai înainte, povestise întâlnirea lor, și începuse iarăși discuția asupra cazului Anicet. Faptul ca își dezmințise toate făgăduielile, toate așteptările, "și aceasta fără nici un motiv aparent —

91

stârnea întotdeauna discuția, compătimirea și rechizitoriile prietenilor. Nimeni nu voia să-l accepte așa cum e. Îl acuzau pe ei, acuzau femeile, îl osândeau pe Bally, care îi ținea secretar de atâția ani surmenându-l în lucrări sterpe. Intrarea lui Anicet tocmai în această stare cle spirit intimidă și tulbură oarecum întreg cercul.

— Ce-i cu tine, mă Pavel? Unde te-ai ascuns atâta vreme?

Răspunse vag, râzând și strângând puternic mâna fiecăruia. Sunt toți pe care mă așteptam să-i găsesc, clar mă mir că din toate intelectualele n-a venit decât Ve-ronica. După câte văd, femeia asta se crede încă *îaizlă*. Privi puțin amuzat pe d-na Veronica Tabacovici, își pusese ochelari mari de baga și-și bea cocktailul cu un aer de lăncedă tristețe. Părul îi era acum din nou negru. Fusese cea dintâi care și-l decolorase, și acum încerca să abată moda. Avea buzele violent înroșite, ovalul feței semănând cu al Măriei Bashkirtseff (pe care încercase atâția ani s-o imite, purtând beretă și gulere albe) și privea întotdeauna obosit, absent,

— Care îmi plătește mie consumația, adică vi: j *i întrebă Anicet așezându-se la masă, între Emilian și . . . descu. Mi-e o sete grozavă . . .

— Ai umblat prea mult, vorbi Eleazar, de aia ți-e sete. N-ai nici o grijă, ți-o plătesc eu.

— Dar de unde știi tu că ani umblat mult? într< i Anicet, înveselit deodată.

— Ne spuse Vlădescu. Să te ferești de asta, mă Pavele, asta te interpretează chiar când te-oi afla pe patuî de moarte.

— Alexe, interveni Vlădescu îmbujorându-se¹, te-am răbdat destul până acuma, și am făcut-o pentru că, n fond, ne-ai amuzat; știi și tu că ești un ortodox bu Dar de-acum ...

Cuvântul sună cam aspru și toți se opriră să va< i ce are să se întâmple.

Vlădescu părea surescitat, clipea nervos din ochi.

— Las-o, mă, vorbi răsând Eleazar, lasă că și Hi a fost la timpul Jui bufon. Nu mi-e teamă de ridicol; un om viu pare întotdeauna bufon printre morți. Apoi, punând brațul pe umărul lui Anicet:
— Bea, măi frate Pavele, că ăștia îmi sunt prea dragi ca să mă supăr când sunt proști. Dar de proști, sunt proști, nu-i întrece nimeni.

92

Emilian îi făcu semn lui Anicet că vrea să-i vorbească.

— Spune, mă, tare aici, de față, că doar nu suntem-francmasoni să vorbim prin semne, zise Eleazar. Sau vă e teamă că m-am îmbătat?!

Ilieș, care moțâie de câțva timp în fața unei halbe pe jumătate golită, se ridică deodată și întrebă:

— Cine spune că m-am îmbătat?

— Nu-i vorba de tine, dormi înainte, îi răspunse Eleazar blând.

Dobridor simți ironia și luă halba dinaintea lui Ilieș, Emilian îl aprobă: nu e amuzant când se îmbată, nu ne face să râdem, țipă un timp și apoi adoarme cu lumea la masă. Nu e amuzant deloc. Dar Ilieș, care de-abia acum își dădu seama că e cineva nou venit, vru cu orice preț să vorbească.

— Mă, Anicet, ce păcat că n-ai fost aici acum vreo două ceasuri. I-am pus cu umerii la pământ pe toți, pe toți, repetă Ilieș oscilându-și mâna deasupra capetelor vinovaților.

Câțiva râseră, dar Emilian se grăbi să le facă semne să nu-l ațâțe.

— O victorie remarcabilă, vorbi d-na Tabacovici» care-și terminase cocktailul și aprinse o nouă țigară, cu atât mai remarcabilă cu cât ținem seamă de calitatea preopinenților.

— Ce-a spus? întrebă Ilieș închizând un ochi beat și plecând capul peste masă ca să audă mai bine.

— Remarcabilă, o victorie remarcabilă pentru tine, îi explică Emilian.

— Aha! credeam că a spus altceva, și privi zâmbitor către d-na Tabacovici.

— Și dacă aș fi spus *altceva*? întrebă Veronica, su-flând fumul printre buzele subțiate.

— Spune întâi și îți răspund eu atunci cum se cade, vorbi el, apăsând cuvintele.

— Nu e beat și nici nu e prost, răsă d-na Tabacovici la urechea lui Ciutariu.

— Asta e un om fericit, spuse Anicet golindu-și paharul, asta a ajuns probabil la a cincea sticlă de bere Și sticla noastră s-a golit; ce facem, Alexe?

— Am cinci sute de lei, n-ai grijă. Să mai aducă vin

— Alexe, ai băut destul, zău ai băut, 31 sfătui Ciutariu.

W-

Celălalt îl privi dezgustat și apoi întoarse capul către Anicet, vorbindu-i, Ciutariu simte deodată că îi dogoresc obrazii; parcă l-ar fi palmuit, l-ar fi jignit. Și nu găsea nici o replică. îl ura, cu omenia lui și orgoliul lui. li permit prea multe băieții. îl lasă să-și bată joc de toți pentru că asta îi amuză, le însuflețește mesele lor 3e ia Corso. Dar i-aș fi putut răspunde ceva usturător.. . îl privi cum vorbește zgomotos cu Anicet, și se gândi cum sa-l provoace. Ascultă, dragă Alexe, i-ar spune, pe un ton demn și sarcastic totodată, te rog să înțelegi că dacă buna mea cuviință ... Nu, nu, asta nu e destul de tare. Măgarule, nu-ți permit! . . . Nici asta, Eleazar e un nebun, ar face scandal, ar ridica bastonul, cine știe ce e în stare să facă. Dar ceva tare,

usturător, trebuie să găsească. . .

— Ia spune, domnule Anicet, vorbi Veronica Tabacovici, apropiindu-și scaunul, ce-ți mai fac iubitele?

Pavel roși puțin; de unde o fi știind asta că sunt două?

— Să nu mai vorbim despre dragoste, răspunse puțin intimidat.

— Ce este altceva mai important? interveni și Jean Ciutariu.

Haha, au să se aprindă acum cu toții, se bucură Emilian. Au să-1 ia la rând pe Paul, pe Jean ... O să ne amuzăm bine. Și își trase scaunul aproape de masă, ca să-și poată sprijini brațele.

— îl auzi, mă? făcu Eleazar către Anicet. Asta e un beneficiar permanent ai opiniei feminine.

— Lăsați pe domnul Anicet să răspundă, stăruie Veronica. Adineaori se vorbea aici că ai renunțat la toate îndeletnicirile cerebrale, ca să zic așa, pentru dragoste. E adevărat?

Anicet se simți întristat deodată. Când intrase aici îl cuprinsese un dor de beție zgomotoasă și ar fi vrut să bea repede, pe nerăsuflăte, ca să simtă apropierea caldă a celorlalți, să se bucure de tovărășia lor. Ce buni sunt oamenii în fond, reflecta el turnându-și din sticla lui Eleazar. Și ce înțelepți, să se adune aici la un loc, să fie liberi și să vorbească în vânt, toată noaptea, fără remușcări că își pierd timpul. Este o adevărată artă, să știi să-ți pierzi timpul.

— tgent, să ți-1 consumi fără să mai ai conștiință de el. Oamenii ăștia parcă ar avea

M

«>

de trăit o mie de ani, așa de leneși sunt, atât de nepăsători, îmi plac .. . Bea mult, ca să uite sentimentul acela iritant de pustiu, de pierdere. Numai pe d-na Tabacovici nu o privea cu ochi buni. O femeie superioară,, una din acelea care dezleagă taina existenței, care caută culmile, absolutul. Ochelarii aceia severi pe o față atât de tânără, atât de proaspătă. Și ochii; parcă ar fi căutat mereu să-și aducă aminte de ceva, într-atât de absenți îi erau ochii. Ce vrea ea să pară, în fond? Femeie superioară sau femeie fatală?

Și totuși îl întrebese tocmai pe el. Poate Vrea sa-i vorbesc despre psihologia amorului modern, să-i vorbesc despre sexualitatea științifică. Freud și Lawrence, ceva care s-o excite, s-o violenteze? Sau vrea de-a dreptul filozofia iubirii], așa cum probabil face curte dl. Jerbea. când coboară de pe catedra Fundației?

— Este deci adevărat, nu e așa? vorbi d-na Tabacovici, puțin intrigată de tăcerea lui Pavel.

Le silence . . ., sau cum vine expresia aia în franțuzește, ceva cu martorul? *le silence est son meilleur?* Ciutariu se necăji că nici de data aceasta nu găsea o replică promptă.

— Aș prefera să nu vorbesc despre dragoste, spuse Anicet ridicând ochii spre d-na Tabacovici.

Ceilalți tăcură deodată, oarecum stânjeniți; cele ce le spusese Vlădeseu, puțin timp înainte, îi făcură curioși; de altminteri, Anicet nu mai venise de mult printre ei și tot ce auzeau de la el îi interesa.

—■ Preferi s-o faci, insinua d-na Veronica.

Ciutariu simți un curent rece străbătându-1. Nu o iubea pe Veronica, nici curte nu încercase să-i facă, dar suferea de câte ori o femeie străină prefera

pe alt bărbat alături de el. Orice cuvânt provocator al unei femei trebuia să-i fie adresat lui. Dar își măscă iritarea râzând prea zgomotos, ca și cum ar fi spus: Pavel ăsta este un mare Don Juan, nu-l știți? —■ cu nădejdea, totuși, că toată lumea îi va răspunde: Cine se gândește' să-l critice pe Anicet! Lasă, mă Jeane, câte știm noi.. . Nimeni nu luă în seamă râsul lui Ciutariu.

Pavel își turnă încă un pahar cu vin și ceru o țigară. Tăcerea aceasta așteptătoare îl intimidă. Făcea gesturile ca* și cum s-ar fi aflat. în fața ecranului.

—■ Nu fi indiscretă, Veronica, vorbe Emilian, pe care scena nu-l mulțumea.

95

— Nu înțeleg ce vă amestecați în viața omului, vorbe gros Eleazar. Treaba lui cu cine se culcă și pe cine iubește.

Intervenția aceasta serioasă strică toate planurile lui Emilian. Supără de asemenea pe d-na Tabacovici.

— Dar nu discutăm viața privată, spuse ea, asta a fi nepermis și oarecum neinteresant. Era o întrebare de psihologia dragostei...

Vasăzică psihologie, se lămuri Anicet. Femeile aces tea moderne care încep întâi prin discuții psihologice și psihanalitice, și îți ajung apoi în pat. Freud, iubire eternă, etcetera ... îi veni să râdă. Vinul îl amețise de-a binelea.

— La a câta sticlă suntem, frate Alexe? întrebă el, simțindu-se vioi și plin de nervi, gata să facă orice gafă și orice scandal, fără jenă.

— Mergi înainte, n-ai nici o grijă ...

— Vasăzică preferi vinul, zâmbi d-na Tabacovici. Dar ăsta nu e încă un alibi.

— Ce-a spus? întrebă Ilieș care se deșteptase.

• Alibi, mă, îl lămuri Dobridor, înmuiat și el de uere și de somn.

—■ Aha, credeam că a spus altfel. *Altfel*, mă, clipi șiret din ochi, așa cum nu e voie să se spună la masă . . . 'Pardon!

Getta încuie ușa, ascultă puțin cu urechea lipită — să vadă dacă s-au culcat toți, alături, în dormitorul cel mare — apoi se întoarse repede spre pat, cotrobăi înapoia etajerei cu cărți și scoase un volum mic, cu coperta creme. Era un volum din „Coffret du bibliophile”, împrumutat de la birou. Se așeză în pat tremurând toată de emoție și de plăcere, și începu să citească de la semnul lăsat de aseară. Băiatul, ajuns în pension, face adevărate ravagii. întoarce pagina cu mâna tremurată. Nu știe decât Georgette că e băiat; a descoperit asta la closet, când s-au închis amândoi și ea a ieșit roșie, palpitând de frică și de așteptare. E prea mic băiatul; dar e băiat. Georgette îl cheamă să doarmă cu ea în același pat. îl mângâie de-a lungul trupului, oprindu-se lung la coapse, strângându-i sexul cu o mână înnebunită. Getta la coapse; mâna stângă o strecoară sub plapumă și-și adună lent. fericiți, : .masa spre sân, lăsându-se dezgolită. Georgette îi spune încet, la ureche: Stai așa, strâns lângă mine, lipit de mine... își desface picioarele, îl lasă pe băiat să intre. Haide, mai tare . . . Getta tre-

95

mură, genunchii stau strânși unul lângă altul, pulpele puțin încovoiate. Se reazemă de pernă. Cum o fi, gol și întreg, ca un adevărat bărbat? închide ochii, mâna îi alunecă mai jos, mângâie rotunjimea de sub pânțe, se întoarce, ezită, apoi se repede brutal, descleștând picioarele, violând încheietura coapselor. Georgette, în patul din pension; ba nu, Lady

Chatterley, în bordeiul din pădure, Melinor, păros" și viril. îi trec prin fața ochilor bărbații doriți, bărbați închipuiți — și fiecare reface violarea, mai aprig, mai sălbatic, mai ncuviincios.

Și deodată, totul începe să se învârtă în odaie, simte o tristețe enervantă, mahmură; îi vine să se lovească, să țipe, să plângă. Stă așa, cu brațul acoperindu-i ochii ele lumina lămpii, așteptând să treacă palpitația. Apoi se ridică din pat, ascunde cartea după etajeră și stinge' lampa oftând.

~ Ce mă privești așa, măi Lazarovici? întrebă Anicet pe romancier, care nu-l slăbise din ochi tot timpul, și-și nota din când în când într-un carnet ca din întâmplare păstrat sub palma stângă. Oare nu cumva ți-a trăsnet să mă pui în vreunul din romanele tale?

— N-avea nici o grijă, îl consolă Emilian. Dacă nu te-a pus în romanul pe care îl lucrează acum, și pe care l-a început în 1921, nu mai apuci să ajungi personaj. Biou mai are două romane în cap; doisprezece ani de fiecare, fac douăzeci și patru de ani. Cine mai trăiește atât?

Lazarovici râse ascunzându-și ochii. Se vorbea atât de rar despre el încât gluma lui Anicet îl dispusese. De altfel, nu făcuse tot timpul altceva decât să-și însemne „fazele beției", pe fișa specială din repertoarul lui. Vru să spună ceva cu haz și cu multă inteligență, dar până să se hotărască să-și înceapă fraza — convorbirea alunecă alături.

— Mi se pare, doamnă Tabacovici, spuse Eleazar, că vă plictisiți fără nici o cucoană aici. Altădată veneau mai multe;] astăzi n-ați avut noroc.

— Ba dimpotrivă, am avut mult noroc, deoarece sunt singură.

— Și voiți să mai stați? reluă Eleazar. E aproape unu, și noaptea e primejdios pe străzi.

Ce tot Dumnezeu stă muierea asta aici, înfiptă între noi? Nici nu putem vorbi ca lumea. Nu poți înjura, nu poți glumf.

7 — întoarcerea din rai

97

— I\Tici o grijă, râse d-na Tabacovici. Nu sun? eu atât de apetisantă.

— Asta e adevărat, spuse Eleazar. Dar aveți blana la gât, și inelul, și ochelarii.

Ceilalți râseră fără nici o rușine. Emilian șopti' destul de tare: la zis-o, mă. D-na Tabacovici încercă și ea să râdă, dar cele ee~i spusese Eleazar o jigniseră. Căută să se arate indiferentă, vicioasă.

— Și apoi, continuă Eleazar, bine dispus, mai c și Iiieș. Se pare că Iiieș și amabilul său șef Dobridor au venit cei dintâi astă-seară.

— Ce-i, mă,' cu mine? se trezi Iiieș.

— Am spus că ai venit ăl dintâi aici.

— Așa e, eu și cu Dobridor am fost ăi dintâi. Vorbi foarte mândru, și se uită de jur-împrejur cu

ochii puțin Închiși. Ce-au ăștia astăzi de se leagă mereu de ,mine și de Dobridor? Adică, dacă sunt filozofi. ..

— E inutil, domnule Eleazar, Ziu mă duc. Mă interesează cazul domnului Anicet.

Ciutariu, Îndată ce auzi de numele lui Anicet, ,sîmți o furie ciudată contra lui Eleazar.

— Alexe, *pur și simplu începi să fii obraznic.*' Ș] nu ești cavalier . . .

Eleazar nici de data aceasta nu-i răspunse. Ar fi vrut s.ă-1 privească puțin și să-i râdă în față, când Pavel Anicet Începu 'să vorbească, adresându-se d-

nei Tabacovici.

— Mă mir că vă mai interesează dragostea, și că mai sunteți curioasă de cazul meu. De altfel, cazul meu este cazul tuturor bărbaților care nu-și pierd conștiința în dragoste. Este o cumplită suferință, doamnă, asta e dragostea. Și dacă Iisus Hristos ar mai avea grijă de noi, oamenii, așa cum a avut acum 2000 de ani, ar trebui să se nască din nou din Fecioară și să vină pe pământ să ne învețe să nu mai iubim. „Nu vă mai iubiți unul pe altul!”, așa ar trebui să ne strige Mântuitorul, dacă El e într-adevăr un Mântuitor.

Eieazar schiță un gest de scârbă și vru să-1 întrerupă.

— Ascultă, mă, și tu, continuă Anicet. Să nu credeți că vorbesc prostii, că m-am îmbătat. Este drept că nu pot vorbi cu voi decât când mă amețesc puțin. Voi sunteți prea inteligenți pentru mine, știți să discutați prea frumos. Dar acum lăsați-mă și pe mine; știu eu ce spun. Iisus, dacă pe iubește atât de mult, dacă a simțit

S8

și Ei toată mizeria dragostei, ar trebui să ne învețe să nu mai iubim. „Fiți unul cu altul ca străinii”, așa ar trebui să ne spună. Să rămânem străini, neutri unul față de altul; numai așa vom Întâlni fericirea pe pământ. „Feriți cei ce nu vor iubi, și nu-și vor da inima altuia, căci a acelora este împărăția Cerurilor și a Pământului!” Și a Pământului, băgați bine de seamă. Ceea ce ne împiedică pe noi să ne bucurăm de viața aceasta pământească este dragostea.

D-na Tabacovici zâmbi înțelegător.

— Nu, doamnă, îi vorbi Anicet, nu dragostea ia care te gândești dumneata. Există un fel de a iubi care- te consumă inutil, sterp, dureros; asta e adevărata dragoste și asta e cea mai zadarnică, cea mai blestemată . . .

Gândurile îi scăpară din strânsoare. Se pomeni vorbind fără să-și amintească firul. Și voiam totuși să le spun ceva foarte interesant... își turnă din nou un pahar cu vin.

— Ce spui tu e adevărat numai pentru un anumit fel de dragoste, vorbi Eleazar, pentru dragostea lumească, laică. Dar- mai există și altfel de dragoste. Mai există dragostea aceea creștinească, dragostea de aproapele . .

— Asta e altceva, îi răspunse posomorât Anicet. Asta e caritate, omenie, cum vrei să-i spui, dar nu e dragoste, nu e pasiune individuală și egoistă; for, aici stă toată mizeria și toată fascinația dragostei, m descompunerea aceasta lentă a două ființe strânse împreună". .

. — Dar pot exista două ființe care să se iubească fără¹ descompunere? interveni Vlădescu.

— De ce să nu poată exista? Pot exista și două stele în același punct, pot exista și două trenuri care să se întâlnească fără să se -ciocnească. Totul poate exista, totul se poate întâmpla, și ceea ce ni se pare firesc, și ceea ce pare miraculos. Dar, odată ce eu nu cunosc decât o asemenea dragoste, mi-e indiferent că există și altfel de dragoste, la altfel de oameni.

— Vasăzică admiți că poate fi și altfel de dragoste, care să nu conducă numaidecât la descompunere, continuă Vlădescu înfierbântat. Atunci, de ce crezi că Iisus ar trebui să se nască din nou pentru a învăța pe oameni să nu mai iubească?

■— Pentru simplul motiv că eu sufăr, și dacă cineva poate să mă mântuie

(ceea ce nu cred), acel cineva trebuie să. ia ființă chiar pentru mine singur, pentru mine așa cum sunt eu, acum, în acest veac și în acest ceas ...

99

— Foarte interesant, comentă Vlădescu; un fel de Chestov, contra lui Socrate.

— Nu mă interesează. De altfel, să vă spun drept, discuția aceasta e stupidă și mă simt caraghios așa cum stau în fața voastră și răspund la întrebări. Ceea ce voiam să spun eu era cu totul altceva. Voiam să spun că iubirea e antisocială, că e o crimă; cineva care vine și-ți spune: „te iubesc, sunt al tău, ești al meu, eu sunt tii și tu ești eu!”, și care te silește să fii el, te șantajează cu cea mai cumplită gamă de sentimente și de orgolii, și toate acestea pentru că te iubește. De unde dreptul pe care îl are omul să iubească? Când cineva te fură, e pedepsit; când cineva te rănește, e băgat la închisoare; omorul e pedepsit c-u muncă silnică pe. viață. Și totuși, oamenii sunt Tasați liberi să iubească? Ce e altceva iubirea decât o crimă deghizată, un furt public??

— Ai început să vorbești în paradoxe, râie Vlădescu.

— Nu pot suferi paradoxele, răspunse calm Anicet, și se par așa pentru că le-am enunțat eu prost. Mă întreb, însă, cu ce drept te iubește o ființă, și te silește să mori tu, în ceea ce ai individual în intransmisibil, în libertatea ta, ca să-i dai ei viață?

Lazarovici ascultase atent fiecare frază a lui Anicet. Omul ăsta s-a îmbătat ca să poată spune ce avea pe inimă, să se poată mărturisi. Treaz fiind, orgoliul sau timiditatea îl împiedicau să vorbească, să scape de povara pe care o poartă cine știe de cât timp. Și atunci și-a omorât orgoliul, și-a înfrânt timiditatea, bând . . . Deschise iar carnetul și însemnă cu creionul, fără să privească ce scrie, ca și cum s-ar fi jucat.

— Dar atunci cum explici. . .? vru să întrebe Vlădescu.

— Nu explic nimic, dragă, îl întrerupse Anicet. N-am vrut să explic nimic, m-am jucat numai. Am glumit. . . -

începu să râdă privind pe toți drept în ochi.

— Crezi că dacă eu aș fi gândit cu adevărat cele ce v-am spus, aș fi avut curajul să vi le mărturisesc vouă? Am vrut, numai așa, să răspund ceva în glumă .doamnei Tabacovici, care insista atât de mult...

Simți că nu îl crede nimeni, și asta îl enervă puțin.

— în sfârșit, voi sunteți liberi să credeți ce vreți. Dacă vă place, puteți crede că am să înnebunesc din cauza dragostei, sau am să mă sinucid, sau am să scriu c autobiografie cinică, ce ,vreți voi.

lt>Q

Tăcu deodată, penibil. t*ine m-a pus sa v m-a pus, dacă nu le pot spune ..totul? 'iși turnă^tBQă.un ■ pahar, golind sticla. In sdlă nu mai NruMifce^irilneni.. Ilieș adormise cu capul pe țbrațe. Dobridcți fuma amețit, j privind în gol.

— Nu facem plata? întrefcă-WtădSScu.

. . . Una se sui în trăsură și apucă hățurile. „N-aveți nici o grijă, le spuse, am mână tare, nu-mi scapă.” .Trăsura porni întâi pe o alee al cărei fund se vedea departe. Aleea era ticoperită de ramuri, alcătuind un soi de hală; așa cum era lungă, părea un tunel. Una strângea hățurile cu oarecare teamă. Dacă se sperie acum și o la la goană, cum am să-1 pot stăpâni? se gândi. Cel puțin să ies din aleea aceasta mizerabilă. Acolo, la capăt, se va fi învățat cu

hățurile. Calul începe să alerge, dar de câte ori zărea printre pomi 6 cărare, întorcea capul ca și cum ar fi vrut să o pornească pe acolo. Una tresărea atunci înspăimântată și strângea hățurile cu toată puterea, înainte! îi urla ea, înainte! Calul întoarse capul-si rânji odată cu dinții toți, privind-o drept în ochi. Una îi recunoscuse în acea clipă ochii și țipă.

Se deșteptă palpitând, transpirată. Aprinse lampa de pe noptieră și privi ceasul; două fără un sfert. își aminti de vis și se cutremură; ochii .acea care o priveau rău, dinții albi, ca de hârcă. Ce o fi însemnând? îi era frică să stingă lumina. Stătu așa multă vreme, neîncumetându-se să gândească, fiindu-i teamă să adoarmă.

Când ajunseră jos în stradă, d-na Tabacovici se despărți de grup și porni cu Ciutariu spre Ateneu. „E prea frumoasă noaptea, spuse ea, ca să luăm mașina. Mă conduci, dacă vrei, până la Marghiloman:" Mergeau alături, Jean Ciutariu încercând să vorbească mult și spiritual. Ce plicticoasă seară, gândea Valeria Tabacovici. Mă întreb dac-o fi adevărat cele ce se spun despre Anicet . . .

În fața cafenelei, ceilalți stăteau încă, nehotărându-se ce să facă.

— Mergem la dame, propuse Ilieș, mergem întâi la dame și-apoi la cârciumă. Știu eu una în Piață; „la Oituz" îi zice. Cântă__acolp una.din Argeș;- . -;

Emilia» "prlmT propunerea cu entuziasm. Se simțea enervat, nferrMțumitj ațâțat; 6 raită prin 'bordeluri l-ar fi liniștit.

#G

f%-

W&A1

«rx.

CLUJ h MNtftȘTt -

703780

101

: ^Jgfft Vt<t<*

„.. — Mergi, mă"? își repetă Ilieș întrebarea.

— Eu am nevastă personală, se scuză Dobridor zâmbind, crezând că face o glumă.

Ilieș începu să râdă, zgomotos, sălbatic. Emilian încerca să-1 calmeze.

— Ce te-a apucat, mă? îl întrebă și Dobridor, râzând.

— Mi-a plăcut, mă, zău mi-a plăcut! mărturisi Ilieș. Nevastă personală? Al dracului! . . .

Dobridor continua să râdă. Vlădescu, plictisit de acest final obscen, se scuză.

— Mie mi-e somn. Care merge în direcția Bulevardul Pake, că-1 duc cu mașina?

Se hotărâră Dobridor și Eleazar să-1 însoțească, până ■la Statuie. Ceilalți porniră în jos, pe Calea Victoriei. îndată ce se depărta mașina, Emilian se repezi la Ilieș.

— Bine mă, prostule, era să i-o spui în .față că-1 în-șala nevasta^

— Vasăzică e adevărat?! exclamă Ilieș fericit. Mă, și eu care mă trudeam să aflu!

începu să râdă mai tare, la brațul lui Emilian.

— Vasăzică, acuș, noaptea, in timp ce ,Octav era cu noi, ea, Valy... Ai dracului!

Răliea fericit, Emilian îl ațâță, povestindu-i amănunte la ureche.

— Spune mai tare, vorbi Lazarovici, să auzim și noi. , Anicet simți deodată cum îl copleșește pofta aceea

caldă de vulgaritate, de mocirlă și aburi. Băuse mult, era acum vorbăreț și fericit. .Se gândi numaidecât la Da-vM și la fratele său, Petru. Să-l ducem pe Dav la femei, ce magnific final! începuse să râdă și el, gros și sincer. Să cunoască dragostea, realitatea! Aici, mă Davide, să te vâd, în bordel, mă, față-n față cu dragostea.

— Am o idee, le spuse. Mergem la tipografie la David,. și-1 luăm și pe el la dame!

... T-.Extraordinar, aplaudă Emilian, extraordinară idee!...

... Seara se va prelungi, mai mult, va mușca mai departe din golul dimprejur. Vor rămâne și mai departe împreună. Ce păcat că n-a venit și Alexe! Să-l ducem pe Dav la dame; are să-i placă, are să înnebunească. Pentru ce mireasă ireală își păstrează el fecioria?! ... își aminti cât. .de dezgustat l-a privit într-o zi Dragu, când i-a spus ce face la bordel. L-a mirat mult aceasta; David doar vorbea cele mai crâncene obscenități dintre toți prietenii.

1Q2

Scrisul lui era de o cruzime plebee, aproape- pornografic. Și totuși avea sfială scârbită în ziua când i-a 'ascultat episoadele expedițiilor lui nocturne

...

— Dar de ce e atât de extraordinar? întrebă Lazarovici'.

— Cum, tu nu știi că Dragu e virgin? se miră Emi-t Han. Cum, mă, e la tine în redacție, și nu știi?

— El e corector de noapte, răspunse oarecum plictisit Lazarovici, nu e în redacție. Când vine pe la noi, stă puțin și nu vorbește aproape cu nimeni. Dar acum înțeleg eu, continuă, mai luminos, acum înțeleg de ce scrie Dragu pamflete. . . Freud, tot Freud săracul! . . .

— Poate să mai fie și altceva, vorbi Anicet (cu oa-recari remușcări că își târăște prietenul după el). Nimic nu e atât de simplu, cum vi se pare vouă, scriitorilor.

— Am să-1 văd eu la patruzeci de ani.. .

Anicet se opri deodată, tresărind. Parcă i-ar fi ghicit și mărturisit gândul lui. Asta am gândit-o eu, cum de-o știe Bicu? Se simți umilit, furios pe gândul lui de demult. Avu o clipă hotărârea să se despartă de grup și să,se ducă acasă. Dar ispita era prea mare.

— Haide să intrăm la Bar Automat, să bem câte un vermut, propuse Emilian.

Nu mai erau decât câteva persoane. îi servi o fată cu șorț verde. La altă masă, o tânără cu trăsături prelungi, scandinave, cu părul blond, lipit de tâmple, fuma ascultând vorbind pe doi domni; unul, aproape chel, semăna cu o figură celebră a Capitalei; celălalt, cărunț, avea o figură de vechi pictor romantic.

Emilian apropie capul și șopti:

— Ce coincidență! Vedeți pe asta de lângă noi, care stă cu Stancu la masă? E sora lui Dav, aia care a fugit de acasă, pictorița. Știți, e o poamă ... Să nu

cumva să pomeniți numele lui Dav. Asta trăiește cu o funcționara[^] a fost un adevărat scandal, acum vreo doi ani, Iș Câmpina ...

Octavian Dobridor se, coborî-din mașină și o porni singur, prin întunericul mahalalei, certându-se că s-a lăsat antrenat până la două jumătate și și-a pierdut vremea în ioc să discute cu Ilieș. începu să se trezească. Ce va spune Valy că vin atât de târziu? Poate sunt chiar amețit. își corectă pasul și se grăbi. Aș'fi putut lucra; dacă aș fi știut că Ilieș . . .

!!<Q3'

Intră ținându-și răsufierea. își găsi soția dormind, trudită,[^] cu sâni goi. Draga de ea... Aprinse lampa de pe noptieră.

— Tu ești, Octav? Așa de târziu . . . - — Am fost cu Ilieș la Corso, ne-am întâlnit cu prietenii, știi tu, și Ilieș s-a îmbătat. . .

D-na Dobridor ar fi vrut să râdă; un savant, unul care știe tot despre țânțari și e șef de lucrări, beat! I se părea comic, caraghios. Dar simți că-i lipsește ceva, se simți nemulțumită. Stătu câțva timp pe gânduri. N-a venit Jac, asta e. Se posomori și se trânti iar în pat, întorcând capul.

Octavian Dobridor se dezbracă fericit că nu-l întreabă și nu-l pune să repete tot ce s-a vorbit la Corso, așa cum făcea de obicei.

IX

Anicet privi cu multă atenție pe femeia cu figura scandinavă, sora lui Dragu, despre care auzise atâta; dar goli după aceea, imediat, paharul cu vermut și asta îi ameți. O clipă se înspăimântă, crezând că are să i se facă rău. Rămase nemișcat, cu ochii în gol, silindu-se să jiu gândească nimic, să nu se întrebe nimic. Ceru un pațiar mare cu apă, pe care îl bău repede, răsufilând greu.

— Hai să mergem, vorbi Emilian, luându-1 pe Ilieș la braț.

Anicet rămase mai în urmă cu Lazarovici. Calea Victoriei i se părea foarte străină; ar fi vrut parcă să spună ceva, dar nu găsea putere. Trebuie să-mi revin, își spuse. Lazarovici îi povestea o anecdotă cu un spion comunist prins într-un cosciug, anecdotă pe care o spunea numai la finalul unei petreceri, când toți ceilalți nu mai aveau nimic de povestit. Râdea singur; Anicet nu-l asculta.

Până la tipografie, Ilieș acostă toate femeile. Emilian nu-și găsea astâmpăr de bucurie; țipa, scuipa vitrinele, și se opri în fața lăptăriei de pe Bulevard ca să urineze. Libertate, libertate! Jos burghezii, jos bătrânii,

104

jos masca! Ilieș îi aplauda. Lazarovici începu să-i expună lui Anicet planul societății viitoare. Morală sexuală reformată, credințele oficiale abolite, egalitate de drepturi și inegalitate de responsabilități. Un inginer, de pildă. . . Anicet nu-l asculta. Grăbi pasul să-1 ajungă pe Emilian.

În fața tipografiei, cei trei rămaseră în curte, iar Emilian porni repede pe scări tocmai sus, la etajul al cincilea, să-1 caute pe David. întâlni pe secretarul de noapte, care îl îndreptă într-un colț al sălii. Dragu citea la o masă acoperită cu coli mari de hârtie albă, sub o lampă de birou, metalică.

— Ce-i, mă, cu tine aici? se miră el, oarecum speriat, când Emilian îl bătu pe umăr . . .

— Haide jos, te așteaptă Pavel, Ilieș, Bicu. Mergem în piață, la Oituz! ..

— • Stai că nu pot chiar acum. Nu știu dacă s-a încheiat ediția. Cât e ceasul?

— Trei și un sfert, trei jumătate, cam așa *ceva*. Dragu îl căută pe secretar;

nu mai venea nimic nou, se încheia ediția. Făcu semn lui Emilian și începură să coboare scările. Gândul că îl va vedea pe Anicet îl amețea de bucurie. Emilian îi povestea pe nerăsuflăte întâlnirea ■ de la Corso. îl anunță, misterios și familiar, că Ilieș e beat.

— O să ne amuzăm! ...

Râdea și Dragu. Emilian îi puse mâna pe umăr, entuziasmat, sentimental. O apropiere, o atingere caldă; glasuri multe, veselie, vulgaritate, vin.

— Să-ți spună Ilieș despre nevasta lui Dobridor! Mă-nțelegi.

își întrerupse fraza ca să poată răzbi prin întunericul culoarului. Băieții întâmpinară pe Dragu cu urale. Anicet îl strânse în brațe.

— Bine că te mai văd, mă Davide! Mergi cu noi.

— La dame! preciza Ilieș.

Pe Emilian îl supără intervenția lui Ilieș. îi era teamă să nu refuze Dragu să-i întovărășească. El e treaz, și noi suntem amețiți. Dacă nu-i dăm să bea, nu facem nimic, și ne trage chiulul.

— Haide întâi în piață, se grăbi să spună Emilian.

— Se face târziu, vorbi Anicet, se face târziu și nu mai avem timp să mergem cu Dav unde ne-am propus, știți voi.

105

începu să râdă, gros, și-l bătu pe umeri pe Dragu.

— Acu să te văd, meștere, continuă. Că de trei ani îți tot răbdăm literatura pornografică. Să te vedem față în față cu realitatea, cum se spune pe la voi, față în față cu Raiul. Că doar te-oi fi plictisit de atâtea para-disuri artificiale. Tu nu vrei să, iubești?!

Îl privi odată, lung, în față și începu să râdă.

— Haide, mă, și oi iubi și tu, dragoste reală, de curvă.

— Bravo! strigă Ilieș, bravo, mă Anicet. Așa se spune pe românește.

— Vulgaritatea e o caracteristică a generației noastre, nta Lazarovici. Asta înseamnă sănătate, vână de plebei. . .

— Nu știu ce înseamnă, vorbi Dragu liniștit și zâmbitor, dar eu la curve nu merg. Și nici motive nu vă dau. Sunt liber să fac ce vreau, nu e așa?

— Vasăzică îți aperi fecioria, râse Ilieș. De ce o aperi, mă? Sau ești...

începură pornografiile,, și Anicet dădu înapoi, puțin intimidat. Orgie, da, asta e cu totul altceva; orgia, depravarea, alunecarea în nămol, în aburi descompuși, asta e biologie; face bine, vulgaritatea de orice fel face bine, mai ales când suferi din dragoste, când te sufocă lent sarcina aceea spirituală pe care ți-ai atârnat-o de constanță. Dar vorbele, glumele porcoase, detaliile dezgustătoare? David Dragu, dimpotrivă, părea foarte amuzat de ce aude. Ascundea totuși cu greu o anumită repulsie, pe care o violenta, o excita și încerca s-o suprimă printr-un paroxism pornografic. Când Emilian i-a povestit, cu mult înainte, perversiuni de bordel, cu greu și-a stăpânit scârba. Aproape că îl ciezgusta prezența lui fizică; și-ar fi șters buzele care îl sărutaseră, s-ar fi spălat pe față. îl încânta orice limbaj vulgar și pornografic. Cum asculta, însă, fapte precise, experiențe de ale altora, mărturisiri erotice — îl covârșea sila și repulsia.

-*- Te-ai îmbătat, Pavele, spuse Dragu luându-i brațul. Ce s-a întâmplat cu tine?

Anicet ocoli răspunsul. îl necăjea faptul că celălalt îi repeta propriile lui întrebări; îl umilea gândul-că poate iui David îi e milă de el, îl compătimește. Cărciumă,, aică, suferință, profundă; dă-mi să beau, mă! așa e , mă! Ruisime ridicole, geniul slav! Pfuah! . . . începu să râdă cu furie.

106

«~ Poate crezi că am băut ca să-mi uit drama mea lăuntrică?! Spune drept, nu ți-ar plăcea ție să se întâmple lucrurile ca într-un roman, să sufăr și să beau?! Ești un caraghios, mă Dav, ești un miop caraghios. N-am nici o dramă. Beau pentru că așa e lăsat omului să- bea când n-are ce face; fără *drame*, mă, auzi? fără profunzimi. N-am profunzimi. Sunt plan, în două dimensiuni, un infinit în două dimensiuni. Sau nu se poate să existe un infinit în două dimensiuni? Ce zici, Bicule?

—■ Eu cred" că se poate, răspunse Lazarovici placid.

Ilieș începu să fie nemulțumit; iar s-au apucat ăștia să discute filozofie; ori mergem la bordel, și atunci vorbim prostii, ca oamenii, ori mergem la treabă, și atunci ești liber să discuți ce ți-o trece prin minte. Dar atunci nu mai merg eu. Eu vreau să petrec. Cine vrea, bine, cine nu . . .

— Mai lăsați-o dracului, mă, hai că se face ziuă. Se culcă fetele.

Dragu le mai spuse o dată că nu merge, Emilian era furios. îmi închipuiam eu că nu-1 prindem dacă nu-i dăm să bea. Nu e prost Dav. Ilieș începu să se supere.-

—■ Cui îi e somn, poate să se ducă de-acum. Eu dorm acolo.

— Vasăzică ne strici petrecerea, Dav, vorbi Anicet, Nu vrei deloc să cunoști viața, să iubești și tu ca tot omul. De ce ții să ai mai mult noroc ca ceilalți?!

— Cum vine asta, mă, întrebă Ilieș, cum vine asta cu norocul?! t~.

—TVrea să nu-1 doară viața mă Ilieș, îi răspunse Anicet^ Dragu încearcă să fie martleștept ca noi,' să scape. Crede că se poate asta. Nu se poate, mă Davide, scapi un an, doi, și apoi cazi și tu. Tare aș vrea să te văd atunci. Să te văd îndrăgostit, sau bolnav de blenoragie, sau înnebunit că nu mai poți iubi;" tot una e, tot atâta doare. Mai bine ai începe de-acum, să ai timp să te înveți cu raiul.

— Vorbești prostii, îi răspunde David, sec. Ești puțin cam beat.

— De ce să doară, mă? întrebă Ilieș, scuipând. Dacă te păzești nu doare. Nu te uiți la Dobridor? . . .

începură să râdă toți, afară de Anicet. ■—■ Pe tine nu te va durea niciodată, Ilieș scumpule. Tu ești din clasa privilegiaților.

— Sunt țăran, mă! spuse mândru, bătându-se cu pumnul în piept. Țăran, nu privilegiat. ,De la opincă,

107

a Dambovița. Sănătos ca un haiduc, și la carte întâiul. Ori .pentru că nu fac filozofie ca voi, credeți că sunt u: prost, an incult? întrebă-mă, mă, tu care zici că știi tot, se adresă lui Dragu, de se uită ăștia toți la tine ca la an profet, întrebă-mă ce-ți place din Istorie, din Geografie. Și n-am mai deschis cărțile de șapte ani!...

Emilian începu să fie nerăbdător.

—■ iLasă-i, Ilieș. Se face târziu. Haide, Pavele.

— Eu nu mai merg. Nu mergeam pentru mine; eu sunt sătul până la gât în ce privește dragostea. Vream j întind o mână de ajutor lui Dav, dar

dacă nu se
poate.. .

— Nu ești consecvent, mă, vorbi Ilieș. Nu-mi placi. Mie «mi place omul să-mi spună verde în față, de la început... Ori da, ori ba,

— Nici eu nu merg, mărturisi Lazarovici. Mi-am completat informația de prin partea locului. Vreo opt ani ara stat tot pe-acolo; nu mai am nimic de învățat...

— Haide, Ilieș, strigă Emilian depărtându-se. Haide ...

— Vechea gardă! strigă mai tare Ilieș... Vechea gardă!...

Plecă, înjurând de bucurie, cu capul răsturnat, învărtind pălăria, larg, în aer.

Lazarovici se depărta cu pas agale, ca unul care nu avea nimic de făcut. Nu-i părea nici bine că s-a dus la Corso, nu-i părea nici rău. Tot n-ar fi putut dormi, chiar dacă ar fi rămas acasă. Insomnia aproape că iru-1 mai tulbură, acum; s-a învățat să nu mai doarmă, să-și piardă cunoștința în zori, după ce i s-au sleit toate gândurile, să treacă direct în somn fără să se poată bucura măcar. Se deștepta tocmai aproape de miezul zilei. De aceea își scrie întotdeauna articolele seara, la redacție. Și când nu găsește pe nimeni pe care să-1 întovărășească la masă, în oraș, sau la cinematograful — se întoarce acasă și se dezbracă, așteptând oboseala, sau minunea care să4 adoarmă.

Anieet și cu Dragu îi urară bună seara și porniră îndărăt spre Bulevard. Mergeau fără să-și spună nimic. Și cu cât înaintau, cu atât se sfiau să înceapă vorba. Anieet încercă de câteva ori să-1 întrebe ceva; nu se hotărî, nu știa ce ar putea să4 intereseze pe David. Și totuși dorise atât de mult să-1 întâlnească; avea să-i spună atâtea, astăzi.

JO

— Ți-am spus că mă mut de-acasă? întrebă Draga, fără să-1 privească.

— Da?

Atât găsi să-i răspundă. Se întrista deodată. Ce Dumnezeu mă interesează pe mine dacă se mută el de-acasă? Să-mi spună altceva, dacă are ce; sau, atunci, să-i spun eu . . . Dar ce aș putea să-i spun? Ce-ar putea el simți ca mine?

Merseră iar alături, fără să vorbească. Dragu evita să pomenească de întâmplările de astă-noapte; de ce venise el la Corso, de ce băuse și pusese la cale farsa cu eilalți. Ii părea rău; o tristețe nedefinită, o sfială care-l tulbura, ca și cum ar fi înghețat ceva între ei, s-ar fi depărtat sufletește.

— Ce mai faci altceva? întrebă Anieet.

—■ Vreau să scriu tratatul acela de etică, de care ți-am vorbit.

— Interesant. Merge?

—■ Sunt cam plictisit, nici timp nu am destul. Până m-oi muta.

Tăcură, iar, amândoi. Mă crede beat, gândi Anieet. Crede că am băut pentru ca să uit dramele mele lăuntrice. Ar trebui să-1 explic cum stau lucrurile. Vru să deschidă vorba, dar zări pe celălalt mergând cu capul în jos, strângându-și cartea sub braț, și se răzgândi. Ce să-i mad spun și lui? Tot acolo ajungem; tot n-are să înțeleagă ce vreau să-i spun. Parcă eu nu știu ce e în sufletul lui acum?

—• Tu cum o duci? întrebă Draga.

—■ Tot așa cum știi. Strada Grigore Alexandrescu, Strada Salcânilor și complicațiile respective.

—• Sunt și complicații?

— Câteodată. (Ii veni să râdă. Se stăpâni, și continuă, calm.) Complicații fără importanță, de altfel. Scap ușor de ele.

— Bravo. Bine că te ții tare, cel puțin.

Tăcură. Ce s-a întâmplat cu Pavei? Tot dragostea, și pe el. Și voia să se răzbune, voia să mă convertească. —■ De Teodoru ce mai știi? întrebă Dragu.

— Azi am aflat și eu, mi-a spus- Vlădescu. De la șase nu aud decât despre drama lui Teodoru. Aveți un talent, voi aștia, intelectualii, de a crea drame acols unde nu există decât slăbiciune. Ce-ați găsit dramatia *m* gestul bietului om?

189

— Asta spuneam și eu. Peste bord cu ei. Oamenii care încearcă sa se sinucidă, și nu reușesc, ar trebui executați. Ivlișei și impotenți din aștia nu ne trebuie . . .

Anicet îl privi mirat: aproape uitase timbrul vocii lui David, când se înfurie sau se entuziasmează, uitase căutarea lui rea, ochii sclipind prin ochelari, parcă ar fi lovit obiectele de ziduri. Cuvintele răsunară, totuși, oarecum zadarnice. Revolta și scârba nu trezeau nici un ecou pe bulevardul pustiu, murdar, puțin întristat de vântul dimineții. Tăcură amândoi multă vreme. Discuția morții pe care o căutase Teodoru nu avea nici un sens. Priveau grupul de măturători care veneau dinspre Cișmigiu către Calea Victoriei. Anicet începu să simtă oboseala. Nu se putea gândi la nimic; o completă predare, nici nu știa cui se predă.

— In câte suntem astăzi?

— Trei Septembrie, răspunse Dragu, prompt.

— Mai am douăsprezece zile până la leafă.

— Tu ești plătit la jumătatea lunii?

Făcu semn cu capul. -Nu mai avea chef să scoată un singur cuvânt. *Îl* dezgusta totul, îi era necaz pe el, și îi era totuși milă. Grăbi pasul ca să se poată despărți mai repede de David. Mersul lui, alături, îl chinuia, îl enerva. Se opri în fața .statuii Brătianu. Altădată îl conducea până acasă, ca să între David și să-i aducă dulceață în curte, li strânse mâna.

— Mai vino pe ia mine, spuse Dragu. —' Mai vin eu . . .

Emilian intră în odaie cu brațul întins prin întuneric și se apropie băjbâind de masă. Globul luminează placid odaia tapetată straniu cu afișe de baluri, de loterii, expoziții, și fotografii de sculpturi ilustre. Emilian trage transperantele și se miră că s-au apropiat atât de repede zorii. Apoi își aruncă haina pe pat, însuflețit. Acum, pe dată, până ce nu se răcesc, nu se pierd în memorie. Se așază la masa de lucru, potrivește aba.tjou-rul (dacă aș stinge? dar nu e încă destulă lumină) și începe să scrie, fără nici o ezitare, fără nici o pauză. Romanul va fi însăși oglinda vieții lui, realitatea oricărui tânăr. Orice altceva e literatură, orice nu izvorăște di» senzație proaspete, tactile, imedjiate. Experiențe, mâl sau soare, dar numai experiențe. Autenticitate; jurnal intim, spovedanie despre tot și toate. Scrie repede; film carnal și mânial, revelațiile nopții.

110

Colindă casă după casă, pentru că Ilieș e beat și stăruie în alegere. Asta-i prea grasă, spune el scuișând, e *prea grasă*, repetă. Mă-nțelegi? ... și clipește

din ochi. Fata injură, dar celălalt e mai tare; injură și scuipă. Ce mic, ce real! exclamă mental, savurând scena. Ce curaj în țaranul ăsta ajuns intelectual, ce curaj față de viață, de realitate. Emilian scrie aprins și zâmbește, fii—mându-și zarva pe care o va stârni romanul; real, real, fără nici o reticență, așa cum e, așa cum fac toți. Când se vor citi toate acestea, când realitatea va fi cunoscută de toți, se vor supăra bătrânii, intelectualii, esteții. Dar e vina lor, în societatea lor m-am născut și am crescut. Ei ne-au îndemnat întâi, ei. (Dascăli cu mustățile galbene de tutun, mii și mii de imagini ale d-lui Cucu, și Spănea, și celorlalți profesori; și apoi imaginea tatălui, a tatălui mai ales . . .) Ei mă îndeamnă să vin în casa asta infectă, să mă culc cu o târfă, să-i dau ei tinerețea și bărbăția mea. Cum aș putea fi pur în societatea voastră? Tatăl e alături, peste masă, și d-l Cucu; imaginea d-lui Cucu îl enervează întotdeauna, îl îndeamnă să gândească violent, obscen, să polemizeze mental cu dascălul. Ei l-au împiedicat să rămână singur, puternic, nepăsător. M-am născut în viciu, mi l-ați dat pe gură, pe nas, cu biberonul, cu parfumurile voastre, cu literatura voastră, cu ideea de libertate. (D-l Cucu rân-) M-ați învățat să fiu liber. Ascultați acum ce fac cu libertatea mea. Pute, nu? Ascultă mai departe . . .

Zâmbește înfierbântat, cu o expresie schiloadă de frondă iconoclastă. Se pleacă mai mult pe umărul stâng, și scrie. Fiecare frază scârnavă îl biciuiește de bucurie. Polemizează cu bătrânii, cu imaginile esteților și moralistilor (create de el, pedante și întunecate, ca să-si poată mai focos vărsa furia¹), legiune nevăzută care îi denunță, îl arată cu degetul, îl amenință (toate gesturile acestea îi fac bine, îl îmbată de putere, îi verifică existența ca o forță de care alții se tem, pe care o disprețuiesc și o urăsc). Dar el spune tot, amănunțit, cu argoul prostituatelor, cu indiferența lor animală, stăieită. Mă Emilian, eu mă duc cu asta, îmi place, mă-nțelegi? . . . Râsul lui Ilieș, când o bate pe umeri, ciupind-o; și cealaltă, plictisită de așteptări. Tu nu vii? . . . Refuză iar, fumând; înoă n-a descoperit specia rară, bestială, râncedă, pe care o va alege după plecarea lui Ilieș, ca să nu riște vreo glumă.

Fetele vin și pleacă, unele de-a dreptul la culcare; clienții au ajuns rari. Câteva beau cafele . . . Sunt *real*, inti? Sunt prea real. Dar n-am spus, încă, experiența mea, scumpilor. Iși dezmorește umărul, moaie tocul și privește covârșit de plăcere penița grea de cerneală . . . Fata are o mână aspră, de spălătoreasă. îi strânge brațul drăgăstos, ieftin. Dar nu-i dau țigările, nu sunt prost. Am de scris acasă, și toate tutungeriile sunt închise, acum. în camera asta, dragule. Parfum, pudră de var și ligheanul pe masa de toaletă. Patul. . .

... Radu i-a spus pe drum, de acasă până în cartierul deșănțat, cum stau lucrurile cu femeile, și cum trebuie să) injuri cât mai mult, și să te joci cu ea, și să nu-ți fie teamă, căci teama e semn rău, și ea te descoperă pe loc oă ești băiat de liceu, și râd toate. Tremură, cu cât înaintează mai adânc în ulița oarbă. Asta e maidanul, spune Radu cu un aer indiferent, de client vechi. Dacă vrei să vii la Domnica, trebuie să trecem maidanul, își apoi prin curtea bisericii. Asta nu, nu... Nu fi prost, mă turcă, nu e nici un păcat.. . Nu e păcat, pentru că nu există Dumnezeu, nu există, căci d-l Cucu le-a dovedit că pământul vine din nebuloasă, iar nebuloasa din eter, și omul din maimuță. Ar fi aclamat și injurat în același timp, ascultând lecția d-lui Cucu. Nici posturile n-u le mai țin, nici nu mă mai scol dimineața să mă duc

la slujbă, nici păcate nu mai am. Nu e Dumnezeu! brava, Cucuie! ... Și era furios, năuc, gata să plângă; se rupea ceva, se destrăma ceva, necunoscut,, nevăzut. Nu e Dumnezeu, nu e.. . Și superstițiile le-a ucis una câte una, citind, și cu cât înțelegea mai mult, cu atât se simțea mai matur, mai stăpân, mai liber. Dar, oricum, nu prin curtea bisericii, *acum* . . .

De ce, mă, turcă? îi apucă mâna, râzând. Ar vrea să fugă, să-l bată, să-l scuipe. Dar, la urma armelor, de ce? încearcă ,să-și stăpânească bătaia de pasăre a inimii. De ce să-mi fie frică? O namilă de zid, goală și rece, pereți mucezi și icoane de lemn. Ziduri și lemnărie, casa Domnului care nu există. De ce să-mi fie frică? . . . Dă-mi drumul, că vin singur. Bravo, mă, turca! ... Rado se oprește în fața bisericii și aprinde o țigară. Na și ție una. Ghicește că va vomita fumând, dar apucă țigara. Dracu-n draci cu d-l Spânea. înghite formal și tușește. Ce e cu tine, turcă?.,. Nta răspunde. Pornesc amândoi prin întuneric, cu mâinile sub pelerine, tre-

ai2 !

*

murând. Și parcă l-ar fi îndemnat Cineva să întoarcă grumazul, să o privească încă o dată, cum stă mare și pustie și rece în întuneric. Parcă cineva l-ar fi îndemnat. Beznă. Dar la o fereastră zărește un ochi roșu palpând de somn, candelă în paraclis. Atât. A întors capul și a grăbit pasul. încă o victorie, încă o superstiție gătită. Bate talpa pe pământul zgrunțuros. .. Nu alerga atât, mă, turcă; e deschis până dimineața.

... Și dacă n-ar fi fost Radu să-l ghiontească, ar fi fugit. O scârbă flămândă, monstruoasă, l-a pătruns văzând cea dintâi fată, în poartă, ehemându-i. Și cuvintele *acelea*, de pe buzele unei femei.. . Radu râdea. Fete vesele, mă turcă. Dragoste și vin și bani în pușculiță, fericite de el;, nu ca noi cu latinească și trigonometrie. . . Casa Domnicăi, unde Radu își aduce toți prietenii virgini, unde a fost și Roșcovă, și Projan, și Făt-frumos. Îți place fata, mă? Desigur că-mi place, răspunde el în gând, desigur că aș vrea s-o dezbrac, s-o cunosc — dar mu aici, nu aici în văzul tuturor, cu domnul ăla bătrân rezemându-și bărbia în baston, cu plutonierul beat și ovreiu vânzător de napolitane în ușă . . . Dar nu spune nimic. Radu explică fetei, la ureche, și ea îl sărută și îl mușcă în salonul aglomerat, apoi îi cere banii. Un pol mai mult, mamă. Cuvântul îl buimăcește, și-i dă bancnotele fără să le numere. Ce noroc, târfa! . . . Comentariile fetelor nu-l privesc. își îndreaptă bustul îmbărbătat. O urmează, traversând curtea luminată de felinarul străzii...

în „La "Vie Parisienne" a văzut atâtea trupuri goale, și la cinematograf a văzut, și citind romane ,și-a închipuit scenele cu o precizie exilirantă. Carnea din cărți îl excita până la viciu, și excitat a fost toată seara, când Radu i-a povestit că fetele se dezbracă în cameră, iar el poate face cu ele tot ce vrea, tot. Și câte n-ar fi făcut. Știa etapele, gesturile, știa mai mult decât toți, pentru că citise mai mult. Și, singur cu fata — care se dezbracă amuzată de stânjeneala lui, tolerantă și maternă — nu găsea nitmio în simțuri, nu descoperea nimic privindu-i coapsele, nimic, nimic... Palid. Se apropia buimac de pat și o sărută pe gură, încercând săi se convingă de senzații, să^și sugereze spasm. Bere, roage, pudră, parfum, piele caldă, umedă. Mai mult,, mai strâns. Ea îl siluiește victorios, enervată, insultată — și apoi îl

strobește cu apă de colonie, îi șterge plânsul cu o batistă verde, hidoasă, îi pudrează . . .

Astea au fost demult. Emilian scrie acum cu furie pornografică — și deasupra lui se pleacă imagini de dascăli, de profesori universitari, de autori, coduri morale, și iarăși dascăli, dascăli — și el îi vede, îi aude, și o bucurie iconoclastă îi înfrigurează mâna știind că îi va iigni cu revelațiile lui de canal, îi va Umili, N-am descris încă patul, patul *nostru*, zâmbește el polemizând. Tânăr, douăzeci și patru de ani, îmi iau licența la toamnă și vă dau dracului pe toți, și apoi public romanul. Romanul. ROMANUL. în cartea asta se va afla tot, tot. Cum maieă-sa îl adormea decuseară ca să n-o deranjeze în lungă ei toaletă; și ea venea dimineața, și el pleca la școală fără s-o vadă. Și tatăl care se credea dispensat de orice pentru' că plătea zece mii de lei la liceu. Și fata din casă care îl tenta. Și colecțiile „La Vie Pa-risienne”, și ceaiurile mătușii Adine unde verișoarele l-au învățat să danseze; dansul care îl tulbura, și cinematografele, și literatura. Nimeni care să-i arate ce să facă în afara lecțiilor, de nicăieri nici un sfat decât cărți, titluri și autori, cărți, mii de cărți. Nici o viață pe care s-o imite în jurul lui, nici o *prezență*. Iar la școală, d-1 Cucu l-a inițiat în darwinism, și d-1 Spânea le-a explicat ideea de libertate morală. Libertate! Ar râde prosteste, numai pentru bucuria de a batjocori imaginea d-lui Spânea (stă și el aproape, peste masa de scris), dar nervii îi sunt biciuiți de inspirație.

Se oprește din scris și aprinde o țigară. Nu e literatură, nu e artă. Ei și? Rânjește. D-1 Spânea și profesorul de estetică vor scuipa citindu-l. Rânjetul i se lărgeste și mai mult; fața capătă prodigioasă vulgaritate și mânie. Dar tocmai ca să-mi bat joc de literatură, scriu. Iar dacă mă închid, cu atât mai bine pentru vânzarea cărții. Iar dacă îmi confiscă ediția, proces. Iar la proces. . . Se înalță, calm și batjocoritor. Toți prietenii, acolo, în bănci. Pavel eu umerii lui de atlet, și Dav rozându-și unghiile, și Leonard cu fular roșu și ceilalți, legiunea lor. . . Se înalță și vorbește, batjocoritor, sarcastic, cu argotul Crucii de Piatră, așa cum a învățat de la prostituate și de la gazetari. Președintele îl cheamă la ordine. Asta e ordinea mea, răspunde. Și ceilalți aplaudă . . . J'accuse, j'accuse . . . Huo! huo! . . . Fluierături, ijandarmi, învălmășeală. Eieazar se repede cu ciomagul

lui noduros, dar e covârșit. Va fi judecat și el. Șase luni închisoare, șase ani, șaisprezece ani. Osândit pentru că am spus adevărul. Bezna din ocnă, și lanțurile, și alfară e soare, soare și păsări, iar eu sunt aici, sub pământ, de luni, de ani, pentru toată viața, poate . . . și apoi?

Oh, nu, romanul nu va fi confiscat. Cel mult dacă va fi înjurat de critici, sub cuvânt că nu e literatură. Dar tocmai acesta e meritul meu, venerabililor, că nu fac literatură. Ați făcut voi de ajuns. Geniul literar și geniul viciului sunt laurii voștri, recunosc. D-1 Cucu . . . oh, d-1 Cucu nu e vicios, nu poate, e prea bătrân. . . Râde, și zvârle țigara pe fereastra deschisă.

Fata îl primește a doua oară, de astă dată lent, cu, filmul obosit, pentru că el resimte și regândește toate detaliile, toate umbrele și luminele trupului, scriind. Haide, mamă . . . Dar asta e o porcărie, o pornografie! strigă d-1 Spânea și profesorul de estetică. De ce nu descrii, atunci, toate mizeriile digestiei și toate scârnaviile abatorului? Dacă vrei să fii real, admite că

trebuie să fii complet, adică brută . . . Rânjește, iar, și-i privește pe deasupra brațului, scriind — adversari nevăzuți. Nu, nu atât de departe, d-le Spânea. Cu mizeriile digestiei m-am născut, și le pot ignora. Dar mizeriile prostituției și viciului, mi le-ați dat voi — și pe ele le spun. Dar nu eu te-am îndemnat să vizitezi bordelurile, se indignează d-l Spânea. Adevărat, curajul acesta nu-l are nici unul dintre voi, curajul de a merge la capătul gândului și a-i spune pe nume. Dar d-ta m-ai învățat liberul-arbitru. Ei și? liberul-arbitru e o valoare morală ...

Emilian se întunecă. Spânea îl va înfrânge și de data asta. . . Poate, dar iată că rezultatele liberului-arbitru sunt imorale. Nu, asta n-ar fi nimic; moral sau imoral, puțin îmi pasă; la dracu' cu registrul vostru de valori. Faptul e că teoriile voastre și practica mea m-au făcut acum ... Ce m-au făcut? Ce m-au făcut? Caută un cuvânt tare, zdrobitor ca o infamie. Dar e peste putință să găsească cuvântul. La urma urmelor, nu e nimic rău cu mine. Student, tânăr, oarecum bogat, tata e liberal, viața îmi place; nu e nimic rău . . .

Se ridică devastat și năuc. A sfârșit pagina. Fata îi cere încă o țigară. Numai una, mamă . . . *Nom de Dieu!* . . .

Dar e ceva nelămurit care îl cuprinde, îl întunecă, îl atrage, o mână pe spate; și apoi îl doboară. Nu cred, poate asta e cauza. Eieazar crede în Dumnezeu și în icoane*

115

și în popi. El are pentru cine lupta. Autosugestie sa nu, puțin îmi pasă. Dar Eleazar e tare.

Și el intră în bordeluri, și totuși nu e niciodată abă trat. întotdeauna gata de gâlceava, și ciomagul lui e ciomag real, deși îi e teamă să-l încerce asupra lui Pavel. Dar cu mine e altceva. Dacă aș sfârși odată romanul. . . Un volum, zece volume, cine știe. Nu e o carte cum. sunt toate cărțile. Două mii de pagini scrise până acum, poate și mai mult, și câte mi-au rămas de spus. . . îi e teamă să recitească manuscrisul. O lădiță de lemn, sub pat, primește săptămânal teanc de foi prinse în ace. Sunt luni de când se adună, câteodată sute de foi scrise mărunț, fără nici o despărțire în paragrafe, în capitole. Scrie tot ce-i trece prin minte — și mintea lui nu primește nimic ce nu e intoxicat de ură, palpitând de senzații. Nimeni nu cunoaște titlul romanului. David îl numește „Monstrul”, Ciutariu, „Zibaldone”, un altul care a citit pe James Joyce, „Ulysse”. Dar toate acestea sunt glume. Titlul adevărat e obscen; l-a descoperit într-o după-amiază, iluminat, și de-atunci îl repetă mental de câte ori se mâniază, îl pronunță ca un balsam singur în odaia lui, îl strigă de la fereastră, în noapte. Titlul e formula chimică, sinteza absolută a întregii mulțimi printre care se mișcă, și vorbește, și gândește. îl vede scris cu litere oriașe, mari cât casele, deasupra metropolei. îl vede pe plafonul Ateneului, printre panouri și nume glorioase. Sprin vitrine, pe volume cu coperte roșcate. Pe pagina întâi a gazetelor, litere spurcate, magnifice în goliciunea lor, cerneală grasă siluind hârtia. Dacă nu va găsi editor, îl va tipări pe cheltuiala proprie, tom după tom, apoi. . .

Aprinse iar o țigară și începu să se dezbrace cumplit de abătut, de dezgustat de sine, de roman, de viață. Ticăloșia scârnavă a manuscrisului opulent îl inundă deodată, prăpăd de simțuri înșelate și de creieri storși de iluzii. Gust amar și marasm neînțeleș îi înecară entu-ziasmele. Munca și curajul celor două mii de pagini scrise f se descoperiră dintr-o dată nudă zădărnice,

violență absurdă și intelect insignifiant. Zvârli cămașa pe fotoliul de lângă birou și amuți cu umărul rezemând bărbia, privind în gol. Dacă aș face ceva, dacă cel puțin aș putea face ceva, ca Eleazar, ca Dav, ca Jean Cdutaria. Dar asociațiile sexuale trezite de mamele lui Ciutariu, îl scârbiră definitiv. Închise ochii și recită solemn: post

126

coitum anima triste... Proștii. Tristețea e de mult acolo, așteaptă numai vadul. Și sexul e canalizarea mizeriei, a sentimentului nimicniciei, păcatul și tristețea. Adam a ÎCBt un psiholog experimentat, asta "a fost el. Iar conștiința e limita mizeriilor, a zădărniciilor. Când trupul nu mai poate purta povara, o prezintă acelei funcțiuni nemernice: conștiința. Frumos dar. Mersi!

.. .

Stinge țigara în scrumiera plină și zvârle pachetul cu foi în lădița manuscrisului. Apoi începe să se dezbrace, ușurat.

Noul romantism, generație nouă, părinți și copii? comedia unui tânăr care refuză să facă ce-a făcut și tatăl lui. Dar tata a fost în război, a ucis, asta a făcut el. Și mi-o spune de doisprezece ani. Au călcat individualismul în picioare, democrația și Jiberul-arbitru, toată florăria lor de idealuri. Toate s-au dus, toate le-au anulat prin război. Ne-au furat opiumul, ne-au anulat orice ideal pe care îl puteam găsi în cărțile și teoriile lor. Până vom scrie noi alte cărți și vom face alte teorii, în ce să credem, în ce opium? Suntem oameni culti, nu putem fără opium . . .

Zvârle pantofii sub pat foarte obosit. Dacă as crede în psihologia medicală, m-aș bucura socotindu-mă un nevropat. Aș ajunge erou rus, Artzibashefft, Andreev, etcetera. Dar și acest opium al gloriei neurastenice s-a epuizat. E banal și învechit, acum, să pozezi în neurastenic. Și mi-ar fi greu, căci sunt sănătos tun. Dacă aș fi cel puțin bolnav, aș avea ceva de dorit, aș dori însă-nătoșirea. Aș găsi de-a gata un ideal, în trup, după cum tata a găsit unul în unitatea națională, în România Mare, după ce a divorțat de idealul democrației și al individualismului. Un ideal de-a gata, moștenit, este un adevărat ideal. La urma urmelor și Eleazar a moștenit unul, și Dav. Norocoși, au idealuri. Iar eu ...

Ar trebui să scriu un roman social. Despre șansa părinților noștri de a muri pentru un ideal și a ajunge eroi. Eroii. Și au ars totul în urma lor; nici un ideal, aoum. Lupta contra opiumului. Fiecare își face de cap, și ne.lasă și pe noi să ne facem de cap.

Gândurile se opriră brusc. Se uită uluit în odaie, în fiorul lui, căutând să-și amintească ceva. Se revărsaseră zorii. Lampa ardea palid. O stinse și închise fereastra. Treceau oameni mulți pe stradă. El se trânti pe pat, tremurând.

PARTEA A DOUA

La biroul din fund, lângă fereastră, Lazarovici stă aple-7; asupra corecturilor. Are un vraf ,de șpalturi alături; hârtiile sunt ridate de ștersături și adăugiri. La răstimpuri, soarbe grăbit din cafea ,și fumează lacom, aproape sugând țigara. În odaia vastă e singur. îl cuprinde deodată frigul, și se scoală să dea drumul la calorifer. Apoi, în loc să se reîntoarcă la masă, deschide ușa și trece în odaia secretarului de redacție.

— Ați mai primit ceva de la Ploiești?

— A telefonat Bincu, acum vreun ceas. Nu era nici trei când a telefonat.

Nimic important. Uite asta . . .

Citește repede, tulburat, câteva foi scrise cu creionul, literele mari și lăbărțate. Vasăzică lucrurile s-au domolit acolo; cu atât mai bine. Dacă s-ar revolta toată **tea** Prahovei... Să ardă sondele, clădirile acelea americane incendiate de lucrători, devastate până la zidari. Cum spunea Bincu: parcă ar fi fost jupuite. Mânia proletară. Dar acum, tocmai acum când îmi apare cartea?... Tremură puțin, nervos,

■'■!— Și aici e frig. De ce nu dați drumul la calorifer?

Dar poate am eu febră, de aceea tremur. Mi-o fi pus seclama așa cum am dat-o? *Dacia Felix*, roman de moravuri contemporane, etcetera, etcetera...

■ — Să nu uiți să-mi anunți romanul, așa cum ți-am

119

spus; litere groase, semne de întrebare, cum ți-am spus eo...

Se întoarce din nou în redacție, își freacă mâinile și privește cu un zâmbet distrat vrafal de corecturi de pe masa. Golește ceașca cu cafea și se pleacă iar deasupra șpaltului. Să se coboare Iisus printre noi și să ne învețe să nu mai iubim . . . Anicet a spus unul dintre puținele cuvinte de spirit ale acestui veac. Și ce bine s-a integrat în roman! ... Să vedem dacă se va recunoaște. Dar greva aceasta de la C.F.R., scandalurile astea cu comuniștii . . . Sute de arestări, azi-noapte. Are să ardă Valea Prahovei! . . .

Privește fix corectura, dar gândul îi e furat, siluit, de revoluție. În sfârșit, se mișcă și ei, comuniștii. Păcat că trebuie să rămân departe. Și tocmai acum, când îmi apare romanul... Se întunecă. Dar poate n-au să izbutească, îi arestează pe capete. Dacă îmi apare romanul la 1 Martie, la 22 Martie pot să înceapă din nou. Am să fiu liber atunci. Adică, liber, vorba vine.. . Zâmbește. O gazetă burgheză și asta, ca toate gazetele. Nu e nimic de făcut aici, în țară. Cum să lupți? Îți confiscă ziarul, îți întrerupe conferința, te închide . . . Cum să mai rămâi comunist?...

Scutură capul ca și cum ar încerca să alunge un gând care-i paralizează voința, îi fură timpul. Moaie cu furie tocul în călimara plină, și începe să citească, tare, din șpalt.

Intrarea lui Dragu îl irită; la ceasul acesta redacția rămâne aproape întotdeauna goală. îi întinde mâna grăbit, fără să-și ridice ochii din manuscris.

— Nu știi d-ta ce e cu amenda pe care mi-a dat-o directorul astăzi? M-am pomenit că sunt amendat. . .

David vorbește încet, stăpânindu-și anevoie mânia, dezgustul, oboseala aceea otrăvită cu care lupta de câteva zile. Lazarovici lăsă tocul.

— Am auzit și eu. E adevărat că au ieșit câteva greșeli înspăimântătoare, și la pagina I și la reportaje...

— Bine, dar am spus de trei zile că mi-e tata bolnav. Și e o boală de inimă, nu e ceva ușor... Am cerut un concediu de o săptămână, m-am oferit chiar să pun om în loc... Dar să mă amendeze așa pentru greșelile altora. Ediția de Capitală nici n-am revizuit-o eu...

își dădu deodată seama că se tânguiește, că se scuză \$1 imploră milă, și slăbiciunea aceasta îl înfurie. îi fă rușine de el; se plânge unui om care nu-l poate ajuta

H2O

întru nimic, unul care nici nu se poate gândi la ei, acum, când i se tipărește

cartea: se plânge lui pentru că simte nevoia să-și destăinuiească mizeria, are nevoie de consolare . . . Gândurile acestea îl făcură să scrâșnească. își șterse ochelarii încercând să zâmbescă nepăsător.

— La urma urmelor, trei sute de lei mai mult sau mai puțin . . . Nici nu venisem pentru asta. Veneam să-i rog >ă mă scuze noaptea aceasta. Tatei îi e foarte rău, trebuie să-l transportăm la sanatoriu . . .

'Lazarovici se prefăcu că se interesează. începui să întreb și să se mire.

—■ Dar cum, domnule, așa deodată? . . .

— Suferea mai de mult de inimă, și Sâmbătă noaptea a avut un atac; miocardită, spun doctorii... Celălalt exclamă și întreabă din nou. Lui Dragu îi fu silă de el, de micimea lui; vorbesc ăstuia de tata, caut să mă arăt în ochii lui mai nenorocit decât sunt. . . Totuși, conversația îl liniștea, îi satisfăcea o nevoie obscură, umilitoare, împotriva căreia nu putea să lupte. Simțea nevoia să vorbească despre tatăl lui cu oricine; ca și cum acum descoperise el că are un tată. Un părinte de care te simți legat, pe care îl aduci în conversațiile cu prietenii, la care te gândești pe drum, pentru care întrerupi o lectură. Un sentiment tulbure, penibil prin invazia lui abruptă într-o conștiință în care nu străbătuse până atunci niciodată; o jenă, câteodată sufocantă, împotriva căreia căuta să lupte. Este o afacere privată, numai a mea; de ce să o mărturisesc altora, lui Lazarovici de pildă? . . .

Nu cred că are să-ți dea voie noaptea astaj vorbi celălalt. Ai aflat că s-au arestat sute de comuniști, în toată țara, iar la atelierele C.F,R# lucrătorii sunt în grevă?...

Vorbind, Lazarovici descoperă iarăși febra lui comunistă, tensiunea care ar fi trebuit să-l străbată neconținut în ultimele zile și pe care publicarea cărții o neutralizase. Acum, că avea pe cineva lângă el, căruia îi vorbea și pe care încerca să-l emoționeze, insurecția lucrătorilor devenea din nou o realitate vie, o întâmplare care îl interesa direct.

— Ce-mi pasă mie de comuniști? răspunse sec Dragu. Am eu destule mizerii ,pe capul meu. De fapt, sunt un tip asocial. înțeleg comunitatea altfel decât dumneavoastră, SCTciaUștii și comuniștii. De aceea și spun că sunt asociai.

121

căci iudec societatea prin experiența mea, strict personală. Și acum, când experiența asta mă sufocă în limitele ei, mai pot oare să mă gândesc la alții, chiar la oameni împușcați?

Lazarovici vru să-i răspundă, dar David îi apucă mâna.

— Iartă-mă, te rog, dacă trebuie să fug. Am intrat aici în treacăt, pentru chestia aceea plicticoasă. Dar am să mai vin, dfseară. Am atâtea de făcut...

— Noroc, îi strigă celălalt. Și să sperăm că toate au să se sfârșească cu bine . . .

Se așază la masă și muie din nou tocul. Reciti un pasaj, ca să se antreneze; ci: urile î\ fugeau de sub ochi, sau le privea fără să le pătrundă înțelesul. Revoluția nu poate veni, nu atât de repede. Dar au să se învețe oamenii cu insurecția, și asta înseamnă mult. . . Dragu ăsta se pretinde filozof, clar- în fond e un belfer. Miocardită, de la myo, un cuvânt grecesc. .. Răsuflă o data adânc și se ridică. Se îndreptă spre secretariat.

— Ceva nou? întrebă el, cu oarecare sfială (era singurul din toată redacția

care simpatiza cu comuniștii. Și evita, față de ceilalți, să-și trădeze interesul pe care îi purta mișcării).

— De la Ploiești nimic. Dar la Atelierele Grivița se complică lucrurile. Discursuri, îndemnuri la rezistență. . .

Lazarovici schimbă vorba.

— Ce s-a întâmplat cu Dragu, de ce l-au amendat? îmi spunea că n-a făcut el revizia, azi-noapte . . .

— E un fel de a spune că n-a făcut-o el. De fapt, trebuia s-o facă, și e responsabil . . . Dar cred că amenda are să i-o șteargă, tot Direcția. I s-a întâmplat o mare nenorocire băiatului, cu boala lui tată-său.

Lazarovici se întoarce în birou hotărât, de astă dată, să termine de corectat capitolul. Până seara trebuie să-i trimită la tipografie. Numără pentru a treia șpalturile; pipăind astfel scrisul lui tipărit, suprafața *ve* care i-o ocupă gândurile, se simte stimulat, o bucurie tulbure îl învăluie. Strânge aspru tocul de lemn și începe să citească tare.

David pășește, ea întotdeauna, apăsând și repede, fără să privească oamenii, cu ochii fixați departe, undeva spre capătul străzii. Nu mai am timp să mă duc acasă; Trebuie să văd ce face tata, dacă a mai avut un nou atac':v.

122

E atâta mizerie în jurul lui de câteva săptămâni și atâtea violențe a îndurat în ultimele zile, încât se gândește la orice nenorocire aproape fără spaimă. Cu gândul a filmat de mai multe ori toate posibilitățile, toate întâmplările eventuale. Se așteaptă la orice: la paralizie generală, la moarte. Nu mai suferă el; suferă pentru ceilalți, pentru maică-sa, pentru fete. S-a desprins într-un chip foarte ciudat de durere; nu o mai simte în ei, nu-l mai atinge pe el; e o condiție fizică, asemănătoare căldurii sau frigului; suferă, așa cum îi e frig acum, când umblă într-un pardesiu căptușit. Nu mai găsește timp să fie el, să se ocupe de el. în odaia închiriată lângă Foișor, la, etajul al șaselea, de-abia dacă a mai intrat de trei ori în ultimele zile. Doarme acum din nou acasă; doarme puțin, diminețile, când se întoarce de la tipografie, și după masă.

. . . Ce vor de la mine? Ce mai vor, *acum*, de la mine? Soru-sa plânge: îi e rău tatei, Dav, a- avut un atac azi te. Te cheamă mama; a scris și Lizei, să vină; o iartă, numai să vină . . . Getta continuă să plângă. îi e ciudă pe ea, pe sinceritatea durerii ei, pe întâmplarea aceasta nenorocită. Un atac, ce poate să însemne un atac? îl vede o clipă pe tată-său pcăbușindu-se pe podele, cu mâna la inimă, eu gura plină de sânge ... Aa, asta nu, în nici un caz melodrama asta nu e cu puțință. Ce fel de atac poate să fie acela? . . . Fata plânge întruna: Pentru Dumnezeu, nu te mai boci. Stai să mă îmbrac, și vin cu tine. O privește aproape cu ură. De ce vrea să-mi ^ornunice durerea ei, și izbutește s-o treacă în mine? De ce nu putem rămâne și mai departe ca până acum, izolați, neutri unul față de celălalt? Tată-său e bolnav greu; îl urăște, îi e ciudă. De ce s-a îmbolnăvit tocmai acum, când am atâtea de făcut, atâta mizerie de suportat? • Cum de au tăria oamenii aceștia să dea spectacol din-durerea lor, să te silească să suferi și tu cu ei, sânge din. sângele lor cum ești?! ... Un atac, o cădere poate, ceva grav, dramatic; un gest întins: „Copiii mei!”. Aa, riU,'asta e o prostie. S-o fi întâmplat altceva, o sincopă trecătoare. Dar cum am să intru să-l văd? Aproape că m-â blestemat când am plecat de acasă; „ai să mă îngropi!” — sau cam așa ceva; Dar e absurd, ce contează

leacurile acestea, jena aceasta sentimentală? intru în casă și- îl văd. Un atac, căzut pe dușumele, plin de sânge-. ■;. Absurd.

123

întrebă pe soru-sa, silindu-se să pară calm, cum s-au întâmplat lucrurile. Getta prinde curaj, povestește, se pierde în preciziuni și amănunte. Cum se complac toți în suferință, ce groaznic să-i vezi pe toți fără orgoliu, fără reticențe. Le pare bine că au prilej să-și dovedească iubirea, că au prilej să sufere. Eu, însă, nu vreau să sufăr, pur și simplu *nu vreau să sufăr!* . . . Cum au să mă înțeleagă, să ghicească dedesubturile revoltei mele, pe care au s-o numească cinism, sau nerecunoștința, sau mai știu eu ce? O revoltă firească, împotriva libertății pe care o au oamenii de a te face să: suferi, împotriva ilibeir-tății de a îndurera pe altul prin destinul tău, asta e. De ce s-a îmbolnăvit, tocmai acum? Eu de ce nu mă îmbolnăvesc, nu cer mila și iubirea nimănui, nu cer consolare de la nimeni? ... Cu cât mergea, alături de Getta, cu atât furia îl cucerea. Soru-sa de-abia se putea ține lângă el. Și nu mai plânge pe stradă, nu-ți mai șterge ochii; învață-te să fii decentă, să nu stânjenești pe alții cu durerea ta . . . Dar, David, bietul tata . . . începutul acesta de frază îl înfurie și mai mult. Sunt atâția tra-nneni care suferă în jurul tău, de ce nu te gândești și la ei? moare lumea de foame, cine știe lucrul ăsta, cine îi plânge? .. . Vorbi mai mulți pentru el; ca să-și justifice enervarea împotriva tatălui, să-și scuze mânia cu care primise vestea atacului de inimă. Getta îl privi mirată, alergând lângă el. Să fi avut acum bani, am fi luat o mașină; așa cum alergăm, Getta cu tocurile ei scâlciate și eu cu pălăria ruptă, își bate lumea joc de noi, *ne crede provinciali*, cine știe ce . . . Oh, sărăcia asta . Va trebui să le dau bani. Dar, de unde, Dumnezeuule, de unde? Și va trebui să umblu pe drumuri, doctori, 'ee«-> suituri, plictiseli. Pas de mai lucrează, atunci. De ce nu poate rămâne omul singur? .. .

Mamă-sa îi cade în brațe de la scară, plângând, aproape leșinată. Nu-i nimic, mamă, nu-i nimic. Ce penibile scenele acestea; omenia din ele, durerea lor de zi și noapte; așa e cu toată lumea, toate mamele fac același ÎUeru, toți copiii își iubesc părinții și îi compătimesc. . . Dar ce pot face acum, ce pot face când toată lumea plânge și mă condamnă din ochi, ca și cum eu aș fi de vină" De ce tac toți, pentru Dumnezeu? . . .

Intră în odaie palpitând, inima zbatându-se să se rupă. Cum va fi tata? O față de mort, un obraz paralizat; gura lărgită, ca o rană, poate? Se cutremură. Toată Jma-

124

ginația asta bolnavă, care mă ispitește întotdeauna să mă aștept la ce poate fi mai rău în orice deznodământ, în orice întâmplare. . . Tatăl stă rezemat pe perne, răsufală greu, ochii îi aleargă de la unul la altul. Fixează mai îndelung fața doctorului, încercând să ghicească, poate, să-i citească gândurile. Când se apropie, tatăl îl strigă: David! și îl privește. Are o uitătură tulburată, parcă ar începe să-i fie ,frică. Să-i spun: „Ce mai faci, tată?" E prea rece, prea neutru. „Cum îți merge, tată?*" Se privesc amândoi câteva clipe. Doar n-o fi având atacul din cauza mea. Apoi, își dădu imediat seama de lașitatea lui, și se întărită. Poate să se întâmple orișice. Eu ,îmi fac datoria, și atât. Am atâtea datorii față de mine; nu le pot sacrifica, așa, ușor. La urma urmelor, toate mizeriile trebuie să aibă un sfârșit, chiar dacă sfârșitul acela ar fi fuga

mea definitivă. Nu mă mai pot întoarce înapoi. Peste bord, peste bord cu fleacurile, cu mizeriile, CU suferințele! Trebuie să ajung acolo, trebuie . . .

A doua zi. Tatăl. „Mă Davide, fiule . . .” „Se miră puțin; pentru întâia oară îmi spune „fiule”. O senzație de spectacol, un sentiment jenant că va asculta o replică, un discurs, de la un om străin; nu mai are sentimentul prezenței tatălui de până acum, de totdeauna, și se simte deodată stânjenit; „fiule” nu îi era adresat lui, lui îi spunea „băiatule”, îi spunea altfel. „Mă Davide, aș fi avut să-ți spun.. . Iată, dacă te întreb ce înseamnă vorba asta «viață», moartea asta care este în noi, nu, nu asta ... Mă înțelegi, auzi tu?? vorba asta, ideea asta, cum le spunei voi, —■ o dată numai o *dată*, pe pământul asta?... așa la întâmplare, destinul omului, viața lui, ce rost are, ea? Și numai o dată . . .?”

Îi e frică de moarte, poate de aceea mă întreabă despre sensul vieții; mă roagă să-l consolez, să-i spun că omul va trăi și dincolo, în eternitate. Dar cum să-l mint, cum să-i spun lucruri pe cari nu le știu?... Tatăl îl privi în ochi, parcă ar fi ghicit. „Nu moartea mă, nu vreau să știu ce e aia, am s-o aflu; altceva, de aici, *de acum*, de ce-am trăit, asta vreau, de ce se întâmplă, mizeria asta, viața omului, eu sau tu . . .” Vorbește întrerupt, băjbâind cu mâna, repetând cuvintele. Numai ochii străpung, nu-și lasă fiul o clipă „Spuneai tu odată,, nu? destinul cine îl face? ea un ou, așa e, îl zvârli, Îl prinzi, dacă nu, se sparge; destinul e în ou, sau în mâna care îl prinde? Cine ne prinde? Un obuz, îl vezi, te

12&

răstoarnă, te face praf; sau îl prinde cineva, îl oprește în drum, ca într-o plasă; destinul? unde¹ e, în obuz sau în tine? . . .” Aiurează, ce pot să-i răspund? Aiurează, sau se teme de moarte, cine știe...

Seara. Stă mai mult de vorbă cu Liza. I s-a ascuțit fața, s-a maturizat, are o siguranță care îngheață. Cât a suferit și biata fată asta . . . „Ție ce ți-a spus?* o în -treabă. „Nu vrea să vorbească aproape cu nimeni. Te așteaptă pe tine, vrea să-ți spună ție ceva. Dar nu aiurează, răspunde foarte corect la întrebări, stă de vorbă cu medicii. . .” „Și tu ce mai faci?” o întreabă iar. „Pictură, ca și până acum. Iar pentru viață, traduc la Casa Filmelor.” Nu se jenează deloc; vorbește deschis, aproape sfidând. „S-au schimbat multe pe aici, adăugă zâmbind. Getta abia a vrut să mă sărute. Și cu tine tot așa ^a fost?” Știe de ce îl întreabă; știe că, fără voia lor, sunt amândoi singuri, și aici, și afară, și ar trebui să se apropie, să se iubească mai mult. Dar nu vrea să încheie alianță cu nimeni, .nu vrea să recunoască solitudinea lui aici, în casă. „Au fost foarte drăguți, săracii. Eu sunt, în fond, un netrebnic, adaugă el pe gânduri. Dar așa a trebuit să fie.” „Toc banal filozofezi între patru ochi, Dav, râse,soru-sa. Prefer să te citesc . . .” Observația îl duru. Intră în cameră fără să-i răspundă.

A doua zi. Se luptă cu oboseala; îi e somn dar nu poate dormi; un sol de torpoare neurastenică, pe care încearcă s-o. domine încleștându-și fălcile și strângându-și pumnii, privind mereu înainte, fără să închidă ochii, fără să accepte oboseala. Simte cum îl cuprinde o aromeală otrăvită a vacuității, cum toate lucrurile își pierd sensul; zbaterea i se pare inutilă și ridiculă; și predarea aceasta în fața durerii, a istovirii vieții, îl întărește, își mușcă buzele, își frânge degetele. Trebuie să rămân treaz, să văd ce am de făcut. Trebuie să mă dezbar odată de mizeria aceasta, de descompunerea în durere. Nu există

durere, nu mă interesează durerea. *Nu mă interesează!* . . . Repetă cu glas aspru propoziția aceasta; cuvintele parcă aveau o magie, parcă purtau în ființa lor fonetică o forță vie care îl însuflețea. Nu mă interesează, nu vreau ... își înfipse degetele în urechi, își lăsă capul pe brațe; se regăsea, trăia»

Și apoi, tatăl. Același discurs trunchiat, obscur, fantastic; vrea să-i spună ceva,; simte asta, și totuși nu iz— butește să se lase convins de sinceritatea vorbelor ta-

12

tălui. Gânduri pe care tatăl nu i le-a mărturisit niciodată: „destinul e în ou sau m m mana care oprește oul să cadă jos?” Oare apropierea morții să-1 fi făcut să gândească, să se întrebe? Încearcă să înțeleagă cuvântul acesta: „apropierea morții”. Ceva foarte vag, ceva umilitor de indiscret. Nu se putea gândi tatăl la moarte, acum; el care nu s-a temut de moarte acolo, în Moldova, la Moara Roșie.

Și totuși, simte că e ceva fals în toate încercările lui de a reconstitui gândurile și intimitatea tatălui. Ceva care sună fals, penibil; chiar cuvântul acesta, „tatăl”, e ceva echivoc, ceva nesincer. Sentimente pe cari nu le-am cunoscut niciodată, pe cari nici un modern nu le cunoaște, cari par atât de false, de exterioare. Sufletul tatălui... E penibilă orice noțiune legată de tata. Pot spune bastonul tatei, pensia tatei, boala tatei, dar nu pot spune nimic abstract, nimic *sufletesc* despre el; nu pot spune „remușcarea tatei”, sau „iubirea tatei”, gândirea lui, visurile lui. Am pierdut ceva, noiăștia modernii; ne e rușine de părinți, de dragostea lor; roșesc când spun „îmi iubesc mama”, sau „cât suferă bietul tata!” Mi se par formule, sau mi se par atât de inefabile încât roșesc dacă sunt silit să le exprim ...

Dar oboseala crește, victorioasă; toropeala îi pulverizează ganolurile și se trezește la răstimpuri cu ochii în gol, ascultând cine știe ce sunete depărtate, nelim-pezi,' zgomote stinse din stradă. Nimic, absolut nimic; aceeași suferință zadarnică și fără rost, și în mine, și în Liza, și în mama. Un atac de cord, o libertate a vieții lui, un capriciu al trupului lui — și iată-ne pe toți legați, triști, năuci, răsuflând din răsuflarea lui, trăind din nădejdea lui. Ne-am legat printr-o negație, printr-un gol. . .

Nu se dă bătut. Scutură capul și pornește pe străzi, fericit că poate face comisioane, că poate pleca de acasă. De îndată ce închide poarta, îl cuprinde mila de el; numai mizerie, numai nămol peste tot. Și totuși, este atât de ușor să te lepezi, să ajungi cu adevărat liber, să nu mai suferi. Sufăr atât timp cât recunosc realitatea suferinței. Dacă îmi spun că nu există durere . . . Dar nu izbutește să se concentreze. Umblă pe stradă tulburat,, bolnav; țeasta îl apasă ca o povară de fier. Începe să înjure în gând, să înjure tot mai imund; silabisește, își șuiera pentru el înjurăturile. Litania îl împacă; repetă

127

înjurăturile ritmic, prelungite, și asta îl neliniștește. Răsuflă greu.

A doua zi. „Nu fuma în fața tatei”, îi spune Lizei. 'Soru-sa îl privește zâmbind și stinge țigara încet, pe marginea unui vas cu flori. „Nu știam că.. ,* O întrerupse brutal, strângându-i brațul. „E inutil, Liza. N-ai fumat niciodată în fața lui; știi că -nu poate suferi să vadă fetele tinere fumând; mai ales pe tine. Respectă cel puțin asta . . .” Roșește când termină fraza; cuvintele nu-i mergeau prea bine lui; s-ar fi convenit să le spună altcineva, .mama, ,sau Getta. Dar în odaie nu e nimeni. Tatăl doarme, ușor,

tresărind, tânguindu-se în somn. Și apoi, deodată: „Și aici! și aici!... Din țigările mele; eu v-am dat bani, pe amândoi eu v-am crescut în școli! Bani. . .” Începe să se vaiete. /îl dor amândouă picioarele. „De ce nu pune cuțitul în ele?!” Pauză. Privește lacom pe David. îi face semn să se apropie. îi cere mâna_ și i-o strânge, aducând-o aproape de celălalt braț. Vrea să~i spună ceva, și așteaptă. David încearcă să-l întrebe, apoi tace și el; tatăl privește pe fiică-sa; parcă așteaptă. Liza se apropie de vasul cu flori, ridică țigara de-abia începută și pleacă încet, fără să le spună nimic. „Unde e maică-ta?” îl întreabă. Dar nu așteaptă răspunsul. „Mă, Davide, te-ai gândit? spune-mi; cercul acela, obuzul pe care nu-l prinde nimeni, îl lasă să padă drept peste om? Un ou, ca un ou de fier; ori cade el, ori se sparge în celălalt, îl omoară, îl îngroapă . . . Cine îl oprește?”

O analogie între ou și obuz, gândește David. Proverbul despre „viața e ca oul” și amintirile lui din război, obuzele cari cădeau mai aproape sau mai departe. Imagini unite, confuzie din cauza bolii; îl obsedează „căderea* obuzului și căderea oului; i se pare că e cineva care intervine în cursa lor mecanică,, cineva care le oprește să cadă, să se spargă, și păstrează astfel viața. . . Totuși, gândurile acestea îl nemulțumesc; i se par prea schematice, prea manual de psihologie, unde totul e explicat prin asociație și disociație; poate altceva își închipuie tatăl, alte întrebări îi pune. Omul ăsta rămâne dincolo de înțelegerea mea. Nu se poate, într-adevăr nra se poate, să pătrundem în sufletul altuia?...

Au venit fetele cele mici; dar trebuie să-și întrebe tatăl dacă le poate primi. „Vița și cu Nuța vor să te vadă...” Și e fericit că poate pleca din cameră, că nu

128

asistă la încă o scenă sentimentală, unde ar fi fost silit să joace rolul tânărului optimist și al fiului care nu-și părăsește familia în primejdie; fiul care spune

„lasă, mamă, are să treacă și asta . . .”

Se duce în odaia care fusese altădată a lui, și se întinde pe canapea. Tatăl lui Pavel era altceva, moartea' lui a fost moartea unui părinte inteligent, a unui om foarte inteligent. Să fi fost Francisc Anicet tatăl meu, să mă fi chemat aproape de patul lui și în ceasul morții . . . Aprinde o țigară; gândul acesta, de a fi fiul alt-. al unui bărbat inteligent și cultivat, îl consolează. . Se î inchipuie, mai întotdeauna, fiul lui Francisc Anicet; I u că era bogat, erudit și „raisonneur”. Cu el putea vorbi, se înțelegea direct, și inginerul îl aprecia în ceea ce .Iubea el mai mult: inteligența, originalitatea, for-muia morală. Tatăl, dimpotrivă, îl aprecia pentru examenele luate, pentru faptul că publică în reviste de seani i și vorbește lumea de el. . .

■ închipuie, de asemenea, fiul unui colonel bătrân, cu viață aventuroasă, care a fugit în tinerețe în Legiu-trăină, a luptat în colonii, a colindat pământul și rănit de mai multe ori. Colonelul merge acum v;n, vorbește tot timpul franțuzește (ca și Fran-licet), are un barbișon cărunt și se ocupă, eru-geografia Africii de Nord. Mama lui David este nu avea nici treizeci de ani când colonelul (pe itan de Geniu) a fugit în Algeria

ca să intre în Străină. „E înaltă, ou părul lipit în jur frunții, sobră; cântă la pian, și a dus tot timpul în lipsit soțul (vreo cincisprezece ani) o viață exep-:ie singuratică, crescându-și copiii liberi și eman-Adesea, David își imaginează viața lui alături de a părinți; cu care ar yorbi, serile, pe care i-ar m micile lor manii (colonelul, de pildă, nu su-fie contrazis întru nimic în ceea ce privește politica și diplomația europeană; mama a fost pe vremuri socialistă, a îngrijit gratuit bolnavii, săraci, iar acum, în urmă, a învățat rusește ca să poată citi lucrările de "ență socială și eugenie tipărite în U.R.S.S.). își invit,! prietenii la masă (nu sunt săraci, ca acum, au un apartament vast . pe strada Mântuleasa, puțin boieresc, puțin exotic; biroul colonelului, încărcat de tapete algeriene, de iatagane, de hărți și atlase; odaia de lucru a mamei, un soi de laborator-bibliotecă, ferestre mari în

9' l'>>Ja--cerea din rai

129

stradă, și pianul în colț; odaia lui, luminoasă, sobră, cU rată; *nu are surori*, e singurul copil; câteodată, totuși, are un frate, mai mare, inginer sau călugăr; o singură dată au fost nouă frați, șapte băieți și două fete). Ta-tă-său, colonelul, iubește să aibă musafiri la masă, tot băieți tineri, căroră să le povestească atacurile lui de noapte în deșert, misiunile diplomatice la șefii triburilor, călătoriile lui în nordul Indochinei. îi plac țigările de foi, pe care le primește din străinătate, și la sfârșitul mesei se ridică, sprijinit de brațul lui David, să caute cutia cu havane dintr-un sertar al biroului. „Vino, paule, să fumezi o havană împărătească”, îi spune lui Anicet . . .

Stinge țigara, și suflă fumul acru, cu un gest obosit și trist. Vin fetele. „Dar, e adevărat că scrii o carte?” îl întreabă Nuța. „E adevărat, cine v-a spus?” își ia sora pe genunchi. „Ne-a spus tanti Sadina< că a citit în jurnal. Tu ești profesor, Dav?” începe să râdă și o strânge în brațe. E atât de mică, atât de scumpă. „Ce faceți voi acolo, la tanti? Nu vă e dor de noi?” îi păru apoi rău că le-a întrebat lucrul ăsta; poate că o duc mai bine acolo. „Maman e bună; tot atât de bună ca și mârny.” Cine e mama? îi spun mamă Sadinei? Se întristează deodată. Și totuși... în sfârșit, nu e nimeni vinovat, dar oamenii aceștia poate au și ei dreptul la puțină dragoste, la o fărâamă de caritate. Scutură capul să alunge imaginea fiului pocăit, a fiului care face gestul: „cât de buni ați fost, părinții mei, cât de nerecunoscător m-ara purtat față de voi; iertați-mă!” își mângâie sora. „Când mai veniți pe aici?” Fratele ocrotitor. „Poimâine. Tata se face bine, Dav?” O, da, desigur că da, tata se face repede bine. Le sărută pe amândoi obraji. „Ce mult fumezi tu, Dav . . .”

Acum, vor trebui să-l ducă la sanatoriu. Tanti Sa-dina ne dă bani. Am dat și eu, tot ce-am avut. Dumnezeu știe cum am să-mi plătesc chiria. Va trebui, să mă mut din nou acasă. Și trebuie să găsesc un post pentru Getta, să intervin la Oprescu. Diseară, din nou pe la ziar, și apoi la tipografie . . .

Gândul acesta, că nu a făcut nimic nici astăzi, că nu va face nimic până mâine (și mâine, cine știe, va trebui să alerge poate în alte părți, la Pensii, la sanatoriu, „a rude . . .”), îl înfurie până la nebunie. Simțea că se sufocă, e gata să facă o nebunie, să lase totul baltă și să ■_ ,

130

la Iași, la Oluj, undeva unde ar putea găsi un loc de t, de corector, de librar. . . Strânse pumnii și răs-

lânc. Nu, asta nu; trebuie să rămân până la capăt,
—o fi; să le arăt că nimeni nu riie, dacă vrea în-
»văr să-și ajungă țelul, să-și creeze viața lui; nu
oricâtă mizerie ar fi în jurul lui, oricâtă oboseală
i aduna în suflet. ..

Deschide poarta solemn. Pe coridor, îl așteaptă mama,
ca totdeauna.

— Te-a chemat de câteva ori până acum. Du-te de-1

— îi e mai bine? ...

— Tot așa .. .

își leapădă pardesiul pe an scaun. Deschide ușa cu multă băgare de seamă.
în odaie miroase a alcool și vată arsă . . . Getta îi face semn să calce încet.

— A adormit, îi șoptește . . . De-abia a putut adormi, fc-au durut grozav
picioarele ...

Se așază în fotoliu și îl privește cum doarme. La ce s-o fi gândind el acum, în
somnia acestuia turbat? Oare mai simți durerea ,în somn? Chiar și atunci, ;n
somnia? . . .

II

Cu o zi mai înainte, Pavel suferise iarăși de gelozie. Traversând piața
Brătianu, se întâlnește cu Pericle Dia-mandi și Vlădescu. Cei doi aflaseră de la
Corso de despărțirea lui Anicet de Una. O seară întreagă grupul comentase
hotărârea aceasta.; Teodoru, care venise bănuind vor discuta articolele sale
despre moarte, plecase puțin deziluzionat. „Anicet refuză să se sinucidă”,
spusese Vlădescu. Emilian, dimpotrivă, știa că Pavel fusese, oarecum
părăsit, că Una e îndrăgostită acum de altcineva, un personaj necunoscut
din corpul diplomatic.

încercară să afle mai mult îndată ce puseră mâna pe Anicet. Pericle
Diamandi, care trecea în judecata celor !alți drept un cinic, îl întrebă discret:
131

Te-a abandonat Una?

începu să recite din „Cantilena” lui Dan Bol

„Pe vântiri ascult

Orficul tumult, Când și-ardică struna Fata verde Una, Duce-i-aș cununa!”

Cu câteva seri mai înainte, la Corso, Diamandi recitase ironic și
melodramatic (efectele îi cele mai sigure) celelalte versuri :

„Oh, mă cheamă-ntruna Palida, nebuna,

Fata verde Una, Și-n mine se strânge Piatra ei de sânge . . .”

Alunei comentase lubric (mai ales că se simțea ascultat și de-d-ra Tantz
Balmuș) ultimul vers. „De ce îi spune Una/* întrebă d-ra Tantz
Balmuș. Emilian știa de ce: „Este numele zeiței etrusce Una, ide Junonei”. „Ei, și ce-
are a face?” întrebă iarăși d-ra Balmuș. Atunci interveni Vlădescu: nu
există o zeită Una, ci *Uni*. Pasionat că are prilej să-și desfășoare erudiția, explică
triada divină a etruscilor: *Tinia*, cari Zeu, *Uni*, Junona, și *Menura*, Minerva.
Cită copios Pliniu, Seneca și Arnobius. îi avea proaspeți în minte; de câteva
zile, de când aflase detalii despre despărțirea lui Anicet, citise tot ce găsisese la
îndemână în legătură cu *Uni*; citise apoi și din Edgar Poe, „Dialogul între Mo-
nos și Una”, și încercă să explice de ce i-a spus Anicet iubitei lui, Una. Dar
Diamandi pretinse că i se spunea Una și mai înainte. „Este o expresie vie a
unicității spiritului, sau a însuși Adevărului; nu există decât o singură cale .

. /', continuă Vlădescu, puțin iritat de întreruperea lui Diamandi. Domnișoara Tantzi Balmuș și 'celelalte ascultau cu multă atenție; Vlădescu interpreta pe Edgar Poe, era o ședință serioasă. Apoi interveni Diamandi, zgomotos, bătând cu pumnul în masă și cerând să i se spună ce înseamnă „piatra ei de sânge?”.

\132

Vlădescu nu-și mai putu continua interpretarea numelui Una. Toți ceilalți preferau să asculte glumele lui Diamandi, instigate de Emilian.

Anicet nu știa nimic de toate acestea. Când Diamandi îl întrebă brutal dacă se despărțise de Una — ezită •; i roși, ca și cum ar fi fost întebat de o boală intimă. Din feridire, Diamandi începu să recite „Cantilena", și jftsta îi dădu răgaz să reflecteze. O scârbă cumplită îl cuprinse; îl ura pe Diamandi, și se întrebă chiar dacă n-ar fi mai cavaleresc și mai simplu să-1 lovească; două, îi i palme bine smucite i-ar fi de ajuns. îi fu ciudă că ol e atât de puternic, și ceilalți atât de slabi. Se uită la Diamandi, mic, negricios, elegant, cu pieptul îngust, cu fruntea boltită. E un 'intelectual; singurul lucru frumos și natural pe care îl are e părul; tot fizicul lui aici se reduce; nu pot să-1 bat, e un intelectual: pentru fiecare-trebuie să uzezi de armele cuvenite. Cum ar îndrăzni cineva să lovească pe Diamandi? E un cerebral, un iiro-nist și un sceptic; cu el trebuie să lupți pe calea cealaltă, a ideilor și a ironiei. Ce păcat că nu sunt și eu ironic. . .

— Ce s-a întâmplat, mă, cu Una? reveni Diamandi. Ai lăsat-o tu, sau te-a lăsat ea pe tine? A văzut-o cinev cu un tfip, unul de la Legație . . .

Anicet se prefăcu că știe tot.

— Da, vorbi el nepăsător, un prieten de al ei ca'

O interesează. Se pare că e un artist. . . (începu să in teze o poveste.)

Vlădescu reflecta, mergând alături; Anicet ăsta, pe fere îl credeam un băiat fin; și vorbește cu atâta cinism despre o femeie pe care a iubit-o, cu care s-a culcat Mână mai acum câteva zile... E o sete de vulgaritate, •ondă și murdărie în toți tinerii de azi. Seara de la Eorso; nimeni care să surprindă înțelesul poemei lui Dan Botta, nimeni care să dorească cel puțin acest înde la altul; incapabili de dialectică abstractă, o deplină opacitate față de sensurile raționale; sunt toți eptați de filozofiile ieftine, de filozofia vieții, de sis-vitaliste, pragmatiste, iraționaliste. Nimeni căruia •.i i placă într-adevăr dialectica, adevărurile pure, meci, vorbesc toți de experiență, de trăire, de mo amestecă noțiunile acestea vagi, se mistifică, fac scandaluri de presă, și pretind că reprezintă spiritul nou...

¹ incapacitate de gândire riguroasă, de ținută inteîec-i, de morală . . .

133

— ... și ea a acceptat. Sunt, natural, chestii care nu mă privesc; cu atât mai puțin vă privesc pe voi...

Anicet se oprește. Dimandi ezită, e oarecum intimidat. Vlădescu merge alături, privind în jos.

— Dar ou tine ce e, mă, de ce taci? îl întrebă Anicet. Nu te pasionează nici o interpretare, astăzi?

Vlădescu zâmbește superior și-i răspunde ușor, mai mult ca să-j sugereze intențiile:

— Ascultam ce spuneai despre Una ...

Așa; iată încă unul care se supăra, încă unul care are dreptul să se întristeze pentru mine; care, pentru că mi-e „prieteni”, crede că e dator să se simtă jignit pentru mine, să sufere pentru mine. Zâmbește și el, privind pe Vlădescu în ochi.

— ■ Și era penibil, nu? . . .

— Destul de penibil. . .

Ar fi avut multe de răspuns; așa i se păru în cea dintâi clipă. Apoi, își dădu seama că nu poate adăuga nimic, că nu poate explica nimic. Făcuse o greșală, sau spusese lucruri care trebuia spuse — tot una îi era. (Faptul important era că nu avea nimic de explicat. I se părea că ceilalți sunt atât ele departe de adevărurile lui, cunosc și bănuiesc atât de puțin din sufletul lui — încât e nu numai inutilă, dar și imposibilă orice discuție. Mai întâi, nu se despărțise de Una . . . Apoi . . . Dar cum să le spună toate acestea? Și de ce să le spună? Se simți umilit că a încercat, la început, să se scuze, să-și explice intenția; nu avea de dat socoteală nimănui. Și, totuși, căzuse în cursă, și vorbise. Poate îl intimidaseră verbele lui Diamandi; ca să evite o ceartă, o explicație, începuse să mintă, să inventeze . . .

— La revedere.

Pleacă, după obiceiul lui, în mijlocul unei fraze spuse de celălalt; strânse mâinile și se depărtează grăbit. (Poate Diamandi știe ce spune; poate există într-adevăr un tip, unul care să se ocupe mai mult de ea decât m-am ocupat eu în ultima vreme... Alungă ispita cu furie. PeSt-e puțință; Una nu poate face asemenea lucruri. . . Totuși, el cum a făcut? Și o iubește, și totuși există și Ghighi, alături de Una . . . Când își imaginează întâmplările acestea ca și cum ar aparține iubitei, nu lui — îl înăsprește furia. își închipuie că așa cum exista pentru el *altcineva* în afară de Una . . . E. peste puțință; și totuși el... Vede trupul Unei, gol, încordat, fierbinte, la apropierea celui alt; gestul lui fără nici o hotărâre, mân-

134

gâieri'le fără nici o siluire, căci Una e a lui, îl așteaptă. I se dă și lui,, tot așa . . . E absurd; așa nu se poate, nu se mai poate. Altfel, altfel, cu fiecare bărbat altfel, cum spunea Una la începutul prieteniei lor, când nu se aveau, când nu se iubeau încă. O gelozie abjectă, irațională, sufocantă; să se ducă îndată la ea, să-i strige în față: curvă! și să-i povestească dragostea lui cu Ghighi . . . Prea puțin, prea puțin și prea vulgar. Altceva, altceva . . . Poate celui alt i s-a dat altfel, așa cum el n-a cunoscut și n-a aflat niciodată. *Altfel*. . . Bănuiala asta îl înspăimântă, îl înfurie. Am avut ceva pe care nu l-am cunoscut până la fund, nu l-am stăpânit până la epuizare, definitiv, cu toate posibilitățile . . . își întrerupe gândul; femeia goală, imaginea neînchipuit de feroce, se împlântă în mijlocul părerilor de rău, le suprimă; e mai mult o furie, o tensiune, o durere insuportabilă. Nici măcar nu se mai poate gândi, nu își mai poate închipui. O suferință, atât; sau poate e altceva, stupiditate, orgoliu, vanitate; dar ce importanță au toate acestea?... Ce importă cum le cheamă, ce sunt, de unde vin? . , \

Noaptea a încercat să se convingă cât de binevenită legătura aceasta a Unei cu un altul. S-ar putea desparti mai ușor, așa. Nu-1 va plictisi durerea ei; nu va IM mâne singură. Să știu că nu mai suferă din cauza mea, Că c liberă, detașată de mine.

Altădată se întreba, tânjind libertatea: de ce nu pot rămâne singur,

Dumnezeule? Chiar cu riscul celei mai umilitoare suferințe, dar să fiu singur. Dragostea aceasta clemă, cercul acesta de fier, balta noastră, amanți cu toiul și cu totul legați unul de altul. Nici o nădejde; numai un accident, ojninune mă va putea scăpa . . .

Iși închipuia ea Una~'întâlnește o iubire, o camaraderie ideală. Pavele, nu te superi, nu e așa? Iubesc pe ■rtul. . . Ce admirabil, ce fericire pentru mine, Una, că <te înțeleg, te aprob; ești liberă, scumpa mea, crede-mă ia nu sufăr... într-adevăr, gândul acesta, că ar putea rămâne într-o zi fără Una, îl încânta, îl fertiliza cu nenumărate alte gânduri plenare, optimiste, luminoase. Ii plăcea să se închipuie stând de vorbă cu Una în preajma despărțirii lor, doi prieteni, ca cei mai buni prieteni. Să R poată întâmpla aceasta . . . Ce imensă generozitate, ce ofrandă supremă ar fi în stare să stoarcă atunci din insul lui mizer și întunecat.

Noaptea. Imaginile acestea, cu atâta bucurie cultivate, așteptate ca printr-o minune să se realizeze —• erau acum asemenea aburilor. Ceva straniu; de ireal, de

căleală ridicolă. în zadar încerca să le caute sensul, să și le apropie; rămâneau simple gesturi naive. Ceva insipid, o bănuială numai, le pulveriza; Una alături de bărbatul străin; un om frumos, sigur pe el (de câte ori? de câte ori, Dumnezeule, s-au culcat împreună?. .. fără să știu, fără să bănuiesc). E absurd, e cu desăvârșire impasibil; Una mi-ar fi spus, suntem prea buni prieteni ca

nu îmi spună, mă iubește prea mult și mă respectă . . .

totuși eu, în *exact aceleași* împrejurări, cu *exact ac?*-

>z *sentimente*... Se poate să existe și altcineva în afară de mine, cu exact același destin și aceeași experiență ca și mine?..'. E absurd, pur și simplu absurd. Aș fi bănuț ceva, o cât de ușoară umbră de . . . De ce? Ce poate avea umbră în asemenea lucruri? Ce poate trăda în asemenea lucruri? De câte ori nu m-am supărat și n-,'im jignit-o, n-am umilit-o absolut fără nici un motiv. Dacă ea ar fi crezut atunci că n-o mai iubesc, mă gândesc la alta, s-ar ii înșelat. Dimpotrivă,, de câte ori mă gândeam la Ghighi, eram furios pe mine . . . Ba nu, nici aceasta nu este adevărat. Eram atunci furios și pe ea, o făceam să sufere,- poate.. . Atunci? Nu există oare nici un criteriu de a ghici lucrurile acestea nespuse, nefirești? . . .

Toi ce s-a întâmplat pe urmă se datorește greșelii inițiale; am făcut un *faux-depart*, astn e. De la început, de la cel dintâi cuvânt pe care i l-am spus, închizând

ușq' . . .

Una nu se aștepta să-1 vadă. Peignoir puțin ieșit din modă, care îi stă însă atât de bine. „Vreau să știu cine e tipul de la Legație!" Absurd, idiot; atât de brutal și de ineficace spus. Nici o urmă de intimidare; nu roșește, nu se bâlbâie. Ce ridicol gest de Sherlock Hol-rh-es;/ ' toată scena aceasta, ce profund ridicolă... „Care tip/* Mai. e timp, haide, mai e timp să salvez întâlnirea. „Tipul cu care mă înșeli. . . * Pronunță atât de plat cuvintele, încât se miră că se poate, încă, așeza pe sofa, fără să-i fie rușine. Nici măcar nu izbutește un ridicol comic, prin care ar putea să treacă în glumă, de care ■s-ar putea amuza amândoi. A vorbit vulgar, mediocru; atât de decisiv mediocru (sincer, sincer), încât Una nu

i . ■ i

știe ce să facă; nu mai îndrăznește să rătă, zâmfeetul j M stinge încet, fără

sens. „Așa am auzit.” Și. mai rău. Cel puțin dacă aș putea tăcea din gură, dacă aș putea pretinde că mă doare capul. Dar nu găsesc nici o scuză, încep să vorbească amândoi, penibil. Este atât de negresc ridicolul acesta încât se întreabă, uluit., cine l-a provocat. încearcă să-și însuflețească suferința. Una goală, În brațele altuia, în brațele unui tânăr frumos, cu gesturi simple... O iubește, îi frământă trupul; Una seș pbandonează, aceiași ochi larg deschiși, pupilele întoarsi \$pre frunte. . . Inutil. Nu simte nimic; gelozia a fost o e. Prezența femeii alături de el, fizicul ei intact, cuvintele pe care le aude — fac ireală și caraghioasă-orice altă imagine în afară de filmul lor comun, atât de bine știut.

— De ce nu mi-ai spus că cunoști pe acest domr. d« .legație?

Toată fraza este atât de absentă, atât de mult lipsită Kg gust... Dar ce pot face altceva? Probabil că e un ■E tin al meu, să mă mediocrizez lângă oricare femeie pe cred că o iubesc.

— Dar e absurd, Pavele. Eu ți-am amintit vreodată elicia? Și doar o vezi în fiecare zli... E penibil ce

«spui; și dacă ai fi gelos; dar nu ești; ești numai va* ... îl știu doar atât de. bine. Chinurile de la început, gelozia lui retrospectivă, care nu era decât foarte puțin : foarte mult orgoliu inferior, vanitate. *Celălalt* ce făcea? de ce îl iubea? de ce te-ai dat lui? Cum te-» avut el întâi?... Pavel, ești crud, ești inuman... Jar-tă-mă, Una. îmi dau și eu seama ... Și apoi, de la început. Căuta scrisori, rupea foi din albumele cu fotografii, să i'rezp semnăturile grupurilor. *Celalalt*, celălallt, celicare 8 fost întâi... Pe care îl iubeai mai mult, Una? Pe el de ce l-ai iubit? De ce și pe el?. .. Vanitatea lui masculină, inferioară, umilitoare . . .

— Credeam că ai scăpat de superstițiile acestea, Par

— Nu discut dacă sunt sau nu superstiții. Vreau să știu de'oe nu mi-ai spus nimic de acest tânăr domn.

începu să se înfurie. Jena de la început, lucidi-ridicol îi pierise. Una îl umilise; a fi vanitos?

Poate nici nu există asemenea lucru, vanitatea; există numai dorința de a ști, de a cunoaște tot ce s-a întâm-
13?

iplat înainte de tine, ce se întâmplă contemporan cu tine. După aceea, te liniștești...

— Pentru că nici n-am știut până acum că asemenea lucruri te-ar putea interesa. Pavel al meu e un bărbat, nu un naiv, un tânăr oarecare ...

Evident. Sunt bărbat de câte ori nu intervin în treburile ei, în viața ei de lângă mine. Dar ea își permite să ană sufoce, să mă lege, să se încordeze de ființa mea, ■nrtând că nici un bărbat un poate accepta aceasta, că cel care o acceptă este.un simplu naiv, un tânăr sentimental oarecare . . .

—■ Toate acestea sunt stupide, dragă Pavele . . .

■— Și tocmai de aceea îmi plac, și mă interesează. M-am plictisit de lucruri mari, de gesturi eroice. Iată, recunosc că vreau să știu de ce nu mi-ai spus până acum nimic. ..

Una nu-l mai ascultă. Se pregăti să facă ceaiul. Pavel o privea cu ură, cu ciudă. Ar fi vrut să izbucnească acum ceva de mult ascuns, o ceartă decisivă, când i-ar fi putut spune cât de furios a înșelat-o, cât de .puțin îi ipasă de tipul ei de la Legație. S-o umilească, s-o înfrângă; și nu pentru că se

simțise jignit, sau pentru că era gelos — ci pur și simplu pentru că Una ,se <ai afla acum în tfața lui, acum când îi clocotea sângele, când ura. Era' lângă el, o viață care nu era ai lui, o ființă care răsuflea alături; și viața aceea îl exaspera, simplul fapt că e cineva *alături*, o femeie, și poate pune mâna pe ea, și o poate simți caldă, respirând. Respirația aceea îl înnebunea. Cineva care trăiește alături de el, laolaltă cu el, o ființă cu care s-a luptat și din care s-a hrănit, pe care a iubit-o și a urât-o cu același paroxism. Ceva tulbure, ceva drăcesc de iritant: viața de lângă el, omul de lângă el...

— Tu bei ceai?

— Mulțumesc.

' Nu-și vorbiră câteva minute. Samovarul se însufleți, chema, aburi. Una alese ceștile și începu să toarne. Nu-1 mai întrebă; știa câtă esență trebuie, câte bucățele de zahăr. Când o văzu cum pune zahărul în ceașcă, furia i se domoli. O emoție informă; femeia, care mă cunoaște, care a răsuflet atâta timp alături de mine, și a pătruns adânc în biologia mea, îmi ghicește - trupul, știe să-1 îngrijească, să-1 fleteze . . .

— Cine ți-a spus prostiile alea? întrebă Una.

133

i— Asta n-are importanță, răspunse el sec.

- Și de aceea n-ai venit la mine atâta timp?! ... Pusa-mi dai un semn! de viață, oricare . . .

făcu un semn vag cu capul, ca și cum acela a motivul absenței lui. „De aceea” — e bine spus, ii't tocmai la vreme. Ce Dumnezeu aș fi putut in- altceva? Și toate hotărârile de a rupe, toate ho- le mele . . . Pentru o simplă prostie auzită de la< Emi- Dacă n-aș fi venit nici astăz'i? Poate m-aș fi în- ■țat fără ea. De fapt, nici nu-mi lipsea ea, Una, ci acel Hva care se află în afara mea, dincolo de mine, care trage și mă exasperează; ceva. către care trebuie '.i mă îndrept, orice s-ar întâmpla. Una, ce importanță să aibă ea? Atât timp cât există milioane de lu- Irurj de care te poți simți atras, macerat, asimilat până eființă?

Se apropie de el. Ii pune mâna, blând, pe umăr. îl ■ atât de mult al ei; e mai mult decât un sclav; un *mt* captiv, un războinic orgolios, care se zbate și in-. care nu recunoaște nici un moment evidența, frân-Ihiile; și totuși, orice ar face, e al meu. Nimeni nu 3-a uvut așa cum îl am eu. O bucurie care o exaltă până la ■acrificiu, până la ofrandă.

— Tot mai ești supărat, Pavele?

— Dar n-am fost supărat o clipă. Am fost mânăhnit,

Nu mai știe dacă spune adevărat. Cuvintele îi ies provocate de vorbele Unei. Nu mai simte nevoia de a reflecta, de a se privi înăuntru, de a monologa. Totul se întâmplă; nimic altceva: *se întâmplă*. Aproape că nu mai există el, căci ceea ce răspunde, ceea ce gândește, mai ales, este atât de străin de el, atât de fără sens pentru el. Și totuși le spune. Le spune așa ca ,și cum ar mcorca să traducă corect un text străin. Se ceartă pentru exactitudinea traducerii. Numai pentru travaliul a-< esta, de reproducere fidelă, de oglindire pură a unui original despre care nu știe nimic; care, de fapt, nici

nu-l interesează.

— Ei, spune-mi atunci dacă ne-am împăcat...

— Dar nici ...

Nu avu timp să pompleteze gândul. Buzele Unei[^] îl insera, îi înroșiră gura, se opriră nesățioase, sugând,

139

ișcând. De atâtea zile nu se mai îmbrățișaseră. Au simțit amândoi că altceva îi stăpânește de acum; nici bucuria ei că se știe atât de decisiv iubită, nici furia lui de până atunci, nici măcar predarea aceea în fața întâmplărilor — nimic din toate acestea nu mai conta. Un tremur, un alt sânge, o altă naștere. Când o strânge în brațe, kimonoul i se desface, și din tot acel trup gol, cald, pe care cămașa transparentă îl face și mai exasperant — se degajă o chemare nerușinat de sinceră, un parfum de carne și de sex, aproape o magie, sexuală. O ridică victorios, înnebunit, căci dorința nu mai avea nimic de apetit, acum, ci era însăși foamea lui de contopire, de plutire în carne, de ruperea insului, a demonului din el. Să pătrundă dincolo, în sex, în trup, în viață. Să-și sfarme pielea cărnii lui care îl depărtează de carnea celeilalte. Ce furie, ce mănios paroxism, să simți oasele tale, încă ale *tale*, alături de oasele din adâncul vieții celuiilalt. Celălalt, cealaltă,. Una. Ghighi, Luey, o femeie, oricare femeie — ce importă? cine le mai ține seama? cine, mai știe care sunt, cine sunt? De acum, sunt una, singură, carnea, înflorirea ei sexuală, și maj ales sexul, comoara aceea de beatitudini, plutirea aceea neînchipuită în carnea altuia, în miezul lui viu și ucigător. O dezbracă hipnotizat, ca într-un vis, îi descoperă întâi umerii, apoi sânii, pe care îi mângâie fără să-i mai simtă, anoi.pânțele, sexul, genunchii. Una rămâne goală, palidă. Fă ce vrei din ^mine, destramă-mă, topește-mă, nrăffuiește-mă. Dorința nu mai are obiect, simțurile s-au pulverizat ca într-o plasă vie, cosmică, își simte membrele ca niște arcuri ce nu mai sunt ale ei. și cer toate aceeași rupere, aceeași delăsare supremă. Voluptatea e atât de tare încât o sufocă, simte un nesfârșit gol în piept, undeva sub sâni, un gol care o slăbește cumplit, parcă i-ar suge tot sângele.

Pavel se dezbracă gătit, cu gesturi lagi, părăsite. O înspăimântătoare fântână de bucurii și presimțiri gălgâie în trup, o bogată adormire se așterne peste orice gând, orice amintire. Piatra ei de sânge ... Ce frumos, ce clar, ce nesfârșit de adevărat sexul ei, floarea ei. Toate cuvintele i se par bune, toate gesturile i se par caste. Dacă ar putea, s-ar opri în fața trupului acestuia răsturnat, cu dunga bine știută spre ovalul pântecelui, și s-ar ruga, ar adora; nu sexul, nu femeia care îl poartă nevinovată, ci taina aceasta a plutirii întregi, miraco-

140

lul acesta al regăsirii, al unirii cu sine, împăcarea într-o bucurie repede uitată. Nimic nu rămâne, nimic decât întregirea sau amintirea întregirii. Să te recapeți aban-donându-te, să crești pierzându-te. Câte mii de perechi s-au unit până astăzi de la începutul lumii ca să-mi fie dat; mie norocul de a trăi întreg ceasul acesta? ...

Dar nici un gând nu se articula. Era> o prezență, o comuniune. Parfumul cărnii ei poartă aceeași binecu-îoscută așteptare. Sânii au împietrit, coapsele încep să tremure, parcă linia lor ar încerca să ajungă altceva iecât simplu contur, să transcende spațiul și să curgă, să devină, să ajungă muzică. Pavel

privește îmbătat, fără imini, fără memorie, trupul acesta de miracol' Unirea lor e o pierdere lină, zbătută, lungă, de-a dreptul în *m...*

Numai deșteptarea din cea dintâi îmbrățișare este altfel. De-abia acum' simte Pavel dorința. Simte un trup care poate fi al lui, oricând; știe că atâtea taine n-au fost încă pătrunse; cunoaște dulceața epidermei ei — și toate ascestea îl tulbură, îl chinuie. Începe s-o mângâie, exasperat,, beat, încercând mereu să-și aducă aminte de ceva cu care i se păruse că s-a întâlnit puține clipe în urmă. Ceva care îi scapă din unghiul ochilor, de câte ori ar privi într-acolo. Ceva de lângă el, din ea, din el — pe care nu izbutește să-l găsească. Reîncepe atunci faptul, înnebunit, sălbatic,, și o posedă fără saț până ce simte trupul din brațele lui pierzându-se, leșinat și moale. Și când Una nu mai tresare, nici nu mai oftează, când pupilele ei s-au răsturnat și pleoapele s-au închis —■ Pavel continuă s-o frământa, ca și cum s-ar lupta în somn cu un monstru, ca și cum cu tainele ei de vis ar vrea să se lupte.

Înd auzi ceasornicul bătând ora 6, Emilian nu mai avu astâmpăr și plecă din odaie. Se opri în sufragerie, fără nici un rost, încercând zadarnic să-și găsească ceva de făcut; să găsească vreo revistă veche pe care s-o

141

răsfoiască, vreo carte uitată acolo de mult. Întrebă servitoarea dacă e cineva în birou. Nimeni. Intră, nervos, și încuie ușa cu cheia. Răsfoi înfrigurat cartea de telefon, ceru un număr, apoi începu să aștepte, nerăbdător.

— Ce faceți, domnilor? Ce Dumnezeu ați făcut până acum? ...

Ascultă tremurând de emoție.

— Dar la Atelier? Au să reziste până la capăt? ... Ascultă iarăși strângând cu mâna stângă cartea de telefon.

— Să vin și eu? . . . Bine, am să vin ... Mai pe seară. Bine.

Așeză receptorul și începu să se plimbe cu pași mari, nefirești, prin birou. Emoția îl cucerea minut cu minut; parcă s-ar fi aflat în fața unui examen decisiv, și de câte ori se gândea ce are să se întâmple în câteva ceasuri, o căldură necunoscută îi pătrundea trupul, îi înmuia carnea. O senzație de greață, de sfârșeală; parcă ar fi avut friguri. La răstimpuri tremura tot și-i clănțăneau dinții; își lua atunci fața în palme, strângea, și aștepta să treacă ceva despre care nu știa nimic, ceva necunoscut și hidos, o toropeală, o frică.

Se opri în fața ușii și o mai încercă o dată. Aprinse o țigară și stinse repede chibritul; îi era teamă să nu fie văzută flacăra de afară. Se apropie de fereastră. Erau trase (jaluzelele; în curte, nimeni; nici o teamă că ar putea fi văzut. Se făcuse întuneric de-a binelea. Tata n-are să se întoarcă decât târziu, la masă. Nu va intra în birou, nu va observa nimic în noaptea asta. Până mâine, câte nu se pot întâmpla? ...

Se mai uită o dată la ceas; șapte fără douăzeci și cinci. Lucirea aceea de fosfor i se păru ciudată, aproape vie. Lumini fosforice. .. Cine spunea asta? A, da, Elea-zar, prostul ăla . . . Trebuie să mă hotărâsc repede; în curând va fi prea întuneric. Stinse țigara și o aruncă în sobă. Apoi, se duse la birou, scoase un șiret cu chei din buzunar, și începu să le încerce. Jos, la al treilea sau al patrulea sertar, în fund, într-o cutie de carton puțin uzată, cu un

capac roșu închis, acolo era. îl văzuse de atâtea ori, când tatăl îl chema să-i arate mărcile noi scump cumpărate. în primele sertare, albumele cu mărci, cutiuțele cu plicuri de foiță transparentă, cutia cealaltă, cu lupa, pensetele, foarfecele. Bunul colecționar de tim-

142

re; ce absurd... Dacă își mai poate cineva permite, *'tăzi*, să colecționeze timbre, să le plătească... A șasea cheie se potrivi. Deschise încet, fără zgomot. Trase întâi sertarul de jos și începu să pipăie pe întuneric. Numai albume, cutii, piicuri. Băgă mâna sub maldărul de hârtii; nimic. împinse atunci sertarul, și trase pe cel de deasupra. Căuta cu înfrigurare, pripit; îi era teamă, o teamă nelămurită, fără motiv, absurdă. Vru să se gândească la ceva, la revoluție, la eroism, dar imaginația refuza; nici un tonic, nici un stimulent. Găsi cutia și o scoase tremurând, cu o atenție inutilă, căci sertarul nu era deloc în ordine și răscolirea nu putea lăsa urme. O deschise, luă revolverul și-i căută imediat piedica. Era pusă. Greu; desigur, încărcat. îl vâri în buzunar, apoi deschise cutiuța cu cartușe și luă opt, nu-mărându-le cu atenție. Le strecură în buzunarele de jos ale vestei, sub pulover. Așeză totul la loc, închise și se ridică brusc. Frica îi trecuse. Aceași nerăbdare febrilă, neurastenică de la început. Mai privi o dată biroul: lumina din stradă trecea anevoie prin jaluzele; o umbră masivă, cu suprafața lucitoare, cu scrumiera ca o scoică de oțel. Deschise ușa încet, ca să nu se audă cheia, și trecu pășind prin hol și prin sufragerie.

Găsi slujnica în odaia lui, cu lumina aprinsă; venise să ia serviciul de ceai. Emilian își puse automat mâna în buzunarul unde ținea Browningul. Era greu, și senzația aceea stranie, de piatră rece, de *putere*, îl făcea să palpitate. Toată carnea îi era înfrigurată; răsufla încet, de teamă să nu-și trădeze emoția. Se duse în fața dulapului; o clipă se gândi că ar trebui' să se schimbe; hainele erau prea elegante pentru întâmplările din noaptea aceasta, prea s-ar fi recunoscut repede în cartierul Gri-vița. Dar i se păru că nu mai are timp; nu ar găsi nici răbdarea să se schimbe; își va pune pardesiul cel vechi. E frig afară, noaptea va fi și mai frig, dar am puloverul; și apoi, nu e zăpadă, nu voi atrage atenția, nici mila nimănui; va crede lumea că sunt student sărac, sau suni; șomeur...

Se reîntoarce în fața mesei. Slujnica nu plecase; ștergea praful, ștergea marginea scaunului. Avu senzația abilă, o ciipă, că e spionat. Dar tensiunea aceea care îl făcea să tremure, excitarea aproape sexuală în care afla de câteva ceasuri — anula orice alt sentiment. Vru să aprindă o țigară; mâna îi tremura prea tare;

143

așeză țigara pe scrumieră. Ce sâni frumoși, de ardeleancă .. . Poate e fecioară; dar mă vrea, fără îndoială că vrea și ea ' lucrul acesta.. . Avu senzația netă, în acel moment, că slujnica *știe* ce se va întâmpla, că e fascinată de viața aceea care clocotește în trupul lui, de viața pe care se duce s-o joace pe o singură carte. Parcă n-ar exista nici un obstacol. Dincolo de trupul lui, nimic. Ar putea sparge geamul, ar putea rupe ușa; toate acestea n-ar avea nici un sens pentru el, nici o penalitate.. Poate face orice, poate încerca orice. Nici o ezitare; nici o alegere.

Se apropie tremurând de ușa. O închise brusc. Fata. Nici un cuvânt, nu

trebuie să spun un singur cuvânt. Simte că glasul l-ar trăda. E palid, și slujnica îl privește aiurită, mută. Aproape de ea îi simte pieptul zfoătându-se; un sân care miroase a țară, a parfum prost și a bucătărie. își înfige pumnul.

— Ce faceți, conașule?

Dar cuvintele nu înseamnă nimic, niciodată ele nu înseamnă nimic. O strânge în brațe; gestul acesta îi face bine; strânge cu furie, parcă ar simți nevoia să-și tSros« nească oasele, să-și comprime carnea. Trupul tot parcă ar fi o plagă internă, ascunsă, umflată. Oasele parcă ar fi învălitate în tumoare. îmbrățișarea îl trezește, îi dă conștiința trupului. Și gura timidă, coapsele strânse, tari. Nu se împotrivesc, nu .se poate împotrivi. Tot trupul ei e sleit deodată; tremură, atât, tremură și ea, îngălbenind, apărându-se moale. Celălalt o apropie de pat, o trânteste de-a lungul, o împinge ca să ajungă spre mSfloc. Toate acestea fără eforturi, fără să aibă senzația că -se luptă, că trebuie să înfrângă, să treacă peste obstacole. Se apleacă peste ea, trăgându-i rochia până deasupra pân-tecelui. Nu se poate reține să n-o privească; întâlnește sexul, și pata aceea brună îi dă o emoție nestăvilită .. - Cuvintele fetei, moi, sufocate, răsuflarea ei fierbinte, zbaterea ei 'tremurată, pieptul pe care îl simte sub el, picioarele atât de ispititor strânse — care nu ascund nimic, nu pot ascunde nimic, căci rochia e mult deasupra, și pân-tecele se lasă în plin lăcomiei ochilor — toate

acestea i se par atât de ireale, atât de infinit de scumpe, de unice. Ar trebui să mă dezbrac; dar n-o să am timp. OVIai bine, așa cum sunt. Nici nu se mai împotrivesc; plânge, atât. îi desface picioarele fără greutate. O clipă, e ispitit să o lase așa, să vadă ce va face, dacă se va SCU-

344

la să fugă — sau va aștepta, cu sexul descoperit, cu pân-tecele gol, eu pulpele desfăcute. Spectacolul acesta de abandonare deplină, de victimă a unui singur gest — îi dă fiori nebănuți. E mult mai frumos așa, mult mai frumos decât dacă m-aș repezi s-o siluiesc. Gândul acesta îl făcu deodată lucid. își dădu se^ma într-o clipă de tot ce se întâmplase, de tot ce va urma. Bucuria că a îndrăznit, că a putut ignora obstacolele, se transformă într-o luciditate senină, într-un sentiment plenar de certitudine și forță. Să o- las așa, să o mângâi numai... își plimbă mâna peste pân-tece, tremurând asupra sexului descoperit, apucându-l ca un cuib viu. Să văd dacă se va împotrivi, dacă mă va respinge.. , Fata tremură, atât; nici un mădular nu-l mai poate stăpâni. Un fior otrăvit, de farmec și frică, o sudoare nevăzută, paralizată, gătită ... Ar fi vrut să tremure, să se lovească, dar no se putea mișca. Rămăsese acolo, trântită; oricine putea face orice cu ea, oricine.

Pe Emilian, abandonarea aceasta completă începu să-l nemulțumească. O mânie ușoară, un început de desperare că nu întâlnește nici o împotrivire, nu găsește nici o voință străină, care să-i dea sentimentul că se află față în față cu altcineva, cu celălalt, cu un străin. Parcă ar fi fost tot el și în trupul acesta răsturnat, tremurând și așteptând. Parcă aceeași senzație, aceeași foame sexuală, întocmai ca și a lui — trăia și în trupul fetei. Era o completare a lui, era ceva din el, care îl aștepta. O parte a lui care se cerea întregită de avântul trupului său; o unire cu el însuși. Sentimentul acesta, senzația puterii care nu mai întâlnește obstacole, nu mai întâmpină rezistență, rămâne *singură*, îl silește să rămână *singur* — îl înfurie. Se ridică de

pe trupul fetei și începu să-i tragă rochia mai sus, peste sâni. Haide, fecioară, împotrives-te-te, lovește-mă, țipă. Sentimentul timpului se irosi. Avea impresia că se află alături de acest trup de ceasuri întregi, de zile.

— Scoate-ți rochia, îi porunci scurt.

Fata rămase nemișcată cu brațul pe ochi. Asta îl înfurie; ar putea cel puțin să-și strângă picioarele. Tremura tot. Se aplecă din nou asupra ei și-i smulse rochia pe deasupra capului. Fata se zbatu, roșie, plânsă. Făcu o încercare și se strânse ghem, lângă perete, cu fața în jos. Emilian o cuprinse în brațe și o târi în mijlocul patului, îi luă mâinile de pe piept, îi desfăcu din nou pi-

10 — întoarcerea din rai

145

eloarele. Rămase așa, palpitând, tremurând. Mâna băia-tialui știa să mângâie. Se plimbă lin pe tot trupul, se opri deasupra coapselor, îndrăzni tot — și ea nu se mai putea apăra, nu mai putea nici măcar plânge, aștepta, implora.

Uri sentiment de cumplită izolare; certitudinea forței din *Vine*, a singurătății tale; tot ce se întâmplă în juru-ți e al tău. Toate bucuriile, toate viciile, toate senzațiile vin din tine, sunt ale tale, nu violezi pe nimeni, prin ele, nu umilești pe nimerii. Emilian simți o clipă dorința s-o batjocorească, să-i urle cuvinte cumplite, s-o insulte — doar va găsi curajul să reacționeze și să i se împotrivescă.

— Ești fată?! Nu e așa că ești fată? Ce stai atunci iișa? Iți place, nu?! Hai, spune, nu e așa că îți place? . . . Ce-ți fac eu acum îți place, nu e așa? La toate vă place, și la fete și la curve. Nu rezistați nici una. Când e vorba de asta, vă trântiți cu toate jos. . . Cum de nu te-ai culcat până acum cu nici un băiat?! . . . Ah, sale virgi-nite, sale virginitate . . .

Îi răcnea cuvintele acestea cu o bucurie nebună, erotică. Cel puțin batjocura mi-o înstrăinează, mi-o scoate din minte. Atât timp cât o batjocoresc, o țin departe de mine... Fata începu să plângă mai tare, și încercă să-și strângă picioarele și să se ridice. Gestul acesta de pudoare îl biciui, îl exaltă. O trânti brutal la loc și îi desfăcu picioarele atât de sălbatic, încât fata țipă. De-abia atunci o silui, încet, cu o amară luciditate, silindu-se s-o facă să simtă cât mai multă voluptate, s-o robească. Violul întârziase atât încât durerea fetei fu minimă. O toropeală de moarte, o suferință plăcută, înnebunitoare, asta simțea. Se abandona actului ca într-un vis. încercă să se apuce de ceva, și întâlni umărul bărbatului. Strânse, înfipse degetele în haină: Cum se bucură, bestia! gândi mâniat Emilian. Era ispășit s-o lovească, s-o biciuiască până la sânge; să o aibă într-un lac de sânge. Cel puțin atunci nu s-ar mai bucura . . .

Simți atunci că ceva neașteptat, ireal, hidos, se petrecea lângă el; o prezență străină, cineva care îl observa, care sta lângă el. Sări din pat îngrozit. La ușă nu era nimeni; prin ferestre nu se putea vedea. Doar țipetele ei să fi atras pe cineva; dar nu e nimeni acasă. Oricine ar fi venit ar fi trebuit să sune în față. Și totuși, ceva străin, ceva care n-ar fi trebuit să fie. Zări revolverul

146

(jos, căzut probabil în timpul când a trântit fata în pat, și îi fu deodată teamă să nu-l fi văzut ea. îl împinse cu piciorul sub pat. Atunci înțelese; se auzea un sunet depărtat și totuși foarte viu, prezent pretutindeni; un semnal de uzină, un strigăt de panică, neîntrerupt, metalic, dârz, ca un țipăt de moarte, ca o chemare în ajutor, începu să tremure; semnalul de la Atelierele

C.F.iR. Sunt închiși acolo, probabil se luptă, și eu.. . O scârbă cumplită de sine; nici nu îndrăzni să întoarcă ochii spre pat, unde fata se îmbrăca văitându-se. îi vorbi aspru, mâniaș pe el însuși:

— Haide, grăbește-te; să nu vină cineva . . .

I se păru deodată ridicolă toată întâmplarea; violul acesta fără nici un sens, sadismul acesta de nevropat slav sau ibsenian; de ce-am făcut toate acestea? . . . Fata se retrase, încet, neîndrăznirid să spună un cuvânt. Să-mi caut repede pardesiul. îl îmbrăcă nerăbdător. Stinse lampa și se plecă sub pat; găsi revolverul, îi încercă piedica și îl ascunse bine în buzunar, acoperindu-l cu batista. Făcu toate acestea grăbit, ea și cum s-ar fi simțit urmărit, spionat, de cineva. Vru să se îndrepte către ușă, apoi își aminti ceva, aprinse lampa, se întoarse în fața biroului și căută într-un sertar; cărți de vizită de ale tatălui, bune pentru orice eventualitate; poate intimidez agenții. Scoase din palton mânușile de piele, le îmbrăcă — și plecă silindu-se să pară cât mai liniștit.

în curte, signalul neîntrerupt, de fabrică în incendiu, de la Ateliere, se auzea mai puternic, mai iritant. Asta îl încuraja și îl emoționa. Acum să vedem, acum... Au să fie acolo jandarmi, armată, poliție. Probabil o șarjă în stradă, asupra trecătorilor. Dar și noi suntem mulți... Jandarmii, în Martie anul trecut, luptele acelea cu studenții la Cercul Militar, în fața Universității, pe Calea Victoriei. . . Furia cu care loveau în oricine, în femei, în studente... Biata fată căzuse pe trotuar, și locotenentul a lovit-o cu cizma între picioare. Cineva spunea că fata nu avea chiloți, și dezgolirea aceea în mijlocul mulțimii șarjate a părut monstruoasă și comică în același timp. Un sex răsturnat, în plină stradă, înlte jandarmi și mulțime... își aduce aminte furia care l-a cuprins auzind episodul acesta, ura cu care privea orice militar pe stradă, orice coloană de jandarmi. în acele zile din Martie 1932 a spart mai multe geamuri și a

147

zvârlit mai multe pietre în gardiști decât oricare dintre tovarășii anonimi care îl înconjurau.

Pe atunci nu era comunist. De fapt, nici acum nu se simte comunist, nu citește doctrină comunistă și nu se interesează de cele ce se petrec sau s-ar putea petrece în Rusia. îi e complet indiferent cine face revoluția; comuniștii, socialiștii sau naționaliștii. Ceea ce îl interesează este gestul revoltei, curajul de a ieși în stradă și a lovi, a ucide. Singurul sens pe care îl imai poate da vieții este acesta, al revoltei și responsabilității, al împotrivirii contra ticăloșiilor și murdăriilor din jurul lui. Simte că nu mai poate îndura; e aproape bolnav, și va ajunge nebun dacă nu-și va canaliza ura lui contra bătrânilor într-un fapt bine hotărât. Ura care crește neîncetat, împotriva oricărui parvenit, sau simplu bogat, sau seif politic. Toată mizeria aceasta pe care o simte în jurul lui și îl amenință să-l îngroape de viu, vacuitatea și inutilitatea vieții lui, spaima de singurătate, de gol, haosul acela interior de care fuge întotdeauna — nu mai puteau fi zăgăzuite prin acel memorial diform, ascuns în lădița cu manuscrise. Acte, gesturi, curaj — fără nici o preocupare teoretică, fără nici un scop social bine stabilit, de asta avea nevoie; mai mult pentru o igienă a lui, personală și ascunsă prietenilor, decât pentru „Societate*. Vrea să facă ceva și dorința aceasta îl macerează, îl îmbolnăvește; i-a pătruns adânc în carne, o simte ca pe o boală de nimeni

bănuită, și este ursit să sufere singur, fără să o poată comunica, să o poată explica altuia.

... Locotenentul care lovește cu cizma . . . Jandarmii care calcă trecătorii în picioare .. . Măinile acelea osoase și grele, mâini de gardieni publici, șarjând cu bastoanele de cauciuc; studenții încolonați în fața Facultății de Drept. Stă lângă statuia lui Asachi, îngrămădit în mulțime, ridicat pe grilaj ca să poată vedea mai bine ce se întâmplă. Și deodată un grup de soldați cu arma în mână aleargă spre statuia Brătianu, în flanc; zgomotul acela de bocanci, panica pe care o provoacă înaintarea în pas alergător, lumea • care fuge, fără motiv, fără să înțeleagă ce se întâmplă, așa, numai pentru că aude urale în fața Universității și vede venind soldați cu arma în mână. Se trage spre dreapta, prins de mulțime. Un căpitan oprește pe soldați și elevii teteriști, iar doi jandarmi îi conduc în grădinița de alături, unde se mai află strânși încă vreo două duzini, înconjurați de un pluton.

148

— Și la cel dintâi gest de fugă, trageți!

Ce stupid ordin, ce inutilă toată parada aceasta de amenințări. Bieți soldați înspăimântați, cu centiroanele seose, ținuți între jandarmi cu baioneta la arme, numai pentru că au avut norocul să treacă pe acolo în timpul manifestației studențești.

Plutoanele acestea izvorând de pretutindeni, îneer-cuind manifestația spre Calea Victoriei, pătrunzând în pas alergător în masele blocate în jurul statuii — dau un aspect de revoluție, o tensiune violentă, stenică, iritantă. Nu mai poate rămâne pe loc. își face drum spre Bulevardul Academiei, cu gândul să urce în sus până la

iajul Imobiliara și să treacă în Calea Victoriei. Aude că studenții au pătruns în fața Palatului, că în fața Teatrului s-au baricadat din nou, ca la 1907. Dar nimeni nu știe nimic precis. Sunt funcționari veniți de la lucru, haimanale, cucoane, băieți de liceu, câțiva studenți care încearcă să ajungă masele blocate. Vorbesc toți, comunică, injură jandarmii, huiduiesc pe ofițeri. O studentă *n* murit acum un ceas în beciurile Prefecturii, unde a fost siluită de doisprezece agenți. Studenții sunt bătuți până la leșin în curte, în închisoare. Au fost atacați cu bombe de gaz asfixiant. Au prins *m* ofițer și l-au linșat în Cișmigiu. Sergenții sunt bătuți de public. Un gardian are craniul spart. Argetoianu e vândut jidanilor și Iorga și-a pierdut mințile. Altminteri ar fi putut împiedica acest măcel. . . Ascultă toate zvonurile acestea, și mânia îl cuprinde, îl înăbușă. Dacă ar fi pietre pe stradă pe aproape . . . Dar nu se fac reparații, nu se găsește nimic cu care să se atace poliția ... Să lovească, să sfarme țeasta primului jandarm, a primului ofițer întâlnit. . . Studențe rânite ... rmaginația e covârșită de explozii, de violuri, de asasinate. Mai ales de umiliri. Studenți legați și bătuți ... Lucrul acesta îl înnebunește, îl face să urle. Legați și bătuți... Și deodată, din nou acel sunet de bocanci; căști de jandarmi, țipete .. . Fug toți, stâlciți între ziduri, re-fugiindu-se în curți, case. El încearcă să reziste navalei, țipă, ridică mâna strânsă, pumn greu, în sus. E târât; un felinar se sparge ... Geamurile se sparg, și zgomotul acela ca un răcnet de cristal mărește panica, îngheață sângele . . . întrezărește"căști pe deasupra capetelor din față ... Apoi, nimic... .

Toate acestea i s-au părut, mai târziu, atât de stupide și de inutile. Dar acum, parcă deșteptate la o viață și

mai violentă de către țipătul acela neconținut și lugubru al Ateliereleor — imaginile revin, se leagă una de alta, se dilată, ajung ireale, mustesc ura, precipită sângele într-un ritm tot mai vorace, tot mai bolnav. În tramvai, lumea e consternată. Întrebă pe taxator, fiecare eu aceeași întrebare stupidă:

— Dar ce fabrică arde? De ce sună așa mereu?

— Nu arde nimic. Au făcut grevă la Atelierele Gri-vița. S-au închis înăuntru ...

— Să pună mitraliera în ei, interveni un domn sărman îmbrăcat și neras.

Emilian simți o tentație nebunească să-l palmuiască. Se reținu cu greu. Dacă mă gădesc cu revolver la mine? E un biet zănatic, un funcționar laș, căruia îi e teamă că nu i se mai dă leafa dacă încep tulburările în toată țara. Cu oameni d-ăștia nu se face revoluția . . .

Sirena de la Ateliere începuse să-l exaspereze. Același strigăt, același timbru, parcă ar fi asurzit brusc și ar fi rămas de-a pururi cu ultimul sunet în creieri, nutrit de imaginație, devastat de boală. Simți o enervare deprimantă; îl amețea tramvaiul sau tensiunea serii acesteia începea să scadă? își aminti tulbure, cu ciudă, scena violului. Înjură /printre dinți, încet. Lângă Cișmi-giu, întâlnește o coloană de soldați, coborând spre Dâmbovița. Aș vrea să știu câte trupe se vor concentra în noaptea asta. Dar înțelese deodată că lucrurile acestea nu-l interesează, după cum nu-l interesează greva muncitorilor, nici revendicările lor, nici fanatismul lor obtuz, mitologia lor marxistă în care nu putuse niciodată crede. Cu totul altceva îl atrăgea, fascinat, în mișcarea comunistă. Posibilitatea inițiativei directe, șansa pe care o avea de a trece la fapte, pe cont propriu. Răzbunarea decisivă oodra bătrânilor, contra stârpiturilor care au creat un București și o Românie infamă. Să pot lucra, să pot lovi în piept o singură; bestie, cel puțin! Să știu că s-a găsit în acest 1933 un singur om care să strige împotriva ticăloșiilor și să se desolidarizeze de contemporaneitate! . . . Higiena, aer tare, curaj — asta îmi trebuie, asta ne trebuie nouă, tinerilor.

Încercă să se stimuleze, recitând mental toate acele formule la care ajunsese în ultimele luni. Ce îmi pasă dacă contribuie la năruirea unei stări „înfloritoare”? Ce-mi pasă dacă acțiunea mea conduce la ruină, la anarhie, la distrugerea frumosului, a binelui și a adevărului?!

150

Vom crea noi altceva, mai curajos și mai plin, mai sincer și mai adevărat, deasupra acestui bălegar în completa putreziciune! ... îi fac bine toate aceste cuvinte mari pe cari și le repetă cu furie, cu încăpățănare. Imagini scandaloase, aprige, clonquichotești — pe cari le soarbe îmbătându-se, anihilându-se. Să piară tot, de la temelie! Alte orașe, alte generații, alți bărbați — asta ne trebuie. Dacă aș putea dărâma întreg Bucureștiul, și să clădesc în locul lui o cetate a soarelui, un oraș tânăr, alb, viril, pur! Un oraș fără proxeneți, fără bătrâni, mai ales fără bătrâni. Unde sunt bătrânii, acolo se adună ranchiuna, fierea și veninul, lașitatea, imoralitatea. Numai copiii și bătrânii sunt vicioși, numai ei pot practica incestul, de pildă. Noi, tinerii și maturii, trăim din realități pure, organele noastre sunt perfect echilibrate, au nevoie numai de soare, de pâine, de sex. Sănătate, curaj, bărbăție — în locul viciului și lașității!...

Umblă grăbind tot mai mult pasul. Cu cât se apropie de Calea Griviței, cu atât trecătorii se îmbulzesc, haimanalele urlă. Jandarmi puțini. Numai gardienii, coborâți dintr-o camionetă, încearcă să păstreze circulația. Emilian își face loc hotărât prin mulțime, cu mâna încleștată în buzunarul pantalonilor.

IV

Pavel se trezi deodată întristat, obosit, și începu să se mustre că a venit din nou la Una. Se gândi la Ghighi îndată ce zări trupul celeilalte zăcând inert alături. Imaginea ei îi apărură mai vie și mai fascinantă, și crezu în acele clipe că iubește pe Ghighi mult mai mult decât pe Una, că numai pe ea o iubește sincer, organic. îi fu ciudă pe prostia lui; am fost gelos, stupid, am stricat iarăși lucrurile: tocmai acum, când mă hotărâsem să rup. . . Privi îndârjit trupul de alături. Ce destin mă leagă de el, mă cheamă întotdeauna în jăromaticul lui? Poate numai lipsa mea de voință... Dar mai poate fi vorba de voință în asemenea întâmplări?', Mai au vreun rost hotărârile și tăria mea? ... Se trev punându-și între-

151

bări, și retorica aceasta interioară îl irită și mai mult. N-am să scap niciodată de filozofie; orice aş face, *n-am*. să depășesc niciodată acest stadiu inferior al soli- fiilor ...

Ghighi îl aștepta și azi, după cum l-a aștepta* zadarnic și în ultimele două zile. Se închide în casă, îndată ce se întoarce din strada Gr. Alexandrescu, rămâne ziua întreagă în camera lui, ascultând pianul din lai; lui Petru. Ce bună era această izolare încăpățânați ignorând tot ce se petrecea în jurul lui, hotărât să pi amândouă legăturile printr-o absență lungă, nemot stupidă dar eficace ca o fugă ... Și apoi, întâlnire CU Diamandi și Vlădescu, enervarea aceea fără rost, t tit s-a întâmplat pe urmă, ireparabil, ireparabil... Ir. loo să mă fi dus la Ghighi... Li vede obrazul curat, zâml Lui cu arcuiri de ghioc, care-i luminează toată fața. t putea face ea, acum, seara? ... Ar vrea să priveai fereastră, dar îi e frig și trage cuvertura pe piept. întuneric. E mai bine așa, fără lumină, fără gesturi. . . Aude vag un țiuț, de departe, un sunet stins dar conținuți. Arde vreo fabrică. în curând au să treacă pompierii. Are să se lase frig seara, poate mâine-poimâine va ninge. O iarnă stupidă, iarnă fără zăpadă ...

La ce te gândești, Pavel? . . .

— La tatăl meu. .. S-au împlinit șase ani de când a murit....

Una tăcu, jenată. Nu îndrăznea să-l mângâie, să încerce să-l consoleze. Vorbea adesea despre inginerufl Anicet, dar pentru că Pavel începea să-și amintească și să povestească; niciodată nu începuse prin a pomeni de moartea lui.

Pavel vorbea despre tatăl său de câte ori nu știa ce să vorbească altceva, de câte ori îi era teamă să discute, să se trădeze. Găsea atunci o vervă pe care niciodată confesiunile sau analizele propriului său suflet nu o puteau împrumuta. Ceea ce era Felicia în conversațiile cu GKlghi, era inginerul Francisc Anicet pentru Una. De câte ori Pavel vorbea mult, inteligent, invectiv — vorbea despre tatăl său. Una n-a înțeles că e un tânăr deștept și profund decât din astfel de discuții. Altminteri, când trebuia să fie prezent, să vonbească despre el, despre ceasul și sufletul dp^atunci — Pavel era plat, mediocru, retoric. Francisc AiWcet era planul pe care sufletele lor

•au comunica direct, inteligențele lor obțineau un contact mai intim și mai propriu.

—; Ceea ce aș vrea să te fac să înțelegi, vorbi Pavel, este că moartea lui nu o pot accepta nici acum. *Nu cred* că a murit, nu mă pot convinge că nu mai e ... De aceea, propriu-zis, nici nu sufăr. Sunt întristat, atât, ca și cum el ar fi departe, și mi s-ar face câteodată dor să-l văd . . . Prea a plecat de mult și nu s-a întors ... Aș vrea să-l mai întreb câte ceva. Era un om a cărui simplă pre-te îndemna să i te destăinuiești. Și Dav are aceeași impresie. Dacă l-aș întâlni, aș vrea să-i pun câteva întrebări; atât numai. Viața lui, lângă mine, nu cred că aș putea-o suporta . . .

Una îl privi dar nu-i putea vedea ochii, și atunci cobori din pat și aprinse lampa. Anicet continuă:

— Era prea *liber* . . . Poate a fost singurul om cu adevărat liber din România veche . . . Nu știi cum- să-ți explic, dar îl invidiai, îți era aproape necaz pe el numai trăind câteva zile alături . . . Nu se împiedica de nimic în gândire, nu era întunecat de nici o superstiție, nu avea nici o prejudecată, nici o lipsă. întotdeauna prea-plin, întotdeauna prezent, văzând clar orice situație, iubind orice întâmplare, neobosit, cum să-ți spun? aveai impresia că nu mai e un om ca toți oamenii, ci o prezență vie, ceva lângă care te simțeai și bine și rău; bine pentru că găseai tot ce căutai, rău pentru că nu se putea să . . .<-l invidiezi pentru magnifica lui libertate, pentru *iența* lui umană. Nu știi dacă te pot face să înțelegi bine . . .

ia asculta de câteva minute cu încordare; dar nu cuvintele lui Pavel, ci altceva, de departe, straniu.

— Iartă-mă că te întrerup. Tu nu auzi nimic? . . . P⁵.vel se trudi și el să asculte mai încordat.

— Am auzit și adineauri. Trebuie să fie vreun in-i, vreo fabrică mare . . .

— Prea sună sinistru, vorbi Una. Știi, mă gândesc burările acelea de la Ploiești... Ioanovici îmi spune.) cu au fost lucruri grozave cu muncitorii; au dezarmat o companie de jandarmi, au distrus rafinăriile ...

■—■ Ce absurde, toate acestea. Ce destin mizer, zbaterile acestea inutile . . . Ce-au să facă? Au să răstoarne rdinea de Stat? Ei și?... N-au să ajungă la același -. tat? Deputații vor fi Comisarii Poporului, banche-" . r rămâne bancheri, câțiva șefi muncitori vor ajunge

133

sus — și restul? larve, tot larve... Și să reduci toată viața la social numai pentru atâta 'lucru... Să renunți la libertatea ta, la personalitatea ta, numai pentru a salva cinci nenorociți dintr-un milion?... Cât bir,- se poate face în lume? E o câtime infimă, predestinată, peste care nu se mai poate trece, oricâte revoluții și reforme am încerca noi să facem . . .

— Totuși, nenorociții aceia . . . E atâta sălbăticie în zilele noastre ...

— Dar dacă s-ar putea face ceva, Una . . . Dacă aș ști că ajut cu ceva, mi-aș sacrifica viața de zece ori, nu o dată . . . Numai că, așa mi se pare mie, ar fi un sacrificiu zadarnic; n-ai putea ajuta pe nimeni, eficace, n-ai putea elibera pe nimeni . . . Tot ce aparține soci; este un vis al nolstru, un vis comun. Ajuți pe opi să-și continue visul, asta faci. . .

Se miră că vorbise toate acestea, și mai ales că le mărturisise Unei.

Ea asculta atentă sirena. Cineva care vine de departe și bate la ușă, și te deșteaptă. Un ceas râu, un ceas straniu . . .

—■ Mi se pare că binele e limitat în omenire, e limitat în istorie, reîncepu Pavel. Cine înțelege asta, ori se sinucide, ori ajunge filozof. . .

O pauză. îi veni să[^] zâmbească: eu de ce-am înțeles și am refuzat totuși să fiu un filozof? . . .

— ... Când nu faci nici una, nici alta, rămâi ca mine, un om care își pierde timpul. . .

ii fu rușine că a mărturisit aceasta. Căută o țigară ca să-și alunge sentimentul de jenă printr-o serie proaspătă de gesturi. înțelese deodată că a vorbit tot timpul sobru; serios, parcă încercând să se armonizeze cu zvonul sirenei — și bănuiala aceasta că a fost sugestionat din afară, de un decor regizat de altul, îi înăspri rușinea și mânia.

— ... S-ar putea ca tot ce-am spus până acum să fie pur_ și simplu prostii. S-ar putea ca, în pofida tuturor evidențelor, viața să fie un rai, la îndemâna noastră . . . Cine știe? . . .

— Pavele, tu de ce nu faci nimic?! . . .

întrebarea îi trezi pe amândoi. Cuvintele au răsunat sec, severe, parcă le-ar fi pronunțat altcineva, nu femeia al cărei glas în ceasul acesta îl cunoștea, a cărei iijtetf-

154

gență o simțea alături. Una se codi puțin după ce vorbi și încercă să se lămurească, să precizeze.

— ... Vreau să spun că firea ta nu te împiedică să *faci*. Nu ești un ceea ce se spune „cerebral”, ești un om întreg. De ce te risipești, atunci? De ce nu faci nimic? , . .

El o privi mult înainte să răspundă, silindu-se să-și amintească cine i-a mai pus de curând astfel de întrebări.

—• Dar existența mea nu înseamnă nimic, Una? . . . Faptul că pot trăi, după toate cele ce mi s-au întâm-Dlat. . .

Una crezu că se referă la moartea tatălui, la pier-ierea averii, și-l întrerupse.

— Oricum, Pavele, sunt oameni cărora li s-au întâmplat nenorociri mai mari, și nu s-au predat, și nici n-au căzut la fund. Dimpotrivă ...

—■ Acel „dimpotrivă* e foarte bine spus. Una . . . Acela înseamnă totul; o stimulare, o forță *dinafară*, dacă înțelegi ce vreau să spun . . . Dar e absurd. Toată lumea mă întreabă același lucru. Era o vreme când încercam să <mă explic. Spuneam atunci: *viața* mea, libertatea mea nu înseamnă nimic?! ... Ei bine, m-am convins că nu înseamnă într-aaevăr nimic. Noi apreciem un om atâta timp cât nu e intelectual, nu e cultivat, cum se spune; atunci îi cerem să mai fie și altceva', să *facă* și altceva. Un țăran, un *om*, îl vede și îl acceptă toată lumea; îl iubește, îl prețuiește oricine; „ce om!” spun toți. Ace-, lași lucru cu un negustor, cu un militar, cu oricare altul afară de intelectual. S-a învățat atât de mult lumea ca intelectualii să nu fie nimic în afară de cele ce scriu, și vorbesc, și fac — încât nu te poate crede că ești și tu, totuși, un am, cu o viață liberă și frumoasă, a ta, și că asta e destul; îți cer *să faci*, să le dovedești că ești un intelectual; dovadă care poate fi făcută prin scris, prin vorbă, prin faptă . . . E o superstiție să crezi că cerebralii, sau intelectualii sunt împotriva acțiunii. Nu, greșit; ei sunt supuși celei mai chinuitoare acțiuni, stimulate, conduse de către inteligența, talentul sau ambiția lor.

Acțiunile lor nu sunt empirice, e adevărat, dar oamenii aceștia fac mai mult decât oricare alții, activează cu o furie funestă, sunt permanent în tensiune, permanent stimulați de un ideal, de o problemă, de ceva exterior lor, spațializat înaintea lor. . . Nu știu dacă poți îlege tot ce aș vrea să spun eu, și nu găsesc cum, dar

155

mi se pare că tocmai acest refuz de a *face*, această Încăpățănare în libertate, în sfârșit. . . dar e absurd să mă exp ic, e pur și simplu absurd . . .

Una, de la început mirată de această- vervă, îl asculta cu o bucurie necunoscută până atunci; pentru întâia oară vorbea de el. Simți o ușoară părere de rău când Pavel se întrerupse brusc. —■ Haide, spune ...

— N-aveam nimic de spus... Și sirena asta care nu mai încetează ... Ce Dumnezeu, au înnebunit ăia? . . .

Se coborî din nou o răceală între ei. Pavel începu să se îmbrace, abătut, li părea rău, era aproape furios că vorbise. Să încerc s-o fac să înțeleagă că sunt un om liber, că vreau, mai ales, să rămân liber, în sensul adevărat al cuvântului; nu libertate așa cum înțeleg ei, libertatea socială, sau morală, .libertate a instinctelor. . . Ceea ce sunt eu, ceea ce as putea fi. . .

— Pleci, Paul? . . .

■— E târziu . . . Și-apoi, nici n-aș putea sta în casă pe un timp ca ăsta, cu mizeria asta de sirenă țiuind întruna . . .

Ei îi fu frică.

— Dar să nu te duci și tu . . . Lui Anicet îi veni să râdă.

— Unde să mă duc?... Știi că am refuzat întotdeauna să fiu martir... Am să merg pe stradă; cred că asta nu mă va împiedica nimeni s-o fac... E și asta o libertate. . .

Petru Anicet își conduse prietenul până în curte, apoi intră repede în odaie, tremurând de frig, și se lipi de soba de teracotă. O senzație de -mare voluptate laolaiMă' cu o neliniștită aprehensiune îl învălui. Continuă să tremure, nu de frig, ci de o plăcută exaltare. Se îndreptă către masa de lucru, căută un caiet cu scoarțe lucioase, și începu să scrie.

„Convorbire cu C. despre dragoste. El acceptă întru-totul părerile mele. Că ceea ce contează este faptul iubirii, nu persoana pe care o iubești. îi mărturisesc că eu iubesc o femeie ca Nora. La început sunt stân-emt, roșesc puțin și mă plimb prin odaie încercând să par *un oarecare*. Dar îndată ce simt ridicolul situației mele, mă întorc către el și-i spun ritos: „Nu mi-e rușine, de faptul că iubesc pe Nora! Sufăr totuși că nu o pot avea

156

întotdeauna; cel puțin de cinci ori în ultimele șase luni, a fost bolnavă!" Amănuntul acesta, văd, îl zăpăcește. îmi spune o sumă de lucruri, privind¹ covorul; vorbește de igienă, de cariera mea; muzica nu suferă oare prin faptul că iubesc o semi-prostituată în loc să fiu îndrăgostit de o ființă ideală, virginală și inspirată? La toate acestea îi răspund râzând (deși nu-mi venea să râd; dar m-am prefăcut de minune). îi spun că, dacă ceea ce interesează este dragostea, orice alt argument nu mai stă în picioare; muzica, sănătatea, creația — toate acestea sunt fleacuri! Ori iubesc, ori nu iubesc. în cazul dintâi, nu mă poate interesa nimic altceva; chiar dacă sunt nevoit să sacrific totul. Ceea ce nu poate înțelege C. este această seriozitate elementară: a merge până la capăt, orice s-ar întâmpla. C, ca și restul oamenilor, nu sunt

serioși; asta le e marele defect, asta le-o reproșez eu; lipsa de seriozitate, de maturitate. Mi se pare că, cu cât îmbătrânesc oamenii, cu atât sunt mai puțin serioși. Adevărata seriozitate tot adolescența o are. De aici veșnicile mele conflicte cu PaveJ, cel mai superficial și mai neserios tânăr pe care l-am întâlnit p:yiă acum."

Așază tocul și lasă să se usuze cerneala, gânditor. Apoi închide caietul, îl ascunde în fundul sertarului, și se îndreaptă spre pian. Mozart, de ce îmi place mie muzica aceasta în care nu mă recunosc, pe care o înțeleg¹ fără s-o simt? Mozart, omul care aș fi vrut să fiu dacă n-aș fi fost așa cum sunt. . . După cele dintâi note, gândul i s-a oprit brusc. Privește cu încântată mirare apele din jurul lui. Numai atât; ape în care se oglindesc sori nefirești, pe deasupra cărora zboară păsări cu aripi de betea.

. Pe stradă, Pavel Anicet începu să-și înțeleagă neliniștea care îl pătrundea ascultând sirena de la Ateliere: își amintea de clopotele Mitropoliei, în timpul războiului, vestind aeroplanelor. Era o neliniște ciudată, ca într-un vis; i se părea ireal sunetul acela necurmat. Parcă ghicea o așteptare surdă și spaimă în aer. Ceva care schimbase deodată parfumul străzilor, gustul acela de deja vu, deja conu al Bucureștiului. Părea un oraș nou. părea că pietrele și arborii încep să tresară. Ferestrele iluminate respirau cu teamă în ger. începuse să se facă Irig. Trotuarul răsuna metalic, asemenea unui oraș străin, vast, făcut din ciment și oțel.

157

își vârî mâinile în palifcon și grăbi pasul. O presimțire; are să se întâmple ceva, are să se schimbe ceva. Ce ciudat București, ce oraș nou, uluit, înspăimântat. .. Dacă s-ar stinge iuminile, ar respira altfel; ca în 1916; aceleași vestiri sinistre, aceeași panică. Și totuși oamenii trec liniștiți pe stradă; sau poate mi se pare mie, poate îmi închipui (toate acestea pentru că am vorbit cu Una. Vine Revoluția! . . . Așa strigă Emilian. Ce are să se poată schimba? La ce bun toate entuziasmele acestea, atât timp cât sufletul rămâne același, în aceeași mizerie, în aceeași iluzie? ... O iluzie mai mult. . . Un ideal mai mult, către care vor alerga oamenii... Și după ăsta, altul, și altul, și altul, până la moarte. . . Oare să nu înțeleagă nimeni în această țară ce înseamnă adevărata libertate? ..

Vlădeseu nu era deloc încântat de cele ce auzise. Că Dobridor s-a hotărât brusc să divorțeze, a făcut foarte bine; dar toată lumea vorbește de scena flagrantului delict, de locotenentul surprins în casă, când Dobridor venise cu prietenii. . . Lui Vlădeseu îi era scârbă de plăcerea pe care o găseau chiar și cei mai cultivați bărbați în comentarea zvonurilor acestea mizere. Scârbă și ciudă ,pe Dobridor că făcuse atâtea gate, se purtase atât de pu-tin bărbătește.

Răspunse, oarecum iritat.

— Ce găsiți voi interesant la femei, de vorbiți întruna de ele? Ce găsiți interesant în dragoste, în cola-fjul acesta, interminabil, în toate actele erotice și pasionale? Când privești oamenii prin acest punct de vedere, al anecdotei, a] evenimentului cotidian, al erotismului, nimeni, dar absolut nimeni nu mai prezintă vreun interes. Toți fac același lucru. Exasperant. Același lucru . . . Oamenii sunt interesați altfel, dintr-un unghi de vedere abstract, prin semnificațiile sau intențiile actelor lor. Un adulter, o mizerie, o logodnă, un coit; la ce servesc toate acestea? ... Pe cine pot interesa ele în afară de cei

cari siaportă destinul de a le face? ...

Pericle Diaindi îi răspunde ceva în treacăt, pentru că se despărteau, dar Vlădeseu nu-l ascultă prea atent. I se păru că înțelege bine un lucru pe care de mult încerca să și-l lămurească: Diamandi vorbește întocmai cum vorbea Emilian altădată. Nici o deosebire; aceeași frivolitate, aceeași voluptate în lansarea scan-

158

dalurilor, același mahalagism. I se păru că întrevede o lege tristă a omenirii; roamenii se înlocuiesc unii pe alții; când unul se dezbăra de ceva, vine altul și îi ia locul; când unul depășește un păcat, o umilință, vine altul și le învie din nou ... Să fie asta într-adevăr o lege? Unii după alții, veșnica reactualizare și restaurare a tuturor greșelilor înaintașilor noștri? „J.

Mergea pe stradă, singur, puțin iritat de cele ce auzise, puțin amuzat de această eventuală lege morală pe care o descoperise. Să i-o comunice lui Teodoru; poate s-ar putea scrie ceva interesant. Sau lui Dragu .. . Bietul băiat.

Se opri atunci mirându-se deodată. Un taxi ocolea colțul; avea geamurile sparte, ușa puțin îndoită, un far stins, crăpat. Se opreau și alți oameni în drum, pri-vindu-l. Vlădeseu își aminti automat de tot ce se întâmplase astăzi, de cele ce se petreceau la Ploiești, de cele ce citise în ziare. Totul se petrecu atât de repede, încât nici nu avu timp să reflecteze, și se trezi cu o neliniște nefirească, în suflet. Auzea acum distinct sunetul sirenei. O fi adevărat că vine revoluția?. .. Gândul acesta îl înspăimântă puțin. își dădu seama deodată că e singur, că a rămas singur pe stradă, cu atâtea gânduri cari se cereau spuse. O singurătate tristă, obosită; parcă ar fi murit cineva în oraș, și îi e rușine să-și arate viața, și încearcă să se ascundă, să treacă neobservat. Sirena avea un timbru străin, hain, necruțător. O noutate care îngheață, în fața căreia nu ai timp să-ți arăți bunăvoința, simpatia. Ceva ostil, irațional. Vlădeseu simți nevoia de a se întâlni cu cineva, de a se întări prin căldura prezenței altuia, de a uita singurătatea, moartea aceasta pe care o descoperise dintr-o dată în suflet.

Schimbă hotărât drumul și se îndreptă spre redacție. Poate e Dragu acolo, poate mai e cineva cu care să stau de vorbă . . .

— La capătul străzii sunt jandarmi, vorbi vecinul. Să trecem prin gang și din spatele hotelului ajungem direct la .maidane.

Emilian îi urmă cu o emoție nouă. Adineauri, când auzi vitrinele spărgându-se și țipetele derbedeilor din stradă, îi fu puțin frică. Nu vor mai avea timp să ajungă la Ateliere. Vor începe devastările, provocări fără

159

nici un rost, răniri inutile. Întrebă pe studentul în medicină, înarmat și el, de alături:

— Nu se poate să-i stăpânească cineva? E o porcărie ce fac. Au să pună mitraliera în noi. Nu se găsește nimeni să-i conducă? De ce sparg vitrinele? De ce lovesc la întâmplare? .. .

Celalalt începu să râdă.

— Ce mai pot însemna toate acestea, acum? . . .

Pe Emilian îl făceau să sufere greșelile. Nu răspunde nimic, strânse încă o dată mânerul revolverului din buzunarul pardesiului, și îi urmă pe ceilalți, tăcuți cu toții. La capătul gangului se zărea o umbră, pitiță lângă zid.

— Treceți voi înainte, numai doi, vorbi cineva. Dar nu trageți. S-ar putea să fie jandarmi și dincolo de zid . . .

Sirena se auzea acum atât de tare, încât Emilian de-abia își pultea stăpâni tremurul; de emoție, de așteptare, de frică. Cei doi se depărtară cu pași iuți și fu-rișați, pe lângă zid. Ceilalți rămaseră câteva clipe în întuneric. Nu vorbea nimeni.. Se auziră câteva șoapte, apoi un țipăt. Porniră toți, aproape alergând.

— Mamă! . . . Mamă! . . .

Omul căzuse jos, cu gura ruptă de box. La lumina felinarului, sângele era negru-verde, parcă ar fi fost țitei. Omul țipa horcăind. Durerea asta nudă, lamen-tă, umilită îi înfurie pe Emilian. Vru să scoată mâna din buzunar.

— Nu trage, îi spuse același vecin. Nu trage nimeni până nu ajungem în maidan sau dincolo de garduri.

— Dar de ce l-ați bătut, atunci?

— Individ dubios, răspunse cineva.

Trecură repede ulița. Câteva case, fără nici o lumină, întunecate, răzlețite; păreau pustii. La stânga începea maidanul, până dincolo de calea ferată. Se auzeau focuri de armă, surde, stinse, parcă ar fi fost puști cu soc. Emilian Încercă încă o dată să înțeleagă ce se întâmplă cu el, prin ce miracol e atât de liber, are atâtea gesturi la îndemână. Libertatea o simțea ca pe o voluptate, asemenea unei beții exaltate, inumane. Călca apăsat, tremurând, alături de ceilalți. Când ajunseră în maidan, începură să audă distinct țipetele, chemările, glasuri de femei, porunci. Se apropiau de Ateliere. Din-
160

spre Calea CTrîviței venea un zvon înăbușit de urale, răzbind la răstimpuri prin fluieratul sirenei. Și totuși, alături de el, Emilian simțea o tăcere lugubră, nefirească; s-ra fi spus că întreg maidanul e pustii, ca după un ca-
sm. /

— Trageți numai în ofițeri, vorbi unul.

Emilian se miră o clipă că nu-l tulbură deloc acest cuvânt, „trageți”. Parcă i s-ar i’i spus: trageți numai în pomi. ..

— Stați pe lângă garduri, vorbi același tânăr.

O parte se răzlețiră spre gardul care se zărea către felinare. Ceilalți traversau maidanul prin centru. Emilian stătu o clipă la îndoială, și alergă spre ceata care o pornise la dreapta. În fața lui vorbea cineva, și se trudea să-l audă. Nu auzea decât cuvinte stinghere, fără înțeles. Grăbi pasul ca să-i ajungă. Auzi atunci pe cineva dinainte.

— Trece o patrulă pe drum . . . Alergară toți, puțin încovoiați, către gard. ■— Ce e la stânga? întrebă unul.

—■ E îngrădit. Poate e o casă, sau o grădină . . . Nu se vede nici o luminăilian sări cel dintâi zaplazul. Be astă dată scoase revolverul și înainta încovoiat, ținându-l strâns, îndreptat înainte, în întuneric. Făcu câțiva pași, și apoi îi fu frică. Auzi iarăși urale, îndepărtate, apoi focuri de armă, de cealaltă parte a maidanului. Zgomotele acelea îi făceau și mai crudă singurătatea. Intrase într-un con de întuneric. Se opri și strigă:

•■— Nu veniți, mă? - Auzi pe cineva sărind. Câteva umbre.

— Ce e acolo? E îngrădit?

— Poate să fie altă patrulă, de cealaltă parte, adăugă unul de lângă zaplaz. Vorbeau șuierat. Lui Emilian îi fu iarăși frică, și spaima aceasta îl umili. Porni înainte, pe sub pomi, cu revolverul întins. Lângă el înainta un tânăr cu gulerul ridicat, cu mâinile în buzunare; acela care lovise cu boxul. În urmă, se auzeau șoapte; veneau și ceilalți. Aceasta îi dădu curaj. Ajunse în dreptul ulucilor și privi pe stradă. Patrula se întorcea; trei jandarmi, cu căști, și un gardian.

— Să tragem acum? întrebă șoptit Emilian.

11 — Stoarcerea din rai

161

Se auzeau pași mășurați, grei. Emilian își băgă mâna în buzunar, să se încălzească. Tremura.

— Ți-e frig? întrebă tânărul cu gulerul ridicat.

— Trage al dracului pe maidanul ăsta, răspunse E-milian. ;

— .Sat! sunt aproape!

Se auzi un ropot de împușcături, ciuruite, stângace. Apoi liniște. Inima îi bătea să se spargă.

— Trag ai noștri? întrebă.

— Probabil. Au trecut • calea ferată și atacă cordoanele.

Din capătul străzii venea altă patrulă. Jandarmii o porniră înainte.

— Ochiți pe sergent, vorbi unul. Și trageți toți deodată.

Tremurând de emoție, lacom, Emilian înalță revolverul și-i ridică piedica. Se uită repede împrejur. Așteptau toți, cu revolverele îndreptate. Cineva spuse:

— Acuim!

Emilian apăsă pe trăgaci. În acea clipă auzi o detunătură strivită, de salvă, și lumina îl orbi. Brațul îi fu smucit; închise ochii. Câteva secunde ezită, neștiind ce să facă. Ceilalți trăgeau iar. Atunci deschise ochii, întinse brațul și descarcă patru focuri înainte, la întâmplare. Din susul străzii auzi alergături de bocanci, voci, apoi focuri de armă. O singură secundă: sergentul căzut pe pânțele, cu brațele întinse.

Fugi, alături de ceilalți, spre maidan.

V

— Se mobilizează! vorbi el deodată, deschizând tichii și clipindu-i des, ca să străbată boarea luminoasă a odăii. Se mobilizează contra rușilor! . . .

Getta încercă *să-l liniștească.

— Nu, nu e nimic. S-a făcut grevă la C.F.R. Asta_i tot...

Maiorul o privi inert, fără expresie, ca și cum ar fi privit în gol. Toți mă mint. Le e frică de" mine, cred că sunt pe moarte; cred poate că am înnebunit...

162

—■ Te simți mai bine? întrebă Getta.

Făcu semn din cap. De data asta, contra rușilor. .. Era de așteptat. Comuniști, revoluționari. Acolo, în Basarabia. Vor trece Nistrul. Și ăștia ai noștri cari au furat de-au stins, în loc să se înarmeze... închide ochii. Ascultă sirena abătut, înfiorat la răstimpuri de toate amintirile oare îl năpădesc. Simte în jurul lui o exaltare stăpânită, un entuziasm care se va preface repede în deprimare Toate prevestirile acestea le cunoaște, întreg jocul sux/etesc al pornirilor, ai unei vieți noi și "nnebunite care începe.

— Unde e Dav? întrebă deodată, deschizând ochii.

— A plecat la lucru. A mâncat ceva, și a plecat. .. Au să-l ia și pe el. Are să cunoască și el. Numai

"aică nu l-ar trimite pe front. Nu, nu ... O căldură îi sugrumă brusc răsufierea. Strânge fălcile, își mușcă buza de sus până la mustață. Ei cred că aiurez. Aude șuierul prelungit, și închide ochii, plecând capul, încercând să intre mai mult sub cuvertură. N-a explodat; a căzut prea departe, s-a îngropat în noroi și a rămas acolo. Dar șuierul se aude din nou, venind din față. Foc de baraj. Au să pornească la atac. Ei, mă, câți oameni mai avem în linia I? . . Dobitocul nu răspunde. N-auzi, mă? . . îl scutură de umăr. Mort. De ce nu spui, mă, că ai. murit? . . . Focul se întetește. Singur, și e întuneric. Se uită la ceas, gest automat, care nu-i folosește la nimic, acum. Un fluierat lung, metalic, apropiat. Asta e aproape de tot; atât are timp să gândească, și se înfundă dintr-o zmuți/tură sub pătură.

Getta îi apucă mâna, speriată.

— Ți-e rău, tăticule? . .

O privește uluit. Țștia nu înțeleg nimic, nu știu ce înseamnă *asta*. Ii e teamă să privească în lături. Totuși^ n-a explodat; nu explodează nici un obuz astă-seară. Sau poate nu le aud eu; poate cad înapoia frontului . . . Nu, asta nu; trec chiar pe deasupra mea. A-tunci am *surzit*. .. Dar de ce le-aud șuieratul? . .

—■ Să chem pe mama? E la bucătărie ... S-o chem! . .

— Na ... Unde e Dav?

—■ La tipografie. S-a dus la lucru. Vasăzică pe el nu poate să-l lovească. Nici nu știe sa se apere, să se culce imediat la pământ. Are să-și rgă ochelarii...

— Ți-e rău? . .

163

Nu răspunde nimic. Vrea să închidă ochii, dar îi e frică. Cu ochii închiși aude mai bine șuieratul obuzelor, pe lângă el, pe deasupra lui, toate înghițite de noapte. Moara Roșie, aici se sparg toate încercările nemților. Orice ar face. ei, vâlceaua asta n-o răzlesc. Regimentul Mircea, Divizia de Fier. Dar de ce Dumnezeu am rămas singur?. . Privește împrejur; agentul de legătură mont, cei câțiva oameni, morți de asemenea. Să nu ■fie nici un rănit în noaptea asta? Nu aude niddi un fieamăt. Voi fi căzut într-o groapă . . . Asta nu se poate; se află în șanț, mitraliera e tot acolo, fără oameni ■ ■. Mă, care ești acolo?! ...

Getta se apropie de pat.

— A venit internul pentru injecție.

Țștia, toți, nu înțeleg nimic; țștia nu-și dau seama ce îi așteaptă ...

— Un nou fel de tragism? Absurd. Ce se întâmplă cu noi nu mai e tragism; "este pur și simplu suprimare. Ne luptam înainte cu forțele naturii, cu destinul, cu 'blestemțil; cream un Prometeu, un Oedip, o îvlacbeth. Astăzi, te lupți cu mizeria, cu mediocr'-cu asemenea întâmplări stupide ca cea de acum. i id învinge ori o masă proletară și fanatică, ori Sigu Generală. In amândouă cazurile noi suntem excluși din acest proces, din această *actualitate*. Noi, cari încercăm să gândim și să simțim pe proprii mijloace, nu folosim nici unei partide, nici celeilalte. Nu mai vorbiți d# letariat sau de burghezie. Fapt este că în amândouă cazurile există *mase* și interese de grupuri pentru care noi, intelectualii, nu prețuim nimic. Nu prețuim niemie

atât timp cât nu ne robim intereselor lor, ale proletariatului sau ale Siguranței Generale, ale burgheziei. Azi trag jandarmii în muncitori; mâine vor trage muncitorii în burghezi. Ce avem noi de-a face cu unii sau ou alții? Nu ne recunosc nici burghezii, nu ne recunosc nici muncitorii. Și mai vorbiți de tragism! . . . Nu vedeți că nici nu suntem luați în seamă atât timp cât rămânem intelectuali! Nici nu întâmpinăm, rezistență. Mizeria, asta e tot ce avem; și vreți ca dintr-o luptă continuă, josnică, mediocră și meschină cu mizeria să iasă un nou tragism! Iese numai ratarea, sau sterilitatea, sau dezertarea. Suntem suprimați, asta suntem!... .

Vlădescu vorbise întărâtat, pe nerăsuflăte. L-au ascultat toți, într-o tăcere puțin nefirească.

164

Lazarovici își rodea unghiile.

— E un punct de vedere individualist, spuse el, rar.

— Parcă există și un alt punct de vedere tot atât de concret ca cel individualist?! răspunse brusc Vlădescu. Gândirea articulată este întotdeauna individualis-

I Num ai o gândire mitică sau una mistică are rădăcini nerete în colectivitate. Altminteri, orice altă-proble-ă socială este ori un simplu fapt personal, • *concret*, i o simplă abstracțiune . . . — Aici cred că te înșeli, întrerupse Lazarovici. David nu-i mai ascultă. Se ridică de la masă și trecu cealaltă cameră. Era o însuflețire neobișnuită în treaga redacție. Cât de mult visează oamenii aceștia! . . . Urlă cerul, și ei discută problema individului. . . Simțea oboseala atât de cumplită, încât umbla cu pumnii strânși, răsuflând încet pe nări, ghicind că. altminteri 's-ar prăbuși. Nu se așezase pe scaun toată seara; îi era teamă că va ameți. Se rezemase de perete, încerc-'rând să asculte discuțiile din jurul lui, să-și distragă mintea.

Intră la secretariat.

— Ce-a spus Directorul? .

— Dragă, e imposibil, e exclus să te învoiască noaptea asta. Poate mâine. Ai văzut ce scandal e la Ateliere ...

— Dar mi-e rău, zău mă simt foarte rău ... Și tata . . .

— Dragă . . .

Secsetarul înălță din umeri.

— Adevărat . . . 1 In orice caz, îți ,mulțumesc.

Se întoarse în redacție; începuse să-i fie teamă să nu leșine. își mușcă buzele, și încercă să se așeze pe lun scaun. Să sparg ceva, să bat cu pumnul în masă, [să țip odată, să le spun ce canalii sunt, ce sălbatici. . . închise ochii. Tremura puțin. La ce bun toate acestea? M-ar da afară, tocmai *acum*. Și talta . . . înțelese deodată, ia la capăt, cât de robit este, cât de definitive îi sunt I.niturile. Nu va putea face nimic atât timp cât există' ii, familia. Sărăcia nu mai e numai a lui. E mai ale® irlalți, a oamenilor care îi iubesc. Dacă aș fi putut nane singur. . . Nici nu-și dădea seama acum, în febră, i ce ar fi putut să-i folosească singurătatea. Misiunea lui, morala lui eroică, asceza lui, sacrificiul total penii i o idee — toate acestea nici nu și le amintea. Sin-atea, acum, o dorea fizic, concret, ca un animal.

16S

Nu se mai putea gândi la nimic. Se ridică de pe scaun și intră în cealaltă odaie, unde Vlădescu continua să discute. Când l-au văzut, au întrerupt discuția.

— Ce-i cu tine, Dav, ți-e rău?

— Nu, sunt puțin obosit... Atât...

— Cum îi merge maiorului?

— Tot așa.

Se îndreptă către fereastră și-și puse fruntea pe geamul înghețat. Auzi sirena. O furie oarbă năvăli în el, contra acestui oraș luminat și sinistru, contra oamenilor cari treceau fericiți pe stradă, oonltra birourilor de aici, contra oricui. Se întoarse în mijlocul odăii.

— Pastele ei de sirenă! . . . M-a înnebunit...

— Da, vorbi Vlădescu, are un sunet strident și lugubru. Ceva care vine *dinafară* de noi, de deasupra noastră. Nu știu dacă înțelegi ce vreau să spun.

— Eu te înțeleg, răspunse Lazarovici.

Vlădescu se duse și el spre fereastră. Acum nu-i mai era frică. Poate și revoluția va fi bună la ceva. Vom tface și noi ca refugiații ruși, voim trăi în sărăcie lucie și vom merge la prieteni cu zahărul în hârtie, ca să putem bea ceai. . . Decorul îl însufleteți; un nou pro-fetism, al sărăciei, al riscului de fiecare zi de a pierde viața. Un nonsens al existenței: teama, trăirea în paroxism . . . Privea pe fereastră și toate lucrurile acestea începeau acum să-l amuze. In definitiv, nu va fi atât de rău... Numai dacă n-ar împușca pe intelectuali...

— Eu mă duc la tipografie, le spuse David începând a le strânge mâinile. Noroc . . .

— Eu mai stau, vorbi Vlădescu. începe să devină interesant. Și poate mai vin dintre băieți.

— ■ Are să-i adune pe toți sirena asta proletară, spuse Lazarovici, ironic.

Ezită o clipă; să facă un calambur cu sirena? își păstrase zâmbetul. Dar se răzgândi, și se așeză la masă, serios.

Emilian auzi împușcături de partea cealaltă a maidanului și se opri. Trag în noi. Vor să ne împresoare. Gândul acesta îl făcu să-și piardă cumpătul. O clipă, goiui din capul pieptului îl sufocă. Privi rătăcit de jur-împrejur, apoi începu să pășească agale în direcția șoselei.

t 16

— Ce, ești nebun, mă? îi strigă unul. Acolo e patrula.

_ Emilian se întoarse tremurând. Se apropie de tânărul cu gulerul ridicat și vorbi șoptit: .

— Dar n-auziți împușcăturile? Ne-așteaptă soldați și de partea cealaltă ...

— Nu vorbi prostii. Ei urmăresc grupul lui Bin-dea. Nu trag în noi. Suntem înconjurați din trei părți, dar în față nu e nimeni. Nici nu au curajul să vină de-a dreptul în maidan. Ei cred că suntem toți aici. ..

Emilian începu să-si frângă mâinile, să si le strângă.

— Ce ai?

— Mi-e frig, șopti el. A început să-mi fie frig. . . Porniră iar, înaintând răsfirați, unul dintre ei în

Ifață, cu¹ două revolve îndreptate în întuneric.

— Crezi că.a murit? întrebă Emilian. ' Celălalt îl privi brusc; tăcu ,și scui pă, departe.

— Ce importanță are dacă a murit..., vorbi el târziu.

— Cine l-o fi: împușcat? întrebă iar Emilian.

— Noi, toți. N-a murit de un singur glonte. N-ai văzut cum s-a prăvălit? Cel puțin trei cartușe au trecut prin el. . .

Emilian revăzu scena și același gol din capul pieptului îl clătină. Poate n-am fost' eu. îmi tremura prea fere mâna ca să fiu eu. Un sentiment nearticulat și Itraniu, de ireparabil, de schimbare și rupere definitive de oameni, îi tulbură atunci conștiința. Ar fi fost latâb de ușor ca nimic din toate acestea să nu se fi întâmplat. . .

— De ce l-am împușcat? întrebă Emilian, tușind. celălalt îl străbătu o bănuială; ăstuia îi e teamă, țpe să-l mustre conștiința. Dacă ne trădează? "Dacă uce să spună tot, și numele? ... îl privi aspru.

— Parcă dumneata ne telefonai cu atâta furie- astă-i. . . . A început să-ți fie frică, acum?

— Nu mi-e frică, strigă Emilian. Știu că voi cre-că mi-e frică, dar puțin îmi pasă! . . . V-am întrebat o folosește moartea asta ...

Se rușina numaidecât că vorbise atât de tare, și se lase.

-- Asta e altceva, răspunse celălalt. îți pot spune la I folosește: se învață lumea cu revoluția, și cu cât vor i mulți morți, cu atât va prinde lumea curaj

...

3 63

— Dar dacă încep represiunile și vor suferi oameni nevinovați?

— Cu atât mai bine. Au Să-i îndârjească și mai mult.. . Asta vrea și Partidul

...

Emilian ar fi vrut să mai întrebe și altceva, pentru raconfortarea lui lăuntrică, dar se apropiau de drum, și nu mai vorbea nimeni. Cel din față le făcu semn să se oprească.

I

— Nu s-ar putea să stingem felinarul? șopti Emilian. Am trece atunci neobservați. . .

— Sst! . . .

Așteptară câteva minute, tupilați, până ce auziră un șuiurat, și atunci traversară repede, aproape alergând, drumul. Emilian porni către o clădire al cărei spate se zărea cenușiu și stins în noapte.

—: Ce faci? Nu mai vii cu noi?

Ceilalți porneau în susul drumului, spre Ateliere.

— Mi-e frig, răspunse Emilian. Mi-e frig și sunt foarte obosit. Mi-e teamă să nu leșin ...

— Mă .. .

Tânărul cu gulerul ridicat îl privi câtva timp,. să vadă încotro apucă. Emilian alerga spre casă. Se auzeau acum multe împușcături în față, poate cu câteva străzi mai înainte. Nu știa ce să facă. începu să se mustre că a fugit de grup. Vru să se întoarcă, dar îi fu de întuneric și de drumul pustiu. Nu mai zărea pe nimeni. Au să creadă că sunt un laș. Au să mă spună la toată lumea .. . Făcu câțiva pași înapoi, dar auzi zgomote și se ascunse, trântindu-se jos,

lângă zid. Tremura, își pipăi buzunarele. Revolverul era tot acolo, în pardesiu. Căută portmoneul; cartea de vizită poate servi la ceva. Vârî mâna în buzunar, după chei. Nu le găsi, și se sperie. Căută repede, în fiecare buzunar, la vestă, peste tot. Le-am pierdut pe drum . . . Gândul acesta îi paraliza orice inițiativă, orice act de curaj. Cum am să pot pune la loc revolverul? ... O clipă fu ispitit să-l arunce. Dar își aduse aminte de inițialele de pe mâner. Începu să tremure, palid, slăbit ca după febră. Zgomotele se auzeau mereu. Dacă rămân aici, mă prind când vor veni patrurile ... Se ridică, aproape fără să știe ce face, și se furișă de-a lungul zidului. Începură să latre câinii. Își scutură pardesiu, ridică gulerul și porni repede, numărând în gând ca să izgonească spaima.

168

¹ ajunse în drum, zări tocmai la celălalt capăt grude oameni, felinare. Pe mine nu mă pot vedea; încă în întuneric. Nu mă pot vedea, nu mă . . . Mergea privind înainte, țepăn, ținându-și ră-
^H| intră, Pavel își găsi mama și pe Petru în G::'.v
- Bine că te-ai întors . . .
- Credeți că m-a prins revoluția? zâmbi Pavel, în-I să glumească.
I Ne-a fost teamă , . . Kamă-sa sta pe fotoliul do lângă birou. îmbnY:.
legru, cu părul cărunț lipit de tâmple.
- E prea cald aici, spuse Pavel, ca să rupă tăcerea.
- Vii de afară, și ți se pare: că e cald, vorbi mama. ' Petru tăcea, rezemat de birou.
- De aici nu se aude atât de bine , sirena, v i Pavel. Cel puțin poți dormi liniștit...
- E adevărat că vine revoluția? întrebă mama.
- Ce ne interesează pe noi dacă vine? răspunse ■ «cât Pavel. Dacă am fi fost bogați, mai înțeleg; cum suntem acum, tot una e ...
- Crezi că n-are să fie nimic grav?
- Pentru noi, nu. Vom fi mai sărac', dar ne-am mit, nu e așa?
- Mai săraci? . . . N-au să mai poată fi oameni bolti Și puternici? . . .
Trebuie să ajungi și tu ca Francisc . . .
ii Pavel îi fu teamă să nu înceapă aceeași veche răscumpărarea Arvireștilor, bogăția de altă-regretul după trecut. Orice putea răbda din partea siii, în afară de tânguirea după trecut. Când am la Bruxelles, tu îți mai aduci aminte, Paul? ...
< iunul acela de la moșie, când Drăghici te-a învățat ,i cu pușca... Sania de la Arvirești, sobele de la 'Ști, călătoria în Belgia și Olanda, caii cari s-au
• pe malul Oltului, toate acele lucruri moarte pe că-sa le aducea mereu aminte, în preajma .săr-lor. De câțiva ani, cele mai penibile zile ale lui erau zilele Crăciunului, Atunci maimă-sa evoca are ceas un episod din viața de dinainte de răz-ră-ma la masă, tăcea în fața sobei (acolo unde pnuia să șadă, în orice casă s-ar fi aflat, inginerul

Anicet)'. Când auzea coruri pe stradă, Pavel ar fi voit să-«i astupe urechile. Toată bucuria acestor sărbători de iarnă îl otrăvea, îl copleșea cu amintiri și cu tânguirile mamei, și lupta brutal împotriva-le, încerca să le ignore, afundându-se în lecturi abstracte, evitând orice contact sentimental. De câte ori intra mamă-sa în odaie, lui Pavel îi era teamă să nu înceapă melancolica evocare. Răspundea atunci brutal, stângaci, încăpățânat. Se prefăcea nepăsător, râdea și glumea, sau nu răspundea nimic, ci fuma în neștire până ce mama se hotăra să plece din odaie. Prezența ei, mai ales când îl găsea singur, era penibilă și tulburătoare. Niciodată Pavel nu învățase cum să vorbească cu imamă-sa. Niciodată n-a știut cum s-o mângâie. Dacă, cel puțin, mi-ar spune în față că sunt un ticălos, un fiu nerecunoscător, un pier-de-vară ... Dar mama nu îmi vorbește niciodată precis; mama se plânge numai, se tânguiește, sau tace... Și Petru care stă ca un ghimpe între noi, și nu scoate o vorbă. Parcă m-ar suspecta, parcă mi-ar face și el un rechizitoriu.

— Nu ne privește pe noi ce se întâmplă, vorbi brusc, după o lungă tăcere. Sunt alții cari n-au ce mânca, n-au tinde dormi. Slavă Domnului, nu suntem cei mai săraci oameni din București... De ce să ne plângem? ...

Aprinse o țigară și se ridică. Petru îl privi o clipă, răutăcios.

— Hai să mergem, mamă .. .

Eleazar se depărta de fereastră și se întoarse în mijlocul odăii. îi străluceau ochii.

— Ar trebui să pună mitraliera în ei! izbucni. Direct, fără somație. Am impresia să sirena asta lugubră sună a prohod. Față de asemenea provocare, singurul răspuns ar fi mitraliera. Mitraliera, domnule, în carne vie. Nu în numele unui guvern, care poate să fie caraghios sau inexistent, ci în numele unui principiu; al autorității. Sau, dacă renunți la acest principiu, atunci nu mai e nevoie să înconjuri Atelierele cu jandarmi. Din două una; ori tragi îndată ce ești provocat (și salvezi, cu orice riscuri, un principiu de Stat), ori ești democrat, și atunci nu ai dreptul să trimiți acolo soldați, și să-i ții în fața baricadelor, de râsul lumii...

— Dar parcă odată erai revoluționar, vorbi Lazaro-vici, puțin enervat.

170

— Desigur, și acum tot revoluționar sunt.. Ce spun e perfect revoluționar. Numai, în alt sens decât cel u-

al, sens cu desăvârșire alterat. Adevărata revoluție se e de sus în jos; niciodată de jos în sus. Revoluție a. „•ut Dumnezeu creând lumea; s-a revoltat împotriva

osului, împotriva neființei; în locul nimicului a creat ță, în locul neantului a creat eternitatea. Asta e revoluție. Și Iisus, tot revoluționar a fost. Dar s-a corât de sus. întotdeauna de sus. Adevărata revoluție inceză a făcut-o elita, metafizicienii și moraliștii, mult linte de 1789. Tot de sus în jos. Când pornește de jos? ;sus, nu mai e revoluție, ci asasinat, jecmăneală, te-jre stupidă.

— în numele cărui principiu? întrebă Vlădescu. ,

— In numele însăși esenței vieții și al realității ia ne.

— Nu prea înțeleg bine ce vrei să spui, întrerupse zarovici.

Să mă explic, atunci. Omul este astfel făcut încât ate accepta orice

experiență, cât ar fi ea de primej-»asă, cu o singură condiție: ca experiența aceea să ins-ireze o ordine nouă, necunoscută până atunci. Ordine Uâ în morală, în politică, în spiritualitate. Nu e așa? jii orice, cu condiția să ieși de acolo, dacă nu îm-hi-t, cel puțin *altfel* decât cum erai. Foarte bine! A-. u, ceea ce este rău cu revoluția de jos în sus, este că *nu poate fi* niciodată nouă... Nu prea înțelegeți, nu așa? Să luăm exemple. De pildă, revoluția de astăzi, pineiata crezi că ast)3 e *revoluție*? este într-adevăr ceva J?! Este pur și simplu o copie după acte istorice deja Ituite; este ceva învechit, ceva imitat până la exaspe-B, ceva care s-a mai făcut de cel puțin zece ori până îmi vei spune: ei și ce dacă s-a mai făcut?! Păi mei, de ce mai vorbești de revoluție? Spune-i cuce-<M puterii prin teroare și asasinate, spune-i oricum »j, dar nu revoluție.

■— Și ce înseamnă după tine revoluția propriu-zisă?

- Un act cu desăvârșire nou, un act care să creeze uit cosmos, o altă ordine spirituală și politică. Or, .cum, revoluțiile politice s-au făcut prin concesiile masei. Asta deja înseamnă o abdicare, un compromis, Numai o elită poate face revoluția, numai voința fi deștul de liberă. Celelalte revoluții au fost. *bătrâni*, de necesitățile unei lumi vechi. Numai.

171

tinerii, numai o elită tânără poate instaura o ordine cu adevărat nouă. Altminteri, asistăm la simple și stupide lupte politice pentru cucerirea puterii. Și asta nu poate interesa pe un om liber . . .

— Foarte paradoxal, întrerupse Lazarovici. Mi se pare că uiți revoluția rusă.

— (Dar lăsați-mă în pace cu mitul revoluției rusești, strigă Eleazar exasperat. Sunteți cu toții niște lași de ultima mână; vă e frică de o mitologie, admirați un titlu: *Revoluția Rusă*. Ei, ce e mare lucru cu rușii? Niște barbari demenți, care au fost cândva la modă, pentru că exista mitul „geniului slav”, și acum au ajuns din nou la modă pentru că au montat două filme bune și au născocit planul cincinal, ceva foarte precis despre care nu știe nimeni nimic. Fiți mai bărbați, nu vă speriați de orice isterie, ce Dumnezeu!! O degenerescentă colectivă, o teroare exercitată de câțiva oameni surmenați, înnebuniți de muncă și sleiți de continuul efort de a se mișca în abstracțiuni — asta e *Revoluția Rusă*.

— Exagerezi îngrozitor, vorbi Vlădescu. Adevărul este și mai trist, și mai insignifiant, și mai mediocru. . .

Lazarovici se gândi o clipă că ar trebui să răspundă lui Eleazar, dar plutea în cameră o atmosferă exaltată, și trepidația aceasta a oamenilor și a întâmplărilor nu-i plăcea. în asemenea ceasuri, sta deoparte, observând, tăcând. Am să-i răspund altă dată lui Eleazar; și făcu imediat o notă mentală: mitul *Revoluției Ruse*. S-a putea scrie ceva pe această temă . . .

Intră atunci reporterul Capitalei.

— Domnilor, încep eu, oarecum emfatic, astă-ncapte Siguranța a constatat că există 100 000 de comuniști în Capitală. Și dacă, așa cum e probabil, sunt toți înarmați, are să .iasă bucluc mare ... Să fi văzut camionetele cu muniții pentru gardieni ... Li s-au dat cartușe, carabine . . .

— Poftim! exclamă Eleazar ... Te pomenești; că și nenorocitul acela de Evnilian o fi încurcat... îl curăță cu siguranță; ăla e un comunist de elită,

adică mai precis un terorist. înțelege revoluția de sus în jos; n-are nici o șansă ...

—■ E acasă, minți Lazarovici prompt. Mi-a telefonat mie și la 9 și la 12 ca să întrebe cum merge greva.

Vorbi acestea în treacăt, dar puțin palid. Reporterul era agent la Siguranță, și îl cunoștea pe Emilian. Dobitocul ăsta de Eleazar care îniură în gura mare și face gafe

172

care ar putea costa libertatea prietenului său . . . încercă să schimbe vorba.

— Crezi că au să reziste mult? întrebă pe reporter. — Am fost pe acolo acum vreun ceas. Au împușcat

pe un gardian; mort pe loc. Dar s-a tras din dosul gărilor, nu din Ateliere. Deși, se pare că sunt înarmați e mulți muncitori . . .

e așeză la masă să scrie. Vlădescu ar fi vrut să pieră târziu, se simțea obosit, dar nu se încumeta să ană singur. O tensiune ciudată îl mistuia, o nerăbdare loscută până atunci. Tu mai stai? întrebă pe Eleazar. Nu mi-e somn. Nu pot dormi. îmi vine să urlu arie, alături de sirena aceasta lugubră . . . e apropiară amândoi de fereastră și priviră în stra-Sleazar era pătruns de un sentiment greu de nepăsare, neputință, de inutilitate.

— Și s-ar putea totuși, vorbi el rar, ca nimeni dintre să nu aibă dreptate . . .

Când se sui în mașină, Emilian simți cum îl năpădeș-■ o moleșeală istovitoare; două junghiuri fierbinți și iritante i se înfipiseră în șale, două junghiuri de parcă ar fi avut osul putred. Dădu adresa lui Jean Ciutariu. Dacă doarme, îl deștept din somn. Trebuie . . . Deschide ușa, se apropie de pat. Mă Jeane, am nevoie de tine. Dar nu trebuie să spui nimănui că am venit la tine la ora 1 lioaptea . . . Vai de mine, mă, drept cine mă iei? ... Bravo, ici uite ce e: să-mi ascunzi revolverul ăsta până mâi-:oimăine . . . S-a întâmplat ceva, nu pot să-ți spun a-cum

Tremură nervos, dar fără să-i fie teamă. Spaima a -lecată de acea toropeală fierbinte care l-a pătruns îndată ce s-a știut în afară de orice primejdie. Se vor face arestări de comuniști, în-masă, noaptea aceasta.

Așa i-au spus ceilalți. Razii, perchezii; agenții știu tot, e știu de acum unde a fost el toată noaptea . . .

Mașina se oprește brusc. Emilian își ridică gulerul de ia pardesiu, își infundă pălăria pe frunte și plătește e de a se coborî. Preic/uțiunile acestea le ia cu mult-tenție, ca și cum s-ar fi simțit urmărit îndeaproape. ide porțița și intră în curte. începe să bată în gea-dinspre stradă. Așteptă, nerăbdător, tremurând de 3ātu apoi din nou. O fi cu vreo femeie. . . Dar, im, ar putea răspunde . . . Auzea sirena, și sunetul îl

173

exaspera; îl făcea să-i pară rău că a fugit, că el se află acum la adăpost, în timp ce alții, Dumnezeu știe... Ar fi vrut ca totul să se fi sfârșit în clipa când s-a hotărât el să se întoarcă în oraș. Să nu se mai continue, și după el, lupta...

îl străbătu deodată gândul că Jean știe de ce a venit la el și se teme să-i deschidă. Deși își dădea seama că e absurd, totuși, gândul acesta stăruia.

Jean a fost întotdeauna un laș, un fricos . . . Poate că stă singur, acum, și tremură. Și el care îmi spunea că veghează în fiecare noapte până la două, ca să-și termine „Predica Sfântului Sebastian”...

Mai bătut o dată în geam, cu furie. De la o altă fereastră apărură un cap de femeie.

— Caut pe domnul Ciutariu, spuse Emilian repede.

— Nu mai stă aici, domnule. Odaia e goală. S-a mutat de la Bobotează ... Nu mai stă aici...

Emilian avu deodată, net, senzația că visează. S-a mutat Jean fără să-l anunțe... I se părea stupid faptul acesta, stupid și imposibil. Mulțumi și se reîntoarse în stradă. Avea sentimentul că s-a întâmplat ceva în preajma iui, de care nu-și poate da seama. Parcă se întorsese de departe, și surprinsese chiar în clipa sosirii o sumă de lucruri schimbate, altele dispărute, altele uitate; dar despre toate acestea nu știa nimic. I se părea atât de ciudat ca Jean să se fi mutat fără să-i spună și lui.

Mergea pe stradă buimăcit. își dădu deodată seama că n-a rezolvat problema revolverului. Dacă îl aruno. : . Nn, trebuie să-l încredințez cuiva, cuiva de care nu mi-e teamă că are să mă trădeze.

Ajunse în Bulevard. își îndreptă pasul, ridică semeț capul, și opri o mașină cu un gest simplu. Crezui că făcând toate acestea nimeni nu va bănuși că poartă asu-pra-i un revolver.

Tatăl deschide larg amândouă brațele, și cade în mijlocul odăii: „Copiii mei! . . .” S-a lovit cu fața de podele, obrazul tot îi e o rană, o plagă sângerândă. Fața e asemenea unei cârpe strânse ghemotoc și imuiate în sânge. îi e teamă s-o privească; teamă și scârbă. Fața e dezgustător de vie; cârpa aceea sleită în sânge are totuși un aer He familie pe care îl cunoaște, pe care nu-l poate uita. Vrea să închidă ochii, să-și ridice tatăl cu ochii închiși, dar glasul cunoscut îl roagă: „am să mor, Davide; să-
174

rută-mă înainte de a muri!” Și orice ar putea face — numai să nu se apropie de plaga aceea sângerândă, să n-o privească. Și totuși, trebuie. Mai aproape, mai aproa- Se trezește speriat. Adormise cu capul pe brațe, înde lampă. Picioarele îi sunt gheață. începe să și le cu palmele. Cimentul ăsta are să mă nenorocească ... rște în jurul lui, și dă cu ochii de secretar. —■ Erai tare ostenit. . .

— Da, m-a prins somnul. Trebuia să mă deștepti.

— N-a sosit încă reportajul, așa că te mai poți c-lihni vreo jumătate de ceas ...

;avid de-abia acum începe să înțeleagă că se află la Ipografie; nu lucra decât o singură mașină de cules, dar lîn celălalt etaj se auzeau, surd, zvâcniturile rotativelor. ridică de la masă și începu să se plimbe, oprindu-se Jin timp in timp în fața caloriferului; dar începuse să răcească; "de-abia își mai putea încălzi mâinile. Obo-ala îi pierise. își simțea capul limpede; numai o ușoară iurere la încheieturi, în inima oaselor. Biruise și de data ;easta. Certitudinea că nu l-au putut doborî nici aceste ^prejurări, îi dădu o bucurie liniștită, robustă. Privea

and pe secretar.

—■ Mi-am verificat încă o dată teoria mea asupra e-jrtului și oboselii, începu David. Nu există oboseală care un efort continuu, o încăpățanată Hegare a ei, n-o distrugă.- Domnule, acum un ceas eram istovit, Mnțpilet istovit. Dar nu m-am dat bătut, n-am vrut să cept evidența. Și acum, crede-mă, mă simt perfect...

—■ Dar ai dormit puțin, vorbi secretarul.

— Aa, ăș'ta-i secretul meu, răspunse zâmbind David. mine, visul are o funcție bine stabilită. Eu, dacă vi-

Intră băiatul de la redacție, cu manuscris.

- Reportajul pentru Capitală. Și a spus d-1 Pândeale •1 chemați imediat la telefon ... Secretarul coborî la celălalt etaj. David își aprinse ră și răsfoi manuscrisul. Titluri în capitale: Ares-J comuniști în toată țara. Siguranța Generală face deri la locuințele conducătorilor comuniști. Se va a stare de asediu? Hotărârile cu privire la greva ..orilor ceferiști. Luptele de azi-noapte. Ce se va pla la Ateliere. Ultimele in formațiuni: în momen-,Ul i ■ "i nd încheiem ediția ...

175*

— Știi că e lată rău? spuse secretarul. Fii atent la corecturi. , De altfel, va veni și cineva de la Siguranță, să vadă revizia. O formalitate, desigur .. .

Ce am eu cu toată zarva asta din jurul meu? se întrebă David. Numai tata să se facă bine. Dar în acea clipă i se păru că bucuria de adineaori se spulberă. Se trezi iarăși într-un cerc de fier, suferind, luptându-se, mis'tuih-du-se. I se părură, toate, fără sens; victoriile lui, dâr-zenia cu care rezista întunericului, oboselii, pieirii .fără întoarcere. Trebuie s-o duc până la capăt, își spuse încă o dată, aproape automat. Dar i se păru că îi lipsește «va, ceva imponderabil, în jurul căruia clădise până atunci, de care se rezemase, din care se nutrise. Avea, acum, ceva mai puțin și absența aceasta bruscă neutraliza întreg u-niversul din jurul lui, îl făcea tern și fără sens. Poate sunt bolnav, își spuse. începu să lucreze fără nici un entuziasm. Cu palma stângă rezemată pe frunte își ferea ochii de lumină.

Pavel își aminti de Ghighi în mijlocul unor gânduri cu desăvârșire străine. Când înțelese că se gândește de câteva minute la ea, o tristețe de "moarte îi năpădi sufletul. Avu încă o dată senzația că e împărțit, că e sfârâmat în două; și neputința aceasta de a smulge din adâncurile ființei ,lui prezența străină, prezența celei de a doua, îi inhibă o totală predare în fața destinului. Avu senzația precisă — de o preciziune fizică, halucinant;') — că se află în puterea unui destin, împotriva căruia orice luptă ar fi inutilă. Simțea pe *cealaltă*, pe cea de a doua, în cuibul cel mai ascuns al vieții lui; o simțea tot atât de prezentă, tot atât de indispensabilă. De atâtea ori încercase să se rupă. de oricare din ele, și totdeauna înțelesese încă o dată că amândouă îi sunt menite, amândouă i-au pătruns în sânge.

Nu îi era deloc somn, cu toată ziua aceasta turmentată, a cărei amintire o păstra încă, a cărei oboseală îl ajuta acum să se regăsească. Pavel evita, de mult, să rămână cu desăvârșire singur, să-și regăsească direct și dezgolit viața. Încercase fel și chipuri de a-și pierde timpul, preocupându-se de orice l-ar fi putut ancora în alte tărâmurii, neutre, depărtate de prezent. Câteodată regreta mult că nu-l mai interesează istoria, că nu-l mai atrage nici una din

acele numeroase tehnici complicate prin care oamenii uită să trăiască și izbutesc să nu se

176

întâlnească niciodată cu propria lor viață, cu propriul lor destin.

Nu îi era somn. Dacă s-ar culca, insomnia îi va limpezi și mai mult gândurile. Orice ar fi putut îndura, acum, dar nu o creștere a lucidității, o împlinire a prezenței sale proprii. Se simțea Pavel Anicet în fața lui Pavel Anicet, și prezența aceasta îl înnebunea, îi dădea senzația că e prins între ziduri, într-o capcană de plumb. Singur, față în față cu el, și totuși atât de împărțit, atât de *străin*. Senzații peste fire de stranii, de inexprimabile; parcă ar fi asistat la o moarte a lui însuși, o moarte ciudată, care ar însemna mai mult sombrare, neputință, rătăcire. Să pot simți cel puțin întunericul... Nu, nu, e cu totul, altceva; penibila neputință de a înțelege cel puțin de ce ți-a fost ursită întâmplarea asta. Dar, poate, orice om cunoaște aceeași tristă, unică experiență a împărțirii. . .

Ghighi, Una ... Și totuși nu e *asta* . . . Nu sufăr pentru că le iubesc; poate nici nu le iubesc; poate că . . . dar Dumnezeu știe de ce îmi pun asemenea întrebări? Totuși, faptul că s-a *întâmpilat* asta, să iubesc două femei, faptul acesta mă înnebunește. S-a împărțit ceva, .. Nu, e absurd; sunt plin și *unul* față de fiecare în parte. Și totuși, *dinafară* de mine se întâmplă ceva ciudat; este *altcineva* alături de mine, cu oricare din ele m-aș afla. Când strâng în brațe pe Una, ce-mi lipsește? ce absență mă 'întristează? Ce muștrare îmi ratează bucuria pe care o aștept? Și totuși, nu pot opri numai pe Ghighi. - Îmi pare rău de ceva, de ceva fără nume, care nu e decât întâmplător Una, dar care putea fi orice altceva, o altă pasiune, o distracție, știu eu ce? Și totuși, asta mă împiedecă să-mi ating . . . să-mi ating ce? . . . ambiții n-am în știință, în glorie, în avere, nu mai cred de mult... atunci ce mă împiedecă să ating? poate mântuirea mea, poate împlinirea mea omenească, o realizare, o viață rotundă, unică, perfectă, ce altceva dacă nu salvarea sufletului ăsta? . . .

Se trezi deodată departe, departe. Se scutură. Se făcea frig în odaie. Gândurile acestea nu le avusese niciodată. Crezuse până atunci în viața lui proprie, perfectă,

liberă, operă de artă. Și acum întâlnea un drum mai departe, depășind umila operă de artă pe care s-ar fi trudit cu 'bucurie s-o înfăptuiască. Destinul; să fie ăsta

12 — întoarcerea din rai

177

lucrul întâlnit dincolo? Un sens, un rost al curgerii acesteia continue, a vieții acesteia obscure și mizere. Salvarea mea. Sensul vieții mele. Și asta îmi-o fură întâmplarea, destinul; asta mă împiedică s-o realizez dualismul blestemat, forțele acestea personificate, lumina și *cealaltă* lumină, două lumini, două femei de lumină, doi luceferi coborâți în întunericul meu. Dacă ar fi lumină și întuneric aș ști să aleg, aș putea alege. Dacă ar fi inger și demon, dacă-... . Dar, Dumnezeule, amândouă sunt îngeri, amândouă sunt lumină. Ce imai pot face atunci? Cu cine să mă lupt? pe cine să înlătur? Poate întunericul e în mine, și aș fi putut. . .

Gândurile 5 se risipiră deodată. Era răsturnat în_ fotoliu, și tensiunea care îl străbătuse câteva clipe îi devastase fața. Avea ochii strălucitori. Ar fi vrut să tfacă ceva cu ei, cu durerea aceasta pe care o ghicea că s-a adunat în

luminițele moi și gemene. Ar fi vrut să poată plânge, numai o clipă, o singură eternitate. Un gest, un urlet, un scâncet. Și totuși, nu putea face nimic. Tremura numai de frigul care se lăsase în odaie. Un sentiment de imoarte apropiată, cruntă, în singurătate. Dar nu moartea reală, călătoria de dincolo — ci o sombrare în negrul mineral, o pierdere de nimeni știută.

Rămăsese mult timp așa, fără nici un gând articulat, într-o tristețe lăncedă, universală. Auzi un ciocănit la fereastră. Zgomotul i se păru atât de nefiresc încât nici nu se clinti din fotoliu. Apoi un ecou; asemenea unei mânuși de timbra, mâna se oprise lată pe geam, un semn. Tremura; era frig de-a binelea. Se ridică și se apropie de fereastră. Emilian. Aproape că nu-i veni să creadă. Ce faci, mă? ce-i cu tine? N-apucă să-i spună ceva. Se duse să-i deschidă. Omul acesta viu care se apropia acum de el, tocmai acum... Un destin blând, caritatea lumii întregi, insul acesta pogorât pe neașteptate în izolarea, lui înghețată.

Intrară amândoi în odaie în vârful picioarelor, ca să nu facă zgomot. Emilian rămase cu pardesiul; tremura, își încălzea pumnii suflând în ei.

— Bine că te-am găsit acasă ... Credeam că ești și tu undeva, la vreo femeie...

Anicet zâmbi. Fără nici o urmă de tristețe acum. Era cald acum, era omenească încăperea, cu tovărășia aceasta vie trimisă de cer. Emilian aprinse o țigară. încercă să

178

pară cât mai firesc, cât mai oarecum; dar mișcărilor îi erau pripite, nervoase, fața îi era devastată. Ținea mereu mâna dreaptă în buzunarul pardesiului.

— Pavele, începu el deodată, apropiindu-se. Știu că ești un om tare .. .

Celălalt îl privea în ochi. De ce ,mi se pare totul de

■ covârșitoare însemnătate? De ce îmi vine să tremur, ba în fața unei întâmplări pe care mi-e peste putință »-o înlătur?

B/— Uite ce e ...

; Și apoi o pauză, în pare timp scutură cenușa țigării ■-și strânse mai aproape de trup pardesiul. Era într-ade-râr foarte frig. Fumul de țigară se răspândea străin, fcoxic, aproape fără culoare.

— Uite ce e, repetă Emilian. Pentru că știu că nimic nu te poate surprinde; îți spun direct: vin de la Ateliere. Au fost lucruri grave, acolo. Au împușcat și ei, Bm împușcat și noi... Și eu, reluă după o pauză. Se lac razii pretutindeni, în noaptea asta. Poate vin și pe *m* mine, dacă dobitocii aceia de la Club au să mă trapeze ...

Se opri câteva clipe. Vorbise repede, privind în. jos

■ plimbându-se prin odaie. Anicet avea senzația bolnăvicioasă că asistă la o scenă pe care o mai trăise cândva, că tot ceea ce_ îi spune Emilian i se par lucruri cunoscute, •aștepta parcă să audă lucruri pe cari și le amintea ca prin vis.

— Am tras și eu ... Cu: revolverul ăsta ... Scoase cu un gest smuncit arma și o așeză pe masă.

Anicet începu să zâmbească, prostește.

— Vezi că e încărcat... Am avut gloanțe destule. Nn e al meu, e al lui babacu. Ceea ce e plictisitor, e ■ptul că am pierdut cheia falsă cu care am descuiat biroul. Aranjez eu asta în câteva zile. . . Dar astăzi, în fcârșit... mă tem de o percheziție... Nu ți-e greu să feni-1 păstrezi tu? .. .

— Cu plăcere ...

r Anicet răspunse simplu, mirându-se de ce găsisese ne[^]-msară Emilian o introducere atât de lungă. Se apropie rou, luă revolverul și se gândi o clipă în ce sertar §1-1 ascundă. îl cântări în palmă.

* — Cel puțin ai nimerit cu el?

179

Emilian se îngălbeni. Stinse țigara nervos, fărâmând-o aproape. în scrumiera de lut ars.

—• Nu știu. Nu cred' că am nimerit. Am tras mai mulți deodată. Nu se omoară un om atât de simplu...

■— Știu.

Deschise sertarul, înfășură revolverul într-un petic de jurnal și-1 ascunse acoperindu-1 cu câteva dosare. Emilian privea scena aceasta ca și cum ar fi asistat la o înmormântare. începu să tremure.

— Ce frig e la tine . . .

— Nu e așa? Am crezut un timp că mi se pare numai . . . Dar e într-adevăr frig . . . Cum n-ai degerat tu cu pardesiul?

—< Nu credeam c% am să mă întorc atât de devreme.

Emilian avu o clipă senzația că Anicet îl suspectează. De ce mint atunci? De ce nu-i spun adevărul, că am ieșit cu pardesiul ca să semăn mai mult a proletar? . . .

— Nu vrei să stai puțin? Mie nu mi-e somn. . .

Emilian ezită. E atât de rece în odaia aceasta, Anicet pare atât de calm, atât de straniu de calm. Oare femeia aceea ... La mine e cald, acum. Să pot dormi nuntii, să pot dormi fără să mă .gândesc . . .

—■ Rămâne între noi tot ce ți-am spus, vorbi Emilian brusc, puțin speriat.

— N-ai nici o grijă . . .

— Chiar după ce am să-ți iau revolverul. . . Zău, Pavele, am încredere în tine . . .

Anicet avea tot mai mult senzația că se petrec lucruri ciudate' Oare Emilian n-o fi înnebunit? Vizita aceasta nocturnă, aproape de dimineață, cu un revolver care trebuie ascuns .. . Mania persecuției, poate,. . . Scutură capul ca să alunge gândurile năstrușnice care îl torturau.

—■ Trebuie să mă duc, acum. Mă simt mort de oboseală. Am să-ți spun altă dată ...

— A fost palpitant? întrebă Anicet încercând să zâmbească.

Celălalt nu-l înțelese. începu să-i pară rău că a venit, să-i pară rău fără motiv. Un gol, un .gest ratat. Dacă aș putea dormi.

— Mă duc. Noapte bună, mă, și-ți mulțumesc... Anicet îl conduse cu aceeași luare-aminte până în (curte. Se întoarse tulburat în cameră. Privi biroul zâm-

180

bind. Omul ăsta a trecut la fapte, începe să devină primejdios, își aminti deodată de Una, de Ghighi, de suferințele lui de până mai acum un ceas — și toate, lucrurile acestea i se păreau fără rost. Fără rost și sirena, cu al cărei zgomot se obișnuise atât de mult încât nici nu-1 mai auzea.

Se dezbracă precipitat ca să poată intra mai repede în așternut, să se încălzească.

VI

.r'aust. scumpul meu, mi-a fost atât de frică astă-te! Mă simțeam atât de singură! Credeam că ai să ra, că ai să te înduri să vii. Sirena aceea care nu mai înceta. Nici n-am avut curajul să citesc ziarele acum, limineața; nu vreau să știu ce s-a întâmplat. Mi-a fost frică, și eram singură. Cât te-am așteptat! Am lăsat lampa aprinsă până la trei dimineața. Ți-aș spune cât am plâns dacă nu mi-ar fi teamă că ai să mă cerți- Faust, r'aust, de ce nu vrei să mă iubești puțin? Nimeni nu te-a iubit în lumea asta mai mult ca mine. Dacă ai fi venit măcar o clipă, să te văd și să nu-mi mai fie frică ... Prea eram singură, Faust. Nu te am decât pe tine, nu-i pe tine. De ce nu vrei să mă iubești puțin? . . . Știu că scrisoarea aceasta are să te supere, știu că îți cerșesc dragostea, dar nu mai pot, Faust, nu .mai pot fără tine. E vina mea? E vina mea dacă te iubesc peste fire, peste limitele iubirii omenești? . . . Faust. . /'

Se opri din scris. începuse scrisoarea cu lacrimi în ochi. Acum era tristă, resemnată, obosită; simțea că un ireparabil stupid și fără rost a intervenit în dragostea ei; că Pavel se depărtează, se înstrăinează, că orice i-ar ie nu va izbuti să-1 apropie, ca la început. Un în-it care i se părea peste fire de frumos, aproape dum-;iesc. Mângâierile lui de atunci; flacăra lui. Ghighi! iele asta îl pronunța altfel, atunci. Totul era altfel, -sfigurat ca printr-o flacăra lăuntrică; totul era viu, ■ liber, și spontan. Bucurie, asta era dragostea. 'Dum- ■ule, de ce mor toate, de ce nimic nu supraviețuiește

181

via și întreg până la urmă, de ce toate sunt muritoare și fără rost?... Durerea o copleși iarăși. G durere de animal trezit din somn. Pierduse ceva fără nume, rămăsese singură, părăsită. Tocmai acum ... „Nu vreau să cresc larve”, așa spunea Faust. Cum să înțeleagă el miracolul acela via din pânțece? Larve . . . Viața mea, viața lui, și totuși *altceva*, fără seamăn, de viu, aproape un Dumnezeu de carne; Sarve, așa spunea. Asta a înțeles el, larve... Ar fi vrut să-1 urască, să urască pe toți bărbații, specia aceasta bles-temată care nu poate înțelege singurul miracol concret al existenței. Dar era incapabilă de orice furie, de orice Ieșire violentă din durerea ei stinsă, resemnată. O imensă IRărere de rău: nu poate înțelege nici Faust lucrul ăsta . . . Atât. Larve; să numești larvă puiul acela, ca un înger strivit, flacăra aceea nestinsă, imaterială-... Poate astfel este egoismul bărbătesc, frica lor de responsabilitate. Dar Ia ce servește explicația? Faust spunea: „nu vreau să cresc larve” ... Simte că ar fi zadarnică orice destăinuire, orice efort de a-1 face să înțeleagă. Ceva de deasupra, ceva care îi ^desparte. Nu va putea pătrunde niciodată în sufletul lui; nu-1 va putea lămuri niciodată că îngerii nu sunt larve. Și totuși, el \Tea astfel, și astfel va trebui să se întâmple. Nici nu va ști, nici nu va ști lucrul ăsta. O podidesc lacrimile. Să moară sub operație, fără să-1 vadă, departe de el... De ce, Dumnezeule, de ce?... Recitește scrisoarea, cu tocul în mână. Cât A se par de inapte, de sentimentale și impersonale cuvintele. Are să creadă iarăși că sunt o proastă, că am rămas o sentimentală de rând. Are să creadă, poate, că vreau să-1 rețin lângă mine, că vreau să intru cu de-a sila în so-fletul lui, că îi cerseso dragostea... O ușoară' urmă de mânie. Nu suferă din pricina

orgoliului. E altceva, altceva mai impalpabil și mai dureros, ceva de care nu-și dă nici ea bine seama; groaza că Pa vel va înțelege greșit, furia că o va umili în gând fără să merite. Simte că nu cerșește nimic; îi e sete și dor de el, an dor bolnav, care o apasă din toate părțile; o absență atât de precisă încât pare halucinantă. Doar să-1 vadă, să-1 imăn-gâie, înainte de a avea curajul să se ducă la doctor.

Gândul operației o face să tremure. Adormită, aproape moartă, și minunea aceea de viață nouă oprită pe loc. Ar vrea să plângă sălbatic, dar singurătatea îi împiedică chiar plânsul. Să poată plânge alături de cineva

182

străin și năpăstuit; să întâlnească un orb, un paralytic, să cadă la picioarele lui și să plângă. Setea aceasta de

țire cu durerea altuia, care o împiedică să găsească aeram alinare în plâns. Faptul pe care Pavel nu-1 va înțelege niciodată: că o viață, o viață . . . Ce stupide i se par

ite. Numai despărțirea dintre oameni,- prăpastia

goală din jurul fiecăruia dintre ei, realitatea aceasta singură rezistă cuvintelor. Și totuși, nimeni împotriva căruia să te poți revolta ...

Privește scrisoarea cu ochii trecând dincolo de litere, în gol. I se pare deodată fără rost. De ce-am scris-o? Aceeași senzație de împietrire mută, de neputință. Orice aș face. . . Dacă eu îl iubesc atât, de ce nu mă poate iubi și el, cât de puțin?... își surprinde gândul, și se cutremură. De atâtea ori i s-a părut că o iubește; de atâtea ori, dimpotrivă, i s-a părut că n-a intrat nici cu o părticică în sufletul lui. Niciodată singură. Așa o fi cu orice dragoste, cu orice femeie? Dar altădată, când îmi spu-ea *Ghighi!*, știam după glasul lui cât de mult e al meu. Atunci nu mă înșelam, nu. A trecut? Poate trece o astfel de dragoste?... Se zbate. Se agață cu furie de nă-'ejde, de închipuire. Rupe scrisoarea și o fărâmițează "ii pumni plângând. Nu-1 chem. Vine el singur. Nu-1

em să-i spun. Parcă eu nu știu cât de mult l-ar plictisi,

iar copilul lui? ... își pleacă ușor capul pe brațe. E mult mai bine așa, uit mai bine.

David dormea încă, sleit, cu grumazul destins — când etta intră speriată în cameră și-1 zgâlțâi.

— îi e rău tatei! ... Nu înțelese bine ce-i spune, dar simți că s-a întâmplat *ceva*, și sări din pat. își îmbracă paltonul pe deasupra pijamalei, îi era tare frig, și alergă în odaia bolnavului. !Maică-sa se prăbușise pe scaunul de lângă pat; nu spunea nimic, tremura numai, și privea aiurită. Ilie încerca să dea ajutor maiorului. Auzi un bâlbâit gros"; ceea Ce ÎI Iovi la început fu gura, o buză tremurând la colțuri, ea-liva alunecându-i pe bărbie. Mâna stângă împietrită pe cuvertură.

— Ce e, tată? ce e, tată, ți-e rău? ...

înțelese cât de absurde sunt cuvintele acestea, ce goale iunt. își dădu seama că orice ar spune e prost și inutil Lpus. Și apoi, deodată, gândul: a paralyzat! Ceva care

183

și îngheță brusc în coșul pieptului. Și totuși i se pi *re* ireală întâmplarea aceasta; ca și cum ar asista la un vis străin, ca și cum ar vorbi în vis. își

aduce aminte: mio-oardită, tatăl care cade lat pe podele, Get ta care îi s „li e rău tatei!"

— Dar când a început? . . .

■Nu știe ce să întrebe altceva. E perfect conștient de absu-lituea tuturor cuvintelor pe cari le spune, la întâmplare, conștient de falsitatea tuturor gesturilor pe cari 3e face ...

— Ilie!

Și glasul tatălui e schimbat, parcă s-a rupt ceva, s-a înnodat ceva acolo, în gâtlej. Oare pe mine nu mă mai recunoaște? își aduce aminte de ceva, de aceea strigă, pe Ilie... Are să-i aducă muzică militară? Gândi exaspera. Nu izbutea să rămână pe loc, acolo, lângă bol-nșv.

— Ai trimis după doctor?

întrebă pe Getta, care lunecase la picioarele mamei, plângând înfundat.

— Trimite după doctor, și telefon ează-i Lizei. .. Haide, Ilie, ia mașina și, adu doctorul. Știi unde stă...

Maiorul încerca să facă semne. Bolborosi. îl chemă pe Ilie, tot pe el. Omul rămase o clipă în mijlocul odăii, năuc.

— Nu-i nimic, dom maior . . .

Lui David îi fu teamă să privească patul. Mâna £,ceeâ împietrită, osoasă, pe cuvertură. Și o jumătate de obraz.. . îi fu deodată frică, avu senzația că omul din pat îi târăște pe toți într-o nenorocire fără scăpare. îl străbătu până în adâncul ființei lui carnale un gol de moarte, o repulsie inumană, atroce. încercă să-și uite gândurile și sentimentele acestea făcând ceva. Se apropie de. 'imai-că-sa, îi luă mâna. Să fac ceva, s-o îmbărbătez; haide, mamă, nu e nimic, trece, e un atac trecător. . . Stupid, stupid. Nu e nimic de spus, nimic de adăugat. Paralizie. Și totuși nu-i dă nimeni nici un ajutor. I se păru că trece pe stradă, în urma dricului, muzica militară în față — și el, descoperit, cu mâna dreaptă ținând panglica funerară. încet, încet, cu coșciugul. Dacă leșină cineva? Lumea care stă pe trotuare și privește *csw* cu pălăriile ridicate. Ce tânăr e, cât de îndurerat calcă alături de mort! E fiul lui? Se vede! Cât de pierdut calcă,

1H4

..■"?"

pâa;3 s-a stins și viața iui o dată cu viața falnicei Veneții . . Se scutură; își încheie paltonul care lasă să i se vadă prea mult pantalonii de la pijama.

— Mamă!

îi sărută mâna, fără să știe ce face, fără să se controleze. Getta e lângă pat. Maiorul tremură.

— Mă dor picioarele . . . Mă înjunghie picioarele . . . Vorbirea asta limpede, nabâlbăită, îi surprinde și îi alină pe toți. Se reped lângă el.

— Te doare, tată? . . . Lasă că vine acum doctorul.

— M'doie . . .

vid îl privește deodată înspăimântat. Limba nu-1 mai ajută decât foarte greu. îi alunecă saliva, copios, dincolo de bărbie, pe gât. pe cuvertură. Și fața îi e schimbată; nu l-ar mai recunoaște nimeni, acum. Ia ~ șervețelul de pe masă și-T șterge pe bărbie. Gestul acesta îl liniștește, îl emoționează calm și reconfortant; parcă ar fi făcut o faptă mare, parcă ar fi scăpat pe cineva de la moarte.

Liza a venit cu câteva minute înaintea doctorului. Pare foarte emoționată,

plânsă. Se apropie de maior și-l sărută pe obraz, pe frunte. Apoi iese repede afară. Getta rămâne lângă fereastră, fără să privească. Doctorul flambează seringă. Insulina, iarăși insulina. Vom avea oare bani să-i plătim vizita, și injecțiile, și sanatoriul? Să cer Directorului. Domnule, tatăl meu a paralizat. . . Nu,

se poate spune astfel despre tatăl meu, despre nici
In sanatoriu; tre-Partea stângă e

I

rbat nu se poate spune astfel.

: '•-/ internăm într-un sanatoriu, i'izată . . . lie ștă lângă ușă.

Ce cauți, mă, aici?

e rușine că i-a vorbit atât de aspru. Pe el 1-a r'e-: ;cut numaidecât, pe Ilie care i-a fost ordonanță în)Ul războiului, și care 1-a purtat pe brațe rănit, m
• morii, în a treia zi a ofensivei ... I se par atât de irte poveștile acestea pe care le-a auzit ani de-a rân-în timpul liceului, în iernile lor de sărăcie. . .

Auzi ciocănind în ușă, dar îi fu silă să răspundă.

ii era greu, tot trupul îl durea, gura îi era amară.

șă nespună de mișcare, de vorbă, de gând. Lâncedă
ierare față de tot. De un ceas, de când se deșteptase,
i cu ochii închiși, cu fălcile încleștate, ubandonân-
185

du-se dezgustului și plictiselii otrăvite, care izvorau din memorie, din amintirea nopții trecute. La răstimpir părere de rău, apăsătoare, care-l exaspera și mai înverșunat. Părere de rău după nimic, stare absurdă, sufo-cantă; i se părea că a ratat ceva, că i-a scăpat ceva printre, degete, că a greșit ceva pe care nu-l înțelege, pe care no-1 poate situa nicăieri.

Ciocăniturile se repetară. Emilian deschise ochii, trase plapuma până la bărbie, și strigă: „Intră”.

— M-a trimisconița să vă spun că masa e gata, vorbi. slujnica, pălind îndată ce i se opriră ochii asupra patului.

Torpoarea lâncedă a lui Emilian se aprinse deodată în mânie și repulsie. își aminti tot, cu o precizie , țoasă. întoarse ochii. și răspunse ceva în treacăt, aspru. Furia și dezgustul de sine îl deprimară până la paroxism. Dacă aș avea acum revolverul, m-aș împușca . . . Vacuitate, plictiseală, scârbă; acte ratate, acte fără rost, fără sens. De ce-am făcut asta? și ailaltă? de ce fac atâtea ly< absurde, atâtea lucruri grotești, inutile și caraghioase? Sexul îi apăru în toată descompunerea sa predestinată; sexualitate oarbă, inutilă, inumană. îi fu scârbă de el, scârbă de memoria faptelor, păstrate prezente în pofida oricâtor revolte și oricâtor purificări. Dacă aș avea revolverul . . .

Strănută răgușit, și cutremurarea aceasta îi risipi gândurile, cu o ușoară voluptate de câteva clipe. Se vârî mai bine în plapumă, își dădu seama că e puțin : și asta îl înfurie mai mult. Se frecă la ochi aproape cu necaz, înroșindu-și pleoapele. Ah, ce viață porcească! Ce imbecil! Strănută iar, de astă dată mai aspru și mai prelungit; apoi tuși. Am răcit azi-noapte; să ieși cu

desiul în Februarie; și să ieși ■— pentru ce? îi veni să scuipe de dezgust. Se

răscoli în pat, sub plapumă, risi-pindu-și căldura care îi învelea trupul — parcă ar fi voit să se pedepsească, să se chinuie. îi era ciudă și silă de tot ce se afla în jurul lui; de hainele trântite pe scaun, care îi aminteau întreaga noapte, de pardesiul de pe birou, de jurnalele pe care nu îndrăznea să le deschidă. Pe o măsuță, o ceașcă cu ciocolată se răcise aștepta r. întinse mâna și luă un corn din farfurie, pe care îl morfoli nesimțitor în dinți. Ceașca era rece; o privi cu dezgust. Să poți face ceva până la capăt, să poți face ceva omenește, tinerește, fără sex, fără stupiditate. . . Tuși,
186

încându-se, și firimituri din corn i se risipiră pe plapumă. Avea lacrimi în ochi. Și le șterse. Am răcit tobă . . .

Din nou eiocănituri, apoi ușa se deschise și intră mama.

— 'Nu vin la masă, vorbi el repede, aspru. Am mai spus toantei ăieia că nu vin la masă. Nu mi-e foame.. .

începu să strănute. Căută ceva cu se să-și șteargă nasul, și prezența mamei i se păru deodată detestabilă; i se păru că a venit numai ca să-și bată joc de el, sau să-i facă morală.

— Dar tu ai răcit serios, Guy. Unde ai fost azi-

*apte? — Cu băieții, răspunse el plictisit. Dă-mi, te rog, . mamă, batista din buzunarul pantalonilor. . .

Maică-sa îi aduse batista și luă ceașca cu ciocolată. ■ — N-ai mâncat deloc, azi. . . Ah, ce plictiseală, ce pisăloagă! Toată lumea mă bate la cap! Tuși, presându-și batista la gură. — • Să-ți fac un ceai, vorbi blând mama.

— 'N-am nimic, îți spun că n-am nimic. Toanta aia n-a făcut focul când trebuie ...

— Dar, Guy, e o căldură la tine . . . Ești răcit; ai um-azi-noapte h'ai-hui, nici n-ai mâncat la vreme. Cu

viața pe care o duci tu . . .

Ah, ah, ah, ah.. . îi venea să urle, să înjure, să-și smulgă părul din cap de enervare și plictiseală. Se culcă, înfundându-și capul în perne.

— Să-ți iau temperatura ...

— Lăsați-mă, domnilor, în pace . . .

— Cum să te las, dacă ești răcit? Ai ajuns ca un ogar; în fiecare noapte tot la două și la trei vii acasă. Nu vezi că te-ai uscat de tot?

Nu răspunse nimic. închise ochii, prefăcându-se că ne. Ce viață, Doamne! ce viață... Mama ieși din odaie și chemă slujnica, pe coridor, poruncindu-i să facă ceai. Emilian începu să tușească, durerea pe care o simțea cu fiecare horcăit prelungit îi făcea bine, îl liniștea. Aceeași silă de lucruri, același desperat dezgust de tot e făcea. își aminti de Ateliere; ce are să spună tinere-ul comunist? Goni gândurile cu furie. Nu știa dacă treuie să se hotărască să se scoale, să se îmbrace și să iasă oraș — sau să lăncezească în pat până i-o trece ră-

187

coala. Simțea o ușoară enervare a epidermei. îi era pu*-țin frig. Frântura de corn înghițită îi lăsase un gust leșie-tic, parcă și-ar fi ras limba de o cârpă. Și gândurile.. . Răsuflă o "dată din toate puterile, apoi își sprijini fr, de pernă și începu să plângă.

Vasăzică de aide ăștia îmi era Dobridor. Om care își gonește nevasta din casă, cu scandal, când află că e încornorat. O îmbrânțește afară, strigându-

i: curvă, hu -mana!... Și a "luat-o studentă, știa doar că nu e o femeie de stradă. Să-și numească nevasta „curvă" cpea-rnitea asistentul universitar și profesor de liceu! în plină stradă, cu toți vecinii adunați la fereastră de teamă să n-o omoare . . . Bine i-a făcut Valy înseiându-l. Ln impotent caraghios și gelos. îi vine să râdă, deși e profund emoționat de plânsul femeii, de povestea ei spusă printre suspine. Nu știe ce să facă; ejenat de vizita aceasta neașteptată, e foarte încurcat de spectacolul suferinței din fața lui. „Am venit la dumneata, Ilieș! . . . Nu cum nimeni altcineva . . . Familia mea e la Slatina . . . Și i nu pot da de urma lui Jac ... A dispărut ca un laș . . . Am să mă duc la colonel, la regiment. . . Vai de mine, vai de mine! . . ." E incapabil s-o mângâie, s-o întăre Spune întruna „Nu e nimic, Valy. Dă-l dracului de lichea . . . Am să-i trag niște perechi de palme, când l-oi întâlni. . . Nu e nimic. Lasă, că aranjăm noi . . . Zău, nu mai plânge . . /' li pune mâna pe cap. O mângâie ușor, de-abia âtin-gându-i părul. Femeia plânge înfundat, ținându-și batista la gură. Jac, de ce mă lași. Jac, de ce fugi, tocmai acum, tocmai acum . . . Ah, de ce nu mă ia Dumnezeu mai bine decât să rabd toate astea . . .

—■ Vrei să iei o dulceață? întrebă Ilieș, foarte blând.

îl privește puțin mirată; dulceață? îi trec prin minte o sumedenie de amintiri, căminul ei, musafirii, tav lemn pirogravat pe care servea dulceturi și cafele. Un val duios, o foarte vagă amintire a unui timp pentru totdeauna pierdut, din care s-a despărțit brusc, definitiv. Copilul, are să-mi ia copilul. . . începe să plângă mai tare, răsturnându-se pe perne. Ilieș e și mai încurcat. îi vin și lui lacrimi în ochi. Să plec acuma, să mă duc la laborator și să-l iau la palme. Licheaua!

Bătu cineva la ușă. Ilieș sări în sus și se repezi. în ca vizitatorul să aibă timp să deschidă. D-na Do d C

183

i șoapte, un răs ușor, apoi pași depărtându -se pe sa— ; ușa marchizei scârțâi greu. ilieș se întoarse.

— Era un prieten . . . Un porc. . .

— încuie ușa mai bine... Să nu mai vină cineva . . .

Ilieș încuie cu un sentiment ciudat; începea să-l tulbure numai gândul că e închis singur în odaia lui cu o femeie tânără. Voi să se așeze lângă ea, pe canapea, dar se jenă și se așeză pe scaun. D-na Dobridor nu mai plângea. Sta ou ochii în gol, cu obrazul odihnit în palmă.

■—■ Dă-l dracului, nu te mai gândi la el, spuse Ilieș ca să întrerupă tăcerea. Vrei să iei ceva, un ceai, sau o dulceață?...

Femeia zâmbi ușor, trist. Ce bun e Ilieș . . .

— Nu, mulțumesc. Ești prea drăguț.. .

— Lasă, dragă, au să se aranjeze toate lucrurile astea. . .

Observă deodată că rochia se trăsese până deasupra genunchiului. Cum sta rezemată de perete, 83 putea bine distinge arcuitura începutului de coapsă, ciorapul lipit și lucios augmentând până la exasperare intuiția carnală a rotunjimii ascunse. Ilieș încercă să nu mai privească piciorul, dar tulburarea stăruie. Se roșise puțin și îi tremurau mâinile. încercă să se întărească; o femeie nenorocită, cu copil, rămasă pe drumuri, vai de mama ei, Săraca. . . Zadarnic; ochii descifrau acum precis conturul șoldurilor, o sudoare caldă i se adună de-a lungul spinării. Mâna ridică încet rochia, mai sus, mai sus.. .

Probabil că între chiloți și ciorapi se vede carnea . . . Să-i lesfac brusc picioarele, să-i smulg chiloții, praf să-i fac. . . Sunt un porc!

Se apropie să pună lemne în sobă. Jăraticul îl dofcă direct în obraji, îi făcu bine. Era mai liniștit acum. Putu să treacă alături de canapea; trupul se vedea piecnicii nu mai întâlneau umbra ațăătoare dintre fnunchi.

— Te simți mai bine? întrebă, glasul tremurându-i

— Sunt obosită, Ilieș, mă simt atât de obosită... i— întinde-te puțin pe canapea . . .

— - Cred că nu vine nimeni, nu?

N-are cine să vină, eu n-am iubite, glumi el, în-lit deodată.

— Bine faci, vorbi d-na Dobridor, încercând să zâmDar nu te cred . . .

— Zău n-am, dacă-ți spun zău . . .

Femeia se întinse pe canapea, trăgându-și bine rochia peste genunchi și încrucișându-și picioarele. Cum o fi? Gândul îl exaspera; Ilieș, care nu cunoscuse decât țărănci și prostituate, se simțea foarte intimidat,, și totuși foarte curajos lângă prima femeie din viața lui. Parcă n-are jartiere, parca ar fi ciorapi prinși în copci, într-atât sunt de întinși pe picior. Si deasupra ciorapilor ...

Ea ținea ochii închiși, mâna ușor rezemată de frunte.

— Dormi?

— Nu. Stăteam așa;...

începu să presimtă și ea dorința celuiilalt, după tulburarea glasului, după corpul lui înțepenit în colțul canapelei. Știa că nu se poate întâmpla nimic, totuși. Mă respectă; tocmai acum . . . Dar era puțin neliniștită. Căldura îi dezmoțise membrele. Simțea o tentație nebună' să se întindă, să se rostogolească în lungul canapelei. Rămânea totuși nemișcată, țeapănă . . .

— Dumneata poate ai treabă, Ilieș, și eu te rețin . . .

— Na. Eu nu sunt un savant, ca Octav, măgarul ăla. ÎJ-na Dobridor simți în aceeași clipă o ură sălbatică

împotriva soțului, împotriva lui Jac. O furie fără motive, fără amintiri. O dorință crâncenă de răzbunare, de umilire, de cea mai degradantă înjosire. Buzele îi tre-! murară o clipă, ochii i se încrucișară de dezgust. Mirosul bărbătesc de alături o enervă. Nu simțea nici o ispită carnală, nu o îmboldea nimic către Ilieș. Dimpotrivă, tin dezgust compact față de orice virilitate, față de orice; prezență masculină.

Mă vrea și ea, gândi Ilieș observându-i obrajii dogoriți. Reminiscente din romanele citite, din povestirile prietenilor, cu femei cari se dau de-a valma, cu soții din lumea mare care se culcă cu țărani și țigani —■ îl tulburară deodată, năpădindu-l. Oricare, mă, așa spunea Emilian. Asta așteaptă și ele; numai să știi cum să le iei, să nu te intimidezi.

Puse mâna pe pulpă, deodată, și-și încleșta palma de carnea caldă. Femeia se închirci toată și se ridică ae pe pernă. Ar fi vrut să-l plesnească, dar o silă cumplită îi paraliza voința, și se mulțumi să-i îndepărteze mâna. Ilieș își așeză amândouă mâinile, deasupra genunchilor de astă dată, și începu să mângâie. Nu rezistă nici

una. Asta-i fleac, fac așa ca să te păcălească, să-ți dea iluzia că le cucerești.
— Ce faci, domnule Ilieș?... Cum îndrăznești?../. Dar vorbise atât de sec, atât de indiferent, încât baratul se trase întreg lângă ea și o cuprinse în brațe.

— Țip, să știi că țip. . .

Nu răspunse nimic. Cu un braț îi ținea pieptul, cu celălalt îi scormonea rochia. Începu s-o sărute, lacom, nepriceput, mușcând-o. Femeia își afundă capul în pernă, dezgustată. Încleștase cu putere picioarele, dar brațul vlăjganului le pătrunsese repede. O imensă silă, o fără de margini oboesală; indiferentă, pasivă, moartă. Ilieș îi ridicase rochia până deasupra pântecelui, îi smulsese chiloții, împleticindu-i în pantofi, o sufoca apăsându-i pieptul cu umărul lui adus înainte. Nici nu mai încercă iă reziste. Se lăsă posedată hoțește, omul uitând cu desăvârșire de ea, zvârcolindu-se pe canapea încălțat și imlbrăcat. Postavul îi zgâria pielea, obrazul lui o dez-justa, răsufierea aprinsă o umilea. închise ochii, strânse julele, și aștepta așa, fără să gândească, fără să simtă lltceva decât o inumană durere, dincolo de carne, dincolo de suflet.

Are să se sfârșească . . . Am să mă deștept iar. . . Are lă treacă . . . Dar posedarea continua sălbatică. Pe Ilieș I exasperase abandonarea aceasta rece, chipul sluțit de Jezgust, pe care îl întrezărea câteodată, când deschidea |chii, când încerca să se bucure de o posesiune totală.

-o înnebunesc! Orgoliul se deșteptase pentru întâia ■ră în conștiința sa sexuala. Se încăpățâna să creadă i o femeie nu rezistă multă vreme unui fapt sexual ■eaiizat. Și cu cât se depărta femeia, cu atât mai irig o chinuia el. Începuse să se zbată, îi pleca frun- cu brațul stâng ca să-i poată privi în voie fața. Atunci ••'■ păru că se prăvale împreună cu ea, cu un zgomot 'iele rupte, pe covor. închise ochii și-și feri capul.
• nipseseră, într^adevăr, picioarele din față ale cana- :i ajunseseră amândoi jos. D-na Dobridor începu să voi să-l lovească, dar el continuă s-o păstreze în încercând să se acomodeze. Nu-i era deloc rușine iperea canapelei. O întrebă, sufocat:

■ Te-ai lovit, scumpo?

oi continuă dragostea, fără să-i pese de pumnii

■'-jârieturile femeii. Când îi dădu drumul din îm- ^Be, se prăvăli pe covor, plângând. Ce faci pe ne-

M

H

buna, acum? Romantisme. Cu mine nu merge, madam. Pe prostul ăla de Octav îl puteai juca, dar pe mine nu . . .

O aiută să se ridice. Pernele se răvășiră la cele două capete ale canapelei. Așeză câteva perne rezemate de canapea, și aiută pe d-na Dobridor să-și pună capul. O durea întreg trupul, răsufierea i se întrerupsese, dezgustul și sila o copleșiseră. Nici nu putea plânge. își zări pulpele dezgolite și încercă să tragă rochia peste ele. Dar nu izbuti. Ilieș îndeplini gestul schițat, mări-nimos. Ce s-a întâmplat cu mine? ... De ee-am căzut jos? . . . Jac, unde ești, Jac . . . întoarse capul să vadă pe ce se reazemă, și întâlni canapeaua cu

botul căzut pe podea, ca o fiară răpusă. Mirarea și oboseala o amețiră din nou. 'Duse amândouă mâinile la ochi. Stătu așa, nemișcată, mult timp. Ilieș se ridică să pună un lemn pe foc. Începea să se întunece. Se rezemă de sobă. Poate ar trebui să-i vorbesc frumos, s-o mângâi. Dar nu-i mai spunea nimic, acum, trupul acesta tânăr, abandonat pe covor. O ușoară încântare: o făcui și p-asta! Femeie măritată, cu copil. Nu rezistă nici una, ăsta e adevărul.

Doamna Dobridor voi să se ridice. Ilieș sări s-o ajute, dar ea îi respinse brațul. Duse iarăși mâna la cap, cum se trezi în picioare.

— Aș vrea să mă duc la... baie, vorbi ea, încet., Ilieș era încurcat.

— Baia e numai a proprietăresei, în celălalt corp al casei. . . Poate vrei. . .

Nu termină propoziția, dar d-na Dobridor făcu semn *Cm* cap. Ilieș descuie ușa și-i arată în sus, pe săliță. Femeia porni încercând să-și aranjeze cât de cât cofura; năucă, stâlcită, cu un sentiment de cumplită risipire.

Ilieș rămase o clipă la ușă, privind-o. Când închise și dădu cu ochii de canapeaua răsturnată, îi veni să râdă. Teribil a mai fost, domnule! Cât pe aci să mă fac de rușine. Dar îl străbătu deodată un gând. Evocă instantaneu imaginea closetului. Nici o primejdie, acolo. Și totuși, dacă ea face pe nebuna? . . . Stătu o clipă încurcat; să mă duc și eu? ... Dar nu se spânzură ea, dă-o-n] mă-sal

Se îndreptă spre perete și începu să repare canapeaua.

192

VII

Se trezi târziu, aproape de seară, și păstră câteva clipe I gustul unui vis peste măsură de dulce, cu îngeri dolo-[fa ni, fără aripi, cu fețe de femei bune, răzătoare; uri \ cer întreg de femei, care i-ar fi putut fi toate surori, l mame, fiice. Niciodată nu gustase o fericire mai senină; iii femeilor, ochii copiilor alcătuiau o nesfârșită tildă de zâmbete, blânde, calde. Rămase mult timp așa, privind tavanul, mirându-se și încercând să-și amintească ceva din dialogurile care știa că avuseseră loc cu acele •făpturi de paradi și acă feminitate. Apoi, deodată, simți

»im totul se pierde, înghițit de cenușiul odăii. Aceeași isperare, aceeași risipire; luă cunoștință de starea su-. i său ca o predare în fața unui destin. .Se dădu s din pat; observă că e îmbrăcat. Iar am dormit după . . îl înfurie gândul că s-a lăsat doborât de obo-Din odaia lui Petru auzi pianul. Mozart. Stătu timp în mijlocul încăperii, cu mâinile în buzunare, Bl ascultă.

Amurg de iarnă, pian, cerul însângerat; ghicește ge-rr.' de-afară după neclintirea ramurilor albe. Pavel simți s;a povară melancolică a acestui decor bucureștean; «isteți refulate de adolescență, duioșie, sentimentalism. ă să lupte, să alunge toate melancoliile deprimante asediau de câte ori se deștepta dintr-un. somn de -amiază. Dar nu avea nimic pe ce să se reazeme. . îi era teamă să se uite; Una, Ghighi ... Să nu lai gândească la nici una din ele, să încerce să uite 'echea asta de hături care trăgeau din două părți și i trupul și din sufletul lui. De ce nu mă pot menține ' i aceeași tensiune și pe aceeași poziție mai mult

De ce mă risipesc și mă contrazic, ca o oglindă
Niciodată același, niciodată nu voi putea iubi
lucru, unul singur; și cel puțin dacă n-aș regreta,
n-aș suferi. Să fi crezut și eu în „experiență”, în
inabilitate și aventură ...

larcerea din rai

193

aprinse o țigară. Petru, din odaia lui, întrerupse sonata. Stă și se gândește și el la dragoste, reflectă Pavel. Se trânti în fotoliul de lângă birou. Nici o dorință precisă, nimic de care să se agate. Cel puțin dacă m-aș simți obosit, dacă aș fi bolnav, dacă mi-ar lipsi ceva ca să mă pot scuza. Dar totul continuă ca și mai înainte, toate continuă a fi...

Dacă nu m-ar fi cunoscut Ghighi pe mine, ar fi iubit ea oare la fel? Ar fi suferit tot atât de mult? S-ar fi dat tot. atât de total? ... Ți se pare câteodată că însemni ceva în viața unui om; și totuși, dacă n-ai fi fost tu, ai fi fost altul; lucrurile cari sunt — trebuia să întâmple, eu tine sau cu altul, dar trebuia să se întâmple . . .

își aminti deodată că mi văzuse pe Ghighi de câteva zile. O dori în acea clipă. O dori ca pe ceva care îi lipsește, lângă care s-ar simți bine, cu a cărei prezență și-ar alunga vacuitatea, haosul, suferința aceea veștedă din suflet. își aminti, de asemenea, că și-a propus de mult să n-o mai vadă; să n-o vadă nici pe Ghighi, nici pe Una. Stătu puțin pe gânduri ca să înțeleagă ce poate însemna o asemenea hotărâre. E atât de inutil să fug, să n-o mai vad; nu Ghighi este aceea care mă tramă, mă face să sufăr. Altceva, altceva, faptul dorințelor mele, întotdeauna *mai multe*, întotdeauna potrivnice.. . E cu desăvârșire absurd tot ce gândesc. Sunt puțin blestemat, simt prea bine păcatul, asta e. Restul n-are nici o valoare . . .

Se îmbracă iară nici o grabă, ca și cum ar avea în fața lui o întreagă viață pentru vizita pe care și-a ales-o.

Când ajunse la sanatoriu, David Dragu se gândi cu groază că, poate, chiar în minutul acesta, tatăl trage să moară. Simți un gol rece în coșul pieptului și o luă la goană prin grădină. încet, încet, să nu-l loviți de ușă. Dav, bagă de seamă, ajută și tu; să nu-l zguduie targa, îl duc ușor, până la camioneta închisă. „Ți-e rău, tată? Nu răspunde., Ține ochii închiși de când l-au coborât din pat: Numai să nu moară acum, să nu moară pe targa, într-un vehicul al sanatoriului. Să-l pot vedea, să-i spunj trebuie să-i spun . . . Atâtea lucruri înțelese deodată, iu-. | birea aceasta necunoscută pentru omul pe jumătate m« rtj cu mâna stângă așezată pe piept. Să-i spun că îl iubesc,
134

că mi-e tată, că am înțeles de-abia acum. Numai să mă poată încă auzi, să nu fie prea târziu ...

De la amiază, creierul îi e străpuns de gânduri ne-nești, de spaime, de extazuri. Poate va fi nevoie de o operație urgentă,^ spus doctorul. Embolie. îi va cangrena, poate, amândouă picioarele. Numai o operație l-ar putea scăpa . . . Dar e peste putință, e inuman, să i se laie picioarele; iui, un erou . . . Nu va voi, întrebați-! și : va spune că na va voi. Mai bine să moară întreg. . om ca el, care a scăpat ușor rănit la Moara Roșie, fie mutilat dintr-o boală de inimă. E peste putință, rebuie să-l întrebați.. Și tata care nu spune nimic, are se văietă întruna . . . Cum te-ar putea durea piciorul, lintr-o boală de inimă?... Și dacă? Aleargă, ca să nu 'e mai gândească. 11 vede de

atâtea ori cu picioarele etezate, cu o față albă de mort. Ilieî Numai pe el îl heamă, numai de el își amintește. L-a mai purtat o dată ■ brațe, acolo, când erau amândoi teferi.,.

— Domnul maior Dragu .. .

— Pofțiți sus, la etajul al doilea. Camera comună . . . Ar fi vrut să-1 întrebe mai mult. Nu îi e rău, nu e

ia? Nu e pe moarte?! ... Numai dacă n-ar mai suferi, 'că m-ar recunoaște. Urcă scările câte două, dar în a salonului ezită. Ascultă mult timp. Nu se aud ete, nu e pe moarte. Intră ținându-și răsuflarea. Lângă , Liza stă cu bascul în mână.

Nn vrea să mă vadă, șopti ea. Nu-i nimic, nu-1 nc. ..

I Plângea ușor, zâmbind. Lui David îi fu ciudă pe sora a. mai mare, care îl întâmpina cu lacrimi în odaia ui bolnav. Zări mai multe persoane străine și se codi înainteze. Nu înțelese numaidecât că se află într-un .an comun. Lângă un pat, pe scaun, câteva buchete flori. Era o fată acolo, cu părul blond răsfirat pe rne, cu ochii roșii, umflați, fără gene. Zări în fund e mari, prin care se vedeau ramuri albe și un de cărămizi, departe. Era cald, miros de pătură, rmaceâtice și mâncare. Maiorul își rezemase bărbia de piept. Cum sta așa, r fi spus că așteaptă o replică, o ascultă din nevăzut. Itina capul de câte ori încerca să vorbească. Gura i se ise de partea stângă, și saliva se' prelingea ne-David, cum dădu cu ochii de el, roși; înțelese

195

că limba a ajuns moaie, dezlegată, și nu mai poate înghiți saliva. Balele acelea care curgeau neîncetat, pe care sora le ștergea cu un șervet alb, de masă, îl umileau, îl făceau să sufere mai mult decât piciorul j lizat al tatălui.

. Dacă m-ar auzi, numai, și dacă ar putea să mă in-igâ!.,, Sunt prea multe persoane străine ak să-i pot spune. Tată, 'tată, știu acum cât ai fost de singur, cât de mult tânjeai după dragoste, după prietenia mea! . . . Nu, e prea teatral, e prea emfatic. Altfel aj trebui să-i spun: Tată, de-abia acum înțeleg... Nici așa. Și totuși simte un sentiment nou . străbătându-1, s nindu-1. O iubire liniștită, resemnată; o dorință stranie de sacrificiu, de abdicare. Să pot face tot ce-a vrut el, tot ce-a visat el despre viitorul meu ... Să renunț la stupidele mele idealuri, ea să-i pot împlini icoana pe care și-o făcuse el despre mine, de când eram încă' în liceu... La ce folosesc toate ascensiunile, toate austeri-tățile, toate valorile spirituale din lume — dacă faci, prin cucerirea lor, să sufere un singur om? . . . Un singur om . . . Unde aș putea ajunge prin idealurile mele? Ce înălțime spirituală poate echivala cu durerea omului acesta care m-a iubit și care a suferit din cauza izolării mele? Ce folosesc toate înălțimile spirituale pe le-aș fi putut ajunge dacă aș fi continuat calea aceasta austeră de renunțări, de puritate, de izolare, de egoism sublimat? Să suferi neîncetat, să te încordezi zi și noapte, să renunți la orice bucurie a lumii, să fugi de dragoste, să faci să sufere pe acei care ți-au dat viață și te iubesc — și toate acestea pentru ce, *pentru ce?* Ce-aș pu-tea__objtiae.,_prin munca și asceza mea? Ce siguranță aș avea eu că *aceasta* este datoria pe care trebuie s-o împlinesc? De unde știu eu că prin izolarea și necon*.. mea

Nu vreau să mor, mi-e frică să rămân singur în pământ, mi-e frică, mă! De ce v-am crescut pe voi, de ce am cinci copii dacă trebuie să mor singur? Nu vreau să mor! Scăpați-mă, mă! . . . Horcăiala continuă încurcată de același motiv al obuzului și oului. Lui David i se, păru că începe să înțeleagă. Se crede pe front, acum, aiurează, de aceea țipă. Aiurează, de aceea îi e frică de moarte. Altminteri nu îi e frică, lui nu-i poate fi frică de moarte, el este un erou . . .

Pavel se trânti plictisit pe canapea. Iarăși e tristă, iarăși plânge ...

— Ce mai ai acum? Ce Dumnezeu mai ai? Ghighi încercă să zâmbească și se apropie de el, să-l

(mângâie, tandră.

— N-am nimic, Faust. Zău n-am nimic. Mi-a fost frică azi-noapte, cu sirena aceea lugubră, și eu singură aici.-.. Atât. Dar nu sunt tristă, zău nu.

—> Atunci de ce plângi? Ce motiv ai avea să plângi? Iată că eu nu mă plâng de nimic, deși sufăr ca un câine. Tu ce motiv ai să suferi?

își lăsă capul, obosit, pe rezemătoare. O, de s-ar termina "odată, de s-ar alege odată într-un fel. . . Fără nici *nn* motiv, și totuși plânge. Același și același lucru. Și ■eu trebuie să o consolez, să o susțin.' Și dacă ar avea vreun motiv, dacă ar suferi de ceva real, de o durere concretă. Dar suferă sentimental; suferă, poate, pentru că nu mă are tot, nu mă simte pe de-a-ntregul asimilat de ființa ei. . . Dacă ar avea vreun motiv, dacă ar avea vreun motiv real. ..

— De ce taci? o întrebă deodată brusc, aproape brutal. De câte ori vin la tine, te găsesc tăcând sau plângând. Ce Dumnezeu mai ai? Ce-ai mai inventat care să te facă să suferi? ...

— Faust, de ce vorbești așa?

—• Pentru că mă exasperează suferința ta nemotivată și absurdă. Nu te-am mai văzut râzând de nu mi-aduc aminte de când. Spune-mi, de ce ești tristă? Pe mine imă frământă atâtea lucruri, sufăr ca un blestemat zi și

191

~

noapte, și totuși nu sunt trist. Iar când vin la tine, te se oftând și cu batista udă de lacrimi...

— Vii atât de rar, Faust. .. —■ Dar știi că am atâtea pe cap, sunt atât de hărțuit. . .

Și apoi, eu ți-am mai spus, Ghighi, eu am altă concepție despre dragoste, eu nu pot renunța la libertatea mea.

Ghichi începu să plângă. Eu de ce-am renunțat? ■u ele ce nu pot trăi fără el? . .

Anicet se ridică și începu să se plimbe prin odaie.

■— Ce înseamnă asta, Ghighi? ce mai vrei de la mine? Ie vrei să-ți mai dau? De ce plângi, frate, de ce plângi? tu am atâtea pe cap ...

O clipă își dădu seama că vorbește prea accentuat tlespre sine, și asta îl mânie și mai mult. Mă silește să fiu cabotin. Suferința ei absurdă mă face să reacționez,

Ka mă umilesc, vorbind de mine, de dramele mele . . . Fe-neia care jte ajută să te echilibrezi, să te cunoști pe ine, să te înseninezi!! Pfuah! Femeia, zâmbetul natu-ii . . . Ce idiotenie!

— Spune, frate, ce ai? ...

— Nu mă mai iubești, Faust. . . Nu mai ești ca în-
Anicet simți un val de mânie înfierbântându-i sânge-Ir. Să o umilească, să-i
vorbească brutal, decisiv.

— îmi spui asta de un an de zile! ... Ce importanță Ktrc clacă te iubesc sau
nu te iubesc?! Ce e aia iu-■Di're? Fapt este că nu pot fără tine și tu nu poți
fără ■nine. Și crezi că asta e iubire? Așa se iubesc oamenii ■ adevărați?
Ghemuindu-se imul într-altul, țipând când
siliți să se despartă, plângând când nu sunt unul jiu brațele celuiilalt?
Asta ai înțeles tu din iubire? Asta le descompunere lentă, cadavre, Ghighi .

. .
— Eu nu mai pot fără tine, Faust, gemu fata,
— Știu, știu, știu! Tu nu poți fără mine, eu nu Hpot fără tine. X nu poate
fără Y, aceeași poveste, același blestem. M-am săturat până în gât.. .
Ghichi începu să plângă cu hohote, trântindu-se cu capul între perne.

— Nu mă mai iubești! Știam asta de mult, știam ■ă într-o zi ai să te
plictisești de mine . . .

— Dar nu e vorba de plictisit, dragă, înțelege-mă
me vreau să spun. Ce importanță au toate fleacurile as-
. sentimentale?! Tu știi că te iubesc. Dar te Ha&eso
Hi felul meu, bărbătesc, și îmi vine să urlu când văd

199

,, dragoste. Ce înseamnă asta că u te ce înțelegi tu din diag
^ gUra. ,

J* * ^SU^tatât um^c gă mor paraslta ...

ce nu vre.sa ma^u exasperat Ch . ^ . E

,, ^^^^-'drtpS'siavâDomnulu,, ^ ! făcut? t-Ai <-<= ? Si am drep
1

j. ce nu ma Piai*« ' ameninț ca |

Srmaimultcatme ^ ^ gU nu te am

- TU ^ " ta Ghighi, daeă te i^l

^in.este iubirea asta, wj daca ma toci | _ La ce folosește %/ tu pe mmc

^^si^^^^rSp^.-^

Ce fel de iubire, o: S t grEU stapam a.

, Vorbise repede, exasP deauna de la ratar?.

va oricărei drago»^ ^ viața^u ș. apele-

<K*anB_ S|u?u° ii ^ Pă^riie, sa iubj la moarte, * " ■ țești cu flutunJ ■ tul

acesta care a once alta ■

vrea să renunfr W ta draCesc ca _ j

J vine mstinctui a - iubirii c>~ _ rjlacef

un^eii 5u si mtreg m flacaT. ^ ca lfl PL zvârli vui ^ - nU

roa_mai

i

Pi, Am eu dreptul să-i spun astea l soun eu astea ei.

^v,i0hi Tu

Ce-mi pasa mie pent »». de.O

h,mTubS' eU-m? \f "&fS&*■»' <*''''

tnai ^f^a pentru alțu. rA,, pentru țara, P

.^ d

i,l • ■ ■ • ci să-i explice- tiaiu , nitoare?

Voi să se aprobe &» * drama . aceasta ^ ^ su prelungim ld Y™
 arată-mi ea n-ai su de
 -ie Să^uneS -Va, frate, spune-m ce& să Piec- Spun&™ j vrei sa ma
 sU . mai
 Limț. Vre.1_n0S^ra odihnă a spiritului care ^
 F? Mta'e Sbirea ta? Asta e tot ce p
 9 * că fie mai bine a
 ;TimeJă mor Faustl... ^e J8 *& face ce vrei, t AM sa mor, al sd
 pi>v
 • Ai Sa f . „ ani- același film men-
 'Aceeși imagine, ^^nțele ^Wî
 are o contează de ^ p ^ în 3ur ^.
 ^ îl ^noț, câteva flori ^ ■ nimic! Nu.
 P ^ă^re^răU: T^num^ J^^aSa ;1U să-1 fac -a suferi ■ . ^ rog sa^e ^
 inult l-am lub^a i^ î^epac^g^ cU ochi :t^ei^s1 "dVorSe te cu o față^f^tin
 tremurata. . ;" înrhisi cu buza de sus P v eirs0.
 lumătate incmși, lănsete, ea msași e
 »lănsul el^ef^ntereseZE. O vede prea de
 tuie, fără sa-1 m,ter1!oho tind. Știe ca ar 11 ^
 Ertamată P?,P\Vi pună mâna pe um<^trU U'
 I spună ceva ' t Da r u e P651^' nU gândurile
 Ki că nu |f ^arte, închis.în, gne cu & P1' ^"md rfarcă o altă convorbire. Dure
 ^^ &1
 [ascultând parca, u Ai ga tu și cuvin-
 Cpe că nu o mai simte stramu suna ^u
faCe ?_tf^ când ^ aSC % ■ acestea. Ce aDsu

2Q1

tară să știi cine ți le spune, fără să cunoști reprezentarea pe care și-o face despre moarte acel om. Mie mi s-ar potrivi mai bine. Eu știu, cel puțin, ce înseamnă libertatea; știu cum s-o dăruiesc. . . Dar dacă ar muri ea întâi m-ar face oare mai liber, mi-ar putea reda libertatea de la început? Nu știe ea cât de mult leagă moarta, cât de cumplită răzbunare e să te omori pentru cineva?...

Stă liniștit pe scaun, privind în gol, încântat că nici o durere nu-1 mai atinge, nici o caritate nu-1 mai ispitește, de nicăieri.

Decât să se chinuie, tăindu-i-se amândouă picioarele, decât să suferi o viață întreagă paralizat într-un cărucior — mai bine... El poate vrea asta, vrea să moară întreg, valid. Aiurează acum, de aceea îi este teamă de moarte. Lucid și sănătos, nu ar accepta în nici un caz Bă i se taie picioarele. Să pot face ceva pentru el, să pot să-1 ajut bărbătește, prietenește. . . Sunt singurul dintre toțiăștia care îl înțeleg -cu adevărat, care îl iubesc ca un fiu. Să-i pot pune seringă cu stricnina pe măsută ... Se infioară . . . Dar e absurd, e absurd să-mi fie teamă. Nu e nici o crimă asta, să lași pe un om să-și aleagă moarta, să-și aleagă moarta lui demnă, cea pe care o poate suporta... Nu e nici o crimă să-1 ajuți să moară așa cum vrea el. îl iubesc . . . E o dovadă de iubire ce vreau eu . . . Un bob de stricnina, sau o seringă, ascunsă acolo printre pansamente și șervete. Să-i pot spune: 'tată, ai aici tot ce-ți trebuie . . . Nu, nu, n-am să pot face asta . . . Poate nici el nu vrea . . .

Unde am mai citit eu, sau am auzit, un caz similar? Se surprinde căutând în memorie, răscolindu-și biblioteca mentală, și atitudinea aceasta livrescă, în preajma 'tatălui, îl umilește, îl exasperează. De ce nu pot fi prezent, de ce nu-i pot face binele pe care îl merită gân-, dinHu-mă la el, nu la cărțile pe cari le-am citit? . . .

Cineva totuși i-a spus, într-o carte sau într-o convorbire avută de mult; i-a spus de rămășagul a doi prieteni, amândoi pe front; că dacă unul dintre ei rămâne invalid, celălalt să-i pună seringă cu stricnina pe. masă, alături. Cel bătrân a rămas orb și schilod. Și-apoi, când celălalt i-a dus otrava (un bob de stricnina? un in-jector?), i-a răspuns: „Vreau să trăiesc, vreau totuși să trăiesc, și așa cum sunt!...” Oare așa s-au întâmplat
202

lucrurile? Stricnina nu e greu de găsit. Dar trebuie spus, trebuie să vorbesc cu el mai înainte, să-l în. aiunci când va fi lucid, dacă poate, accepta, da supraviețui cu amândouă picioarele tăiate ...

Se surprinse gândind toate acestea liniștit, și îi fu aproape spaimă de absența durerii, de calmul cu care își amintea povestea rămășagului. Se apropie mai mult de pat.

■—; Ți-e mai bine, tată?! . . . Nu vrei s-o vezi și pe Liza? ...

Bolnavul îl privi cu greutate; atârna -mereu de partea cealaltă. Parcă i se opreau privirile, îi erau neconținut atrase înapoi, către pupile. Făcu un efort și deschise gura; în acea clipă saliva i se răsturnă, vâscoasă, peste buze. Rămase puțin mirat de abundența aceasta de bale și-și mișcă larg mâna dreaptă către bărbie. Palma tremură, ochi la întâmplare obrazul, apoi se apropie, dezarticulată, de mustață. Rămase lipită acolo, străină, iurită. David asistase la gestul acesta fără nici un cu-aj, fără să se poată hotărî să intervină și să-l ajute, se părea că >l-ar fi jignit de moarte ajutându-l să-și teargă bărbia; doar tatăl singur înțelesese că trebuie ă se șteargă, și el singur încercase, dusesse mâna dreaptă, ieziș, la bărbie. Văzându-l cât de neputincios este, apucă luit șervetul de pe măsuță și—l șterse, tamponând cu rijă, părându-i-se că astfel tatăl nu-i va simți inier-enția. Repetă întrebarea.

— Nu vrei s-o vezi și pe Liza? . . . E aici, tată, a ve-it și ea ...

Maiorul îl privea mereu, clătinând capul. Să-l înreb pe el, acum. El doar știe toate lucrurile astea. Mă, avide, aș vrea să știi... Tu mă crezi nebun, poate, ă crezi oștean prost pe mine. . . Mă, odată, când ră-âiau mitralierele, toți credeau că'suntem ca mai înainte, E rușii sunt proști, și stau să ne aștepte până când le leclaram război în regulă. Le-am spus atunci: la pământ, oi toți, că doar eu cunosc suflatul ăsta de deasu- . Atunci eu te-am scăpat .de la moarte, eu ți-am t să te trântești la pământ... Ți s-au spart ochel- . . . Credeau că sunt nebun... Ei nu știau toate E a, n-aveau de unde să le știe. Cine a fost acolo nu lită ușor; numai să te întorci, asta.e, să te poți întoarce. . . mei, mă, cum devine asta? De ce eu, de, ce nu tu, >ă sunteți mai tineri, eu v-am crescut, cu pensia mea de haior..Eu, care sunt tatăl Vostru.

— Vrei, tată? ...

Ce tot bate câmpii băiatul ăsta? Cum să-i spun mai bine să mă înțeleagă și să mă lămurească? Uite, mă, asta nu pricep eu nici acum, asta și pe Ilie, pezeven-ghiul . . . Sau a fost frate-său, atunci când eu ăl dintâi v-am spus: la pământ cu toții, la pământ, că asta ne curăță pe toți! . . .

—■ Mi-e frică, ;mi-e frică, Davide! . . .

Glasul îl sperie și pe el. Parcă vorbise altcineva și se cutremură. De ce toate începeau să rânjească în odaie? Văzuse deodată sute de suprafețe albe, ca niște cearșafuri înghețate, verticale, mișcându-se către el. Mă Mie, mă Ilie, frate-meu! . . .

— Nu vreau .să mor! . . . Veniți, mă, toți, lângă mine! . . .

Proștii de ei, proștii de ei! Iar le e frică, uite cum le e frică să se apropie de mine, să mă ia în brațe, să mă apere, că sunt colpii mei, cinci, din carnea mea, mama lor de copii!... Proști, mă, proști! Ilie, vino, mă, tu, eu care sunt tatăl lor, mă, nu vor să mă țină în brațe. îmi dau drumul, și ,mă prăvălesc, mă înec, mă scufund . . .

— Veniți, mă, toți. . . Mi-e frică, Ilie! . . .

Pe David îl dădură la o parte internul și sora. Altă ție, altă inconștientă. Din inconștientă în inconștientă, din injecție în injecție. Până când. Dumnezeu! până când.! De ce nu-i fac ceva? De ce nu poate nimeni să-i facă ceva, să-l ajute, că doar a fost erou, a fost la Moara Roșie? . . .

Se trezi lângă" Ușă, uluit. O deschise ca să se poată plimiba câteva minute pe culoar. O găsi pe Liza, privind prin fereastra înaltă, cu mâna rezemată de (balustradă. Avea ochii roșii.

- Bietul tata, vorbi ea, 'fără să-și privească fratele.

■ I, nu mai recunoaște pe .nimeni... Aș fi vrut să-i

■ un singur lucru ... Un lucru pe care voiam de mult să i-l spun. Sunt sigură că im-ar fi iertat... Un singur ru, Dav .. .

începu să plângă înfundat, cu capul rezemat de braț.

Vlădeseu îi apucă brațul, silindu-l să se oprească și să-i privească.

— Este vina ta. Paule, este vina ta cum este și a mea. Stăm izolați, fiecare cu problemele noastre, fiecare cu durerile și bucuriile noastre, în loc de a ne apropia mai mult, de a face un bloc, de a organiza o rezistență . . .

— Vrei să faci și din asta o societate culturală? îl întrerupse Anicet, vorbind trist.

— Nu, nu, lasă glumele. Nu îți dai seama ce zăpăceala domnește pretutindeni? Nu știu dacă tu ți-ai pier-

. t destul timp printre prietenii noștri ca să înțelegi I • -zăpăciți sunt toți, toți tinerii, ce întunecată și liibi-i duioasă le e mintea, ce slabă le e voința. Trebuie să reacționăm, măi, trebuie... Nimeni nu vorbește altceva Kec't despre sex, sex și sport. O idee clară, un lucru abstract nu-l înțelege nimeni . . . E o furie bestială,pretutindeni pentru biologie, pentru depravare și orgie . . . LSe ■ răscoală întunericul, ascultă-mă pe mine, "Anicet, se răscoală bestial! . . .

— Ai început și tu să vorbești ca Eleazar?

— Lasă, mă, gluma! Dacă ai i'i fost treaz azi-noapte, jcurn am fost eu, dacă

ai fi auzit sirena aceea pana >n feori, m-ai asculta și mi-ai da dreptate. Suntem dezarmați, mă! Am mers prea departe. Ne-am bătut joc de tot, pentru a ne dovedi nouă înșine că suntem liberi. [Am vrut să fim liberi, am izbutit să avem cea mai depravată libertate care a existat cândva in țara românească. Ei, și-acum ce ne facem? Tu nu-ți dai seama că am mere prea departe, că ne-am bcupat prea mult de libertatea noastră, că am ajuns sclavii sexului și ai
iei? • •

— Ce-are a face una cu alta, mă logicianule?! Ce-are a face sexul cu naționalismul? . . .

—■ încercă să fii serios, zău, mă,-fii serios!

— Dar, dragă, sunt mai serios decât crezi tu. Mă întreb, numai, unde vrei să ajungi cu preafrumoasa ta oratorie...

— Nu e vorba de oratorie, e cu totul altceva în joc. Tu nu-ți dai seama că ne așteaptă o sombrare, un cataclism, că nu mai există elite, pentru că elitele sunt preocupate de propriile lor experiențe personale, că nu mai există un primat al spiritualului, un primat al lucidității, al gândirii, al tehnicii spirituale într-un cuvânt?! Nu-ți dai seama că biologia ne amenință din toate părțile?

— Foarte bine, vorbi Anicet aspru și sec, foarte bine că ne invadează și ne amenință biologia. Asta e cel mai bun mijloc de selecție. Cine nu e în stare să reziste nici măcar biologiei nu e bun de nimic' Peste bord cu el, peste bord. Sunt și alte obstacole, Vlăde, sunt și alte
205

dificultăți în afară de biologie. Și alea seceră mai mult și mai cumplit decât sexul și foamea. în ceea ce mă privește, sunt tot atât de intransigent cu victimele lor cum sunt și cu .victimele biologiei. Oamenii care nu pot rezista crizelor sentimentale, întunecimilor morale, pa-radoxelor gândirii, toți oamenii aceștia nu sunt buni de nimic. Peste bord și cu ei, peste bord...

Vlădescu îl asculta uimit. Anicet vorbise întărâtat, repede. Știu că asta mă așteaptă și pe mine, într-un anumit sens. Nu sunt capabil să rezist unei încurcături sentimentale, nu sunt deci vrednic să trăiesc. 'Dar să dau cel puțin cărțile pe față. Să știu cel puțin că nu sunt chiar atât de laș . . .

— Dai- ani putea reacționa contra acestor toxine sociale și biologice, vorbi Vlădescu. Am putea porni o ofensivă a purității, a echilibrului, a lucidității. Ai văzut ce-a ajuns bietul Emilian, lăsat pradă libertății sale, prada dezechilibrului. . . Am putea face ceva, acurn, cât mai e timp ...

— La ce bun? Ce să salvezi? Cine nu se poate salva singur nu merită o mână de ajutor. Ți-o spun din propria mea experiență.

— Dar tu ești un om sănătos, Paule.

— Cu atât mai rău pentru mine dacă sunt și un om sănătos, întrerupse răstit Anicet. Un om sănătos care. .. dar ce să mai vorbim? Lucrurile acestea mă privesc numai pe mine . . .

Tăcu deodată" și plecă ochii în caldarâm. Vlădescu se intimidă puțin.

— Evident, nu trebuie să vorbim de lucruri personale . . .

— Ba tocmai despre ele e vorba, întrerupse Anicet. Blestematele astea de lucruri personale, de care ne e rușine, pe care le escamotăm cum putem.

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui. Dacă susții că . . .

.— Nu susțin nimic, ți-am spus și altădată. Mă gândesc numai că tot ce-ai

afirmat tu, atât de frumos, cu privire la biologie, la sex, la sport, la mișcările de -stradă, cad alături de chestie. Chestia e mai nedefinită, mai primejdioasă. Mă întreb dacă unul care s-a gândit o singură dată la moarte cu plăcere mai poate folosi ceva vieții din jurul lui... Stai, că nu înțelegi ce vreau să spun. Nu e vorba de moartea personală, de sinucidere, de toate stupiditățile astea. Ci moartea ca o existență

206

concretă, ca o altă viață, mai plină, mai *eternă* decât efemera- noastră eternitate ... Nu știu dacă . . .

— înțeleg, înțeleg ce vrei să spui, îl asigură VLă-

ISCU. ■

— Ei bine, o astfel de moarte poate fi o tentație pen-mulți...

— Teodoru, de pildă. — Nu, e cu totul altceva, nu știu cum să mă exprim ii bine. Moartea ca o victorie, ca o întregire. Nu moar-din desperare, nu din frică. Cel care moare într-un ceas deznădejde cumplită, de durere, și-a ratat complet

îta. Dar un extaz? dar o așteptare? . . . —■ Nu prea văd legătura cu cele ce vorbeam mai

lînte . . .

— Și totuși legătura există, Vlăde. Ia adu-ți aminte, altă viață decât viața noastră, viața pe care suntem

rsiți s-o ducem în acest trist 1933, ne poate conduce ai firesc la o concepție a morții ca un extaz, ca un instrument de cunoaștere? Vlădescu îl privi câteva clipe fără să înțeleagă.

— Dar problema aceasta nu se pune oricui.

— Ba oricărui tânăr, Vlăde, oricărui tânăr care nu se refuză vieții. Biologia, sexul, de care vorbești tu cu 'atâta furie, pentru mine nu sunt decât o invitație la moarte . . .

- Stai un moment, astea sunt numai teorii, numai poteze . . .

— Dimpotrivă, cred că se lovește oricine de ele, deși u le spune pe nume.. Este o imensă sete de odihne, de

împlinire, de *realizare* in fiecare dintre noi... Nu'e iasă?

— Tocmai, asta e un îndemn către viață, către creație.

— Eu nu spun *nu*, adăugă Anicet. Dar gândește-te mai bine, Vlăde, gândește-te mai bine . . .

Îi strânse brusc mâna și îl lăsă în mijlocul trotuara-lul. Traversă foarte fericit strada, înd.reptându-se către vitrina pe care o zărise o clipă ca pe cel mai bun pre-xt de despărțire. Străzile miros înto aHha altfel. iecare stradă are mirosul ei special, și parcă lumina lor felurită, e personală; sunt oameni care par mai fru-oși, sau mai tineri, pe anumite străzi. Sunt străzi bune, tele rele; sunt unele cui prezențe fantastice, altele fri-ole. Și vitrinele au. fiecare un strigăt al lor, neînțeles e toată lumea. Dar ce dracu' m-a apucat? Vlădescu

20?

a nimerit o stradă bună, asta e. O stradă pe care eu pot vorbi, o stradă care să-mi descopere deodată ceva de care să mă pot agăța. Și o vitrină în fața căreia voi putea reflecta. . . Sunt plin de noroc, astăzi; sunt plin de surprize. Dacă el s-ar gândi mai adânc la cele ce i-am spus adineauri, la întâmplare, dacă chiar eu m-aș gândi mai adânc, poate aș putea învăța lucruri esențiale. Da, domnule, da, domnule! fC¹ moarte fără desperare, și pornind totuși de la

o trăire desperată. O moarte senină, căci numai acela care moare senin poate întâmpina marea unitate de dincolo, se poate contopi desăvârșit cu buna unitate de dincolo . . . Oricât ai suferi, dar să fii senin în ceasul morții. Să vrei să mori pentru că nu poți trăi altfel, nu poți trăi în împărțiri, în dualitate, în multilateralitate. Să vrei să mori fără să suferi, dar să uiți suferința în clipa morții, să fii senin atunci, să încerci chiar să fii fericit, uitând totul, iertând totul... Domnule, domnule, moartea asta e singurul extaz, e singura îmbrățișare de adevărată mamă. Singura, una, unica; acolo nu te vei mai pierde, acolo nu te vei mai împărți . • H "

Se trezi privind vitrina cu nesaț, gândurile alergându-i fascinate către limanul din urmă, către odihna fără hotar. Ce dracu' mi-a venit să mă gândesc deodată la atâtea lucruri fericite? ...

își înfipse mâinile în buzunare și porni spre casă ușor, limpezit, ca după o mărturisire.

VIII

Octavian Dobridor se ridică de la masa de lucru încruntat. Copilul începuse iar să țipe. Intră în dormitor călcând greu. Pastele M de inconștient! Am să înnebunesc, am să-mi ies într-o zi din fire și am să dau cu el de pământ! Valy. . . își trece mâna pe frunte ca să nu-și mai amintească. Și nu vine nimeni să-mi dea o mână de ajutor . . . Să-i. fac ceva să nu mai țipe. Ce-o mai fi vrând și el, acum? . . .

208

Se apropie de leagăn. Altădată, Valy . . . Ce Dumnezeu îi făcea ea ea să nu mai țipe?

— Ce ai, domnule?! ... Ce vrei, mă?! . . .

Ridică copilul cu un braț și "începe să-l legene. Dacă i-aș cânta ceva, poate i-ar trece. . . Absurd ... Ce draou' să-i cânt? I-o fi foame? ... îl privește iar, și-i zise răstit:

— Ți-e foame, baby?! . . .

Copilul continua să țipe, închizând ochii, smucindu-și ■ capul. Octavian Dobridor îl leagănă mai cald, mai îm-

Ipăciuitor. — Plai, fii cuminte, baby! Fii, mă, cuminte, că am treabă. Dă-o dracului de zarvă, mă copile, are treabă taică-tău, zău are treabă, mă micule! . . .

își ascultă ultimele cuvinte și se rușina. I se păru că l-a auzit cineva mângâindu-și copilul cu vorbe pe care niciodată nu le rostise până atunci. își feri privirile. Și trebuie să dau rezultatul anchetei până la opt seara.. . Ce mă fac dacă plânge întruna? . . . încercă să-l legene, să-l mângâie.

— Taci cu tata, pupușor!... Haide, scumpule, haide, ml, inconștientule, nu mai urla așa! . . .

Iarăși se înfurie. Slăbiciunea de câteva clipe, stânjeneala cu care căutase cuvinte de dragoste, nepriceperea lui de a mângâia, de a încălzi — îi întăriră mânia. I se păru ciudat că e tată, că are această imensă, nedorită superioritate asupra pruncului din leagăn. O putere care îl umilește, îl întărește; parcă ar fi făcut o greșală, și din această greșală ar fi ieșit mai puternic, mai responsabil. O ciudată senzație; parcă ar fi spart un vas .■•«'timp și ar putea totuși spune: „Ce-mi pasă, eu l-am Bpartf!" -Un sentiment nelămurit, enervant, de putere și jenă în același timp, de forță și plictiseală.

— Haide, mă, haide!... Fii om de înțeles, mă! Are să-ți arate tata lăcuste și fluturi dacă ai să fii cuminte. Vrei să-ți arate tata lăcuste?... Termină, mă copile!...

începu iar să miște leagănul. Fir-ar a dracului de Viață! Să-i cânt ceva, poate îi trece . . . Dar nu-i venea nici un cuvânt în minte, nu-și amintea nici o melodie De leagăn. Copilul îl privea fix, țipând supărat, parcă Ir fi așteptat ceva, o mână care să-i aline durerea. Dobridor începu, la întâmplare, un cântec inform, gutural, limpezit la răstimpuri de cuvinte fără rost.

— Hai, duduie, hai, bădie, hai cu draeu-n pălărie! Cântecul începu să se însuflețească pe măsură ce ac-

- întoarcerea din rai

209

oentua legănatul. împinsese încet leagănul până în odaia lui de lucru și se așezase lângă birou, cu o mână pe microscop, cu cealaltă mișcând leagănul. Cuvintele îi veneau acum de-a dreptul, țesute de o melodie simplă, lină, tristă.

— *Hai, duduie, hai, bădie, Hai cu ăracu-n pălărie! ... Hai, șopăriă, hai, ghioc, Hai cu Dumnezeu la loc! .. Uite-aici un microscop, Uite-acolo un ghioc! ..*

Se trezi deodată cântând din plină inimă, emoționat la fiecare sfârșit de vers, când mintea trebuia să așeze alte cuvinte în melodie și să caute altă rimă. Jocul începea să-l pasioneze. îl tentau cuvintele științifice, pe care încerca să le integreze în cântecul lui de leagăn, și îi venea să râdă măgulit de câte ori izbutea să alcătuiască o rimă perfectă.

— *Mala-malacologie Nu mai face gălăgie! O opteră și-un clipter Și cu tine-un cavaler!*

își sărută copilul, plecându-se mult asupra leagănului și ferindu'-se de biroul plin de dosare, cu microscopul răsturnat pe ele.

— Auzi, mă? Cavalerule! Șopărlă mică! De ce faci pe inconștientul? Mai superi pe tata? Mai plângi? ..

Copilul se trudea să zâmbească. Mâna și-o lipise de leagăn, așteptând. Se auzi soneria de la intrare. Octavian Dobridor porni repede spre ușă, cu melodia și versurile ritmându-i în minte.

— Știu de ce-ai venit, vorbi el lui Ilieș îndată ce-i strânse mâna. Dar e inutil să stărui. E o bătălie pierdută dinainte. Iți spun prietenește ..

— Mă, Octave, zău n-ai dreptate!

— Inutil, e cu desăvârșire inutil. M-am săturat de ea, de toate isteriile ei, m-am săturat de orice femeie . . . Ce-aș vrea să știu, adăugă el coborând ochii, e dacă băiețașul ăsta e al meu sau ...

21D

Nu termină vorba. Copilul începuse să țipe. Dobridor alergă în birou. Ilieș rămase în antret, cu pălăria în mână, stânjenit, neștiind dacă trebuie să plece de-a dreptul sau să intre în birou! și să-i strângă mâna. Casa i se părea foarte obosită, bolnavă, străină. Parcă ceva neverosimil îl înconjura din toate părțile.

Pavel Anicet aflase de întâmplările maiorului Dragu printre cei din urmă. Se gândi să se ducă chiar în acel ceas la David. Vreau să-ți spun, mă, că îmi pare sincer rău de cele.. . E caraghios să încep așa. Trebuie să-i spun altceva, mai cald, mai direct, mai prietenește. Dav dragă, crede-mă că te înțeleg ... Ce goale par toate cuvintele, ce lipsite de conținut sufletesc! Și tocmai când ai mai multă nevoie de ele, tocmai atunci îți lipsesc. Este un

destin al meu, ăsta, un destin al tuturor oamenilor —• să nu poți vorbi atunci când cineva are adevărată nevoie de cuvântul tău, să nu-ți poți deschide sufletul, niciodată . . . Să-i apuc numai mâna și să-l bat pe umeri: „Nu-i nimic, dragă Dav, trece și asta!.. . * Se scutură ca să alunge senzația de malaise pe care i-o lăasă viziunea acestui gest mental. Ce Duimnezeu, să-i spun altceva? Ceva bărbătesc și sincer, mai ales sincer?...

Stătu mult timp la îndoială dacă trebuie să se ducă la noua locuință a lui David, în Bulevardul Ferdinand, sau la familie. Săru' mâna, madam' Dragu . . . Cum să poți spune Un asemenea lucru? .. . încercă să-și amintească atitudinea lui David la moartea tatălui, a inginerului Anicet. A trecut prea mult de atunci, eram prieteni buni atunci, ne vedeam în fiecare zi, eram încă adolescent, fără jenă, fără teama de ridicol. Dacă n-ar exista sentimentul acesta stupid al ridicolului. Dacă nu ne-ar fi teamă, fiecăruia dintre noi, că celălalt ne va socoti falși... îl strânge în brațe, fără nici Uii cuvânt. E mai bine așa. Am să-ți spun eu altădată, Dav, de ce s-au întâmplat toate câte s-au întâmplat. Numai nu-mi cere să-ți explic nimic acum. Să adaug, apoi: Iartă-mă, Dav, puteam fi altfel, mă puteam purta altfel cu tine... Simte o ușoară înduioșare când își imaginează scena aceasta. O caldă emoție, închipuindu-se strângând în brațe pe Dav, sărutându-l prietenește, vorbindu-i deschis, fără sfială. Nevoia de sacrificiu, de smerenie, de recunoaștere a greșelilor trecute. Și totuși n-a fost nici o greșală.

211

N-a fost nimic grav din partea lui. Au intervenit distanțe, atât; s-au întâmplat lucruri. ..

Aprinse o țigară ca să-și gonească gândurile. Baly iar pleacă în străinătate, iar am să am de lucru serios. Tocmai acum, tocmai acum . . . Eleazar a spus cel dintâi: „Aș vrea să văd ce influență va avea asiipra "lui Dav faptul acesta!" Au și început să-l comenteze, să-i anticipeze sentimentele, gesturile, atitudinile. Tot ce se vorbea despre David era atât de vulgar, atât de lipsit de discreție. Pavel goni și aceste ultime gânduri ridicându-se de pe scaun și începând să păsească în lungul și în largul odăii. Haide, să vedem ce avem de făcut. Trebuie să fac ceva. Nu-l pot lăsa pe Dav singur, nu se poate asta, ar fi inuman . . . Trebuie să fac ceva. E singur, și nu-l pot lăsa singur . . .

Curând, gândurile i se risipiră. Pășea prin odaie cu țigara în gură, cu o ciudată încântare pe față, urmărind parcă aceeași melodie pe care s-ar fi spus că o ascultă de câteva zile. Era o adevărată voluptate această completă închidere în sine, fără gânduri, fără întrebări, fără preocupări, îl fascina fără să înțeleagă, îl silea să se adâncească mai mult, mai complet. Singur, și totuși atât de împăcat, atât de armonios. Parcă se pierdea pe sine, se abandona unei stări necunoscute până atunci, din afară de el, care îi adormea gândurile, îi încălzea și cele mai reci ascunzișuri de suflet. Se lăsa, fără să încerce o răzvrătire, o deșteptare.

își dădu seama târziu, când a aruncat țigara stinsă în sobă. Ce-o fi cu mine?. . . Se așeză din nou pe fotoliu, hotărât să se gândească la David. Și totuși am avut dreptate spunându-i lui Vlădescu ce i'am spus: că moartea poate fi și un instrument de cunoaștere, un extaz. Nu mai e nici o despărțire acolo, nici un spațiu, nici o pluralitate. O singură mare, o singură neființă, una singură!. . . Aproape exclamă gândul acesta, și retorica de o clipă îl plictisi. Trebuie să fac ceva, trebuie. Să mă duc la el și să-i spun: Dav dragă,

vrei să mă crezi că sunt sincer îndurerat, sincer?. .. Și totuși nu simțea nici o părere de rău, nici o umbră. Ca și cum toate lucrurile ar fi trebuit să se întâmple, ca și cum toate ar exprima aceeași blândă, luminoasă condiție umană. E stupid să suferi, e stupid —■ când există atâtea lucruri deasupra, o atât de concretă existență dincolo de noi.

212

Parcă nu gândise el toate acestea. își aduse aminte într-o străfulgerare de Teodoru, de Emilian care a tras și de care nu mai știe nimeni nimic de două zile, de Petru care a încercat să fugă de acasă, cu un ghiozdan cui cărți și câteva mape cu note muzicale. S-a întors singur, după o jumătate de zi. N-am pian acolo, așa a spus, nu pot pleca pentru că n-am pian ... I se par toate lucrurile acestea puțin stranii, puțin nefirești. Una, Ghighi; numele nu-l mai fac să sufere, nu-l mai exasperează. S-a coborât o ciudată înțelegere între cele două; aproape că se adună în mintea lui, în abandonările lui. *Stă* multă vreme cu ochii în gol, fără să înțeleagă nimic.

Sfârșise de împachetat prima ladă. Deasupra cărților așezase reviste și ziare despăturite. începu apoi să bata câteva stinghii, subțiri și desperecheate; le încerca mereu cu cleștele, nu cumva să fie prea adânc înțepenite în cuie și să aibă de lucru la despachetare.

Făcea toate acestea aproape fără să-și dea seama. Cobora cărțile din rafturi, le așeza pe podele, grupându-le după mărime, cântărindu-le în mâini, netezindu-le copertele. Munca aceasta îl neliniștea, îi fura gândurile. Soția portarului îi aranja rufăria în cușor. — Astea nu mai încap, vorbi ea arătând prosoapele trusa de toaletă, astea le-ați cumpărat de când ați venit la noi....

O privi puțin uluit. Glasul i se păru nefiresc, necunoscut. Apucă prosoapele și trusa și le așeză în fundul lăzii. Femeia aștepta poate un răspuns; se oprise în mijlocul odăii. Dar David trecuse iar în fața rafturilor și începu să coboare cărțile.

Astea sunt din ultimul an de liceu; s-au îngălbenit l puțin cotoarele, bătute de soare, dar altminteri s-au păstrat destul de bine. Seria lui Ferrero și Boissier, dăruite j de Francisc Anicet câteva luni înainte de moarte. Le j cu palma, închizând puțin ochii, ca să le mai sca-I dă praful adunat deasupra. Credeam că voi avea timp să le recitesc, dacă am să mă mut aici. își aduse aminte [•de dimineața când se instalase aici, cu un pat de camfanie, un cușor și trei lăzi cu cărți. Rafturile lucrate [■de el, biroul improvizat dintr-o masă de sufragerie, în laie cărei sertare pentru tacâmuri el își aranjase manuscrisele; încântarea cu care se trântise pe pat și pri-ivi.se întreaga odaie, numai a lui, fără nici o prezență

213

străină alături; cheia p< o lustxuisse aplicat, xeze-mându-se de fereastră, privind la răstimpuri bulevardul de jos, coroanele castanilor care ajungeau până la etajul al treilea. Fu o trecere în revistă rapidă și limpede, fără nici b melancolie.

— Pot să mă duc, domnișorule?

O privi iarăși tresărind, surprins de glasul acesta străin..

— Da, da, poți să te duci. îți mulțumesc, madam' Vanda...

Se roșise îndată ce femeia închise ușa. Dacă s-o fi supărat că i-am spus „madam'?” Cum Dumnezeu trebuie să vorbești cu oamenii care nu-ți sunt

egali dar nici nu sunt sub gradul tău de demnitate socială?. . . începui iar să așeze cărțile. Lada era aproape jumătate plină. Numai dacă nu s-ar deștepta în timpul operației, dacă nu s-ar întâmpla ceva grav. . . Goni gândul scuturând cărțile de marginile lăzii. Embolie. De la grecescul embolos, firicele desprinse de pe pereții inimii și luate de sânge, în jos, spre artere. Și acolo unde se opresc, circulația încetează, începe cangrena. Amândouă picioarele, să i se taie unui bărbat amândouă picioarele. Un trunchi de om, fixat, rugându-se să i se dea voie să stea la fereastră ... Ar trebui să-l întrebe cineva, poate un erou preferă moartea decât să supraviețuiască invalid . . .

Gândul acesta îl tulbură. Auzise de atâtea ori pe bolnav țipând: „nu vreau să mor”, „apărați-mă, nu mă lăsați singur, nu mă lăsați!...” Vasăzică și el, se teme și el de moarte ca oricare om, ca oricare bătrân. Nu!-. mai bătrânii cunoscători cât e de bine să trăiești, numai ei au amintiri, numai ei iubesc viața și se tem de moarte A îmbătrânit și tata; preferă să trăiască schilod, dar să trăiască ... Și totuși a fost erou, a înfruntat de atâtea ori moartea. Sau, poate... Se jenă să ducă gândul până; la capăt. își amintea cu prea multă cruzime o sumă de] amănunte recente. „Dav, nu vreau să mor, nu; mă lăsați; mă!... .^a

Orice se poate întâmpla, orice surpriză se neutralizează; zează, se bagatelizează. Sufletul nu se mai înfrigurează: de nimic. Omul nu se mai miră de nimic. întâmplările] au această otrăvă lentă a lor, că nu mai surprind pe nimeni,' nu mai îmbolnăvesc pe nimeni. Dacă aș ști cel! puțin ce-aș putea face pentru el. .. Chiar o injecție, o

214

A, ceva așezat pe masă, lângă el, să poată fi vă-ziii. Și dacă ar vrea . . .

Se surprinde gândind toate aceste grozăvii, dar nu se cutremură. Ii e puțin jenă, ca și cum l-ar fi văzut cineva, ca și cum lucrurile acestea, gândite și simțite de el, n-ar trebui să și le mărturisească nici sieși.

A doua ladă e gata. Se așază pe scaun, lângă ea, și

O privește; fără nici o melancolie, fără nici o părere de rău. Cât de stupide și inutile sunt renunțările omului. Pentru ce să renunți? Ce siguranță ai că renunțările astea vor da cândva roade?. . . își repetă aceleași argumente, aceleași motive pe care le răstălmăcește neconținut de câteva zile. E mult mai fecundă o întoarcere în viață, mult mai umană. Să te pierzi pe tine pentru o soră săracă, pentru o mamă bolnavă. Să te întorci lângă ei, știind perfect că n-ai să mai întâlnești de-acum niciodată, nici libertatea, nici seninătatea ... I se par cam serbede, cam retorice, gândurile acestea; parcă îi vin mereu în minte ca să-l întărească, să-i păstreze încrederea, să-i țină proaspăt entuziasmul cu care s-a hotărât să ajungă un simplu muritor, un român cinstit și mediocru, fără ascensiuni, fără rigori morale. I se par oare-cum gândite ostil și parcă anume chemate neconținut în ajutor.

Se ridică și începe să-și aranjeze hârtiile și mapele. Deșartă sertarele mesei. își alege câteva caiete de care va avea nevoie, poate, în scrisul cotidian. Și deodată își dă seama că toată munca aceasta e de-acum inutilă. Un „ vraf de manuscrise pentru tratatul de etică; le privește cu puțină ciudă, fără să se îndure să le arunce în ladă, printre cărți. Foi scrise; în libertate, într-o altă viață. Dar nu poate'gândi nimic, abia își simte tristețea. își amintește de o sumă de lucruri, cari toate i se par visate, ireale. Senzația de ireal îl

extenuază, îl deprimă, încearcă să se întoarcă în prezent. Deschide un caiet și-și aruncă ochii pe rândurile scrise. Citește fără să fie atent.

1 se pare o datorie să facă acest gest, să-și frunzărească manuscrisele în ziua mutării. „Despre superstițiile legate de noțiunea de om.” Un titlu de capitol. S-ar putea face și altceva cu acest titlu . . . Scutură capul. își dădu deodată seama că se întunecă. Vrea să se așeze undeva și ezită să-și aleagă locul. întoarcerea, împăcarea. Trăiți și vă înmulțiți. Binecuvântați fiți. .. Tresare. Portăreasa a intrat fără să se vestească.

215

— Vă așteaptă o mașină jos. Șoferul mi-a dat biletul acesta.

Parcă i se părea totul firesc, parcă se aștepta Ja bilet. Un. scris pripit pe o carte de vizită: „Vino imediat la sanatoriu. Liza”. Desigur. Privește puțin intimidat lăzile din mijlocul camerei și masa de scris încă acoperită cu mape.

— Am să mai vin eu, madam' Vanda . . . Poate mă întorc chiar astă-seară . . .

Se oprește puțin pe coridor ca să-și șteargă lacrimile. Valiza o ține anevoie; îi vine să izbucnească în plâns numai când o vede. Femeia vine din culrte; o zărește prin geamul ușii, cum calcă strâmb,' cu un trunchi noduros, cu picioarele prea scurte. Acum, acum, să-mi țin lacrimile o clipă.

— Eu plec, Anicuțo . . . Am să stau câteva zile la domnișoarele Focșa...

Femeia o privește uluită. Obrajii îi sunt prea palizi, ochii prea veștejiți; și valiza aceea grea pe care o leagănă neconținut în mână. Oare . . .

— Dac-o yâni domnul Paul ... îl știi dumneata . . . Să nu-i spui unde .am plecat... Să-i spui că m-am dus acasă, pentru cât timp nu știu nici eu, așa să-i spui . . .

— Dar de pe plecați, domnișoară? . . .

Ghichi lăsă valiza jos și începu să-și pună mânușile ... Să nu mai dau lecții de dimineața până seara . . . Sunt ostenită, Anicuțo . . . Dar să nu-i spui domnului Paul ce ți-am spus eu .'.. Dac-o veni, natural... Mi se pare că nici dumnealui nu e în oraș . . . Așa auzeam . . .

Mînțise cu ochii la mânuși. Făcuse toate gesturile cum trebuie. Asta îi dădu curaj.

■—■ Ești bună să chemi o mașină?

Ea se rezemă de geamlâc privind .curtea. Zăpadă înghețată, zăpadă puțină în această desprimăvărare precoce. Cerul se învinețește. Bucureștii. I se părea că pleacă pentru totdeauna, că pleacă fără să se mai întoarcă. Ar fi vrut să .întindă o dată mâna, de jur-impjur, să sărute întreaga casă. Dar o înăbușea emoția. Se coborî în curte. Femeia îi deschise poarta și-i luă valiza.

— Dumnezeu să vă dea sănătate. ..

Ii zâmbi, mulțumindu-i. Se răsturnă pe perne, extenuată, fără gânduri.

216

.. .Ce bine e să n-ai nimic de făcut și să te plimbi așa, singur pe străzi. . . Poți în sfârșit ridica și tu capul, poți privi cerul în voie. E cam frig astăzi, dar soarele asta e surprinzător de clar, surprinzător de victorios. Ei, ce mai e? câteva zile din Februarie, apoi Martie, și intrăm în primăvară. Primăvara asta îmi cumpăr și eu tto pardesiu ca lumea. Să mai treacă puțin, foarte puțin, și toate lucrurile au să meargă bine. . .

E tentat să-și frece mâinile, așa cum umblă pe stradă, fără nici o țintă, fericit că a dat „bun de imprimat” și a scăpat de purgatoriul corecturilor.

Cum are să arate cartea mea în volum? Trei sute cincizeci de pagini! Se întreabă lumea cum am răbdarea să scriu trei sute cincizeci de pagini. E atât de simplu!. ... li vine să râdă, să glumească. Ce păcat că nu mă întâlnesc cu nimeni. Nici țigara riu-ți priește, când ești singur pe stradă. Bietul Dragu, ar trebui să facem o listă de subscripție în toată redacția, fără știrea lui, să-1 ajutăm . . .

Gândul acesta îl emoționează. Se bucură atât de mult că poate fi bun, că în sfârșit are timp să se gândească și la ceilalți oameni, că poate fi caritabil. Dragu e un băiat excelent, admirabil, plin de talent. Trebuie să facem ceva pentru el. O listă de subscripție nu e un lucru înțeleger că se poate gândi la toate faptele acestor ibile și mari numai pentru că a scris „bun de ;” pe ultima coală de corecturi — și emoția libertății, după o muncă încheiată, dusă până la sfârșit, îl cuprinde din nou. E în stare să facă orice faptă bună, Mintea îi e liberă să se gândească la orice. Nu e rău, nu sunt un om închis. Acum, când mi-arniba, se poate întâmpla orice. Poate veni revoluția, poate veni orice grevă generală ... Ba nu, încă nu, • > sa-mi apară cartea, fraților, încă 6 săptămână, , și sunt din nou al vostru

Emilian e încă bolnav. Trebuie să mă duc să-1 văd.

Răcit grav, se spune. Dar proasta aia de la telefon nu vrea să spună nimic altceva. Dar am să mă duc eu, n-am lic de făcut, mă pot duce la Emilian. Chiar acum. De ce nu?. . . Dar simte că e prea plin de emoția aceluia „bun de imprimat”, simte că n-arc să poată asculta pe nimeni, că e mai bine pe străzi, singur între oameni, igrur cu bucuria lui nestăvilită, nemaicunoscută. Am n i duc mâine; mâine imediat după masă. La noapte I ■• t sigur că am să dorm, sunt extenuat; șaisprezece 217

șpalturi în trei zile. . . îi vine să râdă: cu ce bucurie se apucase de corectat primele coli, cu ce ftfrie grăbea corecturile ultime. Să-și vadă cartea mai repede tipărită. În-tâmplă-se orice s-ar întâmpla, după aceea . . . Bietul Dragu, i-au tăiat picioarele maiorului. S-ar putea scrie ceva . . . Goni gândul puțin rușinat. Câtă suferință e pe lumea asta . . . Un adevărat infern ... Și totuși bucuria lui stăruia, imensă, imponderabilă, asemenea întregii lumini de. zi.

Jean Ciutariu se miră că îl găsește atât de schimbat. Nu era mai slab, acum, ci un alt om; parcă i se micșorase fața, i se striviseră oasele. Avea o expresie răvășită, de om prea încercat de febră.

— Și tu unde ai fost? îl întreabă Emilian, silindu-se să-și țină capul ridicat pe perne.

Ciutariu se codi. Ileana, fuga ei în provincie, urmărirea pe la Târgoviște, femeia bătrână din Fundătura Șerban, palmele domnului Vrânceanu, nimic din toate acestea nu puteau fi spuse. Și, totuși, atâtea întâmplări și atâtea aventuri numai pe jumătate reale; un amestec ciudat de realitate și mit, din care nu știa ce să al(căci și cele > ce se întâmplaseră cât și cele ce își ' . puise erau tot atât de interesante. Fără să-și dea se; începuse să-și continue visul cu care se consola de 1 toarcerea în București; o serie de evenimente închif țesute pe o întâlnire, destul de ciudată, în gară. Fata aceea frumoasă și cutezătoare, care călătorea în a III-a, fumând la

fereastră, cu bascul minuscul și cu pardesiul bărbătesc, — se ducea să-și întâlnească pe furiș un amant care-și făcea armata departe. Dar cornițiile de noapte, parfumul acela misterios, care se lega de amintirea fetei, expresia ei bărbătească și vorba si-guірă — toate acestea exaltaseră imaginația lui Ciutariu, se infiltraseră în propriile lui întâmplări din zile și începeau să creeze singure evenimente;', aventuri, sentimente. între ei se născuse o idilă; fata îi jurase că se va întoarce la București și-1 va întâlni chiar mâine. La despărțire s-au sărutat pe gură. Uite, batista e un semn de la ea, o amintire . . . Toate acestea se petreceau numai în imaginația lui Ciutariu; mitul izt încă o dată să alunge prezența Fundăturii Șerban și palmele domnului Vrânceanu.

— Spune, mă, unde ai fost? repetă Emilian întrebarea: Te-am căutat în noaptea aia de scandal, câr ! CV

218

greva de la Ateliere. Aș fi avut nevoie de tine, atunci., Am rămas surprins când ...

Nu-și putu' sfârși fraza. îl înecă tușea; se ghemui în colțul patului, cu fața spre perete. Ciutariu era puțin stânjenit.

— Dar tu ești răcit rău de tot, măi.

Emilian își șterse gura cu batista și oftă adânc, să înghită aer.

— În noaptea aia am răcit. Ara ieșit cu pardesiul, și era un ger groaznic. Am fost și eu la Ateliere, ți-am spus jstia?

— Nu știam nimic, făcu Ciutariu privind-1 în ochi. Dar ce te-a apucat?

— Am fost și eu cu ceilalți din Partid; să apărăm pe muncitori și să tragem în armata oligarhilor.

Vorbele sunară emfatic și false. Emilian își dădu seama că nu credea în ele și trecu repede mai departe. Dar Ciutariu îi privi încă . . . mai bănuitor, mai rușinat.

— ■ Adevărul e ; noaptea aceea am ~ tras și eu.

Am tras ma tâ, dar poate eu am fost aceia

care am ucis gardianul. Și atunci. ..

ridicase puțin din pat,, încercând să se apropie de u și să dea altă sonoritate cuvintelor. Dar în acea

încovoai, strângân-e cuvertuVă. Ciutariu ji pe perne, dar Emi-

un gripă infecțioasă.

sat, către birou. Bie->ră și i se pare că a

acces de tuse îl sili

- palme, pre lea ajutor, să-1 așeze i idepărtă cu mâna. ai mai departe. Poate nu știi ce am . . . riu se în țin înf

ian, a început să aibă

mai pentru că e înscris în partidul comunist și

) fi făcut scandal cu băieții în noaptea aceea . . . Febră,

gripă infecțioasă, tifos exantematic. Poate, cine știe . . . I

se păru, în acea clipă, că îl doare puțin gâtul, că îi ard

*. Parcă se simți mai inert, cu o transpirație obosi-

ca într-un început de boală . . .

— Cu cine. ai mai fost?

— Cu băieții din tineretul comunist, răspunse Emilian cercând să restabilească o atmosferă de taină și desfăi-

re. Țipi pe care nu-i cunoști tu . . . ti privi și i se păru că Ciutariu îl suspectează; parcă :ea, cu ochii lui în jos, cu mâna jucându-se pe birou.

219

— I-am spus și lui Pavel, vorbi Emilian repede, scu-zându-se. A trebuit să-i spun; aveam revolverul la mine, nu știam cum să-l ascifnd . . .

— Dar de unde aveai tu revolver? întrebă Ciutariu fără să ridice ochii. (Bietul Emilian, începe să se creadă și asasin . . . Bietul băiat.. .)

— L-am furat de la tata, l-am furat din biroul tatei.. . Sau poate nu mă crezi? Crezi că mint?. . .

Ciutariu începu să se scuze. Dar tușea îl înecă atât de rău pe Emilian, încât Ciutariu se apropie de pat privin-clu-1 zăpăcit, voind să facă ceva, căutând vreun j cu limonada sau o sticluță cu sirop de tuse. Atunci-intră mama. Emilian tușea întruna.

— Guy, nu trebuia să vorbești atât, ți-am spus că nu trebuie să te obosești. Iar ai să faci vreo corripli Doamne, Doamne, de câte ori trebuie să-ți spun . . .

Îi așeză pernele la cap ca și cum ar fi fost un copil bolnav. Luă o lingură de argint și-i turnă sirop. Iar când închisese ochii, abandonându-se. Ciutariu asisnat, rezemându-se pe birou.

— Cască gura.

Înghiți siropul oțărându-se.

— Ce rău e

Lui Ciutariu îi veni să zâmbească. Și vrea să mă ^"acă pe mine să cred că e un conspirator politic... își aminte de fuga lui, de noaptea din gară: fata cu basc și cu țigara în gură, rezemată de fereastra unui A de clasa a III-a, îi dădea o emoție nedefinită, de ave t în marile orașe cosmopolite, de curse în trenuri de lux, alături de agenți secreți și bancheri americani. O l rire ciudată, ca în preajma unor mari aventuri, de-a lungul și de-a latul globului. Trenul care îl ducea în noapte spre Târgoviște i se păruse atunci un rapid Paris-S" bourg-Berlin. Se credea plecat în lume, plecat să-și tr că viața în voia soartei, cu surprize și mistere. Și '■ ta cu basc, profilul ei atât de rafinat și de straniu ... îl compătimi o clipă pe Emilian. Bietul băiat, aceeași dorință de evadare și în el. . .

— Sărut mâinile, doamnă, spuse Ciutariu cu un glas grav, de om care a colindat lumea, a înfruntat primejdii, a cunoscut cele mai ciudate aventuri. Mi-e teamă că l-am obosit și eu, l-am lăsat să vorbească prea mult. Ce au spus doctorii că are?. . .

220

Emilian deschisese ochii și îl privea înfundat în perne, aproape fără să-l recunoască.

— Noroc, dragă, și grabnică însănătoșire, îi spuse Ciutariu zâmbinduM ca un om care pleacă chemat de afaceri secrete. Mai vin eu să te văd. Am să-ți povestesc lucruri extraordinare, au să te amuze. La revedere...

Plecă puțin zâmbitor, puțin preocupat, crezând tot timpul că poartă asupra-i o înfricoșătoare misiune. Își puse paltonul cu gesturile unui detectiv internațional. Fata din tren era acum o primejdioasă spioană, iar el trimisul special al lui Intelligence Service. Privi servitoarea pe sub gene, ca un bărbat care știe să pătrundă expresia oamenilor. Coborî în stradă îngândurat, cu mâinile în palton, cu aerul blazat al celui pe care o despri-măvărare

bucureșteană nu; îl mai emoționează, după atâtea riviere, plaje tropicale și orașe depărtate văzute.

PARTEA A TEEIA

— Dragă Anicet, eu l-âm cunoscut pe tatăl dumitale. Nu' uita asta: am cunoscut pe Frahcisc Anicet la începutul carierei sale, când nimeni nu bănuia, încă, ce valoare ascunde omul ăsta. De aceea am atâta încredere în dumneata. Vei rezoiva corespondența cum vei crede dumneata de cuviință. Ești liber să duci mai departe lucrările începute împreună; în special „Jurământul vechi românesc”, la care țin foarte mult. Tot ce redactezi dumneata e pentru, mine un lucru definitiv. Cât timp voi lipsi din țară, dumneata ești adevăratul stăpân în această odaie ...

Făcu un gest larg, pe deasupra biroului, arătând întreg cabinetul de lufcru, cu pereții de sus până jos acoperiți cu cărți. Anicet îi urmări o clipă mâna, apoi zîmbi maestrului, recunoscător, cu o ușoară ironie pe care d-l Baly nu o observa niciodată. îi voi fuma toate țigările de foi și voi redacta cel mai prost memoriu asupra „Jură-mântului vechi românesc”.

— Eu am încredere în noua generație, iubite Anicet. Eu am încredere în dumneavoastră toți, pe care o politică nefastă v-a îndepărtat de la locurile pe care le meritați, în această țară tânără ne trebuie oameni tineri, cu inițiativă, energici,! cinstiți. Eu . . .

D-1 Baly își ținea obișnuitul discurs cu gesturile sale largi deasupra biroului încărcat. Pavel nu-l asculta; ochii

223

ii erau fixați admirativ în privirile maestrului, aprobându-l aiitomat, cu gândurile aiurea. Se miră puțin că se află atât de liniștit în această odaie în care Baly îl va lăsa stăpân până la întoarcerea din Anglia. I se părea că altcineva decât el ascultă frazele viguroase ale maestrului. E ciudat că nu reacționez, că îl las să creadă că sunt un tânăr cumsecade, unul dintre sutele de intelectuali ai noii generații, care ar fi fericit să stea la această masă, secretarul unui om celebru.

— ... întotdeauna am avut încredere în dumneavoastră, tinerii. Dacă aș fi putut face pe cât aș fi vrut. ..

Se ridică de la birou și apăru în fața lui Anicet, con-tinuându-și același discurs, plutindu-și generos mâinile, cu gesturi de vastă anvergură. Pa vel observă că maestrul e în papuci, și vesta puțin ridicată deasupra pân-tecelui lăsa să se vadă cămașa. își înălță privirea drept în ochii d-lui Baly. Poate n-a observat, poate nu-și dă seama cât e de ridicol.

— ... Fiică-mea se interesează foarte mult de d-1 Dragu. Ce mai face băiatul ăsta?

Anicet se roși deodată, ca și cum ar fi fost surprins asupra unui fapt urât. De câteva zile, de când aflase nenorocirea lui David, evita să se gândească, evita chiar să-și amintească nuîmele. Cum să mă duc să-l consolez? Cum să-i spun? Plecă ochii în jos.

q

— I-a murit tatăl său, zilele trecute, vorbi el încercând să nu se trădeze. A murit imediat după operație . . .

D-1 Baly rămăsese surprins, coborând veșted brațele. De câte ori se vorbea despre moarte avea impresia că trebuie să se emoționeze, solemn, grav.

— Bietul băiat! bietul copil! Dar de ce nu mi-ai spus nimic până acum? Ți-

era doar prieten...

Anicet se, codi să răspundă. Înălță din tCmeri, zâmbind trist, ca și cum ar fi spus: la ce-ar mai folosi toate acestea când cel mai bun prieten al meu este răpus acum de o atât de cumplită durere! ... își dădu seama cât de cabotin și ieftin este gestul lui — de durere neconsola-bilă '— dar trebui să-l păstreze, ca să pună capăt discuției cu d-i Baly. ■

— Dragă Anicet, dar sunt realmente trist! Ce nenorocire, ce crudă încercare!. . . Trebifia să-mi spui. Nici nu te-aș fi lăsat să vii la lucru într-o Duminică. Ar fi fost datoria dumatiale de prieten să-l veghezi.. .

Vorbise toate acestea convins, sincer, încântându-se de mărinimia lui. Se vedea ducându-se la casa de bani,

224

scoțând zece mii de lei și dându-i lui Pavel: „Știu că Dragu o duce foarte prost. Nenorocirea asta l-a pus probabil în situații jenante. Dă-i acești bani oum vei găsi dumneata de cuviință . . .” Spectacolul era atât de uman, atât de înălțător, încât d-l Baly se emoționa oon-tempiându-l. începu să se plimbe prin birou, cu mâinile la spate.

— Poate nu vrei să lucrezi azi, poate vrei să te duci la Dragu.

— Nu, l-am văzut chiar aseară, minți Pavel. E mai bine să lucrăm, să aranjăm în principiu tot ce trebuie realizat în lipsa dumneavoastră.

Domnului Baly îi plăcea nespus cuvântifl „realizat*. începu să-i_ dea instrucțiuni. De ce nu am curajul să termin odată cu alceasită mascaradă,-*acum*, când ra-am hotărât?... Asta l-a cunoscut pe tata, i-a fost poate prieten; și are încredere în mine ... Va trebui iarăși să vin în odaia aceasta pretențioasă, plină de cărți necitite, să duc aceeași muncă de negru. . . Și pentru ce, Dumnezeule? pentru ce?... Nici o veste de la Ghighi.. . A plecat în provincie. Poate se consolează acolo, poate înțelege acolo cât de inumană e dragostea ei.. . Dar acum mi-e egal. . .

— . . .Fiică-mea voia să-ți ceară niște informații, adăugă d-l Baly zâmbind. Veți lua masa împreună; eu iarăși trebuie să plec. Sunt atât de împărțit, atât de ocupat, zi și noapte, zi și noapte . . . De-aș putea ^ă-mi iau și eu o dată vacanța pe care o merit...

Făcu un gest de supremă oboseală. Pavel își privi în treacăt hainele, să vadă dacă ar putea lua, decent, masa cu Felicia. Iar va trebui să susțin o conversație iginalantă. Poate că îmi cere informații literare și artistice, [și am s-o scot mai repede la capăt. . . Dar cum de a aflat ea de Dav?... Ar fi trebuit să-i dau măcar o telegramă, [să-î fi scris o carte poștală. . . Ce-are să creadă, bietul [băiat.. .

Se așeză la lucru cu furie, să gonească gândurile. Privea jla răstimpuri ceasul, intimidat.

Când ajunseră la Arcul de Triumf se lipiră de gardul finalt de scânduri ca să se ferească de o mașină care oco-Hea în goană, stropind. Râdeau amândoi.

— Ce bine e Duminica! spuse Petru. Ai văzut că mi-am scos numărul de la haină; Duminica nu ne prinde nimeni.

— întoarcerea din rai

225

— Păcat că nu poate să-ți crească și părul, răsese fata. Traversară ținându-se de mâini. Ce zi frumoasă, ce

desprimăvărare precoce. Și Nora care se face din zi în zi rmai frumoasă. Să poți uita toate și să trăiești așa, simplu, cum înmuguTresc copacii ăștia. Începu să fredoneze o melodie.

— Știi ce-i asta, Nora?

Fata dădu din umeri râzând. De unde să știu toate câte știe el? Cine m-a învățat?

— Simfonia a VH-a, Beethoven, cea mai puțin înțe- j leasă simfonie, Nora. Am să ți-o explic într-o zi.

■— Mergem până la Hipodrom, Petruță?

— Unde vrei tu. Și mâncăm" într-o cârciumă de la barieră. Când am fugit de acasă, îmi făceam niște planuri. . .

Fata se întunecă. Tremura tot, când a venit în noaptea aceea, cu ghiozdanul într-o mână și notele de pian în cealaltă. Era uh pian dezacordat, în vecini, pe care îl ținea nevasta unui plutonier; și Petru credea că va putea exersa pe el până ce și-o putea închiria unul no' Scandalul din mahala.. Târâtură, te~ai dat la pui tânăr! . .

— . . .Să nu mai fugi de acasă, Petruță. . .

— Lasă că îmi dau bacalaureatu' la vară, și scap. Mă j apulc să fac ce vreau.

..

îi strânse brațul. Ce clare sunt toate lucrurile, ce împăcate. De ce sunt triști unii oameni, de ce suferă unii oameni? Cerul ăsta nu se supără niciodată. . .

— Nora, am să-ți prezint mâine pe unul dintre prie-tenii mei, băiatul lui Ivanciu, ăla cu mobile. Știi ce mi-a spifs?. . .

Nora, pe numele ei Lenuța Ionescu, se gândi cu groa- "j ză că d-1 Ivanciu i-a plătit de atâtea ori mesele, că a întovărășit-o la atâtea • hoteluri. Desigur, d-1 Ivaisiu, cu trunchiul lui diform, cu ochelarii de bagă și mâna aceea stângă mai scurtă, mâna aceea pe care nu o poate uita nimeni, într-atât e de hidoasă și dezarticulată. Mângâierile unei mâini care se mișcă parcă singură, indepedent de trup. Și pe băiatul lui, cine nu-1 cunoaște pe băiatul d-lui Ivanciu?

— . . . Așa e, l-am întâlnit astă-vară la Techirgiol, min-1 ți ea calm, râzând. Petrișor, haide mai repede că rni-e foame...

îi apucă brațul mai strâns și-1 sărută după ureche.

226

— Mi-e frig, Nora, nu-mi place să mă săruți când mi-e frig.. . Am să-ți citesc într-o zi o pagină din jurnalul meu asupra săruturilor. Eu cred, Nora, că există zone erogene și climate erogene...

Fata călca alături, fericită, fără să-1 asculte.

. . .Coboară singură dinspre Fiesole spre Florența. Se oprește la poarta zidului vechi, cu cartea sub braț și lălăria răsturnată pe ceafă. Soarele o bate din plin, și na zidurilor, și norii. Sunt atât de fericită, atât de ită, își spunea ea trist. Ar plânge, privind norii albi verosimili. Poate vin dinspre Apenini, sau poate se aptă acolo. Unde-or fi Apeninii? se întreabă ea zâm-leneș. Atât de singură, și atât de fericită, și totuși de singură ... Se așază pe ,bancă. Un iezuit trece fără privească. Ce frutaos trebuie să fie să fii preot, totala singur, slujind ceva mare, Mare, deasupra noas-de dincolo ... Sa fie în mănăstire, între zorele și ie-, undeva deasupra Florenței.. . Atât de singură, de ngură. . . Ar vrea să strige, să spună cuiva, să iubească.. . âmbește iarăși, dezamăgită. Dragostea bărbaților, ca un ribut pe care și-1 plătesc lorânșiși, așteptând să

le mul-umești zilnic, să le cânti osanale, pentru că te iubesc.. . Scutură capul și se privește încă o dată în oglindă. priul mă prinde întotdeauna. Numai dacă Anicet ăsta hu m-o plictisi și el, ca toți ceilalți. . . David trebuie să **lie** un băiat foarte interesant, după câte mi-a spus Liza. IUnde o fi acum Liza?. . . Au gonit-o de-acasă, și-au bătut loc de ea, sărăcuța. . .

Coboară scările și bate încet la ușa biroului.

— Putem merge la masă, domniile Anicet.

Pa vel o privește puțin surprins. Este atât de schimbată în rochia aceasta gri, cu părul roșu-închis, strâns ■1 jurul capului. Și parcă se coboară din altă lume; și vorba, și privirea ei sunt altfel decât ale oamenilor de ■**ici**. Poate unde a stat atât de mult în Italia.. .

Se ridică de la birou și-și scutură hainele.

— Aș vrea să-ți cer câteva cărți, vorbi iarăși Felicia.

(Unde am mai audeit vocea asta? Și totuși am vorbit e atâtea ori mai înainte cu ea, am vorbit atâtea fleacuri.. . •arcă ar recunoaște-o, parcă o aștepta. Intrară în sufragerie fără să vorbească. — Am cunoscut-o pe sora lui David Dragu, pe pic-

227

torîță. Mi-a plăcut foarte mult. De la ea am auzit de Dragu. . .

— Știați că le-a murit tatăl? întrebă Anicet.

— Când asta?

Felicia rămase împietrită. Se dărâmasse eeva, se schimbasesse ceva, pentru totdeauna, fără întoarcere. Să aflu așa, deodată, de moartea lui. Orice moarte o înspăimânta. Avea o repulsie și o spaimă neînțeleasă față de orice mort; nu putea nici măcar asculta povestindu-i-se o moarte. Rămasesse așa, privind pe Pavel în ochi, puțin palidă, fără să poată spune un cuvânt.

Anicet se jenă de emoția aceasta. Eu îl iubesc mai mult pe Dav, și totuși. . .

— îl cunoașteți pe maior?. . .

— Nu.

Pauză. Anicet voi să spună ceva, să curme tăcerea. dar Felicia îl opri.

— Vrei să schimbăm vorba? Nu pot suferi să aud.] discutându-se despre moarte. . . Săracii copii. . .

Tăcură iarăși. Feciorul îi servea. Pavel se simți deo-dată fericit, înseninat fără motiv. Era alături de o femeie, și totuși putea rămâne singur. Când înțelese lucrul acesta, ridică ochii și zâmbi Feliciei. Ce miracol, să poți rămâne singur alături de cineva, și acesta să nu sufere! Ghici, parcă prin vis, de ce-1 obosea prezența Unei, a iubitei care îi cerea totdeauna să fie prezent, să-și dea seama că e cu *ea* și *numai* cu ea. Ce bine, să rămâi singur, și să știi că în preajma ta se află un suflet care iube și el singurătatea, care nu se simte nici umilit, nici mâl nit că nu încerci să-1 apropii. . .

— Am cunoscut pe Liza, sora lui Dragu, vorbi rar I Felicia. Este o pictoriță excepțională. . . Și mai are ceva judecă lumea cu o inteligență care depășește pe cea a unei femei. . .

Pavel o ascultă zâmbind, lăsându-se antrenat de sen-| timentul acela confortabil că se află în fața unui : cu care poate comunica direct. Parcă întreaga viață se schimbasesse, alături de Felicia. Să poți relua totul de la început, să poți uita toate eșuările. . .

— Și David este un băiat excepțional, vorbi Anicet. Și-a făcut o educație specială de când îl cunosc și a butit acum să ignore durerea, să ignore orice

sentiment, orice umilință. ...

228

— Atunci este într-adevăr un om. N-am întâlnit până acvfen pe nimeni care să poată depăși suferința. Toți se dau bătuci în fața durerii sau a pasiunilor.

..

O ascultă iar cum vorbește, senină, luminoasă, cu o ușoară melancolie în gesturi și în priviri, care îi exagerează feminitatea. Glasul ei îi evocă un timp calm și calzi, un timp netrăit încă. Să-i spun cât de mult o așteptam, cât de mult tânjeam după o asemenea prezență-feminină, nedramatică și necatastrofală. . . Aș putea să-i spun atâtea. . . Și, totuși, parcă simt că ea ghicește totul, ghicește cât de bine mă simt aici, și ghicește ce mi-a lipsit mie până acum. . .

Își amintește de mitul Felicie, creat și prelungit

Ipentru uzul lui Ghighi. Cât de vulgare i se par acum: acele minciuni naive, cât de grotesc a fost întreg jocul. . . ^rezența Felicie risipește orice malentendu, orice sen-îentalism erotic. Se simte atât de departe de zilele o necăjea pe Ghighi cu idila aceasta absurdă. Chiar \ de Una a mințit fără sens, siîpid. îi spunea că sunt ;teni, că stau adesea de vorbă. Și iată .că .de- abia acum 3p să se cunoască. Atât de târziu, atât de târziu. . . Și bine e că nu trebuie să vorbim, că nici ea, nici eu suntem stingheriți, ci atât de liberi, atât de prieteni. . . Nu te mai întreb dacă îți place Italia, vorbi iarăși. licia. Tata mi-a spus că ai fost deseori pe acolo, chiar domnul Francisc. . . Tata ne vorbea mult de el. . .

—■ Era un om pe care ți-ar fi plăcut să-1 cunoști, tatăl meu'. ...

Anicet începu să vorbească, sincer, fără ocoliri. Felicia îl asculta rezemată de speteaza scaunului. Erau fcinguri, acum. Parcă o apropiere ciudată se năștea între lei. Și ce bine îmi pare că nu laudă Italia, nu-și arată ■cunoștințele, nu se entuziasmează. Și cu toate acestea , n fost și el acolo, ca atâția alți tineri, care nu mai coii-■enesc cu melancolia sau cu entuziasmul. E drăguț băutul ăsta. E atât de sincer, atât de naiv. . . Poate de aceea iubesc toate femeile. . . Elvira care spunea: „Vai, cum -aș mușca buzele! E atât de mare și de puternic, încât dori să mă frângă, să mă piardă în brațele lui! Ce sstie frumoasă!. . /' Exagera, biata Elvira, dar poate îumite femei sunt atrase de carnea lui masivă, de u-i'rii aceștia impresionanți. . . Și totuși, pare un om blând, ni om care nu vorbește miilt. .

.

229

— . . .Am ajuns acum să privesc viața altfel decât tata, sfârși Pavel mărturisirea. El își avea libertatea lui, pe care nu o mai poate cuceri acum nimeni dintre noi, ăștia tinerii. Nu mai putem să ne desprindem de timp, de durere. . . Chiar David, mă întreb cât va izbuti să se mențină pe linia lui dreaptă. Și apoi, mai e ceva. . . Băiatul acesta fuge de dragoste. . .

Zâmbi ca și cum s-ar fi scuzat, ca și ctSm ar fi spus: eu îmi dau seama de prostia pe care o rostesc, dar prostia asta e decisivă. . .

— E încă prea tânăr, râse Felicia. Chiar dumneata ești încă prea tânăr, dacă crezi că lucrul acesta e atât de esențial.. .

— Știu că n~ar trebuie să fie, vorbi Pavel întunecân-du-se. Dar ce poți să faci dacă te trezești cu el în suflet? Aici nu merge după ce vrei și după ce crezi, ci după ce se întâmplă. Dragostea se întâmplă, asta-i tot. . .

Tăcură amândoi privindu-se.

— îmi dai voie să fctmez? întrebă Pavel ca să rupă tăcerea.

— Iți cer și eu una.. .

Rămaseră alături, așteptând cafeaua; Pavel fericit fără să-și dea seama de ce, Felicia din ce în ce mai interesată de noua sa cunoștință.

— N-am înțeles tocmai bine ce voiai să spui despre dragoste, vorbi ea. Să nu crezi că mă interesează atât de mult subiectul. . . Mă interesează mai mult expunerea. . .

— E un lucru foarte complicat, râse Pavel. N-aș vrea să-l încep acum. Mai ales că e foarte probabil să ne întâlnim mai des ... Aș vrea să stăm altă dată de vorbă . . .

— Perfect. . . Am să-ți țin de urât cât timp o lipsi tata.

-Râseră amândoi, foarte bine dispuși. Apoi se priviră în ochi, și parcă o uimire stranie îi străbătu și pe unul și pe celălalt. Zâmbeau.

În odaia cea nouă, Ciutariu avea neconținut impresia că trăiește într-un luxos apartament din filme. De câte ori lucra la pian i se părea că înapoia lui se întinde o vastă încăpere modernă, cu nișe și lămpi, cu mobilă cubistă. Se întorcea pe scăunașul mobil și privea de iur-

2'30*

împrejur odaia ca și cum ar fi contemplat un studio. îi plăcea acum să stea în casă, să se admire în oglindă într-o pijama de lucru, să fumeze trântit pe sofa, închi-puindu-se compozitor glorios, bogat, stăpân al unui *pa-lazzo* din Veneția și al unei vile în Mediterana. începuse să regrete primăvara care se apropia prea de timpuriu, are îi alunga voluptatea caloriferului, voluptatea asta ouă de a privi dintr-o cameră caldă decorul de iarnă e afară. De câte ori cerul era senin și zărea soarele, iutariu se enerva; îi fura, parcă, o bucurie a lui, huria apartamentului confortabil și personal. Ar fi vrut *i* întârzie iarna până la Paști, numai ca să poată sta casă și să continue a se bucura de interiorul lui. VTădeseu, Iamandi și Leonard veniră mai devreme el, ca să aranjeze recitalul. La 10 Aprilie Ciutariu oia să reprezinte „Predicile Sfântului Sebastian”, chiar .. Opera Română. Leonard găsisse banii; un mecena care e îmbogățise prin contrabanda de mătase și cărți por-ografice. Tot Leonard aranjase orchestra. Ciutariul în-rea să se arate nepăsător, ca și cum i-ar fi fost indi-rent dacă i se cântă „Predicile” sau nu. îi lăsa pe „ei” vorbească și să aranjeze. își găsisse acum un alt grup e prieteni, majoritatea actori mărunți pe la teatrele articulare și redactori onorifici la „Rampa”. Se îutâl-eau câteodată, după spectacole, și porneau cu toții pe alea "Victoriei, Ciutariu cu fular alb de mătase și pă~ arie moale. Când intrau, la Corso, rămâneau jos; Ciu-ariu saluta cu un zâmbet pe fiecare prieten care urca us, în sala biliardelor, unde obișnuiau să se întâlnească ai înainte.

— Ați auzit că Emilian e greu bolnav? întrebă "Vlă-escu. Are pleurezie.

— Eu l-am văzut, vorbi Ciutariu. Mi~a spus și când a răcit, adăugă el cu un zâmbet. ■

— Se aude că a luat parte la greva lucrătorilor ceferiști^ vorbi Leonard. Cică a fost chiar la Ateliere, și a tras; așa se aude.. .

— Ei, cum poți tu să crezi una ca asta, mă! interveni Diamandi.

— Dar ce-a fost, frate, atunci, când cu greva aia? întrebă Ciutariu. Eu nu eram aici, dar când m-am întors n-am mai auzit vorbindu-se nimic despre

comuniști. Oare i-au desființat? . . .

231

■— Nici eu nu știu, vorbi Vlădescu. îți mărturisesc, însă, că a fost o atmosferă de revoluție, deprimantă. A sunat sirena toată noaptea. Era penibil. Toată lumea credea că vine revoluția în câteva zile. . . îi cuprinsese panica pe toți. îmi aduc aminte ce spaimă am tras eu. . .

Vorbeau ca de un lucru de mult trecut, ca despre niște fapte auzite de la alții. Lui Vlădescu nici nu-i venea să creadă că toate acestea s-au petrecut cu două-trei săptămâni în urmă. Ce bine e așa, cu liniște multă, fără zvârcoliri, fără pasiuni nebunești. . . Să te poți ocupa de treburile tale, să poți citi în voie, să-ți vezi prietenii și să discuți probleme serioase. . . Ce imens confort, civilizația și ordinea. Când toată lumea își vede de lucrul său, când nimeni nu iese în stradă. Mă întreb dacă am fi putut noi aranja acum un recital de muzică în cazul când revoluția ar fi izbutit. . . Ce zile grele pentru noi intelectualii, ce întuneric în mințile oamenilor. . . Se simțea bine în camera aceasta modernă, luminoasă, curată, alături de prieteni intelectuali, preocupat de un recital artistic. Ce confort, ce liniște sufletească. . .

— . . .Parcă ar fi putut fi la noi în țară o revoluție adevărată, vorbi zeflemitor Diamandi. Se va face revoluție când va vrea Guvernul. . .

— Nu asta e important, întrerupse Vlădescu. Mă gândesc, pe ele o parte, că revoluția va trebui să vină într-o zi; și mă gândesc, pe de altă parte, ce oroare inutilă va fi acea revoluție, cât de cumplit va lovi, în noi mai ales, în intelectuali. . .

— Fugi, mă, rase Diamandi, ești pesimist. Nu face românul revoluție. Iar dac-o face, vom fi și noi cu ea. Crezi tu că n-are nevoie de noi? Cine n-are nevoie de noi, tinerii, în țara asta?!

— Problema nu e atât de simplă, vorbi iarăși Vlădescu. Noi, în orice caz, suntem sacrificați; chiar dacă nu vine nici o revoluție, tot nu ne ia nimeni în seamă atât timp cât stăruim în a rămâne noi. Asta e grav; trebuie să milităm pentru alții, pentru o idee în care, eu cel puțin, nu cred. Și nu cred, pentru că nu este eficace, nu aduce nimic nou; dă rămă dar nu pune la loc. Și totuși, așa trebuie să fie. Am o impresie stranie (privi pe toți în ochi, dar nu întâlnești expresia aceea înțelegătoare și simpatică a prietenilor „intelectuali”, a lui Ani-

232

cet, sau Dragu, care îl încurajau să meargă până la capătul gândului; băieții îl ascultau ca și cum ar fi povestit o anecdotă), am o impresie stranie că generația noastră nu mai vede, nu mai cuprinde istoria. Suntem purtați de evenimente, sacrificați la întâmplare. Când va veni revoluția.

Ciutariu asculta puțin plictisit discursul lui Vlădescu. Mult mai interesant ar fi să discutăm cazul lui Emilian. Bietul Guy, el crede cu adevărat că e asasin. . . Numai să nu fie nimic grav cu pleurezia lui. . . Ce i-o fi trăsnit lui Vlădescu; să discute revoluția? . . . Altceva ar fi mai interesant, spionajul, diplomația — nu revoluția^r. Să poți dispune de soarta oamenilor prin câteva rânduri cifrate. Să urmărești un agent secret, să furi acte diplomatice. . .

— . . .Dar tu iei lucrurile prea în serios, mă, inter-i Diamandi. Tu și Emilian, Ala, cel puțin, s-a ris la comuniști. . .

O fi adevărat că s-a înscris? întrebă Leonard. Auzeam că a făcut asta numai

ca să ne epateze. . .

— Apropos, vorbi Ciutariu, ce mai știți despre Dav?

— Și ăla, alt caz, comentă Diamandi. Cică vrea să apuce acum de profesorat, vrea să-și ia o catedră un liceu. Acolo are să se îngroape. . .

Vlădescu asculta puțin enervat discuția. Nici ăștia pricep nimic, nici cu ăștia nu poți sta de vorbă; de la una la alta, ca femeile . . .

— Tare aș vrea să știu, unde a fost Emilian în noaptea ea, de a putut răci atât de rău, vorbi Ciutariu. Știți e destul de grav. . .

— Dar ce i-o fi trăsnit lui să spună la toată lumea a fost la Ateliere, și a tras. . .

— Dragă, există o psihologie simplă a tuturor oamenilor exaltați, comentă Vlădescu. Teodoru, de pildă, îmi spunea mie. . .

Ciutariu se apropiase de fereastră. îi plăcea să privească strada de aci, din camera lui Caldă și luminoasă. fru mai e în București; se află acuzm într-una din vilele ui dintr-un mare oraș cosmopolit. Prietenii sunt toți ictori și literați celebri. în curând feciorul în livrea va deschide ușa și va spune: „Cocktailul e servit, doamne-or și domnilor” . . . Atunci va apărea și frumoasa spioană.

233

H

Când l-a văzut intrând în odaie, lui Pavel nu-i venea să creadă că e cu adevărat el, David. Arăta mai bătrân, acum. Ochii puțin tulburi, fața compusă anevoie, cu neconținut efort al fălcilor. Se apropie simplu de el și-i strânse mâna.

— Ce mai faci, Pavele?

Dacă începe să plângă, acum? Să-i strâng în brațe, să-l sărut, să-i spun ceva? Doamne, de ce nu pot comunica oamenii, de ce rămân întotdeauna închiși, încercuiți? îl privi puțin stingher, încercând să zâmbească. David se așeză pe fotoliul de lângă birou.

—• Nu te-am mai văzut de mult, vorbi el.

Anicet observă că poartă o cravată neagră, dar la mână nu avea doliu. Poate o avea la palton. . . își aduse aminte de moartea tatălui Cât de liniștit era atunci, cât de stranii i se păreau toate tânguiriile. Nu putuse deloc să plângă. Ceva ciudat, foarte ciudat, parcă se o-prise un zvâcnet înăuntrul ființei lui. Când l-a întâlnit pe David, el avea ochii roșii, își rodea unghiile nervos, îl iubise și el, suferea și el acum. . . „Și ce grozav, și umilitor, e faptul că m-am întors de la înmormântare înfometat. M-am dife în cămară și am găsit o bucată de friptură rece. Mi-era atât de foame, Davide, încât am mâncat în picioare, rupând pâinea pe genunchi și ținând întreaga bucată de carne în mână. După ce m-am săturat, m-am dus la baie să mă spăl pe mâini; aveam mâinile unsuroase. Și în timp ce mă spălam, mi-am adus aminte de tata, și am început să plâng. Atâta l-am plâns și eu pe tata. . /' De ce i-am spus lucrurile astea, atunci? . . .

— Știi că m-am întors acasă, vorbi iarăși Dragu. îmi pare bine că s-au; întâmplat toate așa cum s-au întâmplat. Poate ție ți se pare straniu să mă auzi vorbind așa, câteva zile după moartea tatei. . .

234

Se opriese puțin, încercând să privească pe Anicet drept în ochi. El își aprindea acum o țigară, stângaci, neștiind ce să facă cu mâinile.

— Eu cred că e mai bine așa, reîncepu David. E mult mai bine. Parcă încep să trăiesc altfel, acum. . . Nu știu cum să-ți spun, dar am avut o revelație. Tata l-a chemat tot timpul pe Ilie, pe fosta lui ordonanță. Nu* credeam că am să pot suferi atât, numai prin faptul că nu îmi aud numele. Dar vezi tu, cu ei se înțelegea mai bine, se înțelegeau fără vorbă, se simțeau direct, de la om la om. Cred că ei se iubeau mai adânc, mai liber. . . La ee-i folosea lui că îi sunt copil, carne din carnea lui? Ce-am făcut eu ea să mi-l apropii, să-l înțeleg? îl credeam prost, iartă-mă că-ți spun asta, și mi-era rușine cu el. Doar în ultimele zile am înțeles că a avut și el o viață interioară, o inteligență care se cerea satisfăcută. Am ghicit, mai mult din ochii lui, că și omul ăsta și-a pus probleme. Aș fi vrut să-i vorbesc atunci, să-l mângâi, și nu puteam; era penibil, Pavele, nu-i puteam spune nimic. Poate nici nu m-ar fi înțeles; intrase deja în agonie, și îi era teamă de moarte. Mi-e milă de el, acum, ce-o fi făcând el, dincolo?

— Tu crezi într-o viață dincolo de moarte? întrebă Anicet ca să abată emoția mărturisirii, către o discuție mai abstractă.

— Nu știu dacă poate fi vorba de viață, acolo. Dar îmi închipui moartea ca pe singurul judecător al actelor noastre, ca un criteriu absolut al binelui și al răului. . . NatuSral, o simplă părere a mea.

— Și eu cred în moarte, vorbi Anicet. Mi se pare că acolo voi întâlni unitatea primordială, voi fi unul, unul singur, voi *fi* și atât. . . M-au obosit cumplit experiențele, dualismul oricărei trăiri, descompunerea care își face loc în orice extaz, în orice iubire. E groaznic!.. .

Spusese lucrurile acestea simplu, dar la urmă oftase. David îl privi mai cu luare-aminte. Ce-i cu tine, mă? De când te străbat gândurile astea?.. .

— Dar fugind de dualism, de descompunerea care e implicată în orice experiență, nu rezolvi nimic, vorbi Dragu. Acestea ne sunt date, în însăși structura vieții noastre. Ce poți face? Cum te poți libera de ele?.. .

Anicet nu răspunse. Tăcură amândoi, câteva clipe, fără să se privească. Ce calm e, ce împăcat. . . îmi pare bine că nu l-a răpuîj| moartea maiorului, că a primit-o

235

bărbătește. E un om tare David ai meu, are să ajungă departe. . .

— Natural, e stupid să discutăm . lucrurile astea a-cum, începu David. Dar parcă cu tine pot vorbi; n-am vorbit cu nimeni, nici chiar cu Liza, din ziua când. . . știi, când a murit tata. Să nu crezi că sunt emoționat. Nu; îți vine greu, știi; lucrurile astea se învață, așa cum probabil se învață starea nouă a căsătoriei, sau a călugăriei. . .

Făcu o pauză. Pavel îl asculta liniștit, rezemat de birou

— /7. Am impresia că fiecare om își întâlnește moartea pe *cate* și-a conceput-o. Un ateii va întâlni neantul, un catolic paradisul sau infernul, un buddhist pantheonul buddhic, și așa mai departe. . . Vezi tu, eu am despre moarte o concepție foarte precisă; știu că numai murind am să aflu adevărata valoare a actelor mele, ascunsul lor miez. Până atunci, tot ce facem nu-și are nici o justificare absolută. Poate fi frumos, poate fi bun, poate fi urât, poate fi rău — dar toate acestea nu înseamnă nimic, toate acestea sunt judecați omenești, pe criteriile umane. Mă întreb mereu, foarte

senin de altfel, ce va fi dincolo. . . Căci aici, pe pământ, trăim într-o grozavă promiscuitate, într-un cumplit relativism. Cum spuneai și tu, toate putrezesc, toate se descompun. . . Și totuși, nu se poate să nu existe ceva înapoia lucrurilor, înapoia vieților. Caritatea, de pildă. Sau iubirea. . ~J

— Iubirea nu, în orice caz ea nu poate constitui uti criteriu absolut de justificare a faptelor, întrerupse Anicet, gânditor. Dacă ai putea iubi numai lin *singur* lucru, dacă l-ai putea iubi neconținut, fără ca puritatea actului să se altereze, fără ca să-i simți consecințele, atunci, poate, s-ar putea spune că iubirea e un criteriu absolut de justificare, un instrument sigur de salvare a sufletului. . .

'— Dar nici nu se pune problema salvării sufletului, X >rbi Dragu. Pentru mine, este o problemă imediată, concretă, urgentă: ce să faci? ce poți face, acum, aici jpe pământ?!

— Atunci ai un răspuns simplu: faci lucrurile la întâmplare, așa încât să alcătuiască o serie mereu schimbătoare de echilibre- provizorii. Acționezi ca și cum ai căuta un confort spiritual, ca și cum ai vrea să te

256

■HI

pui bine cu toată lumea și cu sistemele. Dacă trăiești astfel, nu-ți mai pur probleme. . .

— Nu m-ai înțeles bine, vorbi David. Nimeni nu poate trăi la întâmplare. Evident, dacă s-ar putea trăi astfel, ar fi viața cea mai confortabilă pe acest pământ. Dar, nu se poate, și e inutil să mai discutăm. întrebarea e: ce poți face ca să nu suferi, să nu fii trist, să nu fii deprimat, să poți trăi liber, fericit, împăcat cu tine și cu lumea din jurul tău. Vezi tu, eu/ nu cred că poate muri cineva liniștit, dacă nu se împacă cu tot ce e îndoială în sufletul lui, cu tot ce e taină, neînțelegere, dezarmo-nieyTata a murit cu frică, țipând, a murit sub operație, fhndu-i teamă de moarte. Asta mă chinuie pe mine; i-a fost teamă de moarte, și va întâlni tocmai această moarte de care i-a fost teamă, întunecoasă, umană, aproape carnală.. . Asta e groaznic. Fiecare om își găsește moartea pe care și-a conceput-o. . . Și fiecare om își concepe o moarte din punctul lui relativ de împăcare cu lumea. .. Am fost cam obscur, nu e așa?

— Cred că te-am înțeles destul de bine, mărturisi Pavel.

Tăcură iar, amândoi. Ce rost poate avea discuția aceasta, tocmai *acum?* întrebarea îl făcu pe Anicet să zâmbească. Așa e, [nimeni nu poate muri dacă nu se împacă; ce alt sens poate avea moartea dacă nu acela de a întoarce pe om în liniștea eternă, în calmul nediferențiat din care a purcesf)Cu fiecare înțelegere, murim; cu fiecare înțelegere, rie împăcăm. Și când nu mai e nimic de înțeles — ce-ți rămâne atunci de făcut decât să te omori?. . . Oare și pe această cale poți ajunge la sinucidere?. ...

— .. .Eu nu înțeleg cum i-a fost lui frică de moarte, întrerupse brusc tăcerea David. Omul ăsta a fost doar un erou. Și totuși, i-a fost frică și s-a zbătut până în ultima clipă. . .

— Poate s-a mai schimbat și el, de la război. ..

— Asta cred și eu. Viața noastră civilă, tot ce e în jurul nostru, ne face să urâm moartea, ne silește să fim lași. Mă întreb de ce se tem unii oameni de moarte; de singurul fapt care poate da un sens vieții lor, care le poate spune,

într-un mod absolut, dacă au fost larve satS genii, dacă au făcut binele sau răul.

— Ce mai pot interesa toate acestea, *atunci?* întrebă Anicet, puțin exaltat. Ce-mi mai pasă mie de ierar-

237

hie, de valori, de judecări, atunci când ajung unitatea, când realizez instinctul meu fundamental, contopirea, pierderea de sine? Pentru mine, moartea are cu totul altă valoare: suprimă dualismul, suprimă „împărțirea” omului în lume, depășește orice experiență. Asta e enorm, dragă Dav, asta e aproape un extaz. Numai că, vorba ta, trebuie să, mori senin, împăcat, fără sentimentalisme, fără păreri de rău, fără agonii. O moarte calmă, autonoma este cel mai bun instrument de cunoaștere.

— Dar pentru tine nu mai există nici o cunoaștere în moarte, îl întrerupse David.

— Desigur că nu; însă în clipa *cuprinderii* morții, în clipa realizării acelei unități supreme, ai într-o singură clipă de extaz toată cunoașterea existenței; a adevăratei existențe, nu a vieții pe care o trăim cu toții aici.

— Dar de ce te împotrivești tu vieții de aici? întrebă Dragu, oarecum bănuitor.

— N-aș[^]putea să-ți spun nici eu precis, într-o singură frază.(Mi se pare, însă, un destin insuportabil, destinul ăsta al fiecărui om de a nu putea fi fericit singur, de a dori întotdeauna o tovărășie, o prezență umană alături de el. .Tj

— Atunci e foarte simplu, întrerupse David. Ia-ți pe cineva lângă tine și vei fi fericit. . .

—) Numai că, vorbi Anicet zâmbind trist, nu poți rămâne niciodată cu o *singură* prezență, nu te poți dărui niciodată unui singur lucru. Firea asta omenească este atât de fundamental tragică, încât te cheamă neconținut în cel puțin două direcții, paralele dacă nu opuse. Tragicul reiese tocmai din aceste ispite paralele. Dacă ar fi opuse, ar fi simplu de rezolvat; ai alege una, și ai uita pe cealaltă; ai alege binele și ai uita răul, sau viceversa. Dar trebuie să alegi între mai multe „bine” și mai multe răuri; și atunci nu poți uita, nu poți fi împăcat. Trăiești într-o continuă macerație, într-o continuă nostalgie a raiului unității, a dragostei absolute[^]

— Alege atunci varietatea, experiența, sunt atâtea lucruri de ales în lumea asta. De altfel, eu te credeam pe tine un om al experiențelor infinite, al aventurii permanente.

— Nu, dragă, mai poți crede în aventură la două-zeci de ani, sau când te-ai oprit la mentalitatea tânăru-

238

lui de douăzeci de ani. Cunosc o sumă de oameni celebri și fericiți, cari s-au oprit pe această treaptă a vieții, și practică la infinit aventura. Dar asta nu duce nicăieri, nu rezolvă viața, nu-ți dă plenitudinea pe care o aștepti de la viață dacă ai izbutit să depășești primejdioasa vârstă de douăzeci de ani, vârstă la care se opresc majoritatea intelectualilor, a oamenilor secolui-lui nostru. Când nu mai poți crede în opiumul experiențelor, viața îți apare mult mai responsabilă, mult mai tragică.

— Iubește, atunci; sau practică o caritate universală, o dragoste creștinească. . .

— Eu despre dragoste am cu totul alte păreri. Nu vreau să le discut acum. Dar dacă și cea mai pură dragoste nu e suficientă sufletului, și sufletul aleargă neconținut alături de dragoste, spre altceva, mereu spre altceva? Cum să mai crezi atunci în dragoste? Am crezut și eu, un timp. Dar există acolo, întotdeauna, un sâmbure putred. Cu cât dragostea e mai absolută, cu cât se apropie mai mult de perfecțiune, cu atât descompunerea e mai tragică. Nu știu dacă înțelegi ce vreau să spun. Cu cât sufletele sunt mai apropiate, și se oglindesc mai perfect unul într-altul, cu atât iubirea se descompune mai cîmplit. Unde nu există spațiu liber, unde nu există lumină din afară, începe descompunerea, putrezirea. Și în paradoxul acesta constă toată tragedia; pe de o parte omul, ca să fie fericit, ca să poată realiza viața, trebuie să se apropie până la despersonalizare de altul; pe de altă parte, orice apropiere strânsă, orice dragoste, aduce după sine descompunerea, moartea în. doi, putrezirea împreună, cea mai cumplită încercare ce i-a fost urșită omuM. Altă ieșire nu vād. .

;— Și atunci? . .

— Și atunci, firește, moartea reală, senină și plenară îmi apare ca singura beatitudine, oa singura eternitate. . .

Dragu îl privi deodată uluit, parcă ar fi înțeles un lucru pe care Anicet voise să-l ascundă. Cum asta, mă? Ce ți-a venit, deodată, așa? . .

— Și unde vrei tu să ajungi c\f asta? îl întrebă, privind-l în ochi.

— Oh, nicăieri, răspunse Pavel zâmbind. Lucrurile astea sunt păreri, asupra vieții și asupra morții. Atât.

239

Așa cred eu. Altul crede într-altfel; Teodoru, de pildă, sau tu. Fiecare avem o părere a noastră..,

— Dar nu credeam ca tu să ajungi la astfel de concluzii, se miră Dragu. Te știam, pe vremuri, un îndârjit optimist, unul care crede în libertate, în victorie. Cum de te-ai schimbat?...

Anicet ezită o clipă, privind în jos și jueându-se cu coupe-papier-ul pe birou. Băiatul ăsta vorbea adineauri de tată-său și de Ilie. Oare nu suntem și noi doi tot atât de depărtați cum era el cu tată-său? Ce cunoaște Dav din ce s-a petrecut în mine?... Și a cui o fi vina? .. Poate a mea. Oamenii ar trebui să-și facă neconținut confesiuni, să se țină la curent cu părerile, lor despre moarte. Căci o asemenea părere contează. Nici nu știi când ți-ai schimbat-o, și cel mai bun prieten îți ajunge atunci tot atât de depărtat ca un ins de pe stradă.

— . . .Poate nu m-am schimbat, vorbi Pavel încet. Poate e altceva la mijloc. Astăzi vorbesc mai deschis cu tine. Sunt luni de zile de când n-am mai vorbit deschis. Așa se petrec lucrurile cu prietenii prea buni; ajung de nu mai vorbesc între ei decât fleacuri. . .

— Da, e adevărat, adăugă Dragu. Altădată, când eram mai singuri, vorbeam mai mult. Apoi, tu te-ai îndrăgostit; prietenia mea ti-a ajuns mai puțin indispensabilă. . .

— Tocmai... Și tu ai început să-ți faci teorii asupra vieții, te-ai apu'cat să muncești prea mult, să scrii, să publici. De câte ori ne întâlneam, tu aveai o idee în cap. Recunoaște și tu, era destul de dificil să mai stăm de vorbă ca doi prieteni. . .

începu să rādă. Dragu zâmbi puțin stingherit. Aprinse o țigară, gânditor.

— A fost și vina mea, vorbi el. Credeam că ești ocupat prea mult cu femeile tale, cu dragostea, și că nu mai ai timp de mine. . . Dar acum, m-am schimbat și eu. Cred că m-am întors pe drumul ăl bun...

— Ce-ai de gând să faci? întrebă Anicet, ca să cușme discuția prea intimă, prea răscolitoare.

— Am să-mi caut un post de suplinitor la vreun liceu, undeva, și poate am să fac gazetărie. De corectură mă las, trebuie să câștig mai mult. . . Am o familie de susținut, adăugă el, puțin jenat.

— Trebuie să fie greu, spuse Anicet repede, ca să nu-i dea timp să-i pară răii că mărturisise asta.

240



— Destul de greu, dar nu mi-e teamă. Și, mai ales nu regret. Am impresia, cum ți-am spus și la început. că viața aceasta e mai reală, mai concretă. Am impresia că rostul pe care îl am, de a mulțumi familia, de a mă „sacrifica” pentru ea, e de o mie de ori mai înalt decât acela de a mă ajuta pe mine, de a renunța ia tot și a trece peste toate pentru a face din viața mea un capodoperă, un monument spiritual, cum credeam. Mă întorc la concret, Pavele. Mi-e sete de concret, de viață de” toate zilele, de caritate.. . M-am săturat de capodopere, de asceză și toate celelalte .. .

Anicet îl asculta, puțin trist, Și ăsta renunță? Și ăsta se dă bătut? Să te macerezi cincisprezece ani ca să ajungi la o filozofie „concretă”, să te predai și să-ți cauți o catedră de liceu. . . Hotărât lucru, suntem o generație de bărbați slabi. Și- pentru că suntem inteligenți, încercăm să facem din căderile noastre o filozofie; să spunem că facem toate acestea pentru un anumit motiv, cu o anumită argumentare. De ce nu avem, *cel puțin*, tăria să ne recunoaștem înfrânți?...

— Nu prea te arăți încântat de planurile mele mediocre, vorbi zâmbind Dragu.

— E adevărat, nu mă așteptam să dai înapoi... Totuși, eu nu judec pe nimeni, cu atât mai puțin pe tine. Așa cum mă aflu acum, nu pot decât privi lumea, fără s-o judec...

— Dar nu e vorba de a judeca, nici nu e vorba de a da înapoi, răspunse David puțin iritat. Eu nu cred că dai înapoi. Dimpotrivă, fac un pas înainte, spre concret. Crezi tu că poți ajunge *mare* numai prin idei, prin abstracțiuni, prin teorii?...

—■ Nici nu m-am gândit la asta. Dar, văd că începi să te acomodezi, să accepți lumea așa cum e. În curând ai să cauți și confortul. Și de aici până la decădere,, mai e un pas...

Dragu stătu o clipă pe gânduri, clipind des, apoi își scoase ochelarii și îi netezi cu batista. Gestul acesta îl făcu pe Anicet să îi pară rău că vorbise astfel. Dragut era acum un biet om necăjit, ocupat să-și vadă de mizeriile lui. Ochii îi ardeau în cearcăne. Anicet încercă să-i privească. De ce i-am spus eu, oare, toate lucrurile astea, *acum?* Bietul băiat poate începuse să se liniștească, să se simtă fericit cu „sacrificiul” lui; se simțea măgulit, poate, că are un suflet atât de bun, că re-

\Q— intoarcerea din rai

24 î;

•nuntă la cariera lui pentru două femei sărmene. .. Și eu "vin și îl tulbur ...

■— N-ai deloc dreptate, Pavele, vorbi Dragu așezându-și serios ochelarii. N-am căutat confortul, crede-mă. Este altceva, o încercare de a mă uita pe mine, de a renunța la mine pentru lucruri mici, nuf pentru lucruri mari, idealuri și celelalte. . . Natural, toate acestea nu se pot discuta; ele trebuie simțite, înțelese prin fapte. .. Voi vedea și eu.. .

Anicet nu-i răspunse. Era puțin obosit, puțin încurcat. Imaginea Feliciei îl urmărea, încă. Ce seninătate, ce înțelegere directă... O asemenea femeie, dacă aș fi* •cunoscut o asemenea femeie poate nu! mi s-ar fi pus problema existenței.. . Poate toate problemele ne apar din cauza absențelor, a lucrurilor pe cari nu le avem și după care tânjim. . . Dacă eu, de pildă, n-aș fi întâlnit

"■nici pe Una, nici pe Ghighi, dacă aș fi cunoscut numai pe Lucy, și apoi direct pe Felicia, aș mai fi cunoscut vreun conflict, aș fi trăit vreo dramă?.. . Poate toate

■dramele noastre izvorăsc din anumite lucruri cari se
Întâmplă înainte de vreme.. .

— Am cunoscut o fată care mi-a vorbit mult de *sora ta, de Liza, spuse Anicet.

Dragu se roși puțin. Aceeași poveste, același boicot 'contra femeii acesteia care a fugit de-acasă .. .

M — Probabil că ți-a vorbit lucruri proaste, spuse el -zâmbind.

— Dimpotrivă, mi-a lăudat-o foarte mult. .. De ce nu mi-ai prezentat-o și mie?

— Liza nu mai stă de mult cu noi. A fost și în străinătate, și multă vreme nu i-a dat nimeni de urmă. .. Aproape o uitasem. Dar, de la moartea tatei, mi-am dat seama cât e de inteligentă, și cât e de bună, mai ■ales...

Tăcută iar, fumând.

— Să mi-o prezinți și mie, spuse Pavel.

— Bine. Când ne-om mai întâlni, să mergem odată ■ia ea. . . Liza este un aspru critic ai operelor mele, adăugă
-el râzând.

Pauză. Ce s-a întâmplat cu băiatul ăsta? gândea Dragu. De ce-o fi vorbit el toate lucrurile acelea riscante și deprimante? îl privi deodată în ochi. Parcă ar fi înțeles ceva. Parcă Anicet se izola, se depărta. Tăcerea

■242

aceasta nu era oboseală, nu era indiferență. Era o tăcere cumplită, a unui om resemnat, hotărât, care își așteaptă parcă fericirea din altă parte.

— Și tu ce ai de gând să faci? îl întrebă brusc. Anicet se trezi. Era puțin enervat. își amintise iar de Felicia, de gestul ei atât de îmbietor când i-a spus „Ia revedere”.

— Tot ce-am făcut și până acum...

Oare ăsta mă suspectează? Era ispitit, o singură clipă numai, să-i mărturisească mai mult. Dar îl simțea depărtat, îl simțea în căutarea unui culcuș. De ce să-l mai tulbur și eu? La ce bun orice încercare de des-tăinuire?. ..

— N-ai de gând să lucrezi nimic?... Anicet râse.

— Ba da. Despre „Jurământul vechi românesc”, pentru maestrul meu... Atât. N-o să mai am vreme pentru altele...

fi păru rău că spusese asta, și adăugă, repede:

— N-o să mai am vreme pentru că vreau să mă odihnesc puțin, să mă recreez, cum se spune. . .

David îl privea tulburat. Și totuși nu putea trece dincolo, nu putea. Țipetele de lângă mormânt... Și cum implora și el o singură lacrimă; de ochii lumii, dar o singură lacrimă.

Și totuși nu putea plânge, nu putea ieși din solitudinea lui. Cu toată lumea la fel. Asta o fi, poate, viața..

III

Lazarovici luase cu o zi mai înainte primul *exemplar* de la tipografie. îl învelise în foiță ca să nu i se mânjească cerneala chenarului de pe copertă. Se mira; și el că nu' simte bucuria cea mare, pe care o aștepta, pe care o visase întreaga lună, cât duraseră corecturile. Plecă de la editură cu cartea sub braț, tremurând puțin. Voi să se ducă la redacție, dar se codi, și se îndreptă către Cișmigiu. încă o carte; adică a doua. Și după asta, vor urma altele, un raft întreg, dacă aș găsi

243t

•editor și m-aș pune serios pe lucru.. . Nu simțea nici o bucurie. încercă să-și amintească cea mai bună pagină scrisă. Am lucruri foarte bune înăuntru, am oameni adevărați, studiați după natură. Să vedem ce-o să zică Anicet. .. E și el acolo. Și nebunul de Eleazar e acolo. . . Au să se recunoască, fără îndoială. . .

Se opri în fața unei librării. Așa va fi și cartea mea, -mâine: Numai dacă s-ar face destulă reclamă, dacă o va susține critica. Să telefonez la „Facla”, să mi-o anunțe, își făcu o notă mentală de toți oamenii pe care ar putea conta. De-abia mâine am să am exemplarele pentru presă. Ce Dumnezeu am să le scriu la toți? începu să caute o dedicație formală, simplă, pe care ar putea-o adapta fiecărui caz în parte. Numai dacă o să placă . publicului... Se supără când se surprinse gândind toate lucrurile acestea. Plecă spre casă grăbit, fără să mai treacă pe la redacție. Stătu multă vreme în fața mesei de scris, uitându-se la „Dacia Felix”. Ce nume am să-i dau cărții a treia? ...

Acum redacția era plină-de prieteni, de cunoscuți, de ■•reporteri literari. Scria dedicațiile cu o peniță uzată, în grabă, fumând și zâmbind.

— Și vezi de fă o notă, spunea el fiecăruia. Ceva 'urgent, chiar mâine dacă se poate ...

Pe Anicet îl întâlnise pe stradă.

— Haide sus, să-ți dau „Dacia Felix”, i-a spus La-^zarovici. Are să te intereseze ... îți mai aduci aminte ce

ne-ai spus astă-vară, la Corso?. . .JCând a venit vorba de dragoste, și tu ai spus că Iisus trebuie să se coboare pe pământ să învețe oamenii să nu mai iubească . ."ȚJ

— Cum de-ai ținut minte prostia aia? râse Anicet.

— Ai să vezi. Să citești pe la mijloc, după pagina 160, vine vorba despre dragoste, acolo, ai să vezi. . .

în redacție mai era și Eleazar.

— Știi că mi-am cumpărat mașină de scris? le spuse «el. Vreau să mă fac dactilograf, am eu o idee . . .

Se întoarse către un grup și continuă povestirea întreruptă.

—■ .. .Le-am spus: „Dați-mi, domnilor, pălăria!” O scâldau. „Poate ai uitat-o în altă parte”, vorbi una de ■a masă, o scârbă. „Cine”, îi întreb, „eu”? . . .

— Vino să-ți dau cartea, se adresă Lazarovici lui .Anicet, care rămăsese puțin jenat în mijlocul grupului.

:244

■— Mie degeaba mi-o dai, interveni Eleazar, că n-am s-o citesc. Cum poți tu, mă, să crezi că ești romancier? . .

Anicet era uluit. Prea mult fum de țigară în cameră, și caloriferul prea încins pentru căldura de afară. Martie; exact cum prezisese Emilian. „în șase luni, ai să-ți citești prostiile în cartea lui Bicu. Ala e un băiat care știe să asculte. . .” Lazarovici se așeză la masă, și tinerii se grămădiră lângă el, așteptându-și fiecare exemplarul.

— . . .Și vezi de scrie ceva interesant, le amintea el din când în când. Nu pentru mine, pentru editor . . .îmi bate capul să-i fac reclamă . . .

Anicet se rezemase de zid și tăcea. Ce 1-0 fi venit lui Lazarovici să-mi repete pildele evanghelice?.. . Și cu toate acestea nu se simțea îndemnat nici să rătă, nici să se supere. își luă cartea mulțumind corect, și începu s-o răsfoiască.

— La pagina 163—164, exact la paginile alea, îi spuse Lazarovici făcând cu ochiul.

— Am să țin minte . . .

Și Dav are să fie ca ei. . . Are să se dea pe brazdă, cum se spune. Are să publice cărți, are să semneze autografe: „și vezi de scrie ceva interesant...” I se păreau toate întâmplările acestea absurde, ridicole, grotești. Cuvinte care se aud, oameni care se întâlnesc — și din toate acestea scoți o carte. Și vezi de spune ceva frumos despre ea. îi veni să zâmbească. Probabil că eu sunt de vină, eU care nu mă pot împăca cu nici un cabotinaj, cu nici o superstiție . . . Ar trebui să-mi pară bine, acum, căci Lazarovici are o carte; și poate fi bună, poate îi va aduce bani. . . Toate acestea sunt lucruri simple, sentimente simple, care se fac și se simt fără să mai stai pe gânduri. Le admite toată lumea. Și probabil că lumea a-ceasta are dreptate . . . Ar trebui să-mi fie rușine că stau acum într-un colț și nu mă bucur și eu cu ceilalți că prietenul meu Lazarovici are o carte . . .

— Tu ce mai faci, Pavele? îl întrebă un cunoscut, în doară.

— Bine. Cum mă știi. . .

îi veni să zâmbească. Celălalt trecuse de acum la alt vecin, cu aceeași întrebare: Tu ce mai faci, mă? . . . Și totuși oamenii ăștia trăiesc o realitate a lor, na se pot înșela cu toții. Probabil că eu mă înșel. . .

Se simțea depărtat de tot ce se petrece în juțrul lui. Aproape o indiferență completă, o placiditate bobăvicioa-

245

să față de lume, de prieteni, de orice acțiune. Poate că asta e bătrânețea. Poate că așa încep oamenii să moară, când nu-i mai interesează acțiunea... Și totuși, anumite sentimentalisme, anumite regrete vagi. Felicia, de pildă. O evreică botezată. Cum i-a spus atunci: „Luptam să nu leșin, luptam să nu leșin...” De ce mi-au rămas cuvintele acestea prea mult în suflet, ca și cutai ar purta cu ele o infinitate de eventualități scumpe inimii mele? . . . Mai de mult, mai adânc, atunci când nu exista nici Una, nici Ghighi, nici Lucky, timpul acela să-l fi avut eu acum. . . îi plăcea să se scufunde cu prezența Felieiei în timpul acela fără drame sentimentale, în timpul când lupta, încă, .

• cu! umbra lui Francisc Anicet. Să-l fi avut pe el ală- I turi, să-mi fi spus

tata că orice alegere este fatală, că orice joc trebuie plătit.. .

— Ce visezi, mă?! îl zgâlțâi Eleazar.

— Mă gândeam la cartea lui Bicu ... Eleazar îl privi curios. Pavel observă că începuse să-și

lase mustața. Începuse să semene cu/ un funcționar, acum; cu orice funcționar. Și și-a luat mașină de scris . . .

— Tu ce mai știi despre David? îl întrebă Eleazar. Este adevărat că vrea să se facă om serios?...

. — Așa mi-a spus și mie, că vrea să intre în rânclirj oamenilor... Tu ce zici?...

— Mie puțin îmi pasă în ce rând intră și ce are de gând să facă, răspunse Eleazar. Vreau să văd ce-are să stoarcă din viața care i-a fost dată; asta-i important. Cât despre mine, poate să și vândă nasturi, eu tot îl prețuiesc dacă știe să facă ceva cu viața lui.. .

Anicet tresări. Ce i-o fi venit să vorbească așa?. . . Avu impresia că pe Eleazar îl rodea o întrebare, că ar fi vrut să-i spună ceva, dar nu-i venea prilejul.

— Emiiian e tot mai rău, săracul, deschise iar vorba Eleazar. Pentru nenorocita aia de răzmeriță, pentru caraghioslâcul acela de la Grivița ... El singur a luat lucrurile în serios ... Se cunoaște că a fost tânăr, măi Pavele...

■— Crezi că e atât de gravă pieurezia lui? întrebă Anicet, tulburat deodată.

& — Așa am auzit... Mie îmi plăcea Emiiian. Nu-și îngropa viața, băiatul ăsta ...

il privi pe Anicet brusc, drept în ochi; parcă ar fi vrut să-i pătrundă o taină.

246

— Și tu ai început să-ți îngropi viața, vorbi iarăși. \ud că nu te mai ții de nimic, că ai ajuns la capătul ucrurilor. . .

— Ce importă toate acestea? răsese silit Anicet. Să zicem că am ajuns la capătul lucrurilor; ce-are a face asta cu tine, cu cele ce crezi tu despre lume?

— Are destul de-a face, orice ai crede tu, vorbi Eleazar serios. Se întunecă lumea mai mult, cu orice viață îngropată ... Eu nu știu ce crezi tu, dar aici am eu dreptate. Băieții ăștia care își îngroapă viețile, băieții ăștia care mor lângă noi întunecă lumea, să știi tu. . .

Anicet tăcu privind în jos.

— De ce ți-ai cumpărat mașină de scris? îl întrebă brusc.

— Dragă, vreau să-mi schimb meseria, să mai fac și altceva decât am făcut până acum, spuse vesel Eleazar.

Lazarovici se apropie, fumând, bine dispus, strângând mâini în dreapta și în stânga.

— Să nu! uiți să citești cartea, cât de curând, îi spuse lui Anicet. Paginile alea, mai ales; vorbesc de tine, a-coîo .. . Are să te amuze .. .

Lăsă cartea și privi pe fereastră. Se face primăvară curând anul ăsta. încă două, trei luni și am să dorm cu geamurile deschise. Păsărelele mele . . .

Unde s-or fi dus acum?. . . Ridică ochii sus, pe cer, și urmări o clipă un nou raș alb, evanescent. La vară mă duc cu Paul la Baltic. ' Anul acesta nuf-1 mai las singur aici. Noi doi, alături, pe plajă, fără să ne știe nimeni. . .

Se lasă moale pe speteaza fotoliului și visează. Una, „ spune Pavel, mă simt atât de bine aici, în fața mării... Ce tulburat am fost anii aceștia din urmă ...

Și ce bine m-ai înțeles tu . . . Ești o fată minunată, Una. Nu te-ai depărtat o clipă de mine, deși eu fugeam neconținut de prezența ta, de iubirea ta ... Atâtea zile de când n-a mai venit. O fi adevărat eu fata aceea, studenta aceea? . . . Zâmbește. Paul e prea mult al meu. Cuim s-ar putea el apropia de alta? Așa auzeam și de Felicia. Lumea nu te lasă niciodată fericită. Poate moartea lui Dragu, poate asta l-a împiedicat. .. Să-mi scrie, cei puțin... La Baltic, vara, fără nici o muncă de împlinit, fără birou, noi doi, singuri... Dumnezeu, de ce-am meritat eu atâta fericire? . . .

247

Se simte bine, așa, cum stă abandonată pe fotoliu Primăvara asta te scoate din minți. Numai dacă n-ar ninge mai târziu. Prea e frumos pentru tîn început de Martie ... Privește pierdută cerul, soarele topit. Balciul, raiul nostru, singurul nostru rai. Paul, dragule...

Octavian Dobridor ,se simți atât de ușurat aflând că Valy a plecat în provincie, încât grăbi pasul ca să ajungă mai curând acasă și să se poată bucura în voie de libertatea lui desăvârșită. Găsi odaia puțin friguroasă, fără foc. Altădată s-ar fi supărat. Dar acum, după ceie ce-i spusese Ilieș, nu-l mai supăra nimic. Se apucă să-și *îafîă* focul singur. Se plecă în fata sobei și puse surcelele peste un jurnal rupt în bucăți. Căută cutia cu chibrituri, aprinse, apoi ramase îngenuncheat m fata «sobei, privind cum iau foc surcelele. Incendierea jurnalului, vâltoarea mari și furioase l1 dădeau o melancolică bucurie. își amintea, fără sa-și dea seama, de anii lui de studenție. Căminul de atunci, mic și sărac, de pe strada Plantelor. .. ■ .. Ce bine e singur. Și copilul, slavă Domnului, am

*g*s}1. C€Lsa faC CU eh Noroc de Melania, că a acceptat sa-l ia. Și n-are s-o ducă prost la ea, sărăcuțul... Se trezi tot m fața sobei, îngenuncheat. Focul se stinsese. Rupse alt jurnal, scormoni surcelele, puse și un lemn — si'a-prinse iar. Privea fascinat cum se întind flăcările. Și nimeni oare să mă țină de la lucru, nici Valy care să-mi ceara s-o scot la plimbat, parcă ar fi fost bolnavă.. . Sufla în foc. Tot cum am crezut eu de la început, paraziți cu funcție dublă. Altminteri nu s-ar fi putut explica formația bucala . . . Dar ce dracu' are focul ăsta? . . . Căută din ochi alt jurnal. îl vâri m sobă înainte ca ultimele surcele să se stingă. E cald afară, și nu trage, d-aia arde greUi...*

_ în sfârșit, lemnul se aprinse. îl privi vesel și apoi se ridica, se scutură și se așeză la masă. Vasăzică nici o greutate, la proces. Totul merge strună. Si nici măcar nu mai e în București, ca s^o păzesc ... Ce bine e singur Se plimbă prin odaie, eu mâinile în buzunare, cu pași mari, fericit. Să poți lucr. o până după miezul nopții, să nu-ți consumi energia în dragoste, să nu te deranjeze nimeni în observații. ..

Pe cele două mese erau instalate acum un acvariu uriaș și un insectar. Le p^vi cu o stăpânită bucurie... Atâtea analize de făcut, atâtea studii de consu'tat... In

248

I

1 sfârșit, acum am să mă pot pune la punct. N-are cine să mă .bată la cap, acum. [Suj.it](#) singur, sunt fericit.. . Raftul de deasupra mesei era tixit de dosare. Și toate trebuie luate acum de la capăt, toate observațiile verificate. Dar ce muncă agreabilă, ce fericire să poți lucra ce-ți place, fără să trebuiască să dai socoteală cuiva . . Bine c-am scăpat și de el, acum Melania

e o femeie excelentă, știe ea să-i crească, are ea grijă. Ca pe copilul meu, Octave, așa mi-a spus. Ce femeie bună . . .

Mergea cu cartea sub braț. De-acum trebuie să mă hotărâsc, într-un fel sau altul. Ghighi a plecat fără să-mi spună nimic, fără să-mi scrie cel puțin. Trebuie să curmăm agonia aceasta, chinul ăsta stupid pentru amândoi. Trebuie să văd iarăși clar, să judec iar ca la început. . .

Cum de o fi ținut minte Bicu prostia aceea a mea? Și totuși, a prins lucrul cel mai semnificativ. Ca și cum eu aș iubi, acum . . . 'Asta-i dragoste?.. . Să fiu împăcat, cel puțin, să pot muri împăcat... Și totuși Ghighi, fata aceasta care mi-a ținut numai de cald, este atât de adânc implântată în melancolia mea, în sentimentalismul meu. Știu că nu trebuie s-o mai văd, știu că n-ara s-o mai văd, și aceasta mă întristează, mă copleșește, ca pe orice muritor de rând, ca pe orice mamifer trist. . . Trebuie să fie adânc răul, tristețea aceasta stupidă, fără rost. N-am s-o mai văd. Ei și? N-am să mai văd atâtea lucruri; pe mama,-de pildă, pe Petru... Și numai Ghighi este aceea care mă întristează, numai din cauza ei nu pot muri eu. S-o văd o dată și să-i spun: „ascultă, fetițo, uită-mă; am obosit, vreau să mor, știi ce-i aia? uită-mă, ca să pot muri! . . . * Ce absurdități îmi trec prin cap. Ce-o mai fi făcând Ghighi?... •

Și totuși, ce cumplit tânjește dragostea lor. Poate nici un tânăr, oricât de abjectă i-ar fi ajuns sentimentalitatea, n-a atins un nivel mai scăzut. Agonie, agonie, același și același lucru — de când? Poate de un an de zile, poate mai de mult. Și întâmplările, mereu întâmplările. . . Orice ai face, să întâlnești același lucru înaintea ta. Pleacă Ghighi, și vine alta.

Tăticule, zău, iarta-mă ... Se miră că i-a spus astfel Niciodată nu-1 chema „tăticule”. Dar era prea greu ceasul, prea covârșitor. Nu se poate altfel, tată, zău nu se poate. . . Ce cald îi năvăleau gândurile acum, cât de duioase, gândurile. Tăticule, dragule, zău nu se poate altfel;

249

orice aș încerca, oriunde m-aș duce. E în mine, în sufletul meu. Toate astea sunt în sufletul meu. Cum să *h* scot de-acolo, tată? . . .

Se miră că îi trec asemenea gânduri prin minte. Se simți iarăși singur, izolat de toată lumea, de toate dragostele. De-acum nu se mai poate. Lasă-mă să am și eu o victorie, una singură, a mea ...

Grăbi pasul, încruntându-se. Dacă o să gândesc așa, n-am să fiu niciodată liber. Fără răni, așa va trebui. să mor. Altminteri, la ce-mi va folosi moartea? Răni am destule și pe pământ, suferință și sentimente întâlnesc destule și în viața aceasta, a mea . . . Haide, o victorie deplină, o victorie bărbătească. Nu ca cea a lui Erraliah, sfârșită într-un pat de boală. Dacă mă gândesc bine și bine, lucrurile sunt foarte simple. Foarte simple. Tristețea s-o gonesc, părerile de rău, și totul se limpezește. Tată scump, zău trebuie . . .

Să nu las nimic în urma mea. Nimic din ceea ce • omenesc în mine, sentimentele, pasiunile, părerile de rău. Nu trebuie să regreti nimic, Pavele .. . Strânse cartea lui Lazarovici mai mult sub braț, și mâna cealaltă si-o vâri adânc în buzunarul pardesiului. Se mai pipai încă o dată, astfel. Tot eii sunt, tot eu, cel victorios. Toate podurile din urma mea trebuie distruse. Toate amintirile-arse. Liber, Dumnezeuule, liber ... Și astea trebuie acum, cât timp sunt tare, cât timp nu știe nimeni. Au să spună unii: fără motiv, a murit fără motiv! . . . Și totuși oamenii nu sunt proști, oamenii ar trebui să înțeleagă că

nu se poate, că există în fiecare din noi un timp pur,, pe care îl regretăm, un timp pe care eram stăpâni odată și în care am fi putut trăi după voința noastră . . . Să-ți fure cineva sulistanța ființei tale . . . Să-ți ia libertatea, timpul tău . . .

Dav ar fi putut înțelege. O clipă, filmul lui mental îl conduce în camera lui David, povestindu-i. Ție pot să-ți spun tot. *Nu se poate, asta e*. Eu nu vreau să accept ursita asta; eu mă revolt, am și eu revoluțiile mele[^] ca alții. E un destin — și sunt un om. între noi nu poate exista armistițiu, nici trișare. Ceilalți pot face cum îi taie capul. (Parcă ei nici n-ar trăi o viață pe acest pământ; parcă nici n-ar fi iubit, într-atât sunt de veseli,, de sărmani.) Dar cu mine nu se mai poate. Dav, tu tre-j buie să mă înțelegi . . . Celălalt îi cade în brațe: Pave.e,

250

nu trebuie sa faci asta, nu trebuie! ... Pe mine cum mă lași, singur? . . .

O ușoară undă de duioșie îi încălzește pleoapele. Sfarmă viziunea, mâniat. Nu trebuie să mă gândesc la David, nu mă va ghici, nu mai e el, de-acum . . . Dar simplu, simplu . . . Fără tulburare, fără vorbe, fără drame. .. Luciditate, înțelegere, iubire mai ales. Nuî trebuie să încetez o clipă de a iubi — adevărata iubire, adevărata. Așa sunt lucrurile, doară le-am înțeles de mult. Calm, calm, fără ca nimeni să sufere, fără ca tu însuși să suferi, să nu știe nimeni, să nu ghicească nimeni — și atunci, direct acolo, direct în liniștea una și pura, liniștea de la început și de la sfârșit...

. . .Dar, mai ales, nu trebuie să-mi închipui ce va fi *acolo*. Nu trebuie să-mi închipui nimic, nici un gând omenesc să nu pătrundă acolo — asta e taina, asta e mântuirea. Fără cuvinte, fără cuvinte. Încet. Să nu se deștepte nimeni. Să nu bănuiască nimeni. Ca și cum ai trece dincolo, în altă cameră, pe furiș, fără să te observe ceilalți: Nici o închipuire, nici o dramă, nici o suferință...

Mergea foarte liniștit, foarte corect.

Pe la ceasurile patru avu iarăși un moment de luciditate.

— Știi ce vreau să te întreb, mamă? Cum o fi când ești bătrân? . . .

il lăsară să vorbească.

— Cum o fi când simți că ești bătrân? repetă Emilian, privind în sus. Căci, doară, trebuie să simți că îmbătrânești. Uite, asta simt eu acum . . . Simt cum îmbătrânesc...

Și dacă ești bătrân, altfel ai să privești viața. jyn bătrân e - un bătrân, orice ai spune. Vasăzică nu înțelege nimic din jurul lui, și condamnă tineretul, și se opune vieții, și împrăștie întuneric cât îi stă în puțințăjf Dar dacă îmbătrânești? . . . Căci asta simt eu acum, cum îmbătrânesc. Adică, stai. . . trupul tot tânăr îmi rămâne, și spiritul tot tânăr. Dar *intră* ceva în mine care e ceva bătrân, ceva de mult trecut... Și parcă asta mă împotrivește, chiar contra mea însumi mă împotrivește . . .

— Aș vrea să-mi spui dacă dumneata simți cum îmbătrânești? o întrebă pe maică-sa. Și nu-ți pare rău?.. . Pe mine să nu mă lăsați. Este ceva putred în conceptul acesta: cum o fi când ești bătrân? Care dintre dumneavoastră înțelegeți? . . .

Sora încercă să-1 liniștească:

2.11

— Stai cumințel, domnișor Guy . . .
— . . . Pentru că toată întrebarea aicea stă: cum se poate să te sirfji ceva care nu ești, ceva care, poate, n-ai să devii niciodată ...

Rămase deodată încurcat și tăcu. Ce se întâmplă cu toate ideile acestea care îi rămân la un moment dat atârinate de, creier"?

IV

își aranjase cărțile și patul exact ca la Început. Numai masa de lucru o apropiase mai mult de fereastră. Odair: rămăsese aceeași, cu un portret al tatălui în piui;, atârnat lângă șifonier. Ilie rămăsese și el.

Fapte. Fapte cât mai multe. Uite, Ilie a rămas; poate nici n.u vom avea cu ce să-i plătim leafa, și el totuși a rămas. Acesta e un fapt. Cunoști altul, pe care să-1 fi făcut și tu? Dacă mi-aș vinde cărțile, n-aș scoate mare lucru. Dar pot face altceva, pot de pildă să traduc romane la firma Herz, și asta aduce bani, asta ne scoate din încurcătură. Să pot trăi numai pe asemenea lucruri concrete, să-mi înnod o viață numai din fapte ... Nimic pentru mine, nimic creat de personalitatea mea. Nu mă interesează lucrurile astea. Ceea ce nu interesează și pe Cetta nu merită să fie luat în seamă. Dacă ei se simt mai bine după un lucru al meu, lucrul acela e bine făcut, e moral, e uman...

A venit și Liza, cutând.

— Tu crezi că poate muri un om, Liza? Poate el cădea la fund, oriunde s-ar afla? Nu există, în orice strat al existenței, în orice plan al vieții, o scăpare inerentă, o misiune formidabilă, pe care acel om o poate împlini?

Soru-sa îl înțelegea întotdeauna greu, în ultimul timp. Dav al meu se tulbură? Dav se întoarce înapoi, la Credință și la Patrie?.. .

— Altceva să te întreb, Liza. Crezi tu că un om se poate trăda pe sine, oriunde s-ar afla el, orice ar accepta să facă, se poate trăda atât timp cât rezistă morții d

252

jurul lui, atât timp cât rămâne viu? Nu-și poate găsi el locul *lui* oriunde l-ar abate soarta?

— Dav, ce spui tu e un sofism. Nu e important să-ți" găsești locul, ci să câștigi unul, cât mai sus. Locuri se găsesc câte vrei acolo unde te afli; locurile ajung scumpe și greti de obținut dincolo, mai sus, în altă parte, în orice caz nu acolo unde te afli. . .

O privea atent. Fără îndoială că ce spune ea e bine spus. Dar nu mă mai poate urinde în cursă. Căci ce înseamnă fuga aceasta, spre altceva, spre alte înțelegeri și alte realizări? De ce să alerg? Nu mi-e teamă de nimic. Nu mi-e teamă de golul din mine, de moartea din mine., O aștept. Iată, vine. Foarte frumos. Acum e pasul greu., acum se va săvârși minunea. Voi afla și eu» răspunsul. . .

Nu se teme de muncă. Niciodată n-a dat înapoi de la lucru. Bani pentru Getta, bani pentru ea — gândul acesta e mai bogat decât orice plămădă de gânduri înalte. E; sora mea, e puiul meu, de care trebuie să am grijă. Haide, puiule, și plânsul trebuie să aibă sfârșit. Nu' învie morții, e în zadar, copile! O prinde în brațe, se zbate. „Vreau să mă aruncați și pe mine!* Știu, știu, Getta mică, e așa de comod să te zvârl în groapă, să mori tragic. Te va lăuda și lumea, vei fugi și tu de durere. Dar trebuie-să rămâi aici, aici să te vedem, ou mama și cu mine alături . . .

Pe drum, până la cimitir, l-a scormonit tot timpul bănuiala: ce-are de gând să facă Getta? își luase parcă rămas bun de la toți. îi sărutase pe toți plângând înainte de pornirea convoiului. (Așa a fost, i-a adus muzică militară.) De ce s-o fi gândit atâta mai înainte?) Are să în-erce să se omoare. O fi luat vreo pastilă de sublimat,, i are s-o înghită la mormânt. . . Tremura, era tot mai ner-os. S-a dus la trăsura Lizei și i-a șoptit: „Ai grijă de .etta. Nu știu ce are de gând să facă*.

Fiecare fuge de durere, știu. Dar de data aceasta-a fost noi mai tari. Scumpule, scumpule, crezi că viii au și ei destinul lor? . . .

. . .Și totuși, dintre toate muncile de scrib, cea mai ea i se pare acum scrisul articolelor. (I se plătesc,, încă mai mult decât se aștepta. Moartea maiorului dat și lui un nimb de glorioasă suferință. începe să ajutat, acum.) Nu mai poate scrie ca înainte. Parcă mai puțin liber, parcă moartea tatălui îl împiedică să

spună ce-ar fi vrut, îl împiedică să scrie la întâmplare. Dacă eu gândesc cu adevărat așa cum e bine, ar fi trebuit să-l înțeleg și pe el, când trăia încă. Ar fi trebuit să-i ghicesc sufletul, să mi-1 apropii. Și totuși el a murit străin, alături de mine, fără să fi avut timpul să-l înțeleg . . .

Gândurile sunt mai prudente, acum. Fiecare pagină scrisă îl chinuie. încercă să pătrundă adânc dedesubtul liniilor scrise, să vadă până unde a spus adevărat și de unde începe improvizația.

— Nu mai am *libertatea* dinainte, Liza. Nu mai pot scrie frumos și exploziv, înjurând în dreapta și în stânga, cerând oamenilor să facă lucruri mari, să se ucidă pe ei înșiși, să fie genii sau sfinți. . .

— îmi închipuiam asta, mi-ai spus de la început că ai renunțat la lucrurile mari. . .

— Dar e mai mult, Liza, e mai mult. Am impresia că el mă urmărește și aici, mă tulbură cu tainele lui ne-** pătrunse de mine . . . Trebuie să scriu mai prudent, acum, mai bătrânește. A știut el ce face, când a murit iubin-du-mă . . . Mă întreb ce rost poate să mai aibă scrisul, acam . . .

Pavel Anieet așeză cartea lui Lazarovici lângă el, pe birou. Să fufmez o țigară, și am să văd și eu ce a scris Bicu. I se păru, deodată, că face un lucru stupid, fără nici un sens. Ce mă mai poate interesa, *acum?* . . . Simți că se întristează, că e mai întunecat. Și toate acestea fără nici un motiv. Parcă aș pleca regretând, luptând cu plânsul. Parcă n-ar fi o descătușare, singura libertate care îmi va fi îngăduită până la urmă . . .

Simte că o memorie prea plină încearcă să-i rupă hotarele prezentului, să-l inunde cu aduceri-aminte, cu icoane și drame de altădată. Manuscrisul lui din clasa a opta, de pildă . . . Nu, nu, toate acestea nu mă interesează, n-au ce căuta în conștiința unui om liber, întreg. Aceeași luptă, împotriva dramaticului, a rusismelor, a lacrimilor. O să am și eu probleme de conștiință, ca Teo-doru. Și Vlădescu mă va discuta și pe mine, îmi va interpreta și „drama” mea spirituală . . . Prostii. Nu există nimic din toate acestea. Domnilor, sunt un om întreg, perfect conștient, prea conștient chiar. Și nu am drame, nu sufăr, nu regret nimic, nimic. . .

254

Luă cartea lui Lazarovici cu un gest pripit. (Dar nu trebuie să mă supăr, nu trebuie să fiu „nervos”, pentru Dumnezeu, nimic din ceremonialul acesta.. .)

Mai citi o dată dedicația. Tăie primele pagini și începu să citească. Ochii îi alergau pe șiruri fără să prindă nici un înțeles. Aceasta îl mânie și îl întrista. *Ca și cum nu s-ar întâmpla nimic*, așa trebuie să fiu; ca și cum așa avea o întreagă viață înaintea mea. Haide, Pavele. Lucrurile acestea sunt simple, sunt discrete. Reîncepu lectura. Inima îi bătea să se spargă. Pălise puțin. Și mintea nu prindea nimic din pagina aceasta pe care el o străbătea mereu de la capăt. .. ^Trebuie. Haide. Fără memorie, fără obstacole ...

Se trezi peste câteva minute cu un nume în minte: Liana Cancel Eskimo. Femeia care se fotografiase goală într-o odaie în care se credea singură. Farsa lui Vlădescu. De ce mi-a trecut mie prin cap povestea asta ridicolă, acum?. . . Voise să se vadă pe ea însăși, să se știe cât era de frumoasă întinsă pe canapea. Și crezuse că e singură. Ei și? ... începu să zâmbească. Se reîntoarse la lectură, dar fără să poată răzbi. Liana; trupul ei era într-adevăr fascinant, trupul unei femei care se credea singură. Ce miracol, să stfrprinzi momentul acesta. . .

I se păru deodată că visează. De-alături, din odaia -lui Petru, se înălța un glas tânăr, de tenor discret, acompaniat de pian. Ascultă tremurând. Cântă Pierrot, cântă iarăși acum. Un lied simplu, pătrunzător, numai melodie. Primăvara dintâi, îndată după întoarcerea lor din Italia, când l-au surprins pe Pjerrot în fața pianului, cântând; un glas de copil, pe atunci, un glas de înger obosit. . . Singura dată când l-a văzut pe tatăl emoționat. „Băiatul meu cântă din senin”, așa i-a spus. Și acum, același glas, numai mult mai curajos, străbătut de atâtea ispite...

Liedul se sfârși deodată, brusc. Auzi cum Petru închide pianul. Tresări. Oare mi-a ghicit gândurile? Oare s-a întunecat și el, ca și mine acttım?. .. îl auzi cum se plimbă prin odaie. Ce demoni îl mai mușcă și pe el?. .. Pașii se înteteau, mai nervoși, mai mândri. Ușa se deschise brusc. Nu avu timp să ia cartea în mână.. Petru îl surprinse trântit pe fotoliu, cu capul rezemat de spetează.

— M-ai ascultat? îl întrebă răstit, privind în jos.

— Da, fără voia mea . . . Nu știai că sunt aici?

— Nu știam. Dar am simțit că mă ascultă cineva. Nici n-am putut să-1 scriu.. .

— Era o compoziție de a ta?

Petru' îndrăzni să-1 privească în față, o clipă numai, dar Pa vel se miră de atâta furie, de atâta dispreț.

— Eu nu compun, vorbi el aspru. Mă jucam ... Dar cred că am voie să fac ce vreau în odaia mea.. .

— Desigur .. .

Tăcură amândoi, încurcați. Pavel îl privea blând, fără să înțeleagă nimic. Petru se codea, voia să-i spună ceva, dar nu se încumeta.

— Nu pot cânta când ești tu aici, spuse el în cele din urmă, privind în pământ.

Plecă imediat în odaia lui și închise ușa.

— Cred că am să mă însor, mărturisi Vlădescu. Este și asta o datorie. Toți tinerii valizi trebuie să facă armata. Același lucru îl cred obligatoriu și pentru căsătorie. Și apoi, mai e ceva; căsătoria pune capăt lubricității, luxurii ... Domnilor, suntem o generație de neurastenici sexuali. Este datoria fiecărui bun român să reacționeze, să j limpezească atmosfera aceasta degenerată ...

— Tu ai iutii t vreodată? îl întrebă Diamandi.

— Ce-are a face una cu alta? răspunse enervat Vlădescu. Ce e aia iubire? De unde știți voi cine iubește și cine nu?. . . Căsătoria e cu totul alt lucru; căsătoria e o colaborare mai vastă, mai generoasă . . .

— Dar aș vrea să știu totuși dacă ai iubit, întrebă iarăși Diamandi. Ce spui tu su'nt teorii.

—■ Nici nu vreau să spun altceva decât „teorii””, cum le numești tu. Faptele fără importanță le păstrez pentru mine... De unde ideea aceasta stupidă că numai faptele mă interesează? Ce valorează un fapt? Ce importă ce-am făcut eu azi-noapte, dacă am dormit cu o femeie sau am dormit singur?.. .

— Importă enorm, gluimi Diamandi.

Vlădescu se supără de-a binelea. Se ridică de la masă, | ca o protestare.

— Mă, ou voi nu se poate vorbi serios . . .

— Dar de ce trebuie să vorbim serios? îl întrerupse Diamandi. Ce este serios pe lumea aceasta? Vezi tu ceva *într-adevăr* serios în jurul nostru? Aceleași și aceleași lucruri stupide și ridicole, de mii de ani. Oamenii care se 2bat, oameni care suferă, din iubire sau din prostie, oameni care rezistă morții și oameni care nu rezistă . . . E ceva serios în toată comedia aceasta?. . . Eu? văd un singur j lucru decisiv: că oamenii mor, și orice ar face,[.oricât -s-ar zbate, oamenii continuă să moară . . . Atunci? La ce

-256

bun să iei lumea în seriosfjTeodoru e un caraghios. Să crezi că viața e tristă, să spui că existența umană e o condiție tragică! Absurditatea absurdităților! Cât timp rămâne în viață, este pur și simplu viață, adică ceva ridicol și fără sens. Tragic e când dispare viața. Tragicul apare întotdeauna după ce dispare un membru? al tragediei, după ce moare o persoană dramatică .. . Cât timp trăiești tu, nu poți fi tragic, nu cunoști tragicul. *Ni se pare nouă* că trăim un ceas tragic, o întâmplare dramatică. De- fapt, nu trăim decât un fragment din aceeași viață multiplă și fără sens la oare participăm ou toții; un fragment mai întunecat, și atâta tot. De unde teoria asta obscenă a seriozității?. . .

Vlădescu îl ascultase interesat. Iată că raționează și ăsta! Destul de obscur, destul de livresc, dar tot e bine. Il credeam altfel.

— Vasăzică, vorbi el, tu susții că viața e destul de tristă ca s-o mai întristăm și noi încercând s-o facem serioasă ...

Diamandi îl privi minunându-se, apoi izbucni în râs.

, — pe prost ești, mă Vlade! Eu voiam numai să te prind în cursă. Voiam să te provoc să ne spui care e, după tine, deosebirea dintre iubire și căsătorie. Foarte simplu ...

— Cred că înțeleg ce vrei să spui, vorbi Vlădescu puțin mahmur. După părerea mea, iubirea este un instrument de cunoaștere, iar căsătoria un instrument de purificare. Sau, mai precis, iubirea depinde și de obiectul iubit, adică are toate riscurile unei cunoașteri; pe când căsătoria este un exercițiu care depinde numai de tine, de capacitatea ta maximă de purificare. Teodoru, de exemplu ...

începu să vorbească, foarte serios, foarte absorbit de gândul pe care încerca să-l limpezească și să-l exprime.

.. .Și toate acestea pentru ce? se întreba Getta. Pentru că sunt fecioară,

pentru că îi e teamă că va trebui să mă ia de soție. Dacă n'u murea 'tata, nu i-ar fi fost atâta teamă. Dar crede că acum noi așteptăm un băiat cu bani, să scape ai mei de mine ...

Se răsturnă pe canapea, și începu iar să plângă. Dar eu nu vreau nimic altceva decât să mă iubească și să trăiască cu' mine. Atâta îi cer. Și îi e frică, spune că sunt fecioară . . . M-a blestemat lumea, de ce am rămas așa. Trebuia să-mi fac de cap de când eram mică. Trebuia

— întorcerea din rai

257

să rnă culc cu Andrei, și toate acestea ar fi fost limpezi, acum. Să pont cu mine povara aceasta, virginitatea aceasta nenorocită. . .

Un plâns fără durere, un plâns al cărnii, al dorinței. Nu mai străbate nimic acum în ea în afara dorinței acesteia oarbe, care nu cunoaște doliu, nu cunoaște rușine. De câtva timp nopțile îi sunt sfârtecate de visuri rele. Nu mai poate dormi, și insomnia o exasperează, o chinuie. Ar face orice, ar accepta orice viciu, orice trup. Imagini crunte, carne vie, sălbatică, acte înnebunitoare — toate acestea o scurmă, o rățăcesc. Durerea din casă nu o ajută cu nimic. Moartea tatălui e lăsată într-un colț ascuns din suflet.' Singură acea apropiere de o clipă (șoldul lui | Popa apăsător adânc între coapse, mâinile lui îm-brățișându-i rotunjimile) a rămas vie, neuitată, crescând feroce în imaginație, devastându-i simțurile. Sexul lui, semnul acela de foc, adulmecat nopțile, chemat și închipuit ca un arc în năprasnică încordare . . .

V

Când intră Pavel, Una îl privi înmărmurită de pe sofa. Nici nu îndrăznise să spere că va veni, deși se gândise mereu la el în ultimele zile, și o chinuise dorul. Îl îmbrățișa ca în cele dintâi luni ale dragostei lor, când își sorbeau unul altuia răsuflarea. Îl ținu mult timp în brațe, să-l simtă mai aproape, înfășurat în căldura trupului ei. Nu și-au vorbit câteva minute. S-au strâns unul în altul pe sofa, fierbinți amândoi.

... Și totuși, acum, ea s-a liniștit. Mă simte aproape, mă simte al ei, și toată dragostea se revarsă acum pe deasupra mea, dincolo. Nici ea nu mă poate păstra până la urmă. Nici ea nu mă ghicește. . .

— Vrei să deschidem radioul? ...

Nu așteptă să-i răspundă. Sări de pe sofa și întoarse butonul aparatului.

— Vai, ce bine . . . Muzică . . .

Se întoarse lângă el, și-l cuprinse iar, în brațe. Dar Pavel simți cum bucuria ei se datorește în parte și plă-

258

cii de patefon, nostalgice și reconfortante, de la postul de radio. O melodie mai de mult auzită, nici prea dificilă, nici prea vulgară, tocmai bună ca să soarbă gândul și să-l ajute să plutească în alt timp, în altă geografie.

— Ție îți place, Paul? . . .

Îl sărută; lacrima; era- atât de fericită că s-a reîntors, că îl are acum lângă ea . . . Stai așa, cuminte, nu vorbi nimic, stai așa în muzica asta divină . . . Dragul meu;, dragul meu . . .

Anicet zâmbi ca să-i dea impresia că se simte bine. Dar de ce mă gonește și ea? de ce mă lasă singur, acum, ultima dată când nu-i cer să mă lase singur?...

— Ljria scumpa, ai să mă iubești mereu pe mine? . . . Ce întrebare stupidă, ce sentimentalism vulgar.. .

Parcă aş vrea să-i spun ceva, și mi-e rușine; exact ca într-un film, exact ca în orice dramă . . .

Femeia îi închise gura cui o sărutare caldă, sufocantă. De pe pleoape îi alunecă o lacrimă. De ce o fi plângând așa, fără motiv? . . .

— Vai, Paul, ce fericită sunt că ai venit. . .

Dacă i-aș spune ... Să știe ea că, poate, e pentru ultima dată . . .

— Asta e din „Parada cea mare”. L-am văzut împreună, îți mai aduci aminte? . . .

Amândoi, înghesuiți unul într-altul, strângându-și mâinile pe furiș ... Și doar asta se petrecea primăvara trecută ... Ar trebui să-i spun ceva, ceva nUmai din care să bănuiască mai târziu ...

Una asculta fericită, cu o mână în părul iubitului, cu cealaltă urmărind tactul melodiei pe genunchi. Noaptea asta va rămâne la mine ... Nu are să mă refuze, nu are să aibă cruzimea aceasta . . . Vor fi și concerte mai târziu: . Muzica ajută dragostea, întotdeauna. Te simți mai aproape, sufletele se contopesc unul într-altul; nici nu e nevoie să vorbești, îi simți prezența prin toată făptura, cu toți porii...

— îți place, Paul? . . .

Făcu semn că îi place foarte mult. își culcă obrazul în poala ei, și rămase așa, minunându-se și el de tot ce se întâmplă, de tot ce se dezleagă.

259

— Unde e revolverul? întrebă brusc Emilian. Am venit cu el, știu bine că am venit cu el. . . Dar unde Dumnezeu l-am'pus?. .. Să-l arăt lui J'ean, ăstora care nu mă cred, care spun că am • visat. . . Haide, dați-mi revolverul. L-am luat cu mâna mea, din birou . . . Du-te și vezi dacă mai e acolo, du-te

Mamă-sa îi apucă mâinile care se zbăteau pe deasupra cuverturii. . .

— Nu-i nimic, Guy, nu-ți fie frică . . . O privi uluit.

— De ce crezi că rni-ar fi frică? Nu mi-a fost niciodată frică, nu mi-a fost nici atunci. . . Vreau să știu numai unde l-am puīs . . . Dacă mi-aș aduce aminte unde l-am pus ...

Doctorul întoarse discret fața către fereastră ca să-i dea timp să se dezbrace. încăperea aceasta albă, cutiile de cristal ou instrumente lucioase, mirosul ciudat, care plutea pretutindeni — o paralizau. Lupta să nu plâsgă. Avea senzația ca" nu se va mai ridica de pe masa de operație. Voi muri aici, fără să-l văd măcar .. . Faust! Faust, de ce mă lași singură!. . . Lacrimile începură să-i lunece lin pe obraji. Rămăsese lângă canapea, necutezând să facă nimic, clătînându-se, mușcându-și buzele.

Doctorul se întoarse și zâmbi.

— Gata, domnișoară? . . .

Scutură capul. își șterse ochii cu palma. Faust!... întâlnești iarăși masa de operație, cu inelele ei metalice, și se cutremură. Parcă simțea cuțitul atingându-i cele mai adânci membrane. Se așeză pe canapea sfârșită, cu ace.-lași gol grețos în piept.

— Haide, domnișoară, culraj . . . Uite, eu mă duc în birou până te dezbraci.

. . .

încercă să zâmbească doctorului și oftă. Trebuie să mă dezbrac, trebuie să se sfârșească. Să-l pot vedea iarăși fără teamă, să pot iar să stau cu el alături. Faust! Faust, scumpul meu! . . ; își descheie copcile de la rochie, apoi

începu să se dezbrace, lăcrimând încet. N-am să-i spun niciodată, n-are să știe niciodată . . .

...întâia oară când s-a lăsat sărutată, acolo, în sala „Fundației”. . . Nu știa nici ea că are să-1 iubească atât de repede, atât de definitiv. La început i se părea o glumă,

260

un flirt universitar. El e atât de înalt și atât de deștept! Umerii lui de atlet, și siguranța mahmură cu care vorbește . . . „Cum îți spune dumitale acasă?” — „Ghichi, așa îmi spune!. . .” Și sărutarea dintâi, când a ghicit toată pasiunea, toată dulceața aceasta de uriaș. . . Numai să nu-mi atingă sânii, își spunea . . . Și apoi, la ea în odaie, îmbrățișările lui tot mai curajoase. . . Am s-o fac, am să accept și asta! Numai să mă iubească, numai să mă iubească și el puțin . . .

Când intră doctorul, o găsi aproape goală, zgribulită pe canapea. Plânsese.

— Ei, ai să vezi că nu-i nimic, o încuraja el zâmbind. Vino aici...

Se codi. Se-ridică în picioare, apoi se trânti iarăși pe canapea, înspăimântată. Nici nu-i mai era rușine, acum. Numai frică, panică, frică, de cutia aceea metalică, de masa aceea cu inele, de lampa care ardea . . . începu să plângă. Doctorul veni lângă ea, blând, și o luă în brațe. O purtă râzând până la masă.

Petru o privi pe sub ochi, să vadă dacă îl ascultă, apoi continuă lectura „Jurnalului”.

. „Eu văd în Nora femeia a cărei feminitate nu este alterată de prejudecăți. Ea este numai femeie; nu îi lipsește nimic din tot ceea ce caracterizează sexul ei... ,”

— Ce porcărie! îl întrerupse râzând fata.

— De ce porcărie? Sexul e luat aici în înțelesul lui general. Vreau să spun că tu ești o adevărată femeie, sinceră în dragostea ta și în instinctele tale. . .

Fata nu prea înțelegea, dar îl privi zâmbind.

— Hai să te pup, că ești tare dulce. . .

Petru o îmbrățișa cu stângăcie, ținând caietul cu o mână depărtată de trup.

— Nora, de ce fumezi tu atâta?, ..

. . . Cum am să-i spun la plecare? Trebuie să-i spun ceva, ceva simplu, de toate zilele — dar din care ea să ghicească mai târziu toate gândurile mele de acum. Că am venit la ea, la singura pe care o iubesc, că nu puteam face nimic mai mult decât să vin și s-o ascult. . . E o prostie că omul își aduce aminte, înaintea morții, toată viața pe care a trăit-o. Nu-mi aduc nimic aminte. Nu vreau

să-mi aduc nimic aminte. Să fac totul ca și cum aș mai avea de trăit o veșnicie.

— La ce te gândești, Paul? . . .

O privi puțin, zâmbi și încercă s-o mângâie pe păr. Dar gestul acesta purta în el sămânța unei tristeți pe care n-o putea accepta. Opri mâna. Nimic dramatic, pentru Dumnezeu! Nu' e nici un final în apropiere. Nu e decât o întoarcere. (Dar dacă e și altceva? Știu eu oare bine de ce fac lucrul acesta? dacă trebuie să-1 fac sau să-T gândesc numai? . . . Goni îndoiala prompt.)

— De ce mă privești așa? îl întrebă iarăși Una.

Voi să răspundă ceva, la întâmplare, orice — clar femeia începu să

vorbească.

— M-am gândit mult la tine în zilele acestea. Mergem la vară la Balcic. Știu eu acolo o casă pe malul mării, a unui grec din Constanța. Ai să vezi ce bine ai să te simți. Ai să te odihnești; și pe urmă, știi, Paule, ai să te apuci de lucru. . . Nu mai poți continua așa. M-am gândit mereu, și tot voiam să ți-o spun. E nevoie de tine în lumea aceasta: trebuie să faci ceva, să scii, sau să treci direct la fapte. . . Nu știu nici eu bine ce trebuie să faci, dar știu că trebuie să faci ceva. . . Te pierzi, altminteri. Te risipești. Și e păcat de calitățile tale. . . Țara asta are nevoie de oameni tineri, de inteligențe creatoare. . .

. . .Și totuși, este Una mea, este femeia pe care am iubit-o mai mult și mai nebușeste. Nu pot pleca fără să-i spun cel puțin rămas-bun. Cum am să o îmbrățișez la plecare? Ne vom mai întâlni noi vreodată? Să fii în altă parte — și să nu mai fii aici. . . Ce ciudat, ce stranii mi se par toate acestea. Parcă mă liniștesc de-acum. Lașitate, cum se spune. Și, totuși, e altceva, nevăzut, negândit. . .

— . . .O acțiune precisă, de pildă. Poți strânge în jurul tău oamenii. Viața aceasta e atât de vastă, atât de liberă. . .

Cu tot trupul ei narcotizat, simți du'rerea ca o înjunghiere în somn, și țipă smueindu-se scurt, moale.

— Faust!. . .

Ce nume frumos, gândi doctorul. Așa l-o fi chemând pe pezevenghTul ăla? Faust, capodopera lui Goethe, mi se pare...

262

VI

Când cobori în stradă, se aprindeau felinarele. Se îndreptă fără voie către Bulevard; luminile acelea roșii fascinau, îl țineau încă legat de București. Parcă erau lai mult ale lui, mai aproape de trupul și sufletul lui ecât Ucia, sau Ghighi, sau, Dav bunăoară.

Le privi zâmbind. Se face un oraș frumos, Bucureș-iul ăsta. Gândul îi plăcu; era u'n gând limpede, senin, 'hiar stenic. Privea cu nesaț tramvaiele care treceau, :ate. E frumoasă lumina, orice s-ar spune. . .

Observă că nu are amintiri, că străzile pe care trece îu-i amintesc nimic. Am depășit memoria personală, memoria sentimentală — reflectă el fericit. Asta e un început bun. Mă pregătesc pentru eternitate. De altfel, am stat destul în gara asta. E timpul să iau trenul. E trenul meu. Și poate nu mă va aștepta prea mult. . .

Grăbi pasul ca și cum ar fi avut o întâlnire ^precisă. Nu gândea' nimic, nu simțea nimic. Trăia o plenitudine fără nume, o bucurie simplă, continuă, calmă.

„Bună seara, tată!" spuse el cu glas tare, îndată ce aprinse becul în cameră. Se trezi. Am ajuns acasă. Vru să se gândească: e ultima dată când intru la mine în o-daie. . . — dar se surprinse, și strivi gândul. Nimic. Nimic altceva decât cea mai deplină seninătate. Nici o prezență străină alături de mirie. Și, mai ales, nici o amintire. Haide, Pavele. . .

Se așeză la birou. își scoase tabachera și o desfăcu. Mai erau șase țigări. Cinci le va fuma Petru. Simți un val cald umplându-i pieptul, dar strânse pumnii și a-prinse țigara fără-să se gândească la nimic. N-am ce-ți face, frate.

Să scriu? Puse instinctiv mâna pe toc. „Dragă mamă. . .” Absurd. Ce aş putea să-i spun, ce, să-i spun? Nu există motive, aici; există numai destin. Şi destinul meu pare fermecător tuturor. . . Cum m-a strâns în braţe Una, cu câtă căldură s-a rugat să rămân noaptea asta la ea.

263

Pentru dragoste, probabil. Sau pentru a mă simţi aproape, mai aproape de ea. . . O fi existând într-adevăr un instinct feminin, o ghicire a primejdiei? ..

_*

Se trezi cu tocul în mână. „Braga Petru, tu mă vei ierta.. /'

Iarăşi e o absurditate. Nu e nimic de iertat,, nimic de explicat. Şi chiar dacă nu mă iartă. .. Durerea lor, desigur; ah, asta e altă problemă, asta e de natură sentimentală, nu mă- interesează. Petru ar putea citi manuscrisele mele ... Se gândi o clipă că ar trebui să-şi ardă scrisorile şi hârtiile. Dar la ce ar folosi toate aceste precauţii? Pentru cine să le iau? N-am să fiu eu *totul* - atunci, n-am să fiu chiar *EI*? . .

Ghichi, ce-o fi făcând fata asta în provincie? Mă uită şi ea, atât de repede?. . . Simte că îi pare rău, şi îşi înfrânează pornirile sentimentale care aşteptau din toate părţile să năvălească. Ghichi, ce mult te iubesc şi pe tine, scumpă mică. . . Haide, Pavele, fără aduceri-aminte. Extaz, numai extaz. . .

Oare n-oi fi nebun? Gândul acesta îl făcu să ezite în clipa când descuria sertarul biroului. Rămase aplecat, cu mâna pe pachet. Mi-e puţin frică, asta e adevărul. Trebuie să aştept să nu-mi mai fie frică. Un instinct prea puternic. Săracul, nu ştie ce să mai inventeze ca să mă țină în viaţă. Ultimul lud pretext: nebunia. Doar de m-o întârzia puţin, doar de o mai prelungi cu câteva minute flacăra vie din mine. . .

Dar să nu le spun nimic, absolut nimic? Nici un cuvânt, nici un rămas bun?. . . Simţi că orice ar lăsa în urma lui ar constitui un pod de legătură cu lumea aceasta, o continuitate organică, dureroasă. Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat; asta e tot secretul, asta e tot miracolul. II străfulgerară câteva gânduri, informe — dar.le sugrumă pe loc, fără să le dea timp să rodească în minte. Extaz, extaz. . .

Scoase pachetul. Bietul Emilian, câtă libertate în gestul! lui, în întâmplarea lui. îi era încă frică. închise sertarul şi desfăcu hârtia. Revolverul. îl apucă un tremur stupid, împotriva căruia nu izbuti să lupte. Se ridică de la birou tulburat. Prostia asta ratează totul, prostia asta, carnea asta. . . Bău un pahar de apă. Mâna continua să tremure. Cel puţin sunt sigur, acum, că Emilian n-a izbutit. Nu e un, lucru uşor asta, nu e un lucru uşor . . .

264

Se aşeză iar la masă. Fără gânduri, fără sentimente. Un gol cumplit, acelaşi tremur fără rost, împotriva căruia nu putea să lupte.

— Tu ştii ce-i asta? întrebă Petru, oprindu-se din fluierat şi apucând braţul fetei. Asta e Mozart.

— Ia mai fluieră o dată, îl îndemnă Nora.

Petru începu să fluiera de la început, serios, uitân-du-se drept înainte ca să-şi poată păstra cât mai perfect buzele ţuguiate. Sfârşi corect aria.

— îţi place? o întrebă el, privind-o.

— Nu.

. . .Şi s-o iau de la capăt, să mă înfund iarăşi în durerea asta întuţneacă şi fără sfârşit? Să fac pe oameni să surGre, ca până acum? Să continui totul,

totul, intact și perfect? . . . Ce se poate face, Dumnezeuule, cum să depășești destinul acesta cumplit, de a iubi întotdeauna mai multe lucruri, de a dori întotdeauna mai multe lucruri? . . .

Chemă în ajutor toate gândurile tari, toate stimulentele lui descifrate și promovate în ultimul timp. Moartea, extaz. Moartea, instrument de cunoaștere. Moartea, mijloc de îmbrățișare a unității, a totului. Dar nimic nu i se mai părea serios și vrednic de luat în seamă. Ideile acestea i se păreau stupide, și toate cuvintele pe care și le repeta — simple cuvinte. Orice fapt cotidian îi a-părea mai plin de sens și mai vrednic de împlinit decât toate ideile lui despre moarte și despre cunoaștere. Simți, pentru prima dată, că întâmpină o rezistență stupidă, o inerție împotriva căreia ar fi absurd să argumenteze.

Voi să se ridice de la masă, dar ghici că gestul a-cesta este numai o încercare de fugă, o încercare de a ieși din cercul de" foc în care își poruncise să rămână, până la urmă. Se prinse cu amândouă mâinile de birou. Ce e cu mine? Ce m-a apucat?... .

Nu mă pot întoarce, nu e uman să mă întorc, am să fiu o cârpă în ochii mei, am să-mi pierd orice urmă de stimă...

Dar toate reproșurile acestea nu prețuiău nimic. Parcă se lupta cu un străin, cu u!n uriaș apărut deodată în trupul lui, mult mai puternic, mult mai sigur pe el.

... Ce s-o fi cântând acum la radia? . . .

Privi iarăși revolverul, și-1 luă în mână. Dar nu așa, pentru Dumnezeu, nu așa prostește, câinește. Moartea

265

asta a mea o creez eu, cum îmi place mie. Viața am trăit-o așa cum mi-a fost dată, cum mi-au împărțit-o întâmplările. Par moartea îmi aparține, așa cum mi-o dau, așa voi pătrunde dincolo. . .

Cuvinte. Numai cuvinte. Ce sens poate avea: „Moartea asta e a mea?" Ce sens? . . .

Se înfurie puțin de tot neantul descoperit deodată în sine, de toată carnalitatea aceasta stupidă care-i întuneca gândurile. Se uită țintă la revolver, la țeava. Nu fi slab, Pavele, nu fi prost. Nu rata și fapta aceasta, singura faptă a ta care nu e întâmplare.. .

În acea clipă avu o limpezire totală, o singură străfulgerare. Fără să știe, propti țeava revolverului între dinți — și trase. Un gol în coșul pieptului. Mâna îi tremura. Privi revolverul năucit. Ce s-a întâmplat? Ce Dumnezeu s-a întâmplat? Dobitocul! ... și dădu seama, ou un sentiment penibil, că piedica nu fusese ridicată. Ii venea să plângă, să injure, să se lamenteze. Dobitocul.

. . .

încercă să repete jocul mental. Nu fi slab, Pavele, nu fi prost!. . . Zadarnic. Tremura numai. Un dezgust fără margini. Fie și așa. Păcat. Haide, mai e timp, oricând e timp. Haide, acum!. . . Dar sentimentul de ciudă și de risipire stăruia. Îmi ratez și moartea. . . Uite unde am a-juns.. . închise ochii. Sunt multe stele pe cer; haide, sunt multe stele. . . Simți un dor nebun, stupid, să se pipăie, să-și lunece mâna pe tot trupul. Slăbiciunea aceasta îl enervă. Apropie țeava revolverului de gură, așteptă o clipă — apoi trase, fără rnotiv. Trupul tot i se zgudui. Mâna stângă încercă să se pipăie, dar rămase moale, a-târând pe piept.Fi!h acea clipă dori toate lucrurile, ca într-o

căzătură fără sfârșit, o lunecare vertiginoasă către un fund de nimeni
cunoscut~J
SFÂRȘIT